

Sytuacja makroekonomiczna w Polsce na tle procesów w gospodarce światowej w 2020 r.

Macroeconomic situation in Poland in the context of the world economic processes in 2020

Sytuacja makroekonomiczna w Polsce na tle procesów w gospodarce światowej w 2020 r.

Macroeconomic situation in Poland in the context of the world economic processes in 2020

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Główny Urząd Statystyczny, Departament Studiów Makroekonomicznych i Finansów
Statistics Poland, Macroeconomics Studies and Finance Department

pod kierunkiem
supervised by

Mirosława Błażeja

Zespół autorski

Editorial team

Wojciech Bąbik, Mirosław Błażej, Agnieszka Chełchowska, Sławomir Dziejowski, dr Katarzyna Golik, dr Jarosław Janecki, Janusz Kocielnik, dr Dariusz Kotlewski, Joanna Kulczycka, dr Michał Lewandowski, Piotr Mergiel, Dorota Michniewicz, Halina Mrowiec-Nalepa, Agnieszka Nowińska, dr Magdalena Ulrichs, Ewa Zamecka

Współpraca

Cooperation

Kinga Banaszek, Alexander Brzuska, Olga Popiół, Adam Siwek, Zuzanna Stankiewicz

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Renata Kolińska, Danuta Niwińska,
Marek Bartosz, Anna Bińkowska, Robert Chmielewski, Beata Lipińska, Paweł Luty

ISSN 2450-1484

Publikacja dostępna na stronie

Publication available on website

stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Zakład Wydawnictw
Statystycznych

00-925 WARSZAWA, Al. Niepodległości 208

Informacje w sprawach sprzedaży publikacji GUS – tel. (22) 608 32 10, 608 38 10

Zam. 141/2021

Przedmowa

Przekazujemy Państwu dziesiąte wydanie publikacji Sytuacja makroekonomiczna w Polsce na tle procesów w gospodarce światowej. Głównym celem opracowania jest przedstawienie pogłębionej analizy zjawisk makroekonomicznych w Polsce w 2020 r. w szerokim kontekście uwarunkowań gospodarki światowej, w tym Unii Europejskiej. Analiza ta dotyczy podstawowych zagadnień społeczno-gospodarczych, takich jak kształtowanie się sytuacji makroekonomicznej, rynków pracy, finansów publicznych oraz rynków finansowych.

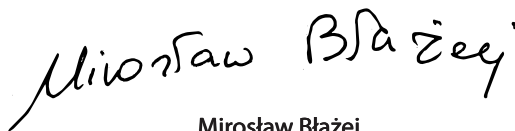
Sytuacja społeczno-gospodarcza w Polsce została przedstawiona na tle procesów globalnych, przede wszystkim zachodzących w Unii Europejskiej. Podkreślono powiązania i wpływ uwarunkowań zewnętrznych na zjawiska zachodzące w Polsce. Obecna edycja koncentruje się na opisie sytuacji w 2020 r., choć także uwzględnia analizę przebiegu procesów w dłuższym horyzoncie czasowym.

Opracowanie składa się z czterech działów i dwóch aneksów. We Wprowadzeniu przedstawiono zmiany w podejściu do polityki makroekonomicznej jakie nastąpiły na świecie w okresie pandemii COVID-19, ze szczególnym uwzględnieniem działań podejmowanych w ramach polityki pieniężnej oraz fiskalnej. Rozdziały poświęcone są wiodącym tematom publikacji: sytuacji makroekonomicznej ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu gospodarczego, rynkowi pracy i sytuacji dochodowej gospodarstw domowych, procesom w obszarze finansów publicznych oraz sytuacji na rynkach finansowych. Uzupełnienie publikacji stanowią aneksy obejmujące analizę struktury wzrostu w Polsce i województwach, przy wykorzystaniu metod dekompozycji wzrostu i różnic PKB oraz metodologii KLEMS.

W publikacji wykorzystano dane pochodzące z bardzo szerokiego spektrum źródeł. Podstawowym źródłem danych były badania statystyczne prowadzone przez GUS. Wykorzystano także dane Komisji Europejskiej, w tym Eurostatu, Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), Międzynarodowej Organizacji Pracy, Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju, Banku Światowego, Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego, Narodowego Banku Polskiego, Komisji Nadzoru Finansowego, Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie i innych. Dane o sektorze finansów publicznych w Polsce pochodzą przede wszystkim ze sprawozdawczości i informacji Ministerstwa Finansów.

Przekazując Państwu publikację Sytuacja makroekonomiczna w Polsce na tle procesów w gospodarce światowej w 2020 r. prosimy o wszelkie uwagi i sugestie, które mogą przyczynić się do ulepszenia i wzbogacenia treści kolejnych wydań.

Dyrektor Departamentu
Studiów Makroekonomicznych i Finansów

Mirosław Błażej

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Warszawa, wrzesień 2021 r.

Preface

This publication is the tenth issue of the series entitled Macroeconomic Situation in Poland in the Context of the World Economic Processes. The main aim of this study is to present a deepened analysis of selected social and economic issues in Poland in 2020, in a broad context of the global economic situation, including the European Union. The analysis deals with the basic socio-economic domains, such as macroeconomic situation, labour markets, public finance and financial markets.

The socio-economic situation in Poland was presented in the context of global processes, but an emphasis was put on the European Union. The connections with abroad and the impact of external conditions were underlined. The current issue is devoted mainly to a description of the situation in 2020, but includes also some analysis of the processes in the longer run.

The publication is composed of four chapters and two annexes. The Introduction presents changes in the approach to macroeconomic policy that took place in the world during the COVID-19 pandemic, with particular emphasis on measures taken in the domain of monetary and fiscal policy.

Chapters are devoted to the leading domains: macroeconomic situation with an emphasis on economic growth, labour markets and income situation of households, public finance processes and financial markets situation. These are supplemented by annexes containing an analysis of the structure of economic growth in Poland and voivodships with the use of decompositions of economic growth and GDP differences, as well as KLEMS methodology.

In the publication a great variety of data sources have been used. The main source are the statistical surveys carried out by Statistics Poland. But, have been used also the data of: the European Commission, including Eurostat, the International Monetary Fund, the Organization for Economic Co-operation and Development, the International Labour Organization, the United Nations Conference on Trade and Development, the World Bank, European Banking Authority, the NBP (Polish Central Bank), the Polish Financial Supervision Authority, the Warsaw Stock Exchange and other. The data on public finance sector in Poland are presented after the Ministry of Finance reporting and information.

When presenting the publication Macroeconomic Situation in Poland in the Context of the World Economic Processes in 2020, the authors shall be grateful for any comments and suggestions that would be valuable inputs for subsequent issues' improvements and enhancements.

Director of Macroeconomic Studies
and Finance Department

Mirosław Błażej

President
Statistics Poland

Dominik Rozkrut, Ph.D.

Warsaw, September 2021

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	4
Spis treści	5
Contents	5
Spis tablic	11
List of tables	11
Spis wykresów	15
List of charts	15
Spis zagadnień wyróżnionych w ramach	23
List of issues highlighted in the frames	23
Objaśnienia znaków umownych	22
Symbols	22
Skróty	24
Abbreviations	24
Skróty nazw państw i grup krajów	30
Abbreviations of country names and groups of countries	30
Wprowadzenie	33
Introduction	33
Rozdział 1. Wzrost gospodarczy	43
Chapter 1. Economic growth	43
1. Procesy w gospodarce światowej	43
1. Processes in the world economy	43
Wzrost gospodarczy	43
Economic growth	43
Rynek pracy	46
Labour market	46
Procesy inflacyjne	47
Inflationary processes	47
Handel międzynarodowy	48
International trade	48
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne	51
Foreign direct investments	51
Finanse publiczne	52
Public finances	52
Rynki finansowe	53
Financial markets	53
Polityka monetarna na świecie	54
Monetary policy in the world	54
2. Relacje pomiędzy cyklami koniunkturalnymi światowych gospodarek	54
2. International business cycle synchronisation	54
Realna dynamika PKB	55
Real dynamics of GDP	55
Analiza cyklu koniunkturalnego	59
Business cycle analysis	59
Globalny wskaźnik koniunktury	62
Composite business cycle indicator	62

3. Wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej	64
3. Economic growth in the European Union	64
4. Wzrost gospodarczy w Polsce	71
4. Economic growth in Poland	71
Produkt krajowy brutto i jego składowe	71
Gross domestic product and its components	71
Struktura tworzenia wartości dodanej brutto	76
Gross value added generation structure	76
5. Inflacja w Polsce	76
5. Inflation in Poland	76
Ceny towarów i usług konsumpcyjnych	77
Prices of consumer goods and services	77
Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych	79
Harmonized consumer price indicator	79
Ceny produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji budowlano-montażowej	80
Prices of sold production of industry and of construction and assembly production	80
6. Handel zagraniczny i bilans płatniczy Polski	82
6. International trade and balance of payments of Poland	82
Handel zagraniczny	82
International trade	82
Bilans płatniczy	86
Balance of payments	86
7. Wybrane sektory gospodarki polskiej	91
7. Selected sectors of the Polish economy	91
Przemysł	91
Industry	91
Budownictwo	93
Construction	93
Usługi	94
Service sector	94
8. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw w Polsce	96
8. Financial situation of enterprises in Poland	96
Wyniki finansowe	96
Financial results	96
Rentowność i płynność	97
Profitability and liquidity	97
Rozdział 2. Rynek pracy oraz sytuacja dochodowa gospodarstw domowych	101
Chapter 2. Labour market and income situation of households	101
1. Procesy na globalnym rynku pracy	101
1. Processes on a global labour market	101
Aktywni zawodowo	101
Active population	101
Pracujący	104
Employees	104
Bezrobotni	110
Unemployed	110
2. Rynek pracy Unii Europejskiej	111
2. Labour market in the European Union	111
Uwarunkowania demograficzne	111
Demographic conditions	111

Aktywni zawodowo	112
Active population	112
Pracujący	113
Employees	113
Bezrobotni	117
Unemployed	117
Bierni zawodowo	120
Economically inactive	120
Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy	121
Potentially unused labour resources	121
Koszty związane z zatrudnieniem a wydajność pracy	121
Nominal compensation per employee and work productivity	121
Nierówności dochodowe	124
Income inequality	124
3. Rynek pracy w Polsce	127
3. Labour market in Poland	127
Uwarunkowania demograficzne	128
Demographic conditions	128
Aktywni zawodowo	129
Economically active population	129
Pracujący	129
Employed persons	129
Pracujący według sektorów ekonomicznych i sekcji PKD	130
Employed persons by economic sectors and NACE sections	130
Pracujący według statusu zatrudnienia	133
Employed persons by employed status	133
Pracownicy najemni zatrudnieni na czas określony	133
Temporary employees	133
Pracujący na własny rachunek oraz pomagający członkowie rodzin	134
Self-employed persons and contributing family workers	134
Pracujący według wymiaru czasu pracy	134
Employed persons by working time	134
Popyt na pracę	139
The demand for labour	139
Bezrobotni	140
Unemployed persons	140
Bezrobocie rejestrowane	140
Registered unemployment	140
Bierni zawodowo	140
Economically inactive population	140
Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy	141
Total labour force slack	141
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie	143
Average monthly wages and salaries	143
4. Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych w Polsce	144
4. Income situation of households in Poland	144
Dochód rozporządzalny gospodarstw domowych	144
Available income of households	144
Wydatki gospodarstw domowych	145
Expenditure of households	145

Rozdział 3. Finanse publiczne	147
Chapter 3. Public finances	147
1. Sytuacja finansów publicznych na świecie	147
1. Situation of global public finance	147
Procesy fiskalne	147
Fiscal processes	147
Wieloaspektowy pomiar salda sektora publicznego	149
Multi-faceted measurement of public sector balance	149
2. Polityka fiskalna w krajach Unii Europejskiej	151
2. Fiscal policy in European Union countries	151
Kształtowanie się salda i długu krajów UE	151
Evolution of net lending/borrowing and debt of EU countries	151
Reakcja instytucji europejskich na kryzys epidemiczny	160
Reaction of european union institutions to the epidemic crisis	160
Uruchomienie funduszy unijnych	160
Mobilisation of EU funds	160
3. Finanse publiczne w Polsce	161
3. Public finance in Poland	161
Wyniki sektora publicznego (metodyka krajowa i ESA)	162
Results for the public sector (domestic and ESA methodology)	162
Metodyka krajowa statystyki finansów publicznych	163
Domestic methodology of the public finance statistics	163
Główne reguły fiskalne w Polsce	163
The main fiscal rules in Poland	163
Tarcza antykryzysowa	165
Anti-crisis shield	165
Sektor finansów publicznych	169
Public finance sector	169
Uwarunkowania makroekonomiczne i cele budżetowe polityki państwa	169
Macroeconomic conditions and budgetary objectives of state policy	169
Budżet państwa	170
State budget	170
Dochody	171
Revenue	171
Wydatki	173
Expenditure	173
Budżet środków europejskich	175
The budget of European Union funds	175
Finanse państwowych funduszy celowych	176
Finances of state appropriated funds	176
Budżety agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz państwowych osób prawnych	178
Budgets of executive agencies, institutions of the budgets economy and state legal persons	178
Budżety jednostek samorządu terytorialnego	179
Budgets of local government units	179
Państwowy dług publiczny	180
State public debt	180
Dług Skarbu Państwa	182
State Treasury debt	182

Rozdział 4. Rynki finansowe	185
Chapter 4. Financial markets	185
1. Sytuacja na globalnych rynkach finansowych	185
1. Situation on global financial markets	185
Rynki finansowe	185
Financial markets	185
Polityka monetarna	187
Monetary policy	187
2. Sytuacja na rynkach finansowych Unii Europejskiej	191
2. The situation on the financial markets of the European Union	191
Rynki finansowe	191
Financial markets	191
Polityka monetarna	193
Monetary policy	193
3. Sytuacja na rynku finansowym w Polsce	194
3. The situation on the financial market in Poland	194
Aktywa rynku finansowego	194
Financial market assets	194
Polityka monetarna	195
Monetary policy	195
Kursy walut	197
Exchange rates	197
4. Sektor bankowy w Polsce	198
4. The banking sector in Poland	198
Charakterystyka polskiego sektora bankowego	198
Characteristics of the Polish banking sector	198
Adekwatność kapitałowa	199
Capital adequacy	199
Depozyty	201
Deposits	201
Kredyty	204
Loans	204
Kredyty zagrożone	206
Non-performing loans	206
Wyniki finansowe i rentowność	207
Financial results and profitability	207
5. Sektor ubezpieczeniowy w Polsce	209
5. Insurance sector in Poland	209
Sytuacja sektora ubezpieczeń	209
The situation of the insurance sector	209
Struktura ubezpieczeń według działów	210
Insurance structure by divisions	210
6. Rynek kapitałowy w Polsce	211
6. Capital market in Poland	211
Rynek główny	211
Main market	211
Rynek NewConnect	213
NewConnect	213
Rynek obligacji Catalyst	215
Catalyst bonds market	215

7. Wyspecjalizowane segmenty rynku finansowego	216
7. Specialized financial market segments	216
Charakterystyka działalności podmiotów pośrednictwa kredytowego	216
Characteristics of credit intermediation entities	216
Charakterystyka działalności podmiotów faktoringowych	217
Characteristics of factoring entities	217
Charakterystyka działalności podmiotów leasingowych	218
Characteristics of leasing entities	218
Charakterystyka działalności podmiotów windykacyjnych	219
Characteristics of debt collecting companies	219
ANEKS I. Struktura wzrostu oraz różnic w poziomie dobrobytu gospodarczego w polskich regionach NUTS-2	221
ANNEX I. Structure of growth and differences in the level of economic development in Polish regions NUTS-2	221
Wstęp	221
Introduction	221
Dekompozycje dla polskich województw	222
Decompositions for Polish voivodships	222
Dekompozycja różnic	224
Decomposition of differences	224
Dekompozycja wzrostu	244
Growth decomposition	244
ANEKS II. Konwergencja gospodarki polskiej z gospodarkami UE w świetle rachunku KLEMS	247
ANNEX I. Convergence of the polish economy with EU economies in the light klems accounting	247
Wstęp	247
Introduction	247
Metodologia	248
Methodology	248
Porównania pomiędzy krajami	249
Comparison between countries	249
Struktura wzrostu gospodarczego według sekcji PKD	253
Structur of economic growth by NACE sections	253
Struktura wzrostu gospodarczego według województw	256
Structure of economic growth by voivodeships	256
Podsumowanie	258
Conclusion	258
Bibliografia	259
Bibliography	259
Spis baz danych	263
List of databases	263
Spis wykorzystanych publikacji GUS	265
Statistics Poland publications list	265

Spis tablic

List of tables

Tablica 1. Dyskrecjonalne działania fiskalne w odpowiedzi na pandemię COVID-19 (% PKB)	38
Table 1. Discretionary fiscal measures in response to the COVID-19 pandemic (% of GDP)	38
Tablica 2. Reakcje banków centralnych w okresie pandemii COVID-19	40
Table 2. Central banks responses during the COVID-19 pandemic	40
Tablica 3. Zmiany produktu krajowego brutto na świecie (ceny stałe)	44
Table 3. Gross domestic product change in the world (constant prices)	44
Tablica 4. Zmiana liczby pracujących według grup krajów	47
Table 4. Change in the number of employed persons by country groups	47
Tablica 5. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych	52
Table 5. Inflow of foreign direct investments	52
Tablica 6. Produkt krajowy brutto w Unii Europejskiej	66
Table 6. Gross domestic product in the European Union	66
Tablica 7. Wzrost PKB i skala wpływu poszczególnych kategorii na realny wzrost PKB	73
Table 7. GDP growth and impact of chosen categories on real GDP growth	73
Tablica 8. Podstawowe wskaźniki zmian cen w Polsce	76
Table 8. Basic indicators of price change in Poland	76
Tablica 9. Obroty handlu zagranicznego	84
Table 9. Foreign trade turnover	84
Tablica 10. Bilans płatniczy	87
Table 10. Balance of payments	87
Tablica 11. Rachunek finansowy – aktywa	88
Table 11. Financial account – assets	88
Tablica 12. Rachunek finansowy – pasywa	88
Table 12. Financial account – liabilities	88
Tablica 13. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu	92
Table 13. Indices of sold production of industry	92
Tablica 14. Dynamika sprzedaży produkcji budowlano-montażowej	93
Table 14. Volume indices of the sale of construction and assembly production	93
Tablica 15. Udział poszczególnych grup sekcji PKD w WDB wytworzonej przez sektor usług ogółem	95
Table 15. Share of individual service NACE sections in the GVA of the entire service sector	95
Tablica 16. Współczynnik aktywności zawodowej (15 lat i więcej) według grup krajów	102
Table 16. Activity rate (15 years and more) by country groups	102
Tablica 17. Wskaźnik zatrudnienia (15 lat i więcej) według grup krajów	106
Table 17. Employment rate (15 years and more) by country groups	106
Tablica 18. Godziny pracy stracone w 2020 r. wskutek COVID-19 według grup krajów	108
Table 18. Hours worked lost in 2020 due to COVID-19, by country groups	108
Tablica 19. Stopa bezrobocia według grup krajów	110
Table 19. Unemployment rate by groups of countries	110
Tablica 20. Współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia w 27 krajach UE	112
Table 20. Activity rate and employment rate in 27 EU countries	112
Tablica 21. Zatrudnienie oraz bezrobocie w 27 krajach UE	113
Table 21. Employment and unemployment in 27 EU countries	113
Tablica 22. Osoby w wieku 20–64 lata zwykle pracujące w domu według statusu zatrudnienia i wybranych krajów UE (w stosunku do pracujących ogółem)	116
Table 22. Employed persons at the age group 20–64 working usually from home by status in employment and selected EU country (in comparison to the total of persons employed)	116

Tablica 23. Osoby w wieku 15–24 lata pracujące w domu zwykle lub czasem według statusu zatrudnienia w UE	117
Table 23. Employed persons at the age group 15–24 working from home usually or sometimes, by status in employment, in EU	117
Tablica 24. Stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia wśród młodych osób	119
Table 24. Total unemployment rate and young unemployment rate	119
Tablica 25. Przyczyny bierności zawodowej według płci w 2020 r. w UE	120
Table 25. Reasons for economic inactivity by sex in 2020 in EU	120
Tablica 26. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (wiek 15–74 lata) w UE	121
Table 26. Potentially unused labour resources (15–74 years old) in EU	121
Tablica 27. Współczynnik aktywności zawodowej dla wybranych grup wieku	129
Table 27. Economic activity rate by selected age groups	129
Tablica 28. Wskaźnik zatrudnienia dla wybranych grup wieku	130
Table 28. Employment rate by selected age groups	130
Tablica 29. Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców według kraju obywatelstwa	137
Table 29. Work permits for foreigners by country of citizenship	137
Tablica 30. Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców wydane w 2020 r. według wybranych sekcji PKD	138
Table 30. Work permits for foreigners issued in 2020 by selected NACE sections	138
Tablica 31. Stopa bezrobocia dla wybranych grup wieku	140
Table 31. Unemployment rate by selected groups of age	140
Tablica 32. Bierność zawodowa i jej przyczyny	141
Table 32. Economic inactivity by reasons	141
Tablica 33. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (osoby w wieku 15–74 lata)	142
Table 33. Total labour force slack (population aged 15–74 years)	142
Tablica 34. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej oraz płaca minimalna	143
Table 34. Average monthly wages and salaries in national economy and minimum wage	143
Tablica 35. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych	145
Table 35. Average monthly available income per capita in households	145
Tablica 36. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych	146
Table 36. Average monthly expenditures per capita in households	146
Tablica 37. Saldo (nadwyżka/deficyt) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych	147
Table 37. General government net lending/borrowing (deficit/surplus) and gross debt	147
Tablica 38. Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalne) oraz dodatkowe miary sald	150
Table 38. General government net lending/borrowing (nominal) and additional balance measures	150
Tablica 39. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej	152
Table 39. General government net lending/borrowing (deficit/surplus) and gross debt in European Union	152
Tablica 40. Wysiłek konsolidacyjny w Unii Europejskiej w 2020 r. (mierzony poziomem salda i jego zmianą)	154
Table 40. Consolidation effort in European Union in 2020 (measured by balance level and its change)	154
Tablica 41. Przebieg Semestru Europejskiego – wybrane zagadnienia	159
Table 41. The course of the European Semester – selected issues	159
Tablica 42. Środki Next Generation EU	161
Table 42. Next Generation Eu Funds	161
Tablica 43. Wynik sektora finansów publicznych (SFP) oraz nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP) w Polsce	162
Table 43. Public finance sector (PFS) result and general government net lending/borrowing according to EDP (EDP) in Poland	162

Tablica 44. Państwowy dług publiczny (PDP) oraz dług sektora instytucji rządowych i samorządowych według EDP w Polsce	162
Table 44. State public debt (SPD) and general government debt according to EDP in Poland	162
Tablica 45. Wybrane działania podejmowane przez rząd w ramach filarów tarczy antykryzysowej	166
Table 45. Selected action by the government within the pillars of the Anti-Crisis Shield	166
Tablica 46. Instrumenty wprowadzone poszczególnymi ustawami (Tarcze Antykryzysowe)	167
Table 46. Instruments implemented with subsequent legislations (Anti-crisis shields)	167
Tablica 47. Źródła dofinansowań Tarczy Antykryzysowej	169
Table 47. Sources of funding of the Anti-Crisis Shield	169
Tablica 48. Sektor finansów publicznych	169
Table 48. Public finance sector	169
Tablica 49. Uwarunkowania makroekonomiczne ustawy budżetowej w 2020 r.	170
Table 49. Macroeconomic conditions of the budget act in 2020	170
Tablica 50. Budżet państwa	171
Table 50. State budget	171
Tablica 51. Dochody budżetu państwa	172
Table 51. Revenue of the state budget	172
Tablica 52. Wydatki budżetu państwa według grup ekonomicznych	174
Table 52. Expenditure of the state budget according to economic groups	174
Tablica 53. Budżet środków europejskich	176
Table 53. The Budget of European Union funds	176
Tablica 54. Przychody i koszty państwowych funduszy celowych	177
Table 54. Revenues and costs of state appropriated funds	177
Tablica 55. Dochody, wydatki i wynik wybranych państwowych funduszy celowych	178
Table 55. Revenue, expenditure and balance of selected state target funds	178
Tablica 56. Budżety agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz państwowych osób prawnych na 2020 r.	179
Table 56. Budgets of executive agencies, institutions of the budget economy and state legal persons for 2020	179
Tablica 57. Budżety jednostek samorządu terytorialnego	180
Table 57. Budgets of local government units	180
Tablica 58. Państwowy dług publiczny krajowy i zagraniczny według kryterium miejsca emisji i kryterium rezydenta	182
Table 58. Domestic and foreign public debt according to the criterion of the place of issue and the resident criterion	182
Tablica 59. Zadłużenie Skarbu Państwa (nieskonsolidowane) według kryterium miejsca emisji i według instrumentów	183
Table 59. State Treasury debt (unconsolidated) according to the criterion of the place of issue and by instruments	183
Tablica 60. Stopy zwrotu głównych indeksów giełd europejskich	192
Table 60. Rates of return of major European stock exchanges	192
Tablica 61. Aktywa instytucji finansowych w Polsce	194
Table 61. Assets of financial institutions in Poland	194
Tablica 62. Charakterystyka liczbowa sektora bankowego w Polsce	198
Table 62. Numerical characteristics of the banking sector in Poland	198
Tablica 63. Współczynniki kapitałowe, fundusze własne i łączna kwota ekspozycji na ryzyko	200
Table 63. Capital ratios, own funds and total risk exposure amount	200
Tablica 64. Podstawowe dane o sektorze ubezpieczeń	210
Table 64. Main data of insurance sector	210
Tablica 65. Charakterystyka rynku kapitałowego w Polsce	211
Table 65. Characteristics of capital market in Poland	211

Tablica 66. Charakterystyka rynku NewConnect	214
Table 66. Characteristics of NewConnect market	214
Tablica 67. Charakterystyka rynku Catalyst	216
Table 67. Characteristics of Catalyst market	216
Tablica 68. Spis stosowanych zmiennych	222
Table 68. List of decomposition variables	222
Tablica 69. Dekompozycja różnic w poziomie WDB per capita w cenach bieżących dla regionów Polski w 2018 r. Wartości procentowe	227
Table 69. Decomposition of differences in per capita GVA in current prices in Polish regions in 2018. Percentage values	227
Tablica 70. Dekompozycja zmian różnic w poziomie WDB per capita w cenach bieżących dla regionów Polski w 2018 r. Wartości w punktach procentowych	228
Table 70. Decomposition of changes in differences in per capita GVA in current prices in Polish regions in 2018. Percentage point values	228
Tablica 71. Wzrost PKB per capita w polskich regionach w 2018 r. w stosunku do średniego wzrostu	240
Table 71. GDP per capita growth of Polish regions in 2018 compared to the average growth	240

Spis wykresów

List of charts

Wykres 1. Dyskrecjonalne działania fiskalne w odpowiedzi na pandemię COVID-19 (% PKB)	38
Chart 1. Discretionary Fiscal Response to the COVID-19 Crisis in Selected Economies (% GDP)	38
Wykres 2. Wpływ pandemii COVID-19 na prognozy długu (General Government Gross Debt) i deficytu (Fiscal Balances) w latach 2019–26. (% PKB)	39
Chart 2. Chart 2. The Effect of the COVID-19 Pandemic on the Forecast of General Government Gross Debt and Fiscal Balances, 2019–26 (Percent of GDP; Overall balance, left scale; Gross debt, right scale)	39
Wykres 3. Zmiany PKB w ujęciu realnym w wybranych gospodarkach	45
Chart 3. GDP changes in real terms in selected economies	45
Wykres 4. Wkład wybranych gospodarek do wzrostu światowego PKB	46
Chart 4. Contribution of selected economies to world GDP growth	46
Wykres 5. Inflacja (CPI) na świecie oraz wybrane indeksy cen	48
Chart 5. Inflation (CPI) in the world and selected price indices	48
Wykres 6. Światowy handel towarami	49
Chart 6. World trade in goods	49
Wykres 7. Porównanie tempa wzrostu PKB oraz tempa wzrostu wolumenu handlu światowego	50
Chart 7. Comparison between GDP growth and trade volume growth	50
Wykres 8. Saldo rachunku bieżącego Europy Środkowej i Wschodniej (EDE) na tle gospodarek rozwiniętych (AE) i wschodzących (EMDE)	51
Chart 8. Balance of current account of emerging and developing Europe (EDE) compared to advanced (AE) and emerging economies (EMDE)	51
Wykres 9. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych na świecie	53
Chart 9. General government net lending/borrowing and debt in the world	53
Wykres 10. Realna dynamika PKB, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100	55
Chart 10. Chain linked volumes of GDP, percentage change compared to the same period in previous year	55
Wykres 11. Realna dynamika spożycia gospodarstw domowych, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100	57
Chart 11. Chain linked volumes of household and NPISH final consumption expenditure, percentage change compared to same period in previous year	57
Wykres 12. Realna dynamika nakładów brutto na środki trwałe, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100	57
Chart 12. Chain linked volumes of gross fixed capital consumption, percentage change compared to same period in previous year	57
Wykres 13. Realna dynamika eksportu, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100	58
Chart 13. Chain linked volumes of exports of goods and services, percentage change compared to the same period in previous year	58
Wykres 14. Realna dynamika importu, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100	58
Chart 14. Chain linked volumes of imports of goods and services, percentage change compared to same period in previous year	58
Wykres 15. Oszacowania komponentu cyklicznego PKB (cykl wzrostowy, filtr Christiano-Fitzgeralda)	60
Chart 15. Assessment of GDP cyclical component (growth cycle, Christiano-Fitzgerald filter)	60
Wykres 16. Liczba gospodarek w określonej fazie cyklu (Chiny, Unia Europejska, USA, Japonia, Rosja, Indonezja, Brazylia)	61
Chart 16. Number of economies in the same business cycle phases (China, European Union, USA, Japan, Russia, Indonesia, Brazil)	61

Wykres 17. Liczba krajów w określonej fazie cyklu (Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Hiszpania, Polska)	62
Chart 17. Number of countries in the same business cycle phases (Germany, United Kingdom, France, Italy, Spain, Poland)	62
Wykres 18. Syntetyczny wskaźnik koniunktury dla wybranych gospodarek światowych na tle liczby krajów w fazie wzrostu i spadku koniunktury (Chiny, Unia Europejska, USA, Japonia, Rosja, Indonezja, Brazylia)	63
Chart 18. Global composite indicator of business cycle and the number of economies during growing and contracting business cycle phases (China, European Union, USA, Japan, Russia, Indonesia, Brazil)	63
Wykres 19. Syntetyczny wskaźnik koniunktury dla wybranych krajów Unii Europejskiej na tle liczby krajów w fazie wzrostu i spadku koniunktury (Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Hiszpania, Polska)	63
Chart 19. Global composite indicator of business cycle and the number of European Union countries during growing and contracting business cycle phases (Germany, United Kingdom, France, Italy, Spain, Poland)	63
Wykres 20. Wzrost PKB w Unii Europejskiej oraz w wybranych państwach UE	65
Chart 20. GDP growth in the European Union and selected EU states	65
Wykres 21. Wskaźnik odczuć ekonomicznych w Unii Europejskiej i wybranych państwach członkowskich	68
Chart 21. Economic sentiment indicator in the European Union and selected member states	68
Wykres 22. Strata we wzroście skumulowanym z lat 2011–2020 wywołana przez Covid-19 w krajach należących do UE	69
Chart 22. Chart 24. Compound GDP growth loss over 2011–2020 caused by Covid-19 in the European Union	69
Wykres 23. Porównanie tempa przyrostu inwestycji do tempa przyrostu PKB	70
Chart 23. Comparison between investments growth and GDP growth	70
Wykres 24. Wzrost produktu krajowego brutto w Polsce	72
Chart 24. Gross domestic product growth in Poland	72
Wykres 25. Wpływ wybranych kategorii na wzrost realny PKB oraz dynamika popytu krajowego i jego wybranych składowych	74
Chart 25. Impact of selected categories on real GDP growth, and domestic demand and its selected components growth	74
Wykres 26. Dynamiki wybranych składowych PKB i wartości dodanej brutto (WDB)	75
Chart 26. Growth of selected GDP and gross value added (GVA) components	75
Wykres 27. Wskaźniki światowych cen ropy naftowej w USD i PLN oraz ceny detaliczne benzyny i oleju napędowego w Polsce	77
Chart 27. Indicators of global crude oil prices in USD and PLN and retail prices of petrol and diesel in Poland	77
Wykres 28. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych	78
Chart 28. Price indices of consumer goods and services	78
Wykres 29. Porównanie udziału grup towarów i usług w systemie wag CPI i ich wpływu na wskaźnik CPI w 2019 r.	79
Chart 29. Comparison between the shares of groups of goods and services in the CPI system of weights and their impact on the CPI in 2019	79
Wykres 30. Porównanie zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP) oraz wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI)	80
Chart 30. Comparison between harmonized index of consumer prices (HICP) and consumer price index (CPI)	80
Wykres 31. Wskaźniki cen produkcji sprzedanej przemysłu	81
Chart 31. Price indices of sold production of industry	81
Wykres 32. Wskaźniki cen produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji budowlano-montażowej	82
Chart 32. Price indices of sold production of industry and of construction and assembly production	82

Wykres 33. Obroty towarowe handlu zagranicznego Polski	83
Chart 33. Polish foreign trade turnover	83
Wykres 34. Zmiany wolumenu eksportu dóbr i usług Polski oraz Niemiec na tle zmian PKB Niemiec	85
Chart 34. Changes in the volume of exports of goods and services in Poland and Germany against the background of changes in German GDP	85
Wykres 35. Opłacalność eksportu a rzeczywiste kursy walut	86
Chart 35. Exports profitability and actual exchange rates	86
Wykres 36. Rachunek bieżący, kapitałowy i finansowy oraz składowe bilansu płatniczego	87
Chart 36. Current account, capital account, financial account, and balance of payments components	87
Wykres 37. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce	89
Chart 37. Foreign direct investments in Poland	89
Wykres 38. Aktywa i pasywa inwestycji zagranicznych w bilansie płatniczym Polski w latach 2011–2020	90
Chart 38. Assets and liabilities of foreign investments in the balance of payments of Poland in 2011–2020	90
Wykres 39. Stan oficjalnych aktywów rezerwowych a kurs dolara amerykańskiego w latach 2011–2020	90
Chart 39. Official reserve assets and USD/PLN exchange rate for 2011–2020	90
Wykres 40. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu ogółem	91
Chart 40. Indices of total sold production of industry	91
Wykres 41. Zmiany produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce według głównych grupowań przemysłowych	92
Chart 41. Change of sold production of industry in Poland by the main industrial groups	92
Wykres 42. Dynamika produkcji budowlano-montażowej	94
Chart 42. Volume indices of construction and assembly production	94
Wykres 43. Wyniki finansowe oraz relacja kosztów do przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych	97
Chart 43. Financial results and costs to revenues ratio from total activity of non-financial enterprises	97
Wykres 44. Rentowność obrotu oraz rentowność ze sprzedaży przedsiębiorstw niefinansowych	98
Chart 44. Turnover profitability and sales profitability in non-financial enterprises	98
Wykres 45. Rentowność obrotu przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD	99
Chart 45. Turnover profitability of non-financial enterprises by selected NACE sections	99
Wykres 46. Współczynnik aktywności zawodowej na świecie, w Unii Europejskiej, krajach rozwiniętych i wybranych krajach świata (dla grupy wieku 15 lat i więcej)	103
Chart 46. Activity rate in in the world, in European Union, developed countries and selected countries of the world (for age groups 15 years and more)	103
Wykres 47. Współczynnik aktywności zawodowej dla grup krajów	104
Chart 47. Activity rate for groups of countries	104
Wykres 48. Zmiana liczby pracujących w Stanach Zjednoczonych, Japonii i strefie euro	105
Chart 48. . Change of the number of persons employed in the United States, Japan and the euro area	105
Wykres 49. Struktura pracujących według statusu zatrudnienia na świecie oraz udział osób pracujących na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin (vulnerable employment) wśród ogółu pracujących w 2020 r. według grup krajów	107
Chart 49. Structure of employment by the employment status in the world and the share of self-employed and contributing family members (vulnerable employment) among all employed in 2020 by groups of countries	107
Wykres 50. Godziny pracy stracone w 2020 r. wskutek COVID-19 według grup krajów (wobec IV kwartału 2019 r.)	109
Chart 50. Hours worked lost in 2020 due to COVID-19, by country groups (in comparison to the IV quarter 2019)	109

Wykres 51. Stopa bezrobocia w wybranych gospodarkach rozwiniętych na tle krajów OECD	111
Chart 51 Unemployment rate in selected developed countries against OECD countries	111
Wykres 52. Zmiana liczby pracujących w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE	114
Chart 52. Change in the number of employees in the European Union and in selected EU countries	114
Wykres 53. Zatrudnieni i stopa bezrobocia według poziomu wykształcenia w latach 2016–2020	115
Chart 53. Employed and unemployment according to the level of education in 2016–2020	115
Wykres 54. Odsetek bezrobotnej młodzieży oraz stopa bezrobocia wśród młodych (15–24 lata) w UE w 2020 r.	118
Chart 54. Youth unemployment ratio and youth unemployment rate (15–24 years) in the EU in 2020	118
Wykres 55. Koszty związane z zatrudnieniem w krajach UE w 2020 r.	122
Chart 55. Nominal compensation per employee in EU countries in 2020	122
Wykres 56. Wzrost realnej wydajności pracy na jednego pracującego w krajach UE w 2020 r. w relacji do 2015 r.	123
Chart 56. The growth of the real labour productivity per person employed in 2020 in relation to 2015	123
Wykres 57. Realne jednostkowe koszty pracy w krajach UE w 2020 r. w relacji do 2015 r.	124
Chart 57. Real unit labour costs in EU countries in 2020 in relation to 2015	124
Wykres 58. Współczynnik zróżnicowania kwintylowego S80/S20 w 2019 roku według grup krajów	125
Chart 58. S80/S20 income quintile share ratio in 2019 by selected countries	125
Wykres 59. Wskaźnik Giniego w 2019 roku dla wybranych krajów	126
Chart 59. Gini coefficient in 2019 for selected countries	126
Wykres 60. Wzrost liczby pracujących, wzrost PKB oraz współczynnik aktywności zawodowej w % według wybranych grup wieku	127
Chart 60. Increase in the number of employed persons, GDP increase and economic activity rate by selected age groups in %	127
Wykres 61. Zmiana w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku	128
Chart 61. Change in the population structure by economic age groups	128
Wykres 62. Dekompozycja zmiany liczby pracujących ogółem oraz wskaźnik zatrudnienia według grup wieku	130
Chart 62. Decomposition of changes in the total number of employed persons and employment rate by groups of age	130
Wykres 63. Liczba pracujących ogółem w 2020 r. według sekcji PKD oraz udział pracujących według sektorów ekonomicznych	131
Chart 63. Total number of employed persons in 2020 by NACE sections and share of employed persons by economic sectors	131
Wykres 64. Zmiana liczby pracujących według wybranych sekcji PKD (kw./kw.)	132
Chart 64. Change in the number of employed persons by selected NACE sections (q/q)	132
Wykres 65. Udział pracowników najemnych wśród pracujących ogółem w 2020 r. w największych sekcjach PKD oraz zmiana liczby pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony i pozostałych	133
Chart 65. Share of employees among total number of employed persons in 2020 by the biggest NACE sections and change in the number of temporary employees and others	133
Wykres 66. Udziały zatrudnionych na czas określony i pracujących na własny rachunek w 2020 r. w największych sekcjach PKD	134
Chart 66. Share of temporary employees and self-employed in 2020 by the biggest NACE sections	134
Wykres 67. Zmiana liczby pracujących według wymiaru czasu pracy (w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego) oraz udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród pracujących ogółem w 2020 r. w największych sekcjach PKD	135
Chart 67. Change in number of employed persons by working time (compared to the corresponding period of previous year) and share of part-time employed persons among employed persons in 2020 by the biggest NACE sections	135
Wykres 68. Podział liczby pracujących na sektory ekonomiczne oraz sekcje PKD	136
Chart 68. Employed persons by economic sectors and NACE sections	136

Wykres 69. Podział liczby pracujących według statusu zatrudnienia	136
Chart 69. Employed persons by employment status	136
Wykres 70. Podział liczby pracujących według wymiaru czasu pracy	136
Chart 70. Employed persons by working time	136
Wykres 71. Struktura sektorowa oświadczeń pracodawców, zarejestrowanych przez powiatowe urzędy pracy, zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi	138
Chart 71. Sectoral structure of employers' declarations on the intention to entrust work to a foreigner, registered by powiat labor offices	138
Wykres 72. Nowo utworzone miejsca pracy, zlikwidowane miejsca pracy oraz saldo miejsc pracy i stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia długotrwałego	139
Chart 72. Newly created jobs, liquidated jobs and the balance of jobs and total unemployment rate and long-term unemployment rate	139
Wykres 73. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (osoby w wieku 15–74 lata)	142
Chart 73. Total labour force slack (population aged 15–74 years)	142
Wykres 74. Przeciętne nominalne wynagrodzenie według sekcji PKD w 2020 r. oraz poziom wynagrodzenia realnego i zmiana stopy bezrobocia w latach 2011–2020	143
Chart 74. Average nominal wages and salaries by NACE sections in 2020 and level of real wages and salaries and change in the unemployment rate in 2011–2020	143
Wykres 75. Saldo (nadwyżka/deficyt) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych	149
Chart 75. General government net lending/borrowing (deficit/surplus) and gross debt	149
Wykres 76. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej w 2020 r.	152
Chart 76. General government surplus/deficit (net lending/borrowing) and gross debt in the European Union in 2020	152
Wykres 77. Pozycja fiskalna krajów członkowskich	156
Chart 77. Fiscal stance of the Member States	156
Wykres 78. Skumulowana zmiana w strukturalnym saldzie pierwotnym	157
Chart 78. Cumulated change in structural primary balance	157
Wykres 79. Nadwyżka/deficyt (saldo) (lewa oś) i dług (prawa oś) sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej (UE), strefie euro i w Polsce w latach 2000–2020	158
Chart 79. General government surplus/deficit (net lending/borrowing) (left axis) and gross debt (right axis) in the European Union (UE), euro area, and Poland in the years 2000–2020	158
Wykres 80. Struktura dochodów budżetu państwa	173
Chart 80. Structure of state budget income	173
Wykres 81. Struktura wydatków budżetu państwa według grup ekonomicznych	175
Chart 81. Structure of the state budget expenditures by economic groups	175
Wykres 82. Państwowy dług publiczny wobec reguł fiskalnych	181
Chart 82. State public debt in the context of fiscal rules	181
Wykres 83. Struktura oraz średnia zapadalność zadłużenia Skarbu Państwa	184
Chart 83. Structure and average maturity of the State Treasury debt	184
Wykres 84. Wybrane indeksy giełd	186
Chart 84. Selected exchange indexes	186
Wykres 85. Rentowność 10-letnich obligacji skarbowych	187
Chart 85. 10 year government bonds yield	187
Wykres 86. Podstawowe stopy procentowe wybranych banków centralnych	190
Chart 86. Basic interest rates of selected central banks	190
Wykres 87. Aktywa banków centralnych (dane na koniec miesiąca)	191
Chart 87. Central banks assets (data at the end of the month)	191
Wykres 88. Wskaźnik MCI dla strefy euro i jego składowe	193
Chart 88. Monetary Conditions Index for the euro area and its components	193
Wykres 89. Stawka POLONIA vs stopa referencyjna NBP oraz porównanie stóp procentowych	196
Chart 89. The POLONIA index vs the NBP reference rate and a comparison of interest rates	196

Wykres 90. Kursy średnioważone walut obcych oraz nominalny i realny efektywny kurs złotego	197
Chart 90. The weighted average of foreign exchange rates and nominal and real effective exchange rates for Polish zloty	197
Wykres 91. Dynamika depozytów sektora niefinansowego	202
Chart 91. Dynamics of non-financial sector deposits	202
Wykres 92. Wartość kredytów i depozytów sektora niefinansowego i współczynnik kredyty/depozyty	203
Chart 92. Value of loans and deposits of non-financial sector and coefficient loans/deposits	203
Wykres 93. Wartość bilansowa brutto kredytów sektora niefinansowego oraz dekompozycja kredytów dla gospodarstw domowych	205
Chart 93. Gross carrying amount of non-financial sector loans and decomposition of households loans	205
Wykres 94. Dynamika kredytów sektora niefinansowego	206
Chart 94. Dynamics of non-financial sector loans	206
Wykres 95. Wartość kredytów zagrożonych wybranymi sektorami oraz kredyty przeterminowane sektora niefinansowego według opóźnień w spłacie	207
Chart 95. Value of non-performing loans in selected sectors and overdue loans of non-financial sector by past due	207
Wykres 96. Wyniki finansowe sektora bankowego	208
Chart 96. Financial results of the Polish banking sector	208
Wykres 97. Podstawowe wskaźniki rynku ubezpieczeń	209
Chart 97. Main indices of insurance sector	209
Wykres 98. Obroty i transakcje na GPW oraz udział grup inwestorów w obrotach giełdowych	212
Chart 98. Turnover and transactions on the WSE and investor share in exchange trading	212
Wykres 99. Wybrane indeksy na GPW	213
Chart 99. Dynamics of selected indices on the WSE	213
Wykres 100. Udział grup inwestorów w obrotach na rynku NewConnect oraz notowania NCIIndex ...	215
Chart 100. Investor share in trading on NewConnect market and NCIIndex	215
Wykres 101. Wartość udzielonych kredytów i pożyczek według rodzaju	217
Chart 101. Value of loans and borrowings by type	217
Wykres 102. Wartość wierzytelności wykupionych w ciągu roku w przedsiębiorstwach faktoringowych	218
Chart 102. Value of purchased receivables in factoring enterprises throughout a year	218
Wykres 103. Wartość nowych umów leasingu według rodzaju leasingu	219
Chart 103. Value of new leases by type of lease	219
Wykres 104. Wartość wierzytelności przyjętych do obsługi	220
Chart 104. Value of claims accepted for service	220
Wykres 105. Dekompozycja różnic w poziomie WDB per capita w cenach bieżących dla województw Polski w 2018 r.	225
Chart 105. Decomposition of differences in GVA per capita in current prices in Polish voivodships in 2018	225
Wykres 106. Dekompozycja zmian różnic w poziomie WDB per capita w cenach bieżących regionów w 2018 r.	226
Chart 106. Decomposition of changes in differences in per capita GVA in current prices in Polish regions in 2018	226
Wykres 107. Podział regionów ze względu na dodatnie/ujemne różnice w poziomie WDB per capita oraz dodatnie/ujemne zmiany tych różnic	229
Chart 107. Division of regions due to positive/negative differences in GVA per capita and positive/negative changes in these differences	229
Wykres 108. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w wydajności pracy w regionach Polski w 2018 r.	231
Chart 108. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in labour productivity in Polish regions in 2018	231

Wykres 109. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo w regionach Polski w 2018	236
Chart 109. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in the working to labour force population share in Polish regions in 2018	236
Wykres 110. Pod-dekompozycja różnic we współczynniku aktywności zawodowej w regionach Polski w 2018 r.	244
Chart 110. Subdecomposition of the differences in the labor force to population 15+ ratio in Polish regions in 2018	244
Wykres 111. Dekompozycja wzrostu PKB per capita w cenach stałych w regionach Polski w 2018 r.	245
Chart 111. Decomposition of growth of GDP per capita in constant prices in Polish regions in 2018	245
Wykres 112. Dekompozycja skumulowanego przyrostu WDB dla wybranych krajów EU KLEMS i Polski	251
Chart 112. Decomposition of compound GVA growth for selected EU KLEMS countries and Poland	251
Wykres 113. Dekompozycja skumulowanego przyrostu WDB dla wybranych sektorów gospodarki Polskiej	255
Chart 113. Decomposition of compound GVA growth for selected economic sectors in Poland	255
Wykres 114. Dekompozycja skumulowanego przyrostu WDB na wkłady czynników i TFP wg województw	257
Chart 114. Decomposition of compound GVA growth into factor and TFP contributions by voivodeship	257

Spis zagadnień wyróżnionych w ramach

List of issues highlighted in the frames

Przebieg pandemii COVID-19 na świecie i Polsce	35
The course of the COVID-19 pandemic in the world and in Poland	35
Badania MFW nad dyskrecyjnymi działaniami fiskalnymi w okresie pandemii COVID-19	37
IMF research on discretionary fiscal measures during the COVID-19 pandemic	37
Reakcje banków centralnych w okresie pandemii COVID-19	40
Central banks responses during the COVID-19 pandemic	40
Inwestycje i ich rola w realnym wzroście PKB	70
The role of investments in real GDP growth	70
Dochody i wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Polsce	75
Income and expenditures per capita in households in Poland	75
Zmiany w formach zatrudnienia na świecie (telepraca)	103
Changes in employment forms in the world (teleworking)	103
Jakość pracy na świecie	106
Quality of work in the world	106
Osoby nisko- i średniokwalifikowane na rynku pracy UE	115
People low-skilled and with medium-level qualifications on the EU labour market	115
Zmiany w formach zatrudnienia na świecie (telepraca)	116
Changes in employment forms in the world (teleworking)	116
Migracje 2019	128
Migration 2019	128
Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców w 2020 r.	137
Work permits for foreigners in 2020	137
Instrumentarium pomiaru sytuacji fiskalnej w UE	155
Instrumentalities for measuring fiscal positions in the EU	155
Porównanie sytuacji fiskalnej w czasie kryzysów gospodarczych w latach 2008–2009 oraz 2020	158
Comparison of fiscal positions during the economic crises 2008–2009 and 2020	158
Stabilizująca reguła wydatkowa	164
Stabilizing expenditure rule	164
Indywidualny wskaźnik zadłużenia	165
Individual debt ratio	165

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit
(0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit
Kropka (.)	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych data not available or not reliable
Znak #	dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej data may not be published due to the necessity of maintaining statistical confidentiality in accordance with the Law on Official Statistics
„W tym” „Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given

Skróty

Abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
AMR	Raport z Mechanizmu Ostrzegawczego Alert Mechanism Report
APP	Program zakupu aktywów Asset Purchase Program
AR	Współczynnik aktywności zawodowej Activity Rate
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności Labour Force Surve
BCB	Bank centralny Brazylii Central Bank of Brazil
BGK	Bank Gospodarstw Krajowego State Treasury Bank
BoC	Bank Kanady Bank of Canada
BoE	Centralny bank Anglii Bank of England
BoJ	Centralny bank Japonii Bank of Japan
BIZ	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne Foreign direct investment

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
BŚ WB	Bank Światowy World Bank
CA	Saldo obrotów bieżących Current Account Balance
CAB	Saldo skorygowane cyklicznie Cyclically adjusted balance
CNB	Narodowy Bank Czech Czech National Bank
cd. cont.	ciąg dalszy continued
CIT	Podatek dochodowy od osób prawnych Corporate Income Tax
CPB	Centralne Biuro Analiz Ekonomicznych w Holandii Centraal Planbureau
CPI	Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych Consumer Price Index
CR	Współczynnik koncentracji Concentration Ratio
DAX	Niemiecki indeks giełdowy DAX Index – Germany
EBA	Europejski Urząd Nadzoru Bankowego European Banking Authority
EBC ECB	Europejski Bank Centralny European Central Bank
EDP	Procedura Nadmiernego Deficytu Excessive Deficit Procedure
EIA	Agencja Informacji Energetycznej USA U.S. Energy Information Administration
ES	Semestr Europejski European Semester
ESA	Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych European System of Accounts
ESI	Wskaźnik odczuć ekonomicznych Economic Sentiment Indicator
EU-SILC	Badanie dochodów i warunków życia w Unii Europejskiej European Union Survey on Income and Living Conditions
EUROSTAT	Urząd Statystyczny Unii Europejskiej Statistical Office of the European Union
FDF	Formularz Działalności Finansowej Financial Activity Form
Fed	System Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych Federal Reserve
FOMC	Federalny Komitet do spraw Operacji Otwartego Rynku Federal Open Market Committee

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
FRA	Kontrakty terminowe na stopę procentową Forward Rate Agreement
FUS	Fundusz Ubezpieczeń Społecznych Social Insurance Fund
GG	Sektor instytucji rządowych i samorządowych General Government
GPW WSE	Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie Warsaw Stock Exchange
GUS	Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland
HICP	Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych Harmonized Indices of Consumer Prices
MNB HNB	Narodowy Bank Węgier Mogyar Nemzti Bank
HPI	Indeks cen nieruchomości House Prices Index
HSI	Chiński indeks giełdowy Hang Seng Index
MAE IEA	Międzynarodowa Agencja Energetyczna International Energy Agency
JST	Jednostki samorządu terytorialnego Units of local government
KE EC	Komisja Europejska European Commission
KNF PFSA	Komisja Nadzoru Finansowego Polish Financial Supervision Authority
KPR	Krajowe Programy Reform National Reform Programmes
KRUS	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Agricultural Social Insurance Fund
KSKOK	Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa National Co-operative Savings and Credit Union
LFS	Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności Labour Force Survey
LTRO	Operacje długoterminowego finansowania Long-term refinancing operations
Ltv	Współczynnik wartości kredytu do zabezpieczenia tego kredytu Loan to value
MCI	Wskaźnik restrykcyjności polityki pieniężnej Monetary Conditions Index
MF	Ministerstwo Finansów Ministry of Finance
MFP	Wieloczynnikowa produktywność (wariant TFP) Multifactor productivity (a TFP variant)

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
MFW IMF	Międzynarodowy Fundusz Walutowy International Monetary Fund
MIP	Procedura Nierównowag Makroekonomicznych Macroeconomic Imbalance Procedure
mld bln	miliard billion
mIn mln	milion million
MOP ILO	Międzynarodowa Organizacja Pracy International Labour Organization
MRO	Operacje refinansujące Main refinancing operations
MTO	Średniookresowe cele budżetowe Medium-term budgetary objectives
mWIG40	Warszawski Indeks Giełdowy średnich spółek Warsaw Stock Index of medium companies
NBP	Narodowy Bank Polski National Bank of Poland
NBER	Krajowe Biuro Badań Ekonomicznych (Stany Zjednoczone) The National Bureau of Economic Research (United States)
NC	NewConnect NewConnect
NEER	Nominalny efektywny kurs walutowy Nominal Effective Exchange Rate
NSA	Niewyrównane sezonowo Not seasonally adjusted
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju Organisation for Economic Co-operation and Development
OFE OPE	Otwarte Fundusze Emerytalne Open Pension Funds
p.b.	Punkt bazowy Basis poin
PBC	Ludowy Bank Chin The People's Bank of China
PDP	Państwowy dług publiczny State public debt
PE	Parlament Europejski European Parliament
PIT	Podatek dochodowy od osób fizycznych Personal Income Tax
PKB GDP	Produkt Krajowy Brutto Gross Domestic Product
PKD NACE	Polska Klasyfikacja Działalności National Classification of Economic Activities

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
POLONIA	Stawka referencyjna „POLONIA” Polish Overnight Index Average
PPE EPP	Pracownicze programy emerytalne Employee Pension Programmes
PPG	Programy Partnerstwa Gospodarczego Economic Partnership Programmes
PPP	Parytet siły nabywczej Purchasing Power Parity
p. proc. pp	Punkt procentowy Percentage point
PPS	Standard siły nabywczej Purchasing Power Standard
QQE	Ilościowe i jakościowe luzowanie w polityce monetarnej Quantitative and Qualitative Easing
RBA	Bank Rezerw Australii Reserve Bank of Australia
RE	Rada Europejska European Council
ROA	Rentowność aktywów Return on Assets
ROE	Rentowność kapitałów Return on Equity
RPP	Rada Polityki Pieniężnej Monetary Policy Council
REER	Realny efektywny kurs walutowy Real Effective Exchange Rate
RM	Rada Ministrów Council of Ministers
SA	Wyrównane sezonowo Seasonally Adjusted
SFP PFS	Sektor finansów publicznych Public finance sector
SKOK	Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe Co-operative Savings and Credit Unions
SNB	Centralny Bank Szwajcarii Swiss National Bank
SP	Skarb Państwa State Treasury
SPB	Strukturalne saldo pierwotne Structural primary balance
SPW	Skarbowe papiery wartościowe State Treasury securities
sWIG80	Warszawski Indeks Giełdowy małych spółek Warsaw Stock Exchange Index of small companies

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
TFP	Łączna produktywność czynników produkcji (odpowiednik tzw. reszty Solowa) Total factor productivity (Solow residual equivalent)
TLTRO	Dłużne operacje refinansujące Targeted longer-term refinancing operations
tys. thous.	tysiąc thousand
UNCTAD	Konferencja Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju United Nations Conference on Trade and Development
UR	Stopa bezrobocia Unemployment Rate
VAT	Podatek od wartości dodanej Value added tax
WDB CVA	Wartość dodana brutto Gross value added
WEO	Raport o stanie gospodarki światowej MFW World Economic Outlook
WIBOR®	Wskaźnik referencyjny stopy procentowej The Interest rate benchmark
WIG	Warszawski Indeks Giełdowy Warsaw Stock Exchange Index
WIG20	Indeks giełdowy 20 największych spółek notowanych na GPW Warsaw Stock Exchange Index of 20 largest companies
WIG-BANKI	Subindeks giełdowy spółek sektora bankowego WSE sub-index of banking sector
WIG-BUDOW	Subindeks giełdowy spółek sektora budowlanego WSE sub-index of construction sector
WID-CHEMIA	Subindeks giełdowy spółek sektora chemicznego WSE sub-index of chemical sector
WIG-INFO	Subindeks giełdowy spółek sektora informatycznego WSE sub-index of IT sector
WIG-MEDIA	Subindeks giełdowy spółek sektora medialnego WSE sub-index of media sector
WIG-PALIWA	Subindeks giełdowy spółek sektora „przemysł paliwowy” WSE sub-index of oil and gas industry sector
YU	Stopa bezrobocia młodzieży Youth Unemployment Rate
zŁ PLN	złoty zloty
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych Social Insurance Institution

Skróty nazw państw i grup krajów

Abbreviations of country names and groups of countries

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
UE-27 EU-27	Unia Europejska (27 państw członkowskich) European Union (27 member states)
UE EU	Unia Europejska European Union
EA EA	Strefa euro Euro Area
AT	Austria Austria
BE	Belgia Belgium
BG	Bułgaria Bulgaria
CH	Szwajcaria Switzerland
CY	Cypr Cyprus
CZ	Czechy Czechia
DE	Niemcy Germany
DK	Dania Denmark
EE	Estonia Estonia
EL	Grecja Greece
ES	Hiszpania Spain
FI	Finlandia Finland
FR	Francja France
HR	Chorwacja Croatia
HU	Węgry Hungary
IE	Irlandia Ireland
IS	Islandia Iceland
IT	Włochy Italy

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
LT	Litwa Lithuania
LU	Luksemburg Luxembourg
LV	Łotwa Latvia
MT	Malta Malta
NL	Holandia Netherlands
NO	Norwegia Norway
PL	Polska Poland
PT	Portugalia Portugal
RO	Rumunia Romania
RPA RSA	Republika Południowej Afryki Republic of South Africa
RU	Rosja Russia
SE	Szwecja Sweden
SI	Słowenia Slovenia
SK	Słowacja Slovakia
TR	Turcja Turkey
UK	Wielka Brytania United Kingdom
USA	Stany Zjednoczone United States of America

Oznaczenie grup krajów według Międzynarodowego Funduszu Walutowego
Groups of countries according to the International Monetary Fund

AE	Gospodarki rozwinięte Advances economies
EDA	Rozwijające się kraje Azji Emerging and developing Asia
EDE	Europa Środkowa i Wschodnia Emerging and developing Europe
EMDE	Gospodarki wschodzące i rozwijające się Emerging market and developing Economies

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
EMMIE	Rynki wschodzące i gospodarki o średnim dochodzie Emerging markets and middle-income economies
LA	Ameryka Łacińska Latin America
G7	Główne gospodarki rozwinięte – G7 Major advanced economies – G7
MENA	Bliski Wschód i Afryka Północna Middle East and North Africa
MENAP	Bliski Wschód, Afryka Północna i Pakistan Middle East, North Africa and Pakistan
SSA	Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa
Oznaczenia grup krajów według Międzynarodowej Organizacji Pracy Groups of countries according to the International Labour Organization	
AS	Kraje Arabskie Arab States
CWA	Azja Środkowa i Zachodnia Central and Western Asia
EA	Azja Wschodnia East Asia
EE	Europa Wschodnia Eastern Europe
LA	Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean
NA	Afryka Północna North Africa
NAM	Ameryka Północna Northern America
NSWE	Europa Północna, Południowa i Zachodnia Northern, Southern and Western Europe
SA	Południowa Azja South Asia
SEA	Południowo-Wschodnia Azja oraz Pacyfik South-East Asia and the Pacific
SSA	Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa
Oznaczenia grup krajów według Centralnego Biura Analiz Ekonomicznych w Holandii Groups of countries according to Centraal Planbureau	
EE	Gospodarki wschodzące Emerging economies

Wprowadzenie

Introduction

Celem Wprowadzenia jest przedstawienie sytuacji gospodarczej i zmian, jakie następowały w podejściu do polityki makroekonomicznej w okresie pandemii COVID-19, ze szczególnym uwzględnieniem działań podejmowanych w ramach polityki pieniężnej oraz fiskalnej. Pandemia była kluczowym czynnikiem, który wpłynął na procesy decyzyjne rządów, banków centralnych, przedsiębiorstw i konsumentów. Skala efektów związanych z pandemią zweryfikowała priorytety decyzji gospodarczych oraz zdeterminowała reakcje większości uczestników życia gospodarczego na świecie i w Polsce. Wprowadzenie obejmuje krótki opis podejmowanych decyzji i zachodzących procesów, których szczegółowe efekty w postaci zmiany sytuacji makroekonomicznej zostaną przedstawione w kolejnych rozdziałach opracowania.

Rola pandemii COVID-19

The role of the COVID-19 pandemic.

Prognozy makroekonomiczne światowego wzrostu gospodarczego na początku 2020 r. były optymistyczne. Według prognoz MFW przedstawionych w styczniu 2020 r. globalny wzrost gospodarczy miał przyspieszyć z 2,9% w 2019 r. do 3,3% w 2020 r. i 3,4% w 2021 r.¹ Optymizm na rynku finansowym utrzymywał się do połowy lutego. Wraz z rozprzestrzenianiem się wirusa poza granice Chin, w tym przede wszystkim na kraje europejskie, narastała niepewność na rynkach finansowych. Przejawiało się to w spadkach wycen akcji, spadkiem długoterminowych stóp procentowych w USA czy umacnianiem dolara amerykańskiego.

Przebieg pandemii Covid-19 (ramka) i prognozy dalszego jej rozwoju, wpływały na decyzje dotyczące zarówno do działań ograniczających transmisję wirusa, jak i decyzje ograniczające straty gospodarcze. Podejście do polityki makroekonomicznej ukierunkowane było na ochronę życia i zdrowia publicznego oraz ratowanie gospodarki wszystkimi dostępnymi instrumentami. Odbывало się to w sposób odbiegający od obowiązujących przed pandemią paradygmatów odnoszących się m.in. do reguł obowiązujących w finansach publicznych lub bankowości centralnej.

Z punktu widzenia zasad bezpieczeństwa epidemiologicznego kluczowe było zachowywanie dystansu społecznego, promowanie dezynfekcji rąk oraz obowiązku zasłaniania ust i nosa. Wraz z pojawieniem się pandemii rządy poszczególnych krajów wprowadzały między innymi ograniczenia w przemieszczaniu i gromadzeniu się ludności, zamykano placówki oświatowe oraz czasowo zawieszano możliwości wykonywania niektórych rodzajów działalności gospodarczej w sektorach, w których utrudnione jest utrzymywanie dystansu społecznego. Decyzje te miały bezpośrednio wpływ na globalne ograniczenie konsumpcji, inwestycji i załamanie aktywności gospodarczej.

W marcu 2020 r. w wielu krajach na świecie (m.in. kraje UE, Stany Zjednoczone) podejmowano decyzje o pełnym zamrożeniu działalności gospodarczej. Wyjątek stanowiły Chiny, gdzie już pod koniec marca podejmowano decyzje o wycofaniu części restrykcji epidemicznych. W Polsce z dniem 25 marca 2020 r. wprowadzono szereg zasad bezpieczeństwa w związku z koronawirusem². Należały do nich m.in. zakaz przemieszczania się, zakaz zgromadzeń powyżej 2 osób, ograniczenia dotyczące przemieszczania się środkami publicznego transportu zbiorowego oraz uczestnictwa w uroczystościach religijnych do 5 osób, wprowadzono również nauczanie zdalne. Wraz z rozwojem pandemii w Europie i na świecie podejmowano decyzje o zamknięciu polskich granic.

¹ MFW, World Economy Outlook. Tentative Stabilization, Sluggish Recovery? January 2020, Waszyngton.

² Dziennik Ustaw poz. 522 – Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii, dziennikustaw.gov.pl, 24 marca 2020. Informacje o rozporządzeniu MZ na stronie dziennikustaw.gov.pl (Dz.U. z 2020 r. poz. 522).

Wraz ze słabnięciem wiosennej fali pandemicznej, od maja 2020 r. w poszczególnych krajach strefy euro oraz w Stanach Zjednoczonych nastąpiło stopniowe łagodzenie restrykcji epidemicznych. Dotyczyło to m.in. swobody przemieszczania się, funkcjonowania handlu, zakładów produkcyjnych oraz niektórych rodzajów usług. W październiku i listopadzie 2020 r., w związku z pogarszającą się sytuacją pandemiczną na świecie, podejmowano decyzje o ponownym zaostrzeniu obostrzeń. W przypadku Polski m.in. wprowadzono w pełni nauczanie zdalne, zamknięto galerie handlowe z wyłączeniem sklepów spożywczych i usługowych oraz aptek. Całkowicie zamknięto również wszystkie placówki kulturalne. Częściowe luzowanie obostrzeń nastąpiło w grudniu.

Z powodu wprowadzanych obostrzeń nastąpił spadek inwestycji i wymiany handlowej w skali krajowej i globalnej. Pojawiły się również zakłócenia w globalnych łańcuchach dostaw. W II kwartale 2020 r. spadek dynamiki PKB zanotowano w skali globalnej. Wśród krajów rozwiniętych, najgłębsza recesja wystąpiła w Wielkiej Brytanii (19,5% PKB)³, Hiszpanii (17,8% PKB)⁴, Portugalii (14,0% PKB), Francji (13,6% PKB) i Włoszech (12,9% PKB)⁵. W krajach azjatyckich, gdzie pandemię zdołano szybciej powstrzymać, spadki dynamiki PKB były ograniczone, w przypadku Japonii (8,4% PKB), Korei Południowej (3,7% PKB). W skali globalnej w 2020 r. wystąpiła recesja o wartości 4,4%: w przypadku gospodarek zaawansowanych recesja wyniosła 5,1%, a w przypadku strefy euro 6,9%. Recesja w krajach rozwijających się była mniej dotkliwa i wyniosła 3,5%⁶. W przeciwieństwie do standardowych recesji gospodarczych tym razem większe straty pojawiły się w zazwyczaj bardziej odpornym sektorze usług niż w sektorze produkcyjnym. Szczególnie silnie recesja dotknęła te kraje, w których istotną rolę odgrywa sektor usług, w tym szczególnie turystyka. Przykładowo w Europie najgłębsza recesja wystąpiła w Hiszpanii (10,8% PKB), Włoszech (8,9% PKB) oraz Grecji (8,2% PKB). Kraje, które ograniczyły rozprzestrzenianie pandemii na wczesnym etapie, szybko wróciły na ścieżkę wzrostu PKB. Przykładowo Chiny odnotowały spadek dynamiki PKB jedynie w I kw. 2020 r., w kolejnych kwartałach dynamika chińskiego PKB była dodatnia a wzrost PKB w całym 2020 r. wyniósł 2,3%.

Recesji spowodowanej wybuchem pandemii towarzyszyło pogorszenie sytuacji na rynku pracy. Przejawiało się to wzrostem stopy bezrobocia (w USA od lutego do kwietnia zlikwidowano 22 miliony miejsc pracy), spadkiem współczynnika aktywności zawodowej, wzrostem liczby osób przebywających na urloпах. Pracodawcy podejmowali decyzje o okresowym zawieszaniu umów, ograniczeniu czasu pracy, czy też zmiany form pracy (praca zdalna). W celu podtrzymania stosunku pracy przyznawano dopłaty do wynagrodzeń, rozszerzano ubezpieczenia na wypadek bezrobocia oraz zawieszenia lub skrócenia czasu pracy, stosowano dotacje zachęcające do ponownego zatrudnienia. Transfery pieniężne odegrały również zasadniczą rolę w zrekomensowaniu utraty lub ograniczenia pracy w wyniku pandemii.

Narastanie niepewności w trakcie pandemii przejawiało się dużą zmiennością na rynkach finansowych. Duże wahania cen wystąpiły na rynkach towarowych. Gwałtownie spadały ceny ropy naftowej, czy też metali. Przykładowo cena ropy Brent, spadła z około 70 USD za baryłkę na początku 2020 r. do około 17 USD za baryłkę pod koniec kwietnia. Sytuacja zaczęła ulegać zmianie od czerwca, kiedy ceny wielu surowców na rynkach światowych, w tym ropy naftowej, zaczęły stopniowo wzrastać. Różnokierunkowe cenowe szoki podażowe decydowały o procesach inflacyjnych w 2020 r. W wielu krajach dynamika cen utrzymywała się na niskim poziomie lub ujemnym. Inflacja w strefie euro wyniosła 0,3% (w 2020 r. było to 1,2%). Procesy deflacyjne cen konsumpcyjnych występowały m.in. w strefie euro od sierpnia 2020 r., w ujęciu rocznym wystąpiła na przykład w Grecji (-1,3%), Cypru (-1,1%), Irlandii (-0,5%) oraz Hiszpanii (-0,3%).

³ Dane ONS (Office for National Statistics); GDP- data tables (2021); <https://www.ons.gov.uk/economy/grossdomesticproductgdp/datasets/uksecondestimateofgdpdatatables>

⁴ Dane INE (Instituto Nacional de Estadística; 2021); https://www.ine.es/dyngs/INEbase/en/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736164439&menu=ultiDaos&idp=1254735576581

⁵ Dane Eurostat (2021).

⁶ MFW (2021); World Economic Outlook, April 2021: Managing Divergent Recoveries (2021).

Przebieg pandemii COVID-19 na świecie i Polsce

The course of the COVID-19 pandemic in the world and in Poland

Początek pandemii

The beginning of the pandemic

Pierwszego pacjenta, u którego wykryto koronawirus SARS-CoV-2 zdiagnozowano 17 listopada 2019 r. w chińskim mieście Wuhan, prowincji Hubei. Po szybkim rozprzestrzenieniu się choroby w Chinach i równie szybkim jej wygaśnięciu, wirus dotarł do Europy, która według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) stała się w marcu 2020 r. epicentrum pandemii. Następnie, chorobę zarejestrowano w przytłaczającej większości krajów świata. Pierwszy przypadek SARS-CoV-2 w Polsce zdiagnozowano 4 marca 2020 roku w Zielonej Górze, natomiast 14 marca wprowadzono stan zagrożenia epidemiologicznego, a dzień później ograniczenie ruchu przygranicznego. Stan epidemii w Polsce został wprowadzony od dnia 20 marca 2020 roku (rozporządzenie Rady Ministrów z 19 marca 2020 r.⁷).

Pierwsza fala pandemii

The first wave of the pandemic

W marcu 2020 r. pandemia koronawirusa przyspieszyła na całym świecie. Według danych Światowej Organizacji Zdrowia (WHO): 67 dni minęło od pierwszego zgłoszonego przypadku COVID-19 do momentu, kiedy potwierdzono 100 tys. zakażeń na całym świecie. Natomiast osiągnięcie poziomu 200 tys. przypadków zajęło potem wirusowi 11 dni, a 300 tys. zaledwie 4 dni. Na koniec marca 2020 r. liczba osób zakażonych na świecie przekroczyła milion. Jednocześnie Stany Zjednoczone stały się krajem z największą liczbą odnotowanych przypadków zakażeń koronawirusem, wyprzedzają pod tym względem Chiny. Liczba ofiar śmiertelnych koronawirusa na całym świecie przekroczyła 50 tys., z czego we Włoszech 14 tys. a w Hiszpanii 10 tys. osób. W Polsce liczba zakażonych koronawirusem przekroczyła 25 marca barierę 1 tys. osób, do 31 marca odnotowano 2311 przypadków COVID-19.

W połowie kwietnia liczba zakażeń koronawirusem na świecie przekroczyła 2 mln, a na koniec kwietnia 3 mln osób. Pogorszeniu ulegała sytuacja w Stanach Zjednoczonych, gdzie liczba ofiar śmiertelnych przekroczyła 50 tys. osób.

Na początku czerwca liczba przypadków koronawirusa na świecie przekroczyła 7 milionów. Około 30% przypadało na Stany Zjednoczone, 15% na Amerykę Łacińską. Liczba zgonów na całym świecie z powodu COVID-19 wyniosła 400 tys., z czego około 100 tys. w Stanach Zjednoczonych. W Polsce 16 czerwca przekroczona została bariera 30 tys. zakażonych osób.

W lipcu pojawiały się na świecie pierwsze symptomy drugiej fali pandemii, której apogeum przypadło na jesień. Notowano kolejne dobowe rekordy przyrostu zakażonych, na świecie było już ponad 12 mln zakażonych osób, z czego ponad 3 mln osób w Europie. Najwięcej nowych zakażeń wykryto w USA, Brazylii, Indiach i RPA, a z krajów europejskich w Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i we Włoszech. Rozprzestrzenianie się wirusa w skali globalnej było coraz szybsze, osiągnięcie poziomu miliona zakażeń zajęło ponad 4 miesiące i nastąpiło 2 kwietnia, 5 mln już 21 maja, a 10 mln - 29 czerwca. W Polsce pod koniec sierpnia zaczyna rosnąć liczba osób zakażonych, dzienne wyniki były jednymi z najwyższych od początku pandemii, zbliżały się do granicy 1 tys.

Druga fala pandemii

Second wave of the pandemic.

We wrześniu liczba przypadków koronawirusa nadal rosła. WHO informowała o najwyższym dobowym przyroście zakażeń. Najwyższe dobowe liczby zakażeń pojawiły się m.in. w Wielkiej Brytanii, Francji, Czechach. Pogarszała się sytuacja w Indiach, gdzie liczba zakażonych od początku pandemii przekroczyła 5 milionów osób. Bariera 30 mln osób zakażonych na całym świecie została przekroczona 16 września. Rekord zakażeń COVID-19 pojawił się również i w Polsce (ponad 1 tys. przypadków zakażeń).

⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. z 2020 r. poz. 491, z późn. zm.).

Na początku października WHO szacowała, że koronawirusem mogło zakazić się około 10% ludności świata. Fala zachorowań, jaka pojawiła się jesienią, była znacznie bardziej poważna od wiosennej. We Włoszech wiosenna fala zachorowań maksymalnie wynosiła 5–6 tys. zakażeń dziennie, a w październiku przekroczyła 30 tys. Podobna sytuacja miała miejsce we Francji (20–50 tys.) i Hiszpanii (20–25 tys.), Wielkiej Brytanii (ponad 26 tys. dziennie). Październik był również miesiącem silnego rozwoju pandemii w Polsce. Notowane liczby zakażeń i zgonów wielokrotnie przekraczały te, jakie były wiosną oraz latem. Jeszcze 1 października dzienna liczba nowych zakażeń wynosiła niecałe 2 tys., natomiast ostatniego dnia miesiąca prawie 22 tys. osób. Dramatycznie wyglądały statystyki zgonów (początek października to 30 zgonów a 29 października 298 osób w ciągu jednego dnia).

Listopad był jednym z najbardziej dramatycznych miesięcy podczas trwania pandemii na świecie i w Polsce. W Stanach Zjednoczonych 4 listopada zanotowano ponad 100 tys. nowych przypadków w ciągu 24 godzin. Od tego dnia liczba ta ani razu nie spadła poniżej 100 tys. Grudniowe dane były jeszcze gorsze, a 2 grudnia po raz pierwszy przekroczone została granica 200 tys. zakażeń jednego dnia. Statystyki zakażeń na koniec listopada wskazywały, że ciągle najbardziej dotkniętymi pandemią krajami były USA, Indie oraz Brazylia.

Listopad był miesiącem wyraźnego wzrostu zakażeń w Polsce. W miesiącu tym było aż 16 dni, gdy liczba dobowych zakażeń przekraczała 20 tys. Pod względem wskaźnika zgonów, najgorszymi były dni od 18 do 21 listopada (zmarło 2 tys. 440 osób) oraz 24–28 listopada (zmarło 2 tys. 972 osoby). Grudzień w Polsce rozpoczął się przekroczeniem granicy miliona zakażeń. Następował wówczas spadek dziennej liczby nowych przypadków względem tego, co działo się w listopadzie. Nie przekraczały już one 20 tys. Wysokie pozostawały dzienne liczby zgonów (między 400 a 600 zgonów).

Badania nad szczepionką i początek szczepień

Vaccine research and vaccination initiation

Kluczowe w okresie pandemii były przygotowania leku lub szczepionki na koronawirusa. W czerwcu WHO ogłosiła potwierdzenie w badaniach klinicznych przez brytyjskich naukowców leku na koronawirusa (deksametazon z grupy sterydów). W lipcu ogłoszono informacje o testach szczepionki na koronawirusa Uniwersytetu Oksfordzkiego wywołujące silną odpowiedź immunologiczną. Kluczowe było ogłoszenie w listopadzie informacji o opracowaniu 3 szczepionek przeciwko COVID-19: amerykańskiej firmy Pfizer i niemieckiej BioNTech, amerykańskiej firmy Moderna oraz brytyjsko-szwedzkiej AstraZeneca. Komisja Europejska po rekomendacji Europejskiej Agencji Leków (EMA) dopuściła do obrotu w UE w grudniu 2020 r. szczepionki firmy Pfizer-BioNTech⁸, w styczniu 2021 r. szczepionki firmy Moderna⁹ oraz AstraZeneca¹⁰. Na początku grudnia w Wielkiej Brytanii, jako pierwszym kraju świata, rozpoczęto podawanie szczepionki przeciw koronawirusowi SARS-CoV-2. (szczepionka firm konsorcjum Pfizer-BioNTech). 27 grudnia 2020 r. w całej UE rozpoczęły się dobrowolne i bezpłatne szczepienia przeciwko Covid-19. Szczepionki są obecnie wysyłane równocześnie i na tych samych zasadach do wszystkich państw UE.

Zmiany w polityce fiskalnej

Changes in fiscal policy

W obliczu konieczności reagowania na pandemię, działania o charakterze fiskalnym w poszczególnych krajach były nakierowane na ustabilizowanie sytuacji epidemicznej oraz pomoc gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom, a także wsparcie żywienia gospodarczego. Do działań tych należy zaliczyć m.in. wydatki związane bezpośrednio z walką z pandemią (wydatki na system opieki zdrowotnej), rządowe działania wspierające przedsiębiorstwa (transfery pieniężne, obniżka podatków) oraz gospodarstw domowych (skróceniu godzin pracy, wypłata tzw. postojowego, bezpośrednie transfery pieniężne lub w postaci bonów, obniżka podatków).

Skala dodatkowych wydatków wymagała zmiany priorytetów w polityce fiskalnej i dopuszczenia do generowania większej nierównowagi fiskalnej, a zatem odejścia od dotychczasowych reguł fiskalnych. W tym duchu Komisja Europejska uruchomiła w 2020 r. tzw. ogólną klauzulę wyjścia, umożliwiającą państwom

⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2466

⁹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3

¹⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_306

członkowskim na odejście od zaleceń Rady UE w sprawie pożądanego tempa wzrostu wydatków. Decyzja ta umożliwiła wprowadzenie działań antykrzysowych i zwiększenie wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych. W przyszłości dodatkową pomocą dla państw członkowskich UE będzie pakiet NextGenerationEU (NGEU) wartości 1,8 bln euro¹¹. Będzie on stanowił źródło finansowania projektów pobudzających ożywienie gospodarki w UE po pandemii COVID.

Działania podejmowane w ramach polityki fiskalnej w Polsce miały na celu wsparcie działalności przedsiębiorstw, rynku pracy, gospodarstw domowych, ochrony zdrowia oraz inwestycji publicznych. Były one finansowane głównie przez utworzony w kwietniu 2020 r. Fundusz Przeciwdziałania COVID-19 (powstały w Banku Gospodarstwa Krajowego) oraz przez Polski Fundusz Rozwoju (PFR) w ramach Programu Rządowego Tarcza Finansowa PFR dla Mikro, Małych i Średnich Firm oraz Programu Rządowego Tarcza Finansowa PFR dla Dużych Firm (Tarcza Finansowa 1.0 i 2.0). Ponadto do działań dyskrecyjnych w okresie pandemii należy zaliczyć m.in. dofinansowanie do wynagrodzeń z Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Funduszu Pracy, zwolnienia ze składek na ubezpieczenia społeczne zdrowotne. Łączne wydatki sektora instytucji rządowych i samorządowych działań związanych z walką z pandemią oraz wsparciem dotkniętych nią podmiotów wyniosły 103,2 mld zł¹².

W przypadku Polski, w obszarze polityki budżetowej Rada UE zaleciła m.in. „podjąć wszystkie konieczne środki dla skutecznego przeciwdziałania skutkom epidemii oraz wsparcia ożywienia gospodarczego.”¹³ Decyzje Komisji Europejskiej pozwoliły polskiemu rządowi czasowe zawieszenie stabilizującej reguły wydatkowej (SRW), co uwzględniono w nowelizacji ustawy budżetowej na rok 2020 oraz w ustawie budżetowej na rok 2021.

Zarówno poziom długu publicznego, jak i zadłużenie sektora przedsiębiorstw niefinansowych był wyższy przed pandemią niż przed światowym kryzysem finansowym w 2007 r.¹⁴ W efekcie pandemii wskaźniki zadłużenia wzrosły¹⁵. Wsparcie fiskalne rządów oraz gwałtowny spadek dochodów spowodowany efektami pandemii i wprowadzanych restrykcji przyczynił się do wzrostu deficytu i długu publicznego. Średni całkowity deficyt budżetowy w 2020 r. osiągnął 11,7% PKB w gospodarkach zaawansowanych, 9,8% w gospodarkach wschodzących, oraz 5,5% w gospodarkach rozwijających. Globalny dług publiczny wzrósł do 97,3% PKB w 2020 r. (wzrost o 13 p. proc. poziom w odniesieniu do przewidywanego poziomu przed pandemią).

Rewizje prognoz deficytu i długu spowodowane pandemią były wyższe w przypadku krajów rozwiniętych niż rozwijających się (emerging markets). Prognozy deficytu MFW przed pandemią i po pandemii dla gospodarek rozwiniętych wzrosła o 8,7 p. proc. w 2020 r., 7,5 p. proc. w 2021 r., natomiast dla gospodarek rozwijających się odpowiednio o 4,8 i 2,7 p. proc. Zmianie uległy również prognozy długu, w przypadku gospodarek rozwiniętych o 16,5 i 18,5 p. proc. oraz dla gospodarek rozwijających się odpowiednio o 8,0 i 6,0 p. proc.

Badania MFW nad dyskrecyjnymi działaniami fiskalnymi w okresie pandemii COVID-19.

IMF research on discretionary fiscal measures during the COVID-19 pandemic

W gospodarkach rozwiniętych łączna pomoc fiskalna dla gospodarstw domowych, przedsiębiorstw i władz lokalnych w 2020 r. wyniosła 16,7% PKB. Wyższe wydatki w połączeniu ze spadkami dochodów budżetowych przyczyniły się do wzrostu średniego cyklicznie skorygowanego deficytu pierwotnego gospodarek rozwiniętych do 7,6% PKB oraz długu do 120% PKB. Koszt działań budżetowych podjętych w strefie euro w odpowiedzi na pandemię w roku 2020 wyniósł 4,2% PKB¹⁶.

Najwyższe dodatkowe wydatki na służbę zdrowia oraz utracone dochody miały miejsce w przypadku Wielkiej Brytanii (7,5% PKB) i Stanów Zjednoczonych (3,3% PKB), natomiast w odniesieniu do sektorów niezwiązanych z sektorem zdrowia w przypadku Stanów Zjednoczonych (22,2% PKB) oraz Japonii (14,1%). Najwyższe, łączne wsparcie płynnościowe, wystąpiło w przypadku Włoch (35,3% PKB), Japonii (28,3% PKB) oraz Niemiec (27,8% PKB).

¹¹ KE, (2020), EU's Next Long-Term Budget and Next Generation EU: Key Facts and Figures, Bruksela. https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/about_the_european_commission/eu_budget/mff_factsheet_agreement_en_web_20.11.pdf

¹² Ministerstwo Finansów. Program konwergencji. Aktualizacja 2021, s. 19.

¹³ MF, Program Konwergencji. Aktualizacja 2021, (2021), Warszawa, s. 27.

¹⁴ MFW, Global Debt Database, (2020), Waszyngton.

¹⁵ MFW, Global Financial Stability Report, April 2021: Preempting a Legacy of Vulnerabilities, April 2021, Waszyngton.

¹⁶ KE, Autumn 2020 Economic Forecast. 2020. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/autumn-2020-economic-forecast_en

Tablica 1. Dyskrecjonalne działania fiskalne w odpowiedzi na pandemię COVID-19 (% PKB)
Table 1. Discretionary fiscal measures in response to the COVID-19 pandemic (% of GDP)

Kraj Country	Dodatkowe wydatki oraz utracone dochody Additional spending or foregone revenues		Przyspieszone wydatkowanie/ /odroczone wpływy budżetowe Accelerated spending/ /deferred revenue	Wsparcie płynności Liquidity support		
	sektor zdrowia health sector	sektory nie związane z sektorem zdrowia non-health sector		wsparcie kapitałowe, pożyczki, skupy aktywów, faktoring Below the line measures: equity injections, loans, asset purchase or debt assumptions	gwarancje guarantees	operacje parafiskalne quasi-fiscal operations
Świat	1,2	7,8	1,1	0,4	4,1	1,6
Stany Zjednoczone	3,3	22,2	0,1	0,3	2,2	
Niemcy	1,2	9,8		3,0	24,8	
Wielka Brytania	7,5	8,7	0,5	0,0	16,1	
Francja	0,8	6,8	3,1	0,9	14,7	
Włochy	0,6	7,9	0,4	0,2	35,1	
Polska	0,4	7,4		2,2	3,2	
Rosja	0,7	3,6	0,4	0,5	0,5	0,5
Japonia	1,8	14,1	4,8		2,9	25,4
Chiny	0,1	4,7	1,6		0,4	0,9

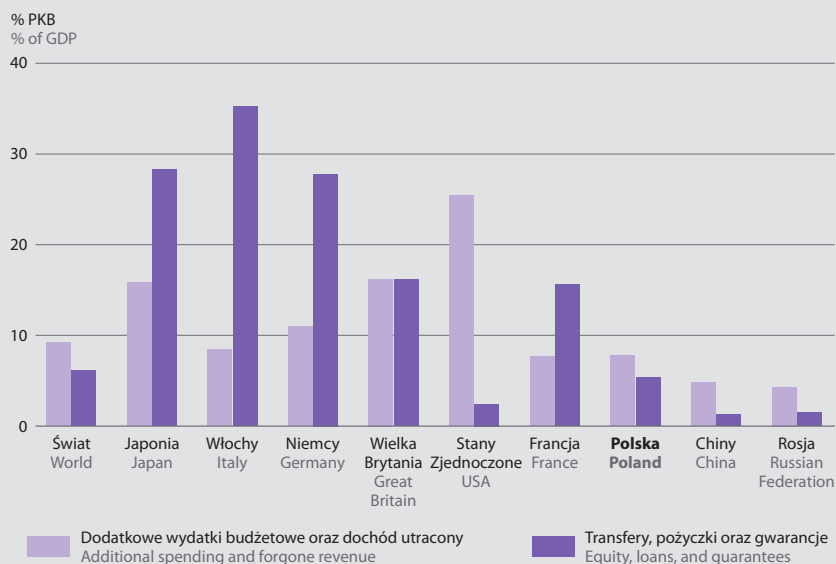
Źródło: Dane MFW; Database of Fiscal Policy Responses to Covid-19 (2021).

Uwagi: Dane szacunkowe z dnia 17 marca 2021 r. Wartości dotyczące udziału poszczególnych składników w PKB bazują na publikacji April 2021 World Economic Outlook Update.

Source: IMF data; Database of Fiscal Policy Responses to Covid-19 (2021).

Notes: Estimates as of March 17, 2021. Values in percent of GDP are based on April 2021 World Economic Outlook Update.

Wykres 1. Dyskrecjonalne działania fiskalne w odpowiedzi na pandemię COVID-19 (% PKB)
Chart 1. Discretionary Fiscal Response to the COVID-19 Crisis in Selected Economies (% GDP)

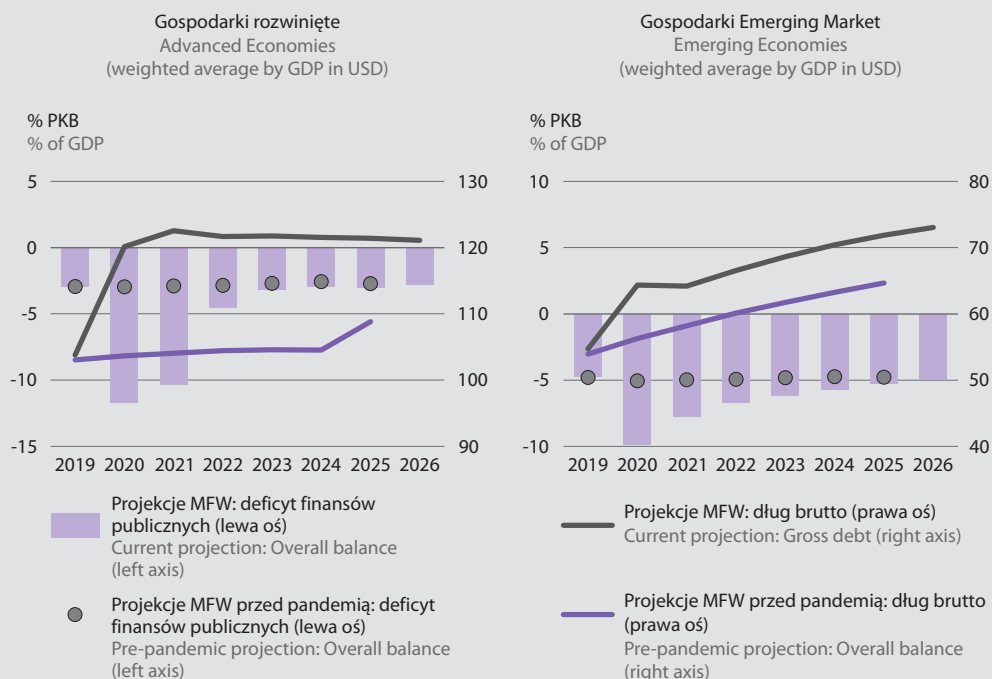

Źródło i uwagi patrz tabl. 1

Source and notes see table 1.

Wykres 2. Wpływ pandemii COVID-19 na prognozy długu (General Government Gross Debt) i deficytu (Fiscal Balances) w latach 2019–26. (% PKB)

Chart 2. The Effect of the COVID-19 Pandemic on the Forecast of General Government Gross Debt and Fiscal Balances, 2019–26 (Percent of GDP; Overall balance, left scale; Gross debt, right scale)

Źródło: dane MFW; Fiscal Monitor April 2021; World Economic Outlook Database.

Uwagi: Projekcje przed pandemią bazują na danych pochodzących z January 2020 World Economic Outlook Update (MFW).

Source: IMF data; Fiscal Monitor April 2021; World Economic Outlook Database.

Notes: Prepandemic projections are based on the January 2020 World Economic Outlook Update (IMF).

Według szacunków MFW globalne działania fiskalne związane z pandemią wyniosły 16 bln dolarów (do 17 marca 2021 r.). W krajach G20 około połowa wsparcia rządowego została przeznaczona na zatrudnienie oraz wsparcie dochodów gospodarstw domowych.

W rozwiniętych gospodarkach G20 ze wsparcia rządowego w większym stopniu skorzystały duże firmy (zdominowane przez gwarancje i działania quasi-fiskalne). Wsparcie fiskalne w poszczególnych krajach różniło się wielkością dedykowanych środków, ich przeznaczeniem oraz czasem trwania. Jak jednak wskazują wyniki przeprowadzanych badań, w krajach o większych pakietach fiskalnych, skala spowolnienia była mniejsza niż w przypadku rządów, które decydowały się na mniejszą pomoc fiskalną.

Zmiany w polityce pieniężnej Changes in monetary policy

Pandemia COVID-19 spowodowała natychmiastową reakcję ze strony banków centralnych na całym świecie. Podejmowały one działania, które miały za wszelką cenę uchronić gospodarkę przed głęboką recesją a system finansowy od destabilizacji. Podstawowe cele banków centralnych w postaci celów inflacyjnych zeszły na drugi plan. Doświadczenia banków centralnych z okresu Wielkiego Kryzysu Finansowego (Great Financial Crisis, GFC) w latach 2007–2009 przyczynił się do szybkiej i sprawnej reakcji ze strony władz monetarnych w momencie pojawienia się pandemii. Banki centralne korzystały podstawowych instrumentów (obniżki stóp procentowych, forward guidance), jak również z instrumentów, które były wykorzystywane podczas globalnego kryzysu finansowego (w tym skupowanie aktywów). Podejmowano także decyzje o rozszerzaniu dostępnego instrumentarium (uruchamianie programów pożyczkowych na preferencyjnych warunkach).

Podobnie jak w okresie GFC, banki centralne odeszły od swoich tradycyjnych mandatów, które sprowadzały się do realizacji założonych celów inflacyjnych i/lub poziomu zatrudnienia. Zmiana paradygmatu w polityce pieniężnej sprowadza się nie tylko do stosowanych przez banki centralne nowych instrumentów i rozwiązań. W trakcie pandemii banki centralne powszechnie odeszły od realizacji celu stabilizacji cen na rzecz takich priorytetów jak pobudzenie aktywności gospodarczej, podtrzymanie płynności na rynkach finansowych, utrzymywanie przystępnych cen pożyczek, zwiększenie zdolności kredytowej banków. Akceptowano również skutki stosowania nowego instrumentarium (m.in. zwiększenie bilansów banków centralnych, zmiany w podejściu do oszczędzania oraz inwestycji).

Reakcje banków centralnych w okresie pandemii COVID-19

Central banks responses during the COVID-19 pandemic

W odpowiedzi na pandemię banki centralne zareagowały bardzo szybko, wprowadzając rozwiązania, do których należały:

- Obniżki stóp procentowych i forward guidance;
- Zakup aktywów, w tym obligacji skarbowych i korporacyjnych na rynku wtórnym;
- Działania zapewniające płynność i wsparcie kredytowe, w tym m.in. kredyty dla podmiotów z sektora finansowego i niefinansowego, programy wspierające pożyczki bankowe, w tym również we współpracy z rządami;
- Operacje na rynkach walutowych, w tym linie FX swap we współpracy z innymi bankami centralnymi oraz inne operacje walutowe;
- Zmiany regulacyjne, w tym między innymi odnoszące się do wymogów kapitałowych, zmniejszenia antycyklicznego bufora kapitałowego (countercyclical capital buffer, CCyB).

Większość banków centralnych korzystała z każdej kategorii narzędzi. Podobnie jak podczas GFC w latach 2007–2009, banki centralne pełniły funkcję pożyczkodawcy ostatniej instancji. Szybkość i zakres działań podejmowanych przez banki centralne w trakcie pandemii przekroczyła jednak te obserwowane podczas GFC¹⁷.

Tablica 2. Reakcje banków centralnych w okresie pandemii COVID-19

Table 2. Selected instruments used by central banks during the pandemic

	Obniżki stóp procentowych	Forward guidance	Skup obligacji skarbowych	Operacje płynnościowe	Linie F/X swap	Operacje F/X	Wspieranie udzielania pożyczek	CCyB	Wymogi kapitałowe
Gospodarki zaawansowane									
Australia	T	T	T	T	T	N	T	N	T
Kanada	T	T	T	T	N	N	N	N	T
Strefa euro	N	T	T	T	T	N	T	N	T
Japonia	N	T	T	T	T	N	T	N	T
Szwecja	N	T	T	T	T	N	T	T	N
Szwajcaria	N	T	N	T	T	T	T	T	T
Wielka Brytania	T	T	T	T	T	N	T	T	T
Stany Zjednoczone	T	T	T	T	N	N	N	N	T
Gospodarki wschodzące									
Brazylia	T	T	N	T	N	T	T	N	T
Chile	T	T	N	T	N	T	T	N	T
Chiny	T	N	N	T	N	N	T	N	N
Indie	T	T	T	T	N	T	T	N	T
Indonezja	T	N	T	T	T	T	T	N	N
Rosja	T	N	N	T	N	T	T	N	T
Płd. Afryka	T	N	T	T	N	N	N	N	T
Turcja	T	N	T	T	T	T	T		N

Źródło: English B., Forbes K., Ubide A. (2021). Monetary Policy and Central Banking in the Covid Era. CEPR Press.

Source: English B., Forbes K., Ubide A. (2021). Monetary Policy and Central Banking in the Covid Era. CEPR Press.

¹⁷ English B., Forbes K., Ubide A. (2021). Monetary Policy and Central Banking in the Covid Era. CEPR Pres.

Podobnie jak większość banków centralnych, poluzowanie polityki pieniężnej nastąpiło również i w Polsce. W reakcji na pandemię, Narodowy Bank Polski (NBP) zastosował zarówno standardowe, jak i niestandardowe instrumenty. Między 17 marca a 28 maja 2020 r. Rada Polityki Pieniężnej (RPP) trzykrotnie obniżyła stopy procentowe: stopę referencyjną do 0,10%, stopę depozytową do 0,00% i stopę lombardową do 0,50%. RPP obniżyła również podstawową stopę rezerwy obowiązkowej z 3,5 do 0,5%. NBP zwiększał płynność banków w ramach operacji repo oraz w formie kredytu wekslowego w przypadku refinansowania kredytów udzielonych przedsiębiorstwom. Ponadto NBP w ramach operacji otwartego rynku rozpoczął przeprowadzanie operacji strukturalnych outright buy polegających na skupie na rynku wtórnym skarbowych papierów wartościowych i dłużnych papierów wartościowych gwarantowanych przez Skarb Państwa¹⁸.

Podsumowanie

Summary

- Pandemia COVID-19 przyczyniła się do recesji gospodarczej w skali globalnej, w tym również i w Polsce. Wybuch pandemii spowodował reakcje władz monetarnych i fiskalnych na niespotykaną dotąd skalę, zmieniając tym samym podejście do obowiązujących do tej pory paradygmatów odnoszących się do reguł stosowanych w polityce fiskalnej oraz realizacji celów w polityce pieniężnej. Działania w celu ograniczenia skutków pandemii i ochrony gospodarki były powszechnie podejmowane w krajach, w których wystąpiła pandemia;
- Obserwowana sytuacja makroekonomiczna, zarówno międzynarodowa, jak i krajowa, potwierdza wiele podobnych wyzwań i problemów, jakie pojawiały się w trakcie trwania pandemii. Należą do nich powrót do stabilnego wzrostu aktywności gospodarczej, wprowadzanie działań stabilizujących finanse publiczne, dostosowania w polityce pieniężnej, ustalenie odpowiednich priorytetów oraz działań składających się na politykę gospodarczą po okresie pandemii;
- Otwartym pozostaje pytanie o odpowiedni moment wprowadzania konkretnych rozwiązań, jak również problem pogodzenia wszystkich celów i powrotu do prowadzenia polityki gospodarczej w kształcie sprzed pandemii. Sprawy te odnoszą się do wszystkich krajów, które odczuły kryzys związany z pandemią COVID-19.

¹⁸ Podstawę prawną do przeprowadzania operacji strukturalnych stanowi Uchwała nr 20/2008 Rady Polityki Pieniężnej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie zasad prowadzenia operacji otwartego rynku.

Rozdział 1

Chapter 1

Wzrost gospodarczy

Economic growth

1. Procesy w gospodarce światowej

1. Processes in the world economy

Po pewnym nieznacznym osłabieniu tempa wzrostu gospodarki światowej koniec 2019 r. jawił się jako czas zakończenia spowolnienia wzrostu, m.in. dzięki luzowaniu pieniężnemu i stabilizacji produkcji przemysłowej. Jednak w pierwszej połowie 2020 r. doszło do szoku egzogenicznego (pochodzącego spoza gospodarki) o niespotykanej wcześniej skali, związanego z wybuchem pandemii Covid-19. Szybkość i synchroniczność wystąpienia spadków w gospodarce światowej nie miała precedensów, choć mogły one być znacznie większe, gdyby nie nadzwyczajne działania podjęte przez podmioty publiczne – MFW¹⁹ ocenia, że bez interwencji publicznej spadki byłyby aż trzy razy większe. Pod koniec 2020 r. perspektywy dla gospodarki naznaczone są wysokim poziomem niepewności związanej głównie z różnymi scenariuszami dalszego przebiegu pandemii Covid-19.

Wzrost gospodarczy

Economic growth

Wzrost PKB na świecie w 2020 r., według danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW), był ujemny i wyniósł –3,3%, wobec 2,8% w 2019 r. W podziale na grupy państw wynosił on –4,7% dla gospodarek rozwiniętych (wobec 1,6% w 2019 r.) oraz –2,2% w grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się (wobec 3,6% w 2019 r.).

Gospodarka Stanów Zjednoczonych spadła o 3,5%, wobec wzrostu o 2,2% w roku poprzednim. W strefie euro odnotowano spadek PKB o 6,6%, wobec wzrostu o 1,3% w roku poprzednim. W Japonii w 2020 r. zanotowano spadek PKB o 4,8%, wobec wzrostu o 0,3% w roku poprzednim. Na różnicowanie pomiędzy krajami wpływał głównie przebieg pandemii Covid-19 oraz intensywność interwencji pieniężnej i fiskalnej.

¹⁹ World Economic Outlook, April 2021, Executive Summary.

Tablica 3. Zmiany produktu krajowego brutto na świecie (ceny stałe)
 Table 3. Gross domestic product change in the world (constant prices)

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in %				
Świat World	3,3	3,8	3,6	2,8	-3,3
Gospodarki rozwinięte, w tym: Advanced economies, including:	1,8	2,5	2,3	1,6	-4,7
Stany Zjednoczone United States	1,7	2,3	3,0	2,2	-3,5
Japonia Japan	0,8	1,7	0,6	0,3	-4,8
Strefa euro Euro area	1,9	2,6	1,9	1,3	-6,6
Gospodarki wschodzące i rozwijające się, w tym: Emerging market and developing economies, including:	4,5	4,8	4,5	3,6	-2,2
Europa Środkowa i Wschodnia Emerging and developing Europe	1,9	4,1	3,4	2,4	-2,0
Turcja Turkey	3,3	7,5	3,0	0,9	1,8
rozwijające się kraje Azji emerging and developing Asia	6,8	6,6	6,4	5,3	-1,0
Chiny China	6,9	6,9	6,7	5,8	2,3
Indie India	8,3	6,8	6,5	4,0	-8,0
Ameryka Łacińska Latin America and the Caribbean	-0,6	1,3	1,2	0,2	-7,0
Brazylia Brazil	-3,3	1,3	1,8	1,4	-4,1
Meksyk Mexico	2,6	2,1	2,2	-0,1	-8,2
Rosja Russia	0,2	1,8	2,8	2,0	-3,1
Bliski Wschód i Afryka Północna Middle East and North Africa	4,7	2,5	2,0	1,4	-2,9
Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa	1,5	3,1	3,2	3,2	-1,9
Republika Południowej Afryki South Africa	0,4	1,4	0,8	0,2	-7,0

Uwaga: od 2019 r. MFW nie publikuje już danych dla Wspólnoty Niepodległych Państw (WNP), zaś kategoria Bliski Wschód i Afryka Północna została zastąpiona kategorią Bliski Wschód i Azja Centralna. Z kolei kategoria Europa Środkowa i Wschodnia obecnie obejmuje także 4 kraje WNP, tj. Rosję, Ukrainę, Białoruś i Mołdawię. Pozostałe 8 krajów WNP włączono do kategorii Bliski Wschód i Azja Centralna. Źródło: dane MFW (World Economic Outlook, April 2021). Dane za 2020 to szacunki MFW.

Note: from 2019 IMF does not publish any more data for the Commonwealth of Independent States (CIS), and the category of Middle East and North Africa has been replaced by Middle East and Central Asia. At the same time the category Emerging and developing Europe now comprises also 4 former CIS countries, i.e. Russia, Ukraine, Belarus and Moldova. The remaining 8 CIS countries are now in the category Middle East and Central Asia.

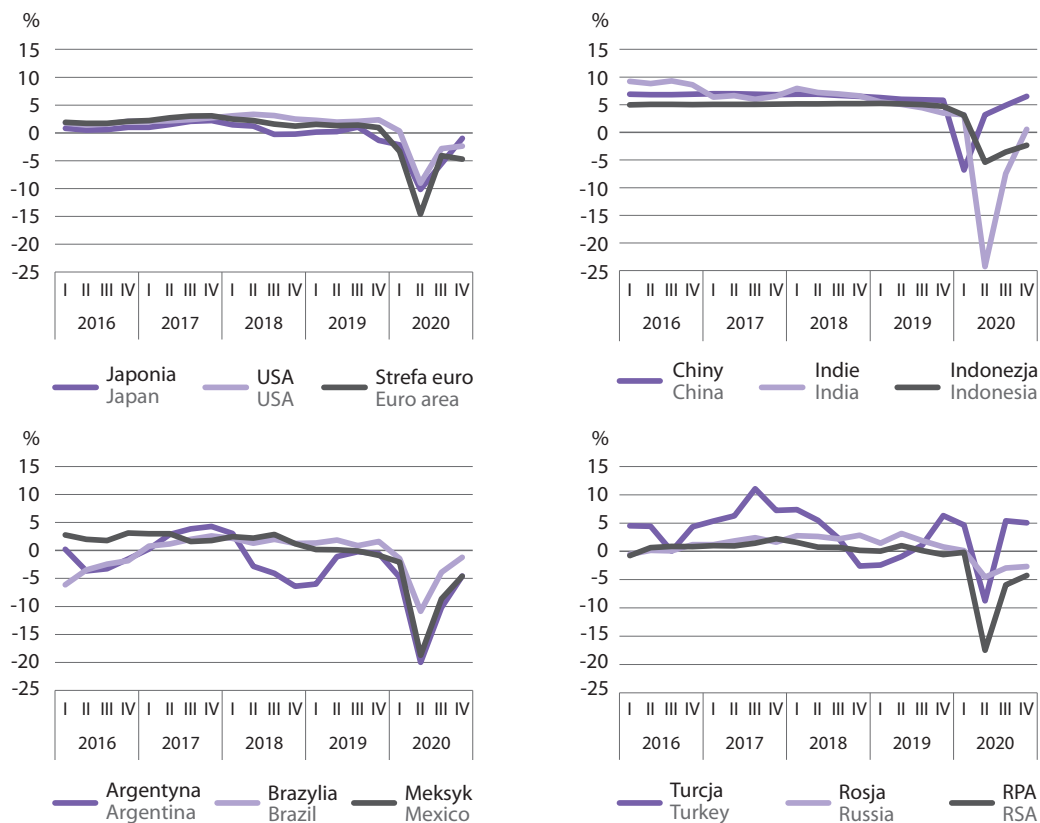
Source: IMF data (World Economic Outlook, April 2021). Data for 2020 are IMF estimates.

W Chinach zanotowano w 2020 r. wzrost o 2,3%, wobec wzrostu o 5,8% w roku poprzednim. Utrzymanie dodatniego wzrostu przez ten kraj było wyjątkowe w skali świata. Na tę sytuację miała wpływ szybka zdecydowana reakcja władz, która doprowadziła do ograniczenia rozprzestrzeniania się pandemii Covid-19.

W Indiach spadek PKB w 2020 r. wyniósł 8,0%, wobec wzrostu o 4,0% w roku ubiegłym. Było to konsekwencją lawinowej ekspansji pandemii.

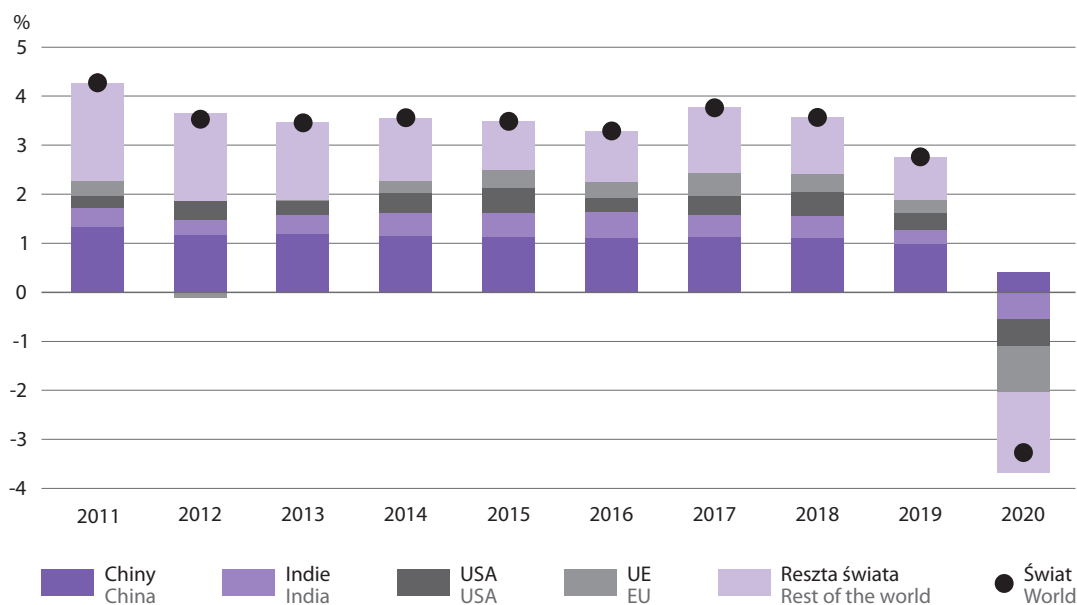
Dodatni wzrost gospodarczy w Chinach przyczynił się zasadniczo do lepszego wyniku gospodarek wschodzących i rozwijających się w stosunku do gospodarek rozwiniętych.

Wykres 3. Zmiany PKB w ujęciu realnym w wybranych gospodarkach
(porównanie do analogicznego kwartału poprzedniego roku; wyrównane sezonowo)
Chart 3. GDP changes in real terms in selected economies
(compared to the same period of the previous year, seasonally adjusted)

Źródło: dane OECD.
Source: OECD data.

Wykres 4. Wkład wybranych gospodarek do wzrostu światowego PKB
 Chart 4. Contribution of selected economies to world GDP growth

Uwaga: Dane dla Chin i USA za 2020 szacowane.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych MFW (World Economic Outlook Database, April 2021).

Note: Data for China and USA for 2020 are estimated.

Source: own calculations based on IMF data (World Economic Outlook Database, April 2021).

Rynek pracy

Labour market

W stosunku do 2019 r. globalny rynek pracy charakteryzował się spadkiem zatrudnienia aż o 114 mln. osób, tj. o 3,6%, przede wszystkim na skutek pandemii COVID. Liczba pracujących wynosiła 3,2 mld. Wskaźnik zatrudnienia na świecie w 2020 r. (udział osób pracujących w stosunku do całej populacji w wieku 15 lat i więcej) uległ znacznemu obniżeniu we wszystkich krajach i grupach krajów i globalnie wyniósł 54,9%, wobec 57,6% w 2019 r. Najwyższy poziom tego wskaźnika (65,5%) wystąpił w krajach Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku. Najwyższe poziomy aktywności zawodowej występowały w Azji Wschodniej (66,4%), Afryce Subsaharyjskiej (65,8%), oraz Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku (65,6%). Liczba osób bezrobotnych na świecie wyniosła 220,3 mln (wzrost o 32,9 mln w stosunku do poprzedniego roku), zaś stopa bezrobocia osiągnęła poziom 6,5%.

Tablica 4. Zmiana liczby pracujących według grup krajów
 Table 4. Change in the number of employed persons by country groups

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in %				
Świat World	1,0	1,2	1,3	1,1	-3,5
Stany Zjednoczone United States	1,6	1,6	1,3	1,5	-5,8
Japonia Japan	1,0	0,9	2,0	0,6	-0,8
Strefa euro Euro area	1,7	1,3	1,2	1,0	-1,4
Kraje Arabskie Arab States	2,5	1,0	2,1	2,5	-2,1
Południowo-Wschodnia Azja oraz Pacyfik South-Eastern Asia and the Pacific	0,9	1,1	1,9	1,6	-2,0
Europa Północna, Południowa i Zachodnia Northern, Southern and Western Europe	1,5	1,5	1,5	1,1	-1,7
Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean	0,2	1,5	1,8	1,7	-9,5
Afryka Północna Northern Africa	1,9	0,5	1,5	1,8	-3,6
Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa	2,4	3,1	3,3	3,2	-0,4

Źródło: dane MOP, z wyjątkiem strefy euro (dane Eurostat).
 Source: ILO data, except for Euro area (Eurostat data).

W Stanach Zjednoczonych wskaźnik zatrudnienia obniżył się aż o -5,8% wobec roku 2019. Stopa bezrobocia zwiększyła się aż o 4,6 p. proc. wobec poprzedniego roku.

W strefie euro nastąpił spadek liczby pracujących o 1,4% wobec 2019 r. zaś stopa bezrobocia wzrosła z poziomu 7,5% w 2019 r. do 7,8%. Na poziomie UE 27, wskaźnik zatrudnienia był wyższy w przypadku mężczyzn. Nadal występowały znaczne różnice w strukturze pracy kobiet i mężczyzn: kobiety stanowiły 75,2% ogółu osób pracujących w UE w niepełnym wymiarze czasu. Straty w zatrudnieniu były wyższe w przypadku kobiet niż mężczyzn z uwagi m.in. na ponoszenie przez nie ciężaru zintensyfikowanej opieki nad rodzicami i dziećmi oraz nauczania domowego, a także częstą pracę w rodzajach działalności najbardziej dotkniętych kryzysem. Doprowadziło to do wzrostu niepłatnego czasu pracy dla kobiet oraz do spadku ich wynagrodzeń.

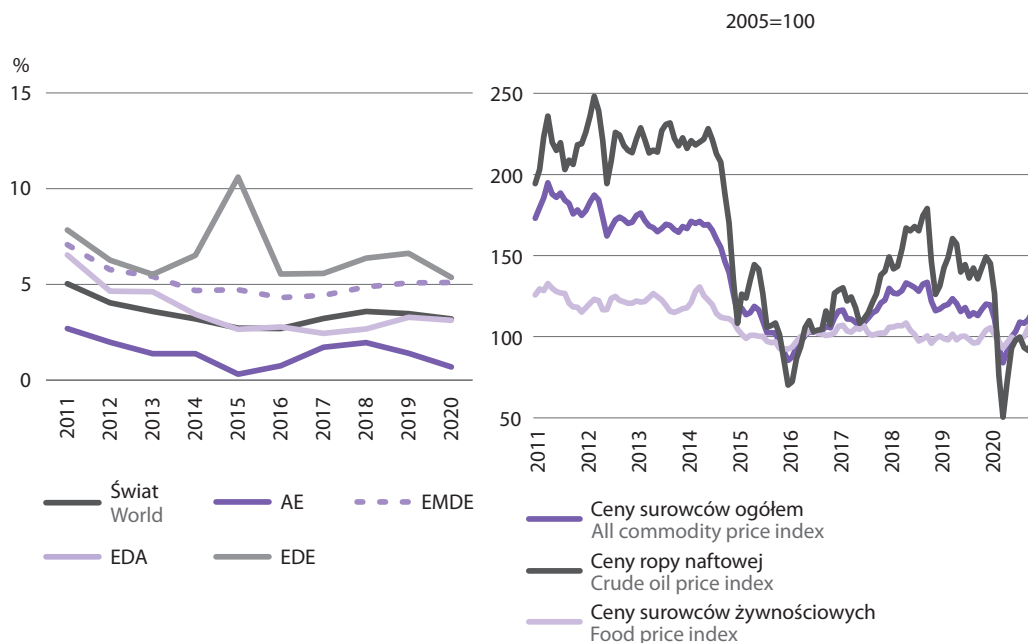
Procesy inflacyjne

Inflationary processes

Inflacja²⁰ na świecie w 2020 r. wyniosła 3,2%, czyli mniej niż w 2019 r. (3,5%), osiągając poziom zbliżony do inflacji z 2014 r. W poszczególnych grupach krajów sytuacja była jednak zróżnicowana. W krajach rozwiniętych inflacja spadła do poziomu 0,7%, czyli była o 0,7 p. proc. niższa niż w 2019 r. oraz o 1,3 p. proc. niższa niż w 2018 r. Jednak w gospodarkach wschodzących inflacja utrzymała się na poziomie 5,1% z poprzedniego roku. Dla wschodzących gospodarek azjatyckich inflacja nieznacznie spadła o 0,2 p. proc., do poziomu 3,1%, zaś dla krajów Europy Centralnej i Wschodniej o 0,8 p. proc. do poziomu 5,4%.

²⁰ Wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych. Na podstawie danych bazy MFV, World Economic Outlook Database, April 2021. Podział na grupy krajów według agregatów MFV.

Wykres 5. Inflacja (CPI) na świecie oraz wybrane indeksy cen
 Chart 5. Inflation (CPI) in the world and selected price indices

Źródło: dane MFW, World Economic Outlook Database, April 2021.
 Source: IMF data, World Economic Outlook Database, April 2021.

Wśród krajów grupy G7 inflacja spadła dla Stanów Zjednoczonych z poziomu 1,8% do 1,2%, a dla Kanady z poziomu 1,9% do poziomu 0,7%. W pozostałych krajach tej grupy inflacja spadła: we Francji z poziomu 1,3% do 0,5%, w Niemczech z poziomu 1,4% do 0,4%, we Włoszech z poziomu 0,6% do -0,1%, w Wielkiej Brytanii z poziomu 1,8% do 0,9% oraz w Japonii z poziomu 0,5% do 0,0%. Te spadki odzwierciedlały ogólny spadek poziomu aktywności gospodarczej oraz spadek cen surowców na świecie. Głębokość spadków inflacji zależała także od interwencji pieniężnej i fiskalnej związanej z kryzysem wywołanym przez pandemię.

Średnioroczne ceny koszyka wszystkich surowców spadły o 9,9%, koszyka surowców energetycznych obejmującego ropę naftową, gaz ziemny, węgiel kamienny i LPG o 29,9%. Jednak ceny koszyka surowców żywnościowych wzrosły o 1,7%. Również średnioroczne ceny koszyka podstawowych metali obejmujących aluminium, kobalt, miedź, rudę żelaza, ołów, molibden, nikiel, cynę, uran i cynk wzrosły o 5,6%.²¹

Handel międzynarodowy

International trade

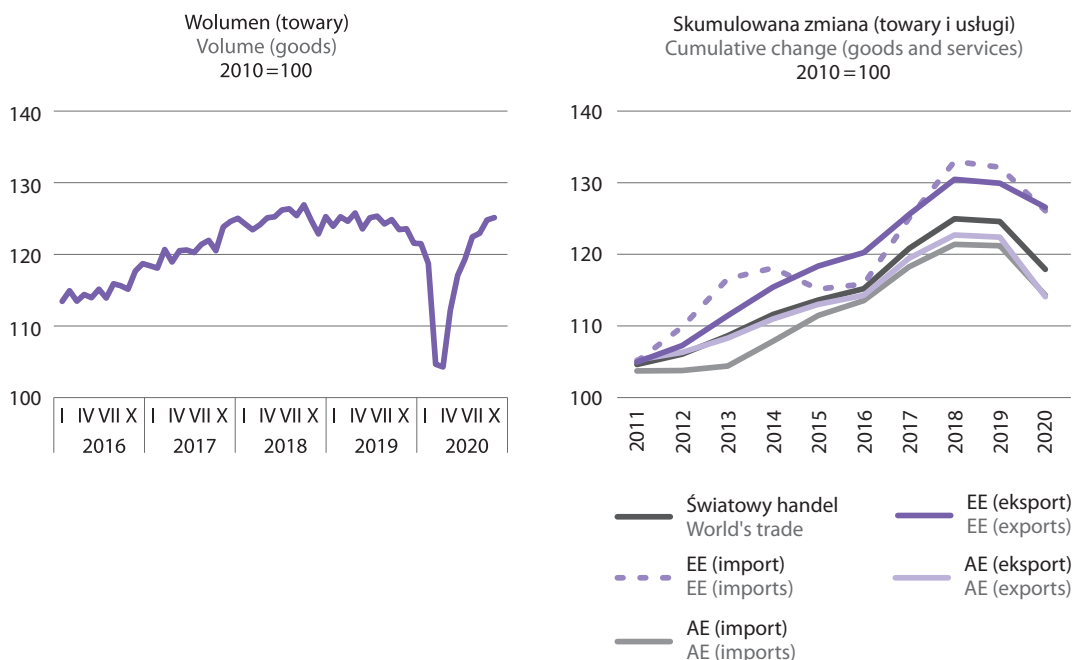
Tempo wzrostu wolumenu²² światowego handlu towarami w 2020 r. było ujemne i wyniosło -5,4% (zarówno eksport, jak i import zmalały o 5,4%), zatem było niższe od odnotowanego rok wcześniej o 5,1 p. proc. Wysokie tempo odbudowy wolumenu obrotów w międzynarodowym handlu towarami z 2017 r., które było w znacznym stopniu kontynuowane w 2018 r., zakończyło się w 2019 r. jeszcze przed spadkami w 2020 r. Wkład gospodarek rozwiniętych do tego spadku był istotniejszy niż gospodarek rozwijających się. Import

²¹ Na podstawie IMF Primary Commodity prices

²² Obliczenia własne na podstawie danych CPB, World Trade Monitor. Dane w niniejszym podrozdziale odnoszą się do wolumenu obrotów, czyli nie zależą od cen, tylko od zmian ilości (ważonych udziałem w wartości całego obrotu) towarów podlegających międzynarodowemu obrotowi.

w tej grupie krajów spadł o 5,7% (wobec spadku o 0,2% w 2019 r.), a eksport zmniejszył się o 6,8% (wobec spadku o 0,3% w 2019 r.). Wkład gospodarek wschodzących do tej zmiany wolumenu był mniejszy – import spadł o 4,6% (wobec spadku o 0,6% w 2019 r.), a eksport spadł o 2,6% (wobec spadku 0,4% w 2019 r.).

Wykres 6. Światowy handel towarami
Chart 6. World trade in goods

Źródło: dane CPB, World Trade Monitor.
Source: CPB data, World Trade Monitor.

Do ważnych obserwacji dotyczących całości światowego handlu międzynarodowego dobrami i usługami należy zaliczyć spadek znaczenia handlu mierzonego udziałem w PKB – spadek, który osiągnął nowe rekordy w 2020 r. na skutek pandemii Covid-19. Po okresie odbudowy światowego handlu trwającym po kryzysie finansowym aż do 2011 r., w okresie lat 2012–2019 relacja wolumenu handlu do PKB była wyraźnie niższa, jednak stopniowo rosła do lokalnego maksimum w 2017 r. Największą rolę w tym spadku odegrały kraje należące do grupy gospodarek wschodzących i rozwijających się, szczególnie Chiny. Od 2016 r. jednak nastąpił w tym kraju powtórny wzrost wolumenu handlu (wzrost importu o 4,7%, a eksportu o 1,0%), który jeszcze przyspieszył w 2017 r. (wzrost importu o 6,9%, a eksportu o 9,2%). Proces ten wyhamował jednak już w 2018 r., osiągając ujemne lub neutralne wartości w 2019 r. m.in. z powodu sporów o taryfy celne pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami. Pomimo lokalnego maksimum wolumenu handlu w 2017 r. jego relacja do PKB nie odbudowała się w stosunku do jego poziomu z 2010 r. W 2020 r. wystąpił wyraźny bardzo głęboki kryzys w światowych obrotach handlowych w odniesieniu do już znacznie zmniejszonego poziomu PKB.

Wykres 7. Porównanie tempa wzrostu PKB oraz tempa wzrostu wolumenu handlu światowego
 Chart 7. Comparison between GDP growth and international trade volume growth

* EE – Emerging economies według CPB, EMDE – Emerging markets and developing economies według MFW.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW (World Economic Outlook Database, April 2021) oraz danych CPB (World Trade Monitor).

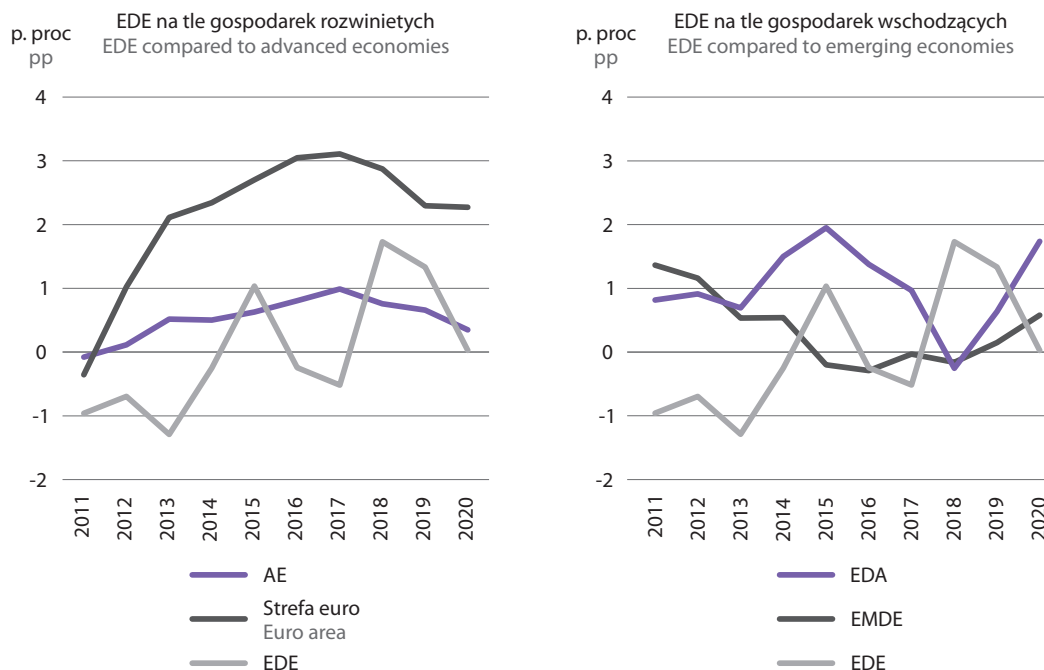
* EE – Emerging economies according to CPB, EMDE – Emerging markets and developing economies according to IMF.

Source: own contribution based on IMF data (World Economic Outlook Database, April 2021) and CPB data (World Trade Monitor).

Handel ma bezpośredni wpływ na najważniejszy komponent bilansu płatniczego, czyli na rachunek bieżący. Generalnie w okresie 2011–2020 saldo rachunku bieżącego poprawiło się dla grupy gospodarek rozwiniętych (AE) pomimo spadków w ostatnich dwóch latach (2019–2020). Dla grupy gospodarek wschodzących (EMDE) łącznie saldo rachunku bieżącego uległo pogorszeniu w analizowanym okresie, ale trend ten częściowo odwrócił się w ostatnich dwóch latach, w tym szczególnie dla gospodarek wschodzących Azji (EDA), dla których to odwrócenie trendu było jeszcze wyraźniejsze. Dla grupy krajów Europy Środkowej i Wschodniej (EDE) łącznie saldo rachunku bieżącego poprawiło się w okresie 2011–2020, pomimo spadku w ostatnich dwóch latach, a szczególnie w ostatnim 2020 r.

Wykres 8. Saldo rachunku bieżącego Europy Środkowej i Wschodniej (EDE) na tle gospodarek rozwiniętych (AE) i wschodzących (EMDE)

Chart 8. Balance of current account of emerging and developing Europe (EDE) compared to advanced (AE) and emerging economies (EMDE)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MFW, World Economic Outlook Database, April 2021.
Source: own contribution based on IMF data, World Economic Outlook Database, April 2021.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

Foreign direct investments

W 2020 r. wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych na świecie (BIZ)²³ wyniosła 998,9 mld USD, czyli zmniejszyła się, o 531,3 mld USD (spadek o 34,7% w stosunku do poprzedniego roku). Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w krajach rozwiniętych w 2020 r. stanowiły 31,3% globalnego napływu BIZ, a w relacji do 2019 r. zmniejszyły się o 436,8 mld USD (o 58,3%). Napływ BIZ do Ameryki Północnej zmniejszył się o 129,1 mld USD (o 41,7%), w tym zmniejszył się o 105,1 mld USD napływ inwestycji do Stanów Zjednoczonych (spadek o 40,2%). Napływ BIZ do Europy i do Unii Europejskiej zmniejszył się odpowiednio: o 250,1 mld USD (o 80,0%) i o 277,1 mld USD (o 72,9%). Gospodarki krajów w okresie transformacji i krajów rozwijających się zanotowały napływ BIZ w kwocie 686,7 mld USD, co stanowiło 68,7% globalnych napływów. W krajach tych nastąpił spadek napływu inwestycji o 94,5 mld USD (o 12,1%) w relacji do poprzedniego roku. Udział Azji w globalnych inwestycjach bezpośrednich wyniósł 53,6% i zwiększyły się one o 19,8 mld USD (o 3,8%) w relacji do 2019 r.²⁴

²³ UNCTAD, 'World Investment Report 2021', (2021), New York and Geneva.

²⁴ Grupy krajów według UNCTAD. Groups of countries according to UNCTAD.

Tablica 5. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych
Table 5. Inflow of foreign direct investments

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w mld USD in billion USD				
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne Foreign direct investments	2065,2	1647,3	1436,7	1530,2	998,9
Kraje rozwinięte Developed economies	1344,5	894,3	707,6	749,0	312,2
Europa Europe	766,4	502,6	344,3	362,6	72,5
Unia Europejska European Union	361,5	301,5	347,4	380,3	103,2
Ameryka Północna North America	495,5	318,1	261,6	309,2	180,1
Stany Zjednoczone United States	459,4	295,3	223,4	261,4	156,3
Kraje rozwijające się Developing economies	653,9	702,5	692,5	723,4	662,6
Afryka Africa	46,2	40,2	45,4	47,1	39,8
Azja Asia	470,8	505,2	496,5	515,5	535,3
Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean	135,9	156,3	150,1	160,5	87,6
Oceania Oceania	1,0	0,8	0,6	0,2	-0,1
Kraje w okresie transformacji Transition economies	66,8	50,5	36,6	57,8	24,2

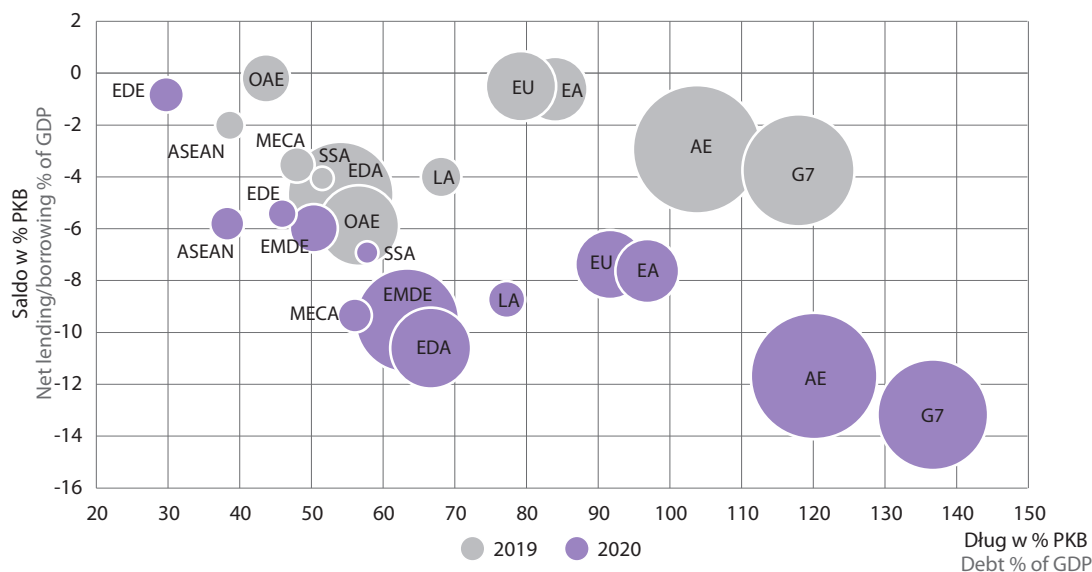
Źródło: UNCTAD, World Investment Report.
Source: UNCTAD, World Investment Report.

Finanse publiczne Public finances

Sytuacja finansów publicznych na świecie w 2020 r. kształtowała się w warunkach kryzysu gospodarczego. W grupie krajów rozwiniętych nastąpiło poluzowanie fiskalne, w efekcie czego deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w tej grupie krajów wzrósł o 8,8 p. proc. PKB i wyniósł 11,7% PKB. W grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się również dokonano znaczącego rozluźnienia fiskalnego, co skutkowało wzrostem deficytu do 9,5% PKB (czyli o 4,8 p. proc.) w porównaniu do poprzedniego roku. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych grupy krajów rozwiniętych w stosunku do PKB wzrósł w 2020 r. do poziomu 120,1% czyli o 16,3 p. proc. (wobec wzrostu o 1,3 p. proc. w roku poprzednim). W krajach wschodzących i rozwijających się zadłużenie w 2020 r. wzrosło o 9,3 p. proc. (w porównaniu ze wzrostem o 2,3 p. proc. w 2019 r.), osiągając poziom 63,4% PKB.

Wykres 9. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych na świecie (rozmiar znacznika określa PKB według PPP)

Chart 9. General government net lending/borrowing and debt in the world (the size of the tag is defined by GDP according to PPP)

Uwagi: Ze względu na niekompletność danych w bazie WEO nastąpiły zmiany kategorii oraz źródeł danych. Dane dla długu pochodzą z publikacji Fiscal Monitor, jednak nie są dostępne dla wszystkich agregatów. Dane dla Unii Europejskiej i strefy euro pochodzą z Eurostatu. Agregat Bliski Wschód i Afryka Północna został zastąpiony grupą Bliski Wschód, Afryka Północna i Pakistan zasilone danymi z Fiscal Monitor. Brak danych dla niektórych grup krajów.

Źródło: dane MFW (WEO i Fiscal Monitor, April 2021) oraz Komisji Europejskiej (Eurostat).

Remarks: Due to the incompleteness of data in the WEO database, there were changes in categories and data sources. Data for the debt are from Fiscal Monitor, but are not available for all aggregates. Data for the European Union and Eurozone according to Eurostat. An aggregate Middle East and North Africa Middle East was replaced by the Middle East, North Africa and Pakistan group data supply from Fiscal Monitor. No data for some other groups of countries.

Source: data of the IMF (WEO and Fiscal Monitor, April 2021) and the European Commission (Eurostat).

Rynki finansowe Financial markets

Zmienność na globalnych rynkach finansowych uległa zwiększeniu w 2020 r. Był to w głównej mierze efekt obaw związanych z konsekwencjami wybuchu pandemii COVID-19 (szczegóły omówione we Wprowadzeniu oraz Rozdziale IV). Ograniczenia w działalności gospodarczej wprowadzane w związku z pandemią przez rządy poszczególnych krajów, przyczyniły się do globalnej recesji oraz dużej niepewności inwestorów na rynkach finansowych. Sytuacja na rynkach finansowych ulegała zmianie wraz z przebiegiem pandemii oraz działaniami podejmowanymi przez banki centralne i władze fiskalne. W pierwszej fazie pandemii ceny akcji na rynkach światowych gwałtownie spadały. W marcu 2020 r. pojawiła się największa awersja do ryzyka. Zmniejszył się popyt na aktywa uważane za bardziej ryzykowne, zwiększył się natomiast popyt na aktywa bezpieczne. Banki centralne w 2020 r. decydowały się na złagodzenie polityki pieniężnej – obniżki stóp procentowych oraz stosowanie niestandardowych instrumentów polityki pieniężnej. Działania te stabilizowały sytuację na rynkach finansowych, wpływały na wzrost indeksów giełdowych oraz spadek rentowności obligacji skarbowych oraz na kontynuację wzrostu wartości indeksów giełdowych. Większa zmienność na rynku 10-letnich obligacji skarbowych wystąpiła w krajach o stosunkowo gorszej sytuacji epidemicznej (np. Włochy, Hiszpania). W szczególności w silnym trendzie zwyżkowym znalazły się indeksy największych giełd w Stanach Zjednoczonych i Japonii. W przypadku giełd europejskich przeważały spadki wartości indeksów giełdowych. Na rynkach walutowych charakterystyczne było osłabianie dolara amerykańskiego względem euro, co było efektem ekspansywnej polityki pieniężnej w Stanach Zjednoczonych.

Polityka monetarna na świecie

Monetary policy in the world

Działania banków centralnych na całym świecie były ukierunkowane na walkę z negatywnymi efektami pandemii COVID-19. Globalna recesja gospodarcza oraz niska dynamika inflacji przyczyniały się do podejmowania przez największe banki centralne decyzji o wprowadzeniu różnych form łagodzenia polityki pieniężnej. Banki centralne obniżały stopy procentowe, wprowadzały działania mające na celu zwiększenie płynności w sektorze bankowym, oferowały programy wspomagające akcje kredytową dla przedsiębiorstw. Banki centralne podejmowały decyzję o zwiększaniu dotychczasowych programów (np. prowadzony przez EBC program Asset Purchase Programme – APP) lub uruchamiały nowe programy skupu aktywów (np. prowadzony przez EBC Pandemic Emergency Purchase Programme – PEPP). Na podkreślenie zasługuje międzynarodowa współpraca największych banków centralnych, szczególnie w przypadku zapewniania płynności na rynku walutowym (linie FX swap). Wprowadzano również zmiany regulacyjne (m.in. wymogi kapitałowe), zmniejszenia antycyklicznego bufora kapitałowego (countercyclical capital buffer, CCyB). Polityka pieniężna była uzupełniana przez banki centralne poprzez politykę forward guidance i łagodzenie retoryki w kontekście przyszłych decyzji w polityce pieniężnej. Miało to na celu zapewnienie uczestników rynku finansowego, że proces luzowania polityki pieniężnej będzie trwał przez okres niezbędny z punktu widzenia stabilizacji sytuacji w gospodarce i na rynkach finansowych.

Szczegóły dotyczące podejmowanych działań przez banki centralne zostały przedstawione we Wprowadzeniu i Rozdziale IV.

2. Relacje pomiędzy cyklami koniunkturalnymi światowych gospodarek

2. International business cycle synchronisation

Relacje i wzajemne współzależności pomiędzy gospodarkami w globalnym świecie budzą duże zainteresowanie wśród ekonomistów. Analiza korelacji cykli koniunkturalnych różnych krajów i ich synchronizacji ze światowym cyklem koniunkturalnym pozwala przewidywać kierunki oraz zmiany tempa rozwoju gospodarczego a powiązania pomiędzy gospodarkami nabierają szczególnego znaczenia w okresach kryzysów²⁵. Do współczesnych zdarzeń o charakterze globalnym, które spowodowały poważne skutki gospodarcze, należą przede wszystkim kryzys finansowy w latach 2008–2009 oraz trwająca obecnie pandemia koronawirusa i związane z nią obostrzenia.

Rok 2020 miał szczególny wpływ na koniunkturę na świecie, wywołany pandemią lock-down gospodarczy spowodował nieantycypowane wyhamowanie produkcji, zagregowanego popytu, inwestycji, jak również osłabienie przepływów pomiędzy gospodarkami. Spowodowało to znaczne i gwałtowne obniżenie tempa wzrostu gospodarczego.

W celu identyfikacji i oceny relacji pomiędzy cyklami koniunkturalnymi światowych gospodarek wykorzystano kwartalne szeregi czasowe indeksu wolumenu realnego PKB oraz jego składowych (spożycie gospodarstw domowych, nakłady brutto na środki trwałe, eksport i import), wyrażonego w cenach stałych z 2015 r., obejmujące lata 1995–2020²⁶.

Zgodnie z danymi zaprezentowanymi przez Bank Światowy, uwzględniając wytworzony PKB²⁷, do największych gospodarek w 2020 r. zaliczono: Chiny, Unię Europejską, USA, Indie, Japonię, Federację Rosyjską, Indonezję, Brazylię, Meksyk (w 2020 r. wytworzyły one łącznie ok. 65,5% światowego PKB). Spośród krajów Unii Europejskiej największymi gospodarkami były: Niemcy, Francja, Włochy, Hiszpania oraz Polska (w 2020 r. wygenerowały one ok. 66,3% PKB Unii Europejskiej). W analizie uwzględniono również Wielką

²⁵ Gómez-Loscos, A., Gadea M. D., Bandres E. (2019), Business cycle patterns in European regions, *Empirical Economics*, s. 1–23.

²⁶ Szeregi wyrównano sezonowo. Źródło danych: MFW, OECD (2021) „Quarterly GDP” (indicator), <https://doi.org/10.1787/b86d1fc8-en> oraz Eurostat. Ze względu na brak odpowiednio długich i stabilnych szeregów czasowych w badaniu nie uwzględniono Indii oraz Meksyku.

²⁷ Wielkość mierzono jako udział w tworzeniu światowego produktu krajowego brutto w 2020 r. (PKB wyrażony w USD w cenach stałych 2017, wg PPP), źródło danych: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.KD>

Brytanię, która w 2020 r. wytworzyła ok. 2,2% światowego PKB oraz ok. 15% w relacji do PKB unijnego, jednak w 2020 r. nie była już zaliczana do Unii Europejskiej. Wyniki badań wskazują, że największe gospodarki światowe (USA, Wielka Brytania, Niemcy oraz Japonia) są silnie i pozytywnie zsynchronizowane z globalnym cyklem koniunkturalnym²⁸.

Dalsza analiza empiryczna obejmuje następujące grupy podmiotów:

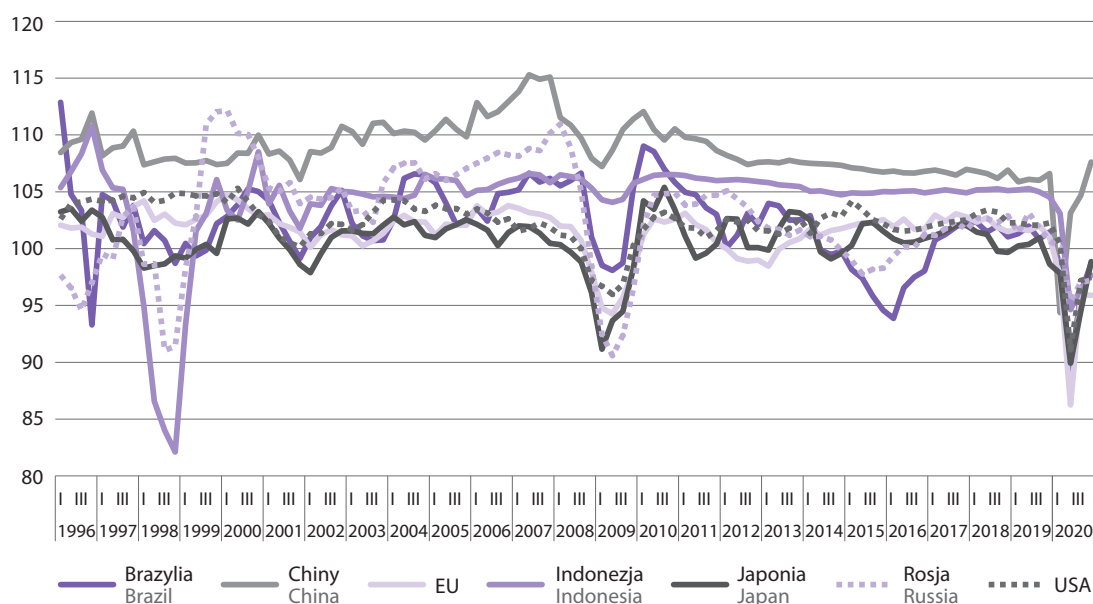
- gospodarki światowe: Chiny, Unia Europejska²⁹, USA, Japonia, Rosja, Indonezja, Brazylia,
- kraje europejskie: Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Hiszpania, Polska.

Realna dynamika PKB

Real dynamics of GDP

W przebiegu dynamiki produktu krajowego brutto na świecie wśród głównych gospodarek światowych można zaobserwować szereg zbieżności.

Wykres 10. Realna dynamika PKB, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100
Chart 10. Chain linked volumes of GDP, percentage change compared to the same period in previous year

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych MFW.

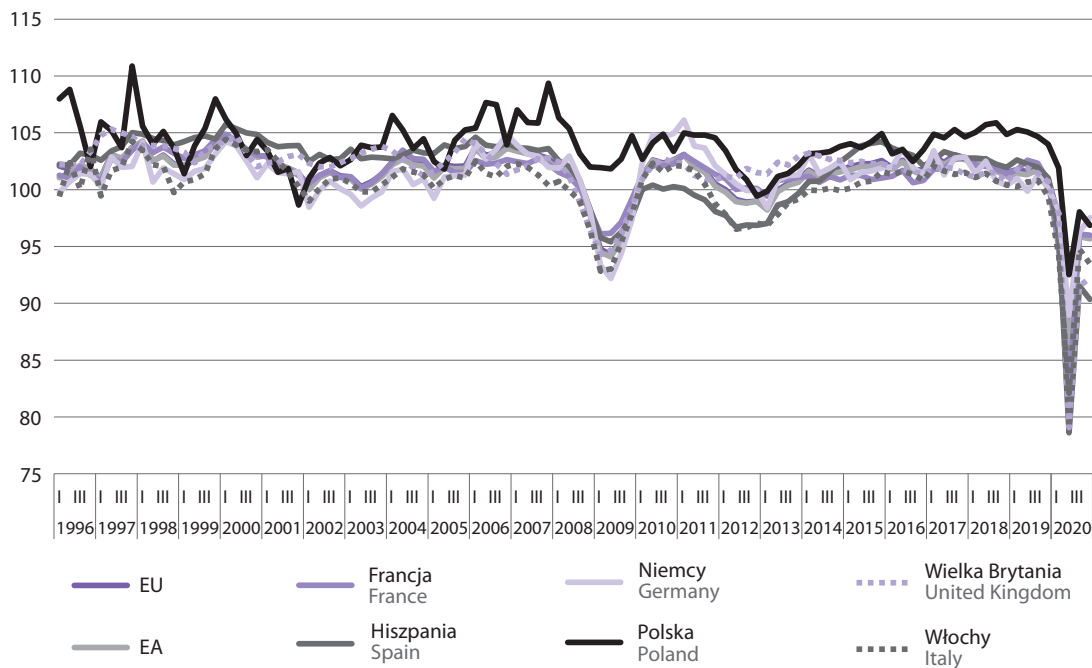
Source: own contribution based on IMF data.

W wyniku pandemii COVID19 w 2020 r. obserwujemy znaczne obniżenie tempa wzrostu gospodarczego we wszystkich badanych krajach. W Chinach osłabienie wystąpiło najwcześniej, najniższy poziom dynamiki PKB odnotowano tam w I kw. 2020 r. (spadek poziomu o 5,6% względem analogicznego kwartału roku poprzedniego), w kolejnych kwartałach Chiny odnotowały dodatni wzrost gospodarczy, pozostałe kraje do końca 2020 r. cechowały się ujemnym wzrostem gospodarczym. Spośród analizowanych gospodarek najsilniejszy spadek wzrostu gospodarczego dotyczył Unii Europejskiej, w II kw. unijne PKB uległo obniżeniu o 13,7% względem II kw. 2019 r.

²⁸ Layton A.P, Banerji A., Achuthan L. (2015), The world and "The world business cycle chronology", Journal of Business Cycle Measurement and Analysis, Vol. 1., s. 23–40.

²⁹ Dane dotyczące Unii Europejskiej obejmują dla całej próby 27 krajów (bez Wielkiej Brytanii).

Wykres 10. Realna dynamika PKB, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100 (dok.)
 Chart 10. Chain linked volumes of GDP, percentage change compared to the same period in of previous year (cont.)

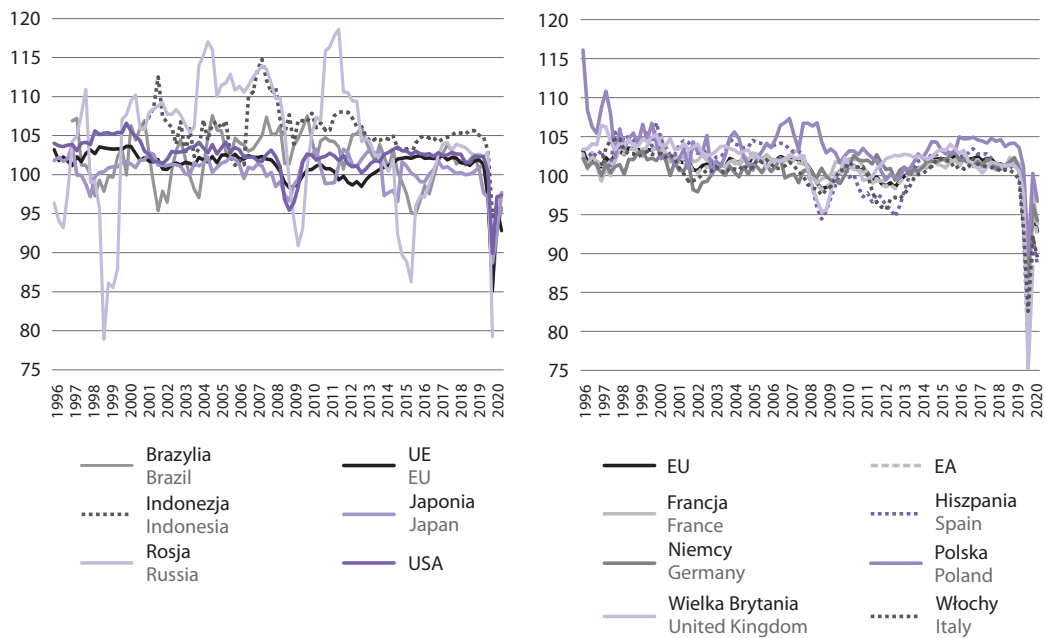

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych MFW.

Source: own contribution based on IMF data.

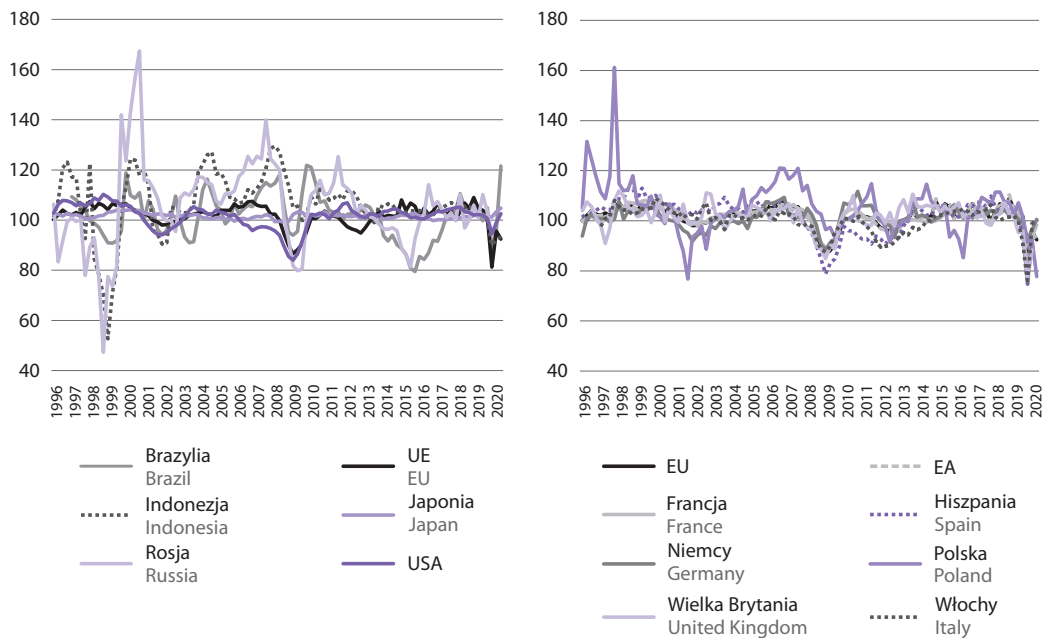
Spośród badanych krajów europejskich, w I kw. 2020 r. jedynie Polska odnotowała dodatni wzrost gospodarczy (1,9%). W II kw. 2020 r. we wszystkich analizowanych krajach wzrost gospodarczy był ujemny i osiągnął najniższe wartości, przy czym największe, ponad 20% spadki poziomu PKB odnotowano w Hiszpanii i w Wielkiej Brytanii. Polska na tle innych krajów europejskich cechowała się relatywnie płytkim obniżeniem poziomu PKB. W Polsce najmocniejszy spadek odnotowano w II kw. 2020 r. – realny PKB uległ wtedy obniżeniu o 7,5%. W III i IV kw. 2020 sytuacja uległa poprawie, jednak w żadnym z badanych krajów nie osiągnięto dodatniego wzrostu gospodarczego.

Wykres 11. Realna dynamika spożycia gospodarstw domowych, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100
Chart 11. Chain linked volumes of household and NPISH final consumption expenditure, percentage change compared to same period in previous year

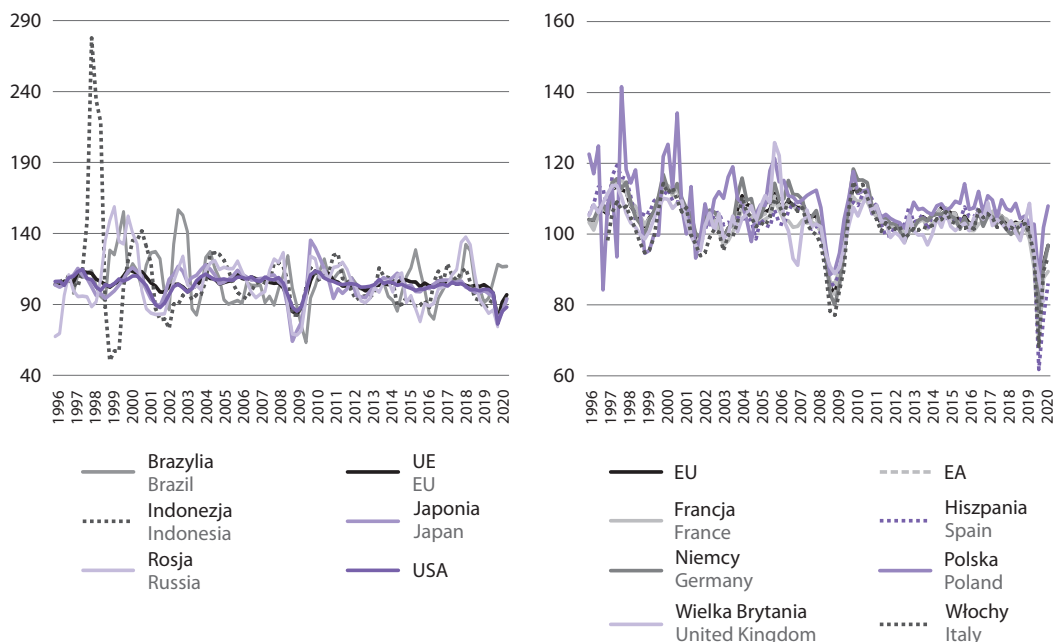
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z MFW, OECD oraz Eurostatu.
 Source: own computations based on IMF, OECD and Eurostat data.

Wykres 12. Realna dynamika nakładów brutto na środki trwałe, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100
Chart 12. Chain linked volumes of gross fixed capital consumption, percentage change compared to same period in previous year

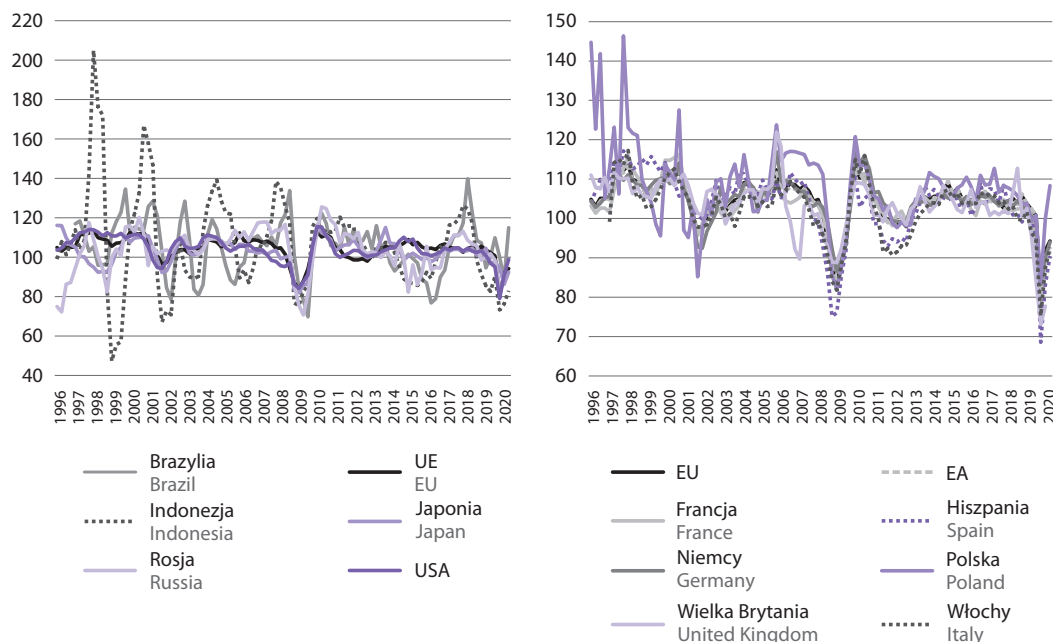
Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z MFW, OECD oraz Eurostatu.
 Source: own computations based on IMF, OECD and Eurostat data.

Wykres 13. Realna dynamika eksportu, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100
 Chart 13. Chain linked volumes of exports of goods and services, percentage change compared to the same period in previous year

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z MFW, OECD oraz Eurostatu.
 Source: own computations based on IMF, OECD and Eurostat data.

Wykres 14. Realna dynamika importu, analogiczny kwartał roku poprzedniego=100
 Chart 14. Chain linked volumes of imports of goods and services, percentage change compared to same period in previous year

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z MFW, OECD oraz Eurostatu.
 Source: own computations based on IMF, OECD and Eurostat data.

Dynamika komponentów PKB jest zbieżna z dynamiką realnego PKB. Dla grupy gospodarek światowych widoczna jest jednak niższa korelacja przebiegu zmienności badanych szeregów niż w przypadku poziomu produktu krajowego brutto, natomiast uwzględnione w badaniu kraje Strefy Euro wykazują silną korelację dla wszystkich kategorii.

Rok 2020, ze względu na występującą pandemię COVID-19, cechował się znacznym obniżeniem wartości poszczególnych kategorii. Najsilniejsze efekty były widoczne w II kw. 2020 r. Spożycie gospodarstw domowych w Rosji uległo w tym okresie obniżeniu o 20,8%, podczas gdy w tym samym okresie w EU o 14,9%, w Brazylii 14,6% a w USA o 10,1%. Spośród krajów europejskich wyhamowanie konsumpcji było najsilniejsze w Wielkiej Brytanii (o 24,8%), w Hiszpanii (o 22,9%) i we Włoszech (o 17,4%). W Polsce ujemna reakcja spożycia była relatywnie najsłabsza, najsilniejszy efekt (obniżenie spożycia o 10,2%) odnotowano w II kw. 2020 r.

Największe obniżenie nakładów brutto na środki trwałe we wszystkich badanych krajach odnotowano w II kw. 2020 r. Najsilniejszy efekt, spadek o 18,8%, był widoczny w krajach Unii Europejskiej. Spośród krajów europejskich najwyższy spadek odnotowano w Hiszpanii (o 25,3%), we Włoszech (o 25,1%) oraz w Wielkiej Brytanii (o 22,8%). Reakcja pozostałych badanych gospodarek światowych nie była tak silna. W Polsce reakcja inwestycji na efekt pandemii wystąpiła z większym opóźnieniem, maksymalny efekt, obniżenie nakładów o 22,3% wystąpił IV kw. 2020 r., podczas gdy w pozostałych krajach począwszy od III kw. 2020 r. widoczne już było odbudowanie nakładów brutto na środki trwałe.

W przypadku handlu zagranicznego najwyższe spadki odnotowano również w II kw. 2020 r. Import uległ obniżeniu w Indonezji o 26,7%, w USA o 21,0%, natomiast w EU o 19,7%. Spośród krajów europejskich najsilniejsze spadki dotyczyły: Hiszpanii (o 31,5%), Wielkiej Brytanii (o 26,9%), Włoch (o 24,7%). Wartość eksportu najbardziej uległa obniżeniu w Rosji (o 25,6%), w USA (o 23,9%), w Unii Europejskiej (o 20,9%), jedynie w Brazylii odnotowano dodatnią dynamikę eksportu w całym 2020 r. W Europie najwyższy, wynoszący 28,3%, spadek wartości eksportu odnotowano w Hiszpanii. W Polsce nakłady na eksport w II kw. 2020 r. uległy obniżeniu o 13,1%, import o 16,2%, w pozostałych kwartałach 2020 r. dynamika handlu zagranicznego w Polsce była dodatnia, osiągając w IV kw. 2020 r. wzrost eksportu o 7,9%, a importu o 8,3%.

Analiza cyklu koniunkturalnego

Business cycle analysis

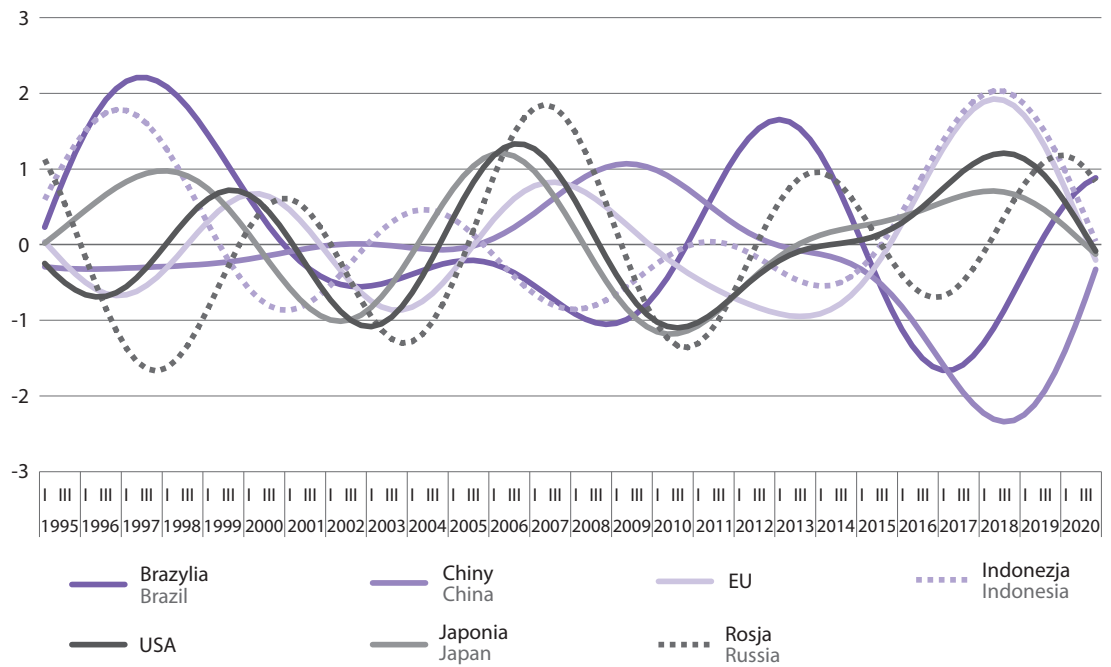
Cykle koniunkturalne są rodzajem wahań występujących w agregatach reprezentujących działalność gospodarczą gospodarek. Cykl koniunkturalny można zobrazować za pomocą komponentu cyklicznego powstałego po usunięciu z szeregu czasowego długookresowego trendu oraz krótkookresowych wahań (regularnych i nieregularnych).

Częstotliwości wahań koniunkturalnych wyizolowano z szeregów czasowych realnego PKB za pomocą pasmowego filtra Christiano-Fitzgeralda dla pasma wahań 2–8 lat³⁰. Komponent cykliczny oszacowano dla szeregów czasowych reprezentujących realny poziom produktu krajowego brutto po usunięciu z niego trendu długookresowego za pomocą filtra Hodricka-Prescotta (dla parametru $\lambda=1600$)³¹.

³⁰ W badaniach cykli koniunkturalnych najczęściej analizuje się wahania o długości od 1,5 roku do 8–12 lat, co jest zgodne z badaniami NBER (por. np. Reijer A. H. (2009), The Dutch Business Cycle: A Finite Sample Approximation of Selected Leading Indicators. *Journal of Business Cycle Measurement and Analysis*, s. 89–110).

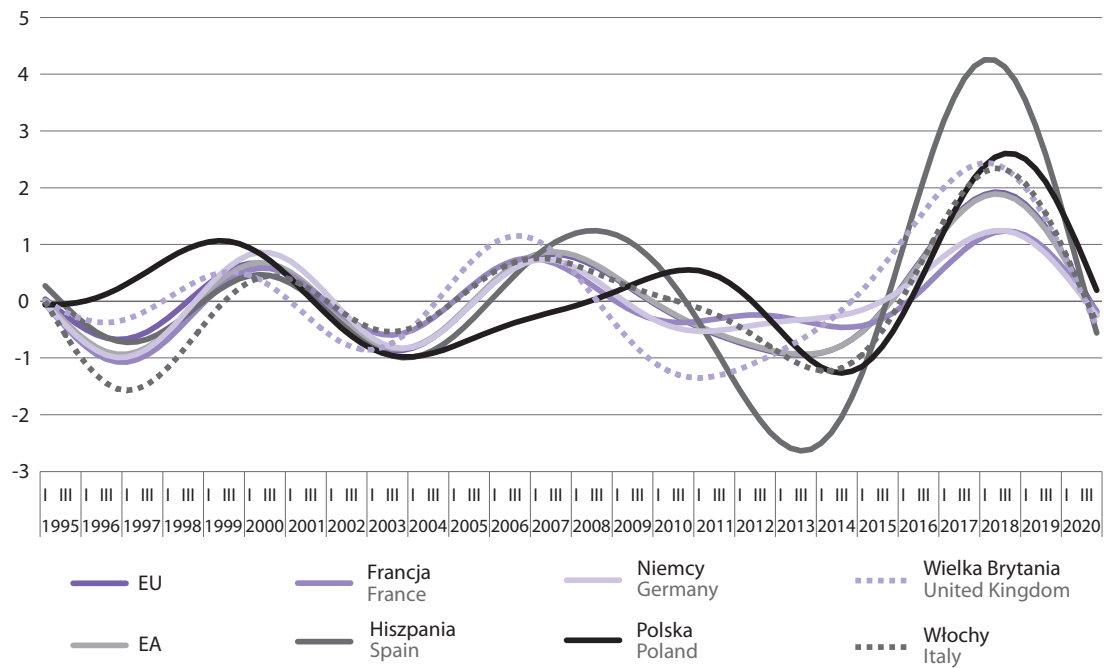
³¹ Całościowy obraz komponentów cyklicznych badanych szeregów czasowych jest stabilny, zaktualizowanie szeregu nie zmieniło zasadniczych wniosków. Należy jednak zwrócić uwagę, iż poszczególne wartości, ze względu na zastosowaną metodologię obliczeń, jak i aktualizacje danych, mogły ulec zmianie.

Wykres 15. Oszacowania komponentu cyklicznego PKB (cykl wzrostowy, filtr Christiano-Fitzgeralda)
 Chart 15. Assessment of GDP cyclical component (growth cycle, Christiano-Fitzgerald filter)

Źródło: obliczenia własne.
 Source: own computations.

Wykres 15. Oszacowania komponentu cyklicznego PKB (cykl wzrostowy, filtr Christiano-Fitzgeralda) (dok.)
 Chart 15. Assessment of GDP cyclical component (growth cycle, Christiano-Fitzgerald filter) (cont.)

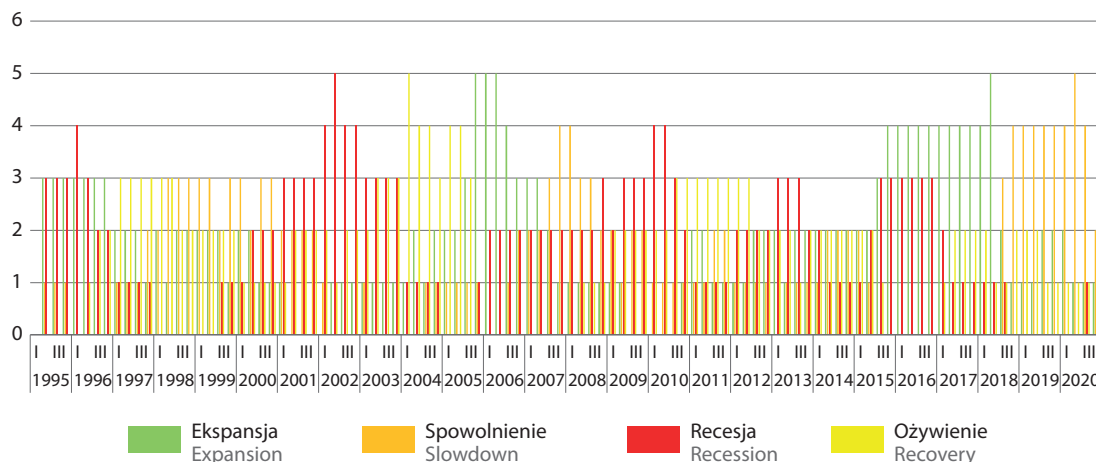
Źródło: obliczenia własne.
 Source: own computations.

Najczęściej przyjmuje się, że dla każdej gospodarki można wyróżnić cztery fazy cyklu koniunkturalnego: ekspansji (występują wtedy jednocześnie tendencje wzrostowe w wielu dziedzinach gospodarki), spowolnienia (depresji) oraz recesji i ożywienia, które łączą się z fazą ekspansji kolejnego cyklu.

Zmiana liczby analizowanych gospodarek, które były w danych kwartałach w tej samej fazie cyklu koniunkturalnego, obrazuje stopień synchronizacji cykli koniunkturalnych pomiędzy poszczególnymi gospodarkami.

Wykres 16. Liczba gospodarek w określonej fazie cyklu (Chiny, Unia Europejska, USA, Japonia, Rosja, Indonezja, Brazylia)

Chart 16. Number of economies in the same business cycle phases (China, European Union, USA, Japan, Russia Indonesia, Brazil)

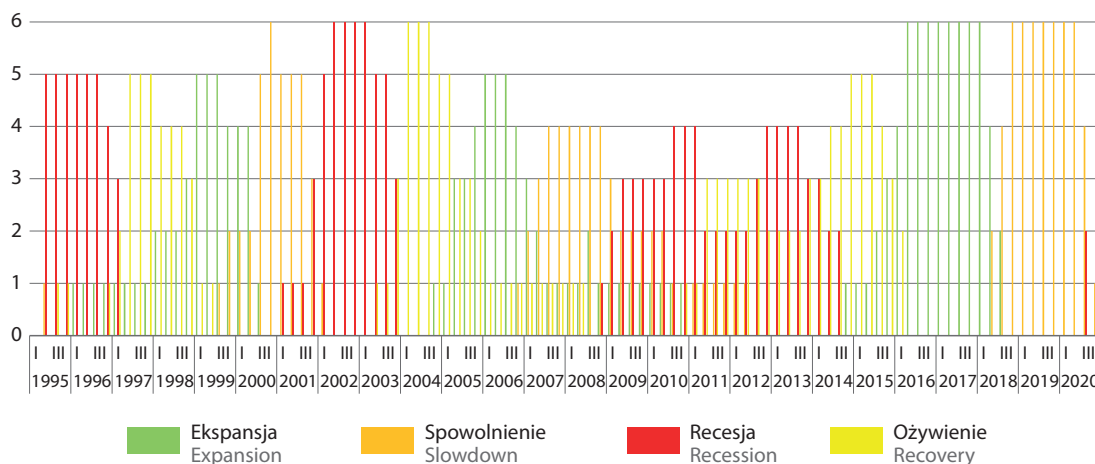

Źródło: obliczenia własne.
Source: own computations.

W latach 1995–2020 można wyróżnić okresy silnej synchronizacji cykli, w których spośród 7 uwzględnionych w analizie największych gospodarek światowych, większość cechowała się tą samą fazą cyklu. Na przełomie lat 2002–2003 większość krajów była w recesji, następnie w latach 2005–2006 obserwowano ożywienie i ekspansję, lata 2008–2015 cechowały się niższą synchronizacją cykli pomiędzy gospodarkami światowymi. W latach 2016–2017 przeważała ekspansja gospodarcza, podczas gdy w latach 2019–2020 już spowolnienie gospodarcze.

Mimo ogólnego spowolnienia wzrostu gospodarczego w 2020 r. Brazylia we wszystkich kwartałach tego roku znajdowała się w fazie ekspansji gospodarczej, natomiast Rosja w fazie ożywienia gospodarczego. Chiny w I kw. 2020 r. cechowały się ekspansją gospodarczą, natomiast w kolejnych kwartałach przeszły w fazę spowolnienia. W Indonezji w całym 2020 r. notowano spowolnienie gospodarcze, w USA, Japonii i Unii Europejskiej spowolnienie przechodzące na koniec 2020 r. w fazę recesji.

Wykres 17. Liczba krajów w określonej fazie cyklu (Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Hiszpania, Polska)
 Chart 17. Number of countries in the same business cycle phases (Germany, United Kingdom, France, Italy, Spain, Poland)

Źródło: obliczenia własne.
 Source: own computations.

W obrębie analizowanych krajów europejskich widoczny był większy stopień synchronizacji cyklu. Szczególnie wysokim stopniem zgodności cechowały się fazy cyklu koniunkturalnych w latach 2002–2007. W 2002 r. wszystkie badane gospodarki przechodziły recesję. W 2006 r. większość gospodarek była w fazie ekspansji gospodarczej. W kolejnych latach synchronizacja ta uległa osłabieniu. W latach 2017–2018 r. we wszystkich analizowanych krajach europejskich była ekspansja gospodarcza. W 2019 r. odnotowano spowolnienie gospodarcze, które w 2020 r. zostało pogłębione i w większości badanych krajów przeszło w stan recesji, jedynie w Polsce zostało utrzymane spowolnienie gospodarcze.

Globalny wskaźnik koniunktury

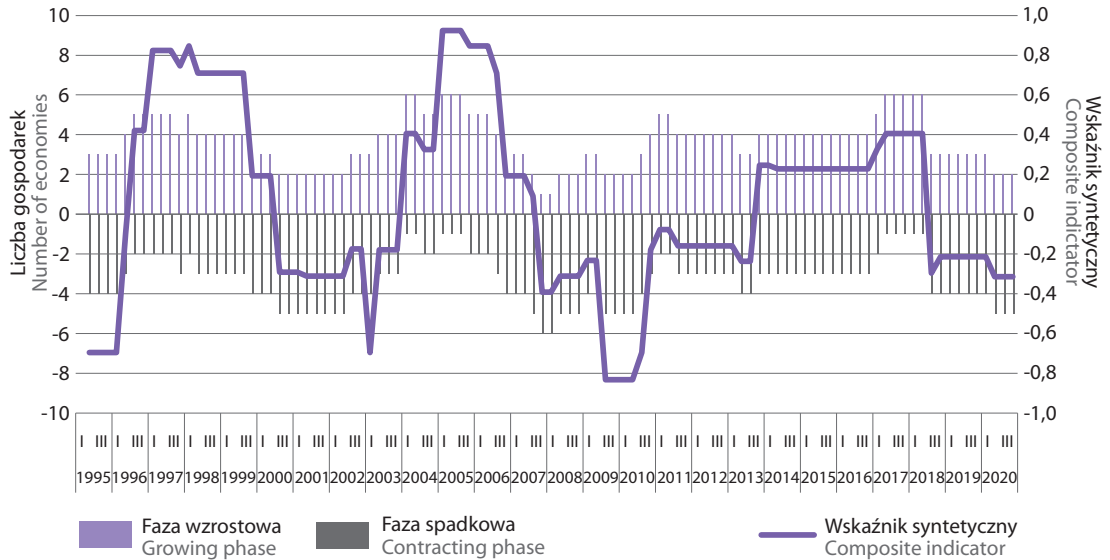
Composite business cycle indicator

Wyróżnienie jedynie dwóch faz cyklu koniunkturalnego (wzrostowej i spadkowej) pozwala lepiej zwizualizować zmiany synchronizacji cykli koniunkturalnych oraz umożliwić ocenę, ile badanych gospodarek w latach 1995–2020 cechowało się wzrostową bądź spadkową fazą cyklu koniunkturalnego.

Na podstawie tak określonych faz cyklu oszacowano syntetyczny globalny wskaźnik koniunktury gospodarczej, zarówno dla gospodarek światowych, jak i dla europejskich. Wskaźnik ten jest średnią ważoną ze wskaźników koniunktury, które przyjmowały wartość 1, jeżeli gospodarka w danym kwartale cechowała się wzrostową fazą cyklu oraz –1, jeżeli gospodarka była w fazie spadkowej. Jako stałe w czasie wagi przyjęto udział poszczególnych krajów w tworzeniu łącznego PKB dla uwzględnionych w analizie gospodarek. Wskaźnik syntetyczny na poniższych wykresach zobrazowano linią ciągłą.

Wykres 18. Syntetyczny wskaźnik koniunktury dla wybranych gospodarek światowych na tle liczby krajów w fazie wzrostu i spadku koniunktury (Chiny, Unia Europejska, USA, Japonia, Rosja, Indonezja, Brazylia)

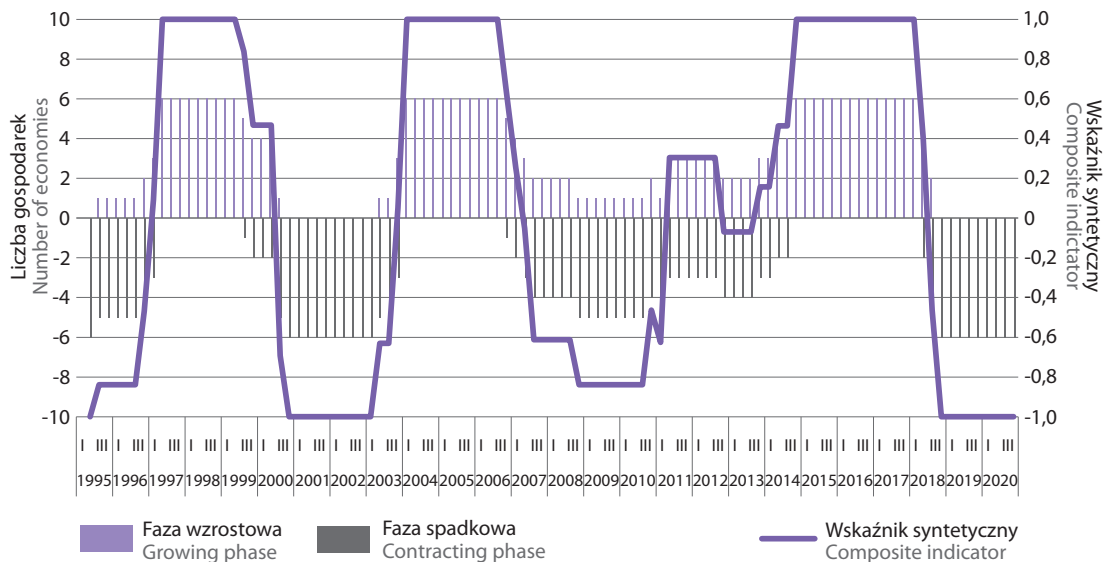
Chart 18. Global composite indicator of business cycle and the number of economies during growing and contracting business cycle phases (China, European Union, USA, Japan, Russia, Indonesia, Brazil)

Źródło: obliczenia własne.
Source: own computations.

Wykres 19. Syntetyczny wskaźnik koniunktury dla wybranych krajów Unii Europejskiej na tle liczby krajów w fazie wzrostu i spadku koniunktury (Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Hiszpania, Polska)

Chart 19. Global composite indicator of business cycle and the number of European Union countries during growing and contracting business cycle phases (Germany, United Kingdom, France, Italy, Spain, Poland)

Źródło: obliczenia własne.
Source: own computations.

Wskaźnik syntetyczny największe co do modułu wartości przyjmuje w okresach wysokiej zgodności faz cykli koniunkturalnych. Wartość 1 osiągnięta jest, jeżeli wszystkie badane gospodarki są w fazie wzrostowej, natomiast wartość -1 , jeżeli wszystkie gospodarki są w fazie spadkowej.

Globalny wskaźnik syntetyczny wskazuje, że lata 1996–2009 cechowały się silną synchronizacją faz cykli koniunkturalnych na świecie, zaś w Europie wysoki stopień synchronizacji widoczny był do końca 2010 r. Silna korelacja pomiędzy cyklami dla badanych gospodarek dotyczyła zarówno faz wzrostu gospodarczego, jak i spadku. W kolejnych latach widoczne było osłabienie synchronizacji gospodarek. Do początku 2018 r. można zaobserwować tendencję wzrostową wskaźnika syntetycznego dla gospodarek światowych. Najwyższa jego wartość wystąpiła na przełomie 2017 r. i 2018 r., następnie ulegał on obniżeniu. Od III kw. 2018 r. światowy wskaźnik przyjął wartości ujemne i ulegał dalszemu obniżaniu aż do końca 2020 r.

Dla uwzględnionych w badaniu gospodarek europejskich w latach 1997–1999, 2004–2006, 2015–2018 wskaźnik syntetyczny przyjmował wartość 1, wszystkie badane kraje europejskie były w tych latach w fazie ożywienia lub ekspansji gospodarczej. W lata 2001–2003 przeważało spowolnienie i recesja. Od IV kw. 2018 r. wskaźnik syntetyczny dla krajów europejskich utrzymuje się na poziomie -1 , co świadczy o występowaniu spowolnienia lub nawet recesji.

3. Wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej

3. Economic growth in the European Union

Wzrost gospodarczy

Economic growth

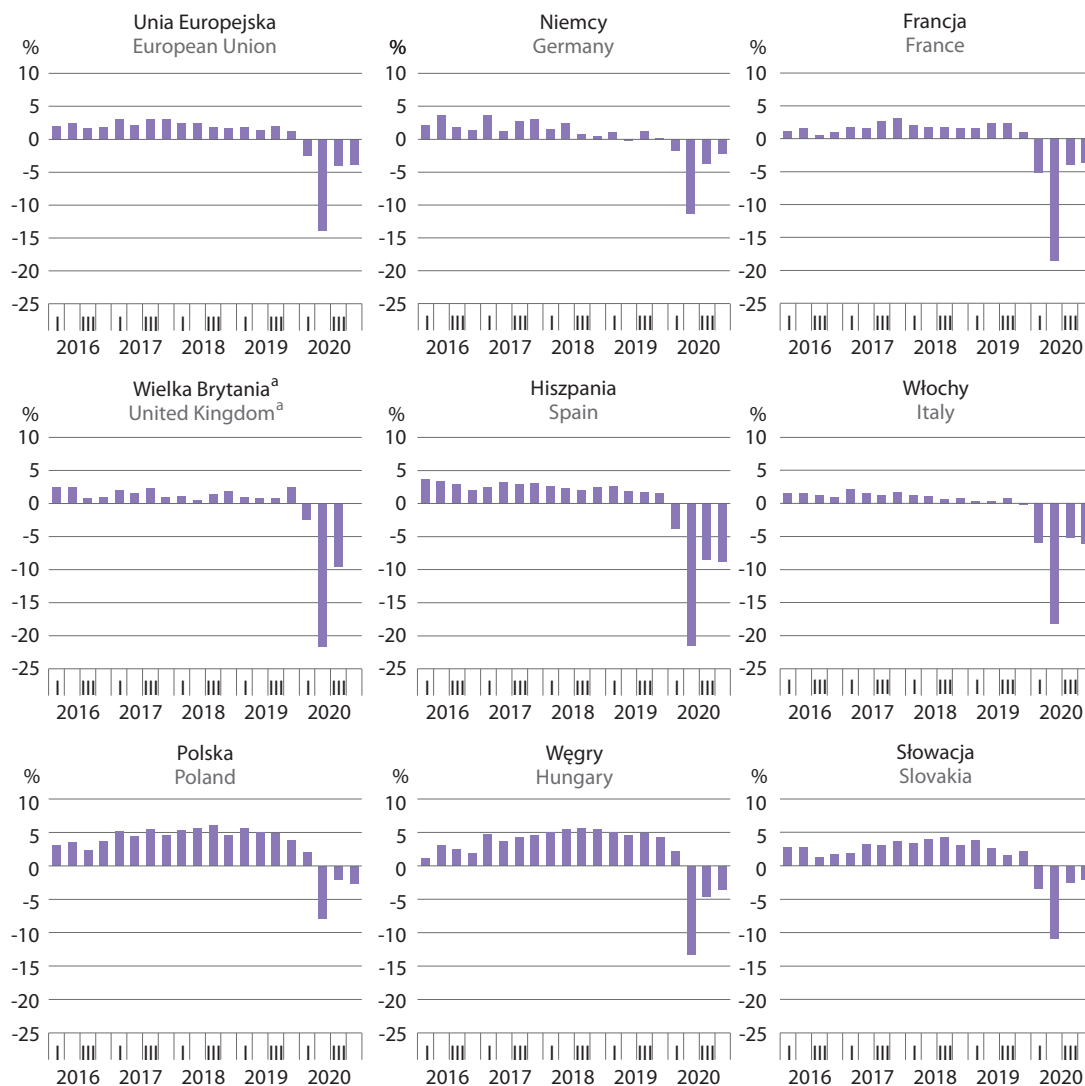
W 2020 r. Unia Europejska (bez Wielkiej Brytanii)³² zanotowała spadek PKB o 6,1%, wobec wzrostu o 1,6% w roku poprzednim. W ujęciu kwartalnym w 2020 r., tempo wzrostu PKB było w każdym kwartale (w odniesieniu do analogicznego okresu z roku ubiegłego) ujemne i niższe niż w 2019 r., gdy było dodatnie.

Widoczne było podobieństwo w reakcji poszczególnych gospodarek na wpływ pandemii Covid-19. We wszystkich gospodarkach najpoważniejsze spadki odnotowano w drugim kwartale 2020 r. W dużych gospodarkach UE w drugim kwartale 2020 r. wzrost gospodarczy generalnie spowolnił bardziej ($-18,6\%$ dla Francji; $-21,7\%$ dla Wielkiej Brytanii; $-18,2\%$ dla Włoch i $-21,6\%$ dla Hiszpanii) niż dla całej Unii Europejskiej ($-13,9$). Wśród czterech największych gospodarek UE wyjątkiem są Niemcy, dla których odnotowano mniejszy spadek ($-11,3\%$) niż w UE. W drugiej połowie 2020 r. sytuacja znacznie się poprawiła, ale nie nastąpiła odbudowa wzrostu. W czwartym kwartale wzrost gospodarczy zwolnił bardziej niż dla Unii Europejskiej ($-3,9\%$) w Hiszpanii ($-8,9\%$) i we Włoszech ($-6,1\%$)³³, zaś mniej m.in. dla Niemiec ($-2,3\%$) i dla Francji ($-3,7\%$).

³² Dane w tym rozdziale dotyczą Unii Europejskiej składającej się z 28 państw lub 27 państw (bez Wielkiej Brytanii) w zależności od dostępności danych, a dla strefy euro z 19 państw. Pochodzą one z bazy danych Eurostatu i są zgodne z systemem ESA2010. Rachunki narodowe w 2016 r. uległy znacznej rewizji, co szczególnie wyraźnie odzwierciedliło się w danych dla Irlandii (aktualizacja z 21 lipca 2016 r.). Ponieważ przez większość analizowanego okresu 5-letniego Wielka Brytania należała jeszcze do UE (wyszła z UE w 2020 r.) jest ona uwzględniana w niniejszym podrozdziale o ile dostępność danych na to pozwala.

³³ Brak danych dla Wielkiej Brytanii w odniesieniu do tego kwartału.

Wykres 20. Wzrost PKB w Unii Europejskiej oraz w wybranych państwach UE
 (zmiana w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku, dane niewyrównane sezonowo)
 Chart 20. GDP growth in the European Union and selected EU states
 (change over the same period of the previous year, data not seasonally adjusted)

Uwaga: ^a brak danych za IV kwartał 2020 r.

Źródło: dane Eurostatu.

Note: ^a no data for 4th quarter of 2020.

Source: Eurostat data.

Tablica 6. Produkt krajowy brutto w Unii Europejskiej
Table 6. Gross domestic product in the European Union

Państwa członkowskie Member states	Wzrost realny PKB Real GDP growth					PKB per capita ^c GDP per capita ^c				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in %					UE=100 EU=100				
Unia Europejska ^a European Union ^a	2,0	2,8	2,1	1,6	-6,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Strefa euro ^b Euro area ^b	1,9	2,6	1,9	1,3	-6,5	107,5	107,0	106,7	106,1	105,2
Austria Austria	2,0	2,4	2,6	1,4	-6,3	129,7	126,9	127,8	126,2	124,4
Belgia Belgium	1,3	1,6	1,8	1,8	-6,3 ^d	119,7	118,2	118,0	117,7	117,0 ^d
Bułgaria Bulgaria	3,8	3,5	3,1	3,7	-4,2	49,3	50,1	51,3	52,9	54,7
Chorwacja Croatia	3,5	3,4	2,8	2,9 ^d	-8,0 ^d	61,3	62,7	63,9	65,0 ^d	64,3 ^d
Cypr Cyprus	6,4	5,2	5,2	3,1 ^d	-5,1 ^d	88,0	89,1	90,7	89,3 ^d	86,8 ^d
Czechy Czechia	2,5	5,2	3,2	3,0	-5,8	88,9	91,0	92,2	93,2	94,5
Dania Denmark	3,2	2,8	2,0	2,1	-2,1	128,0	129,7	128,7	128,8	136,1
Estonia Estonia	3,2	5,5	4,4	5,0	-2,9	77,8	79,4	81,5	83,7	86,4
Finlandia Finland	2,8	3,2	1,3	1,3	-2,8	110,7	111,4	111,3	110,9	114,2
Francja France	1,1	2,3	1,9	1,8 ^d	-7,9 ^d	105,6	104,2	104,2	106,4 ^d	104,6 ^d
Grecja Greece	-0,5	1,3	1,6 ^d	1,9 ^d	-8,2 ^d	67,7	67,1	66,5 ^d	66,4 ^d	64,0 ^d
Hiszpania Spain	3,0	3,0	2,4 ^d	2,0 ^d	-10,8 ^d	91,9	92,7	91,3 ^d	90,8 ^d	86,2 ^d
Holandia Netherlands	2,2	2,9	2,4	2,0	-3,8 ^d	128,8	129,1	129,7	128,4	133,4 ^d
Irlandia Ireland	2,0	9,1	8,5	5,6	3,4	176,3	182,3	189,9	193,0	214,7
Litwa Lithuania	2,5	4,3	3,9	4,3	-0,9	76,2	79,1	81,4	83,4	87,1

a Średnia ważona wielkością gospodarek, dane dla agregatu „Unia Europejska” składającego się z 27 państw (po Brexicie w 2020 r.), gdyż dane dla agregatu składającego się z 28 są niekompletne; b dane dla strefy euro składającej się z 19 państw w 2019 r.; c według parytetu siły nabywczej; d dane wstępne; e dane szacunkowe.

Źródło: dane Eurostatu.

a Weighted average by economy size, data for European Union aggregate of 27 states as of 2020 (after Brexit) because data for the aggregate of 28 states are incomplete; b data for euro area of 19 states as of 2019; c according to purchase power parity; d provisional data; e estimated data.

Source: Eurostat data.

Tablica 6. Produkt krajowy brutto w Unii Europejskiej (dok.)
Table 6. Gross domestic product in the European Union (cont.)

Państwa członkowskie Member states	Wzrost realny PKB Real GDP growth					PKB per capita ^c GDP per capita ^c				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w %		in %			UE=100		EU=100		
Luksemburg Luxembourg	4,6	1,8	3,1	2,3	-1,3	271,6	262,8	260,9	259,6	266,5
Łotwa Latvia	2,4	3,3	4,0	2,0	-3,6	65,8	67,2	69,0	68,9	72,0
Malta Malta	3,8	8,6	5,2	5,5	-7,8	98,0	99,9	99,6	100,5	96,7
Niemcy Germany	2,2	2,6	1,3	0,6	-4,8 ^d	124,6	124,0	123,1	120,3	120,9 ^d
Polska Poland	3,1	4,8	5,4	4,7	-2,7^d	68,9	69,6	70,8	72,8	76,4^d
Portugalia Portugal	2,0	3,5	2,8	2,5 ^d	-7,6 ^e	77,8	77,4	78,2	79,3	77,6
Rumunia Romania	4,7	7,3	4,5	4,1 ^d	-3,9 ^d	59,8	63,6	65,5	69,5 ^d	71,6 ^e
Słowacja Slovakia	2,1	3,0	3,7	2,5	-4,8	73,1	70,5	70,6	70,1	71,5
Słowenia Slovenia	3,2	4,8	4,4	3,2	-5,5	83,6	85,5	87,2	88,6	88,9
Szwecja Sweden	2,1	2,6	2,0	2,0	-2,8	124,2	121,7	119,9	119,1	123,3
Węgry Hungary	2,1	4,3	5,4	4,6 ^d	-5,0 ^d	68,7	69,0	71,3	73,1 ^d	74,4 ^d
Włochy Italy	1,3	1,7	0,9	0,3 ^d	-8,9 ^d	99,2	98,3	97,5	96,5 ^d	94,2 ^d

d dane wstępne; e dane szacunkowe.

Źródło: dane Eurostatu.

d provisional data; e estimated data.

Source: Eurostat data.

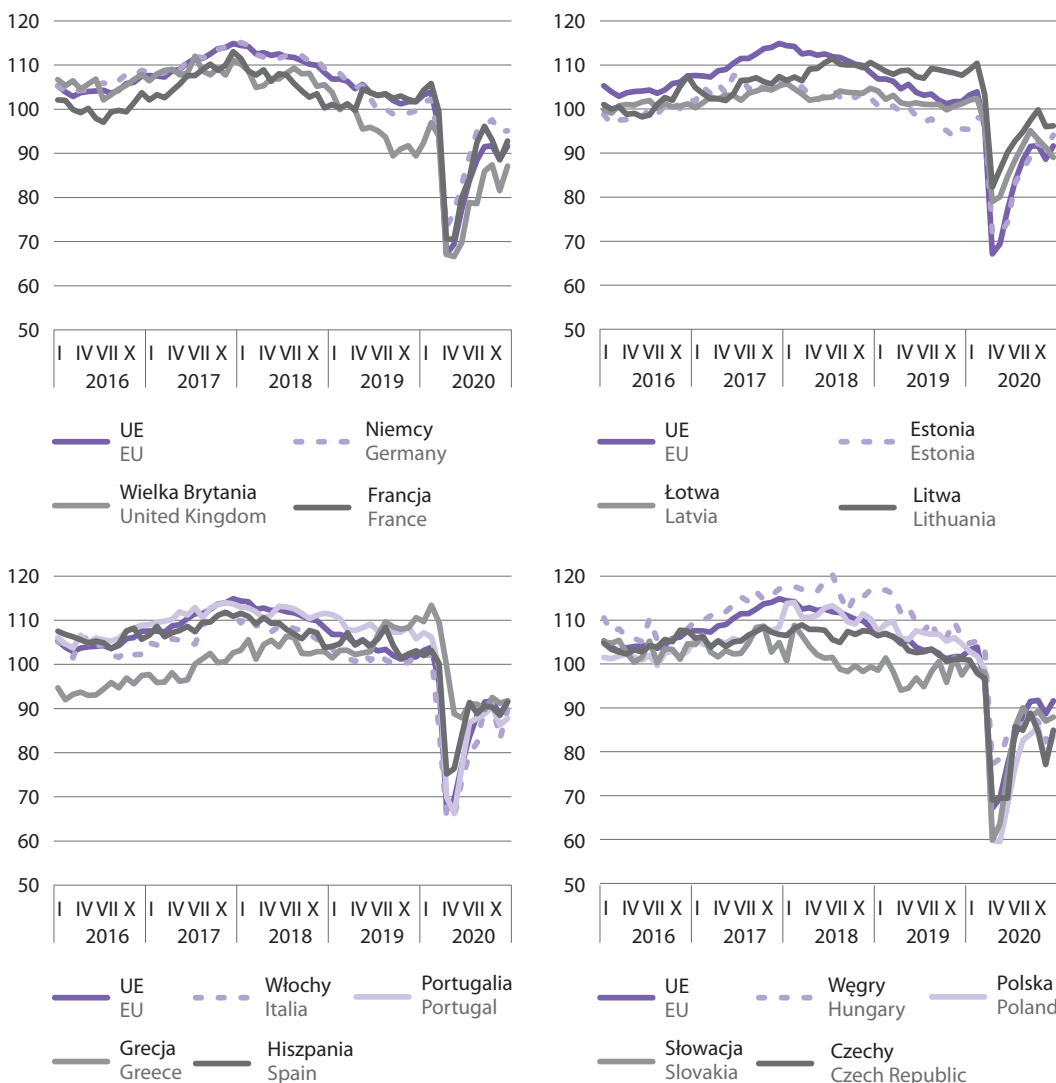
Ogólnie w krajach Unii Europejskiej tempo wzrostu gospodarczego było w 2020 r. ujemne, z wyjątkiem Irlandii, która zanotowała wzrost o 3,4%. Do krajów o najmniejszych spadkach PKB w 2020 r. można zaliczyć Litwę (-0,9%), Luksemburg (-1,3%), Danię (-2,1%), Polskę (-2,7%), Szwecję i Finlandię (po -2,8%), Estonię (-2,9%). Do krajów o największych spadkach rocznych zaś Hiszpanię (-10,8%), Włochy (-8,9%), Grecję (-8,2%), Chorwację (-8,0%), Francję (-7,9%), Maltę (-7,8%) i Portugalię (-7,6%) – były to zwykle kraje, które już wcześniej borykały się z trudnościami gospodarczymi lub kraje silnie uzależnione od dochodów z turystyki, szczególnie dotkniętej przez kryzys wywołany pandemią Covid-19.

W odróżnieniu od poprzedniego roku proces konwergencji mniej rozwiniętych gospodarek europejskich (tj. należących do UE) do średniej europejskiej (UE) nie był już tak jednoznaczny – tylko 10 krajów, których PKB per capita (według parytetu siły nabywczej) jest niższy od średniej europejskiej, zmniejszyło swój dystans do tej średniej, zaś 7 krajów powiększyło swój dystans do tej średniej. Wszystkie cztery kraje Grupy Wyszehradzkiej należy przy tym do tej pierwszej grupy 10 krajów. Do czterech krajów, których PKB per capita jest mniejsze od średniej europejskiej i zwiększyło w 2020 r. swój dystans do tej średniej, tj. Cypru, Grecji,

Hiszpanii i Włoch dołączyły Chorwacja, Malta i Portugalia. W 2020 r. konwergencja nie objęła także wyraźnie krajów, których PKB per capita (według parytetu siły nabywczej) jest większe od średniej europejskiej – w tym wypadku zmniejszył się dystans do średniej europejskiej tylko dla trzech krajów – Austrii, Belgii i Francji.

Wykres 21. Wskaźnik odczuć ekonomicznych w Unii Europejskiej i wybranych państwach członkowskich (wyrównany sezonowo)

Chart 21. Economic sentiment indicator in the European Union and selected member states (seasonally adjusted)

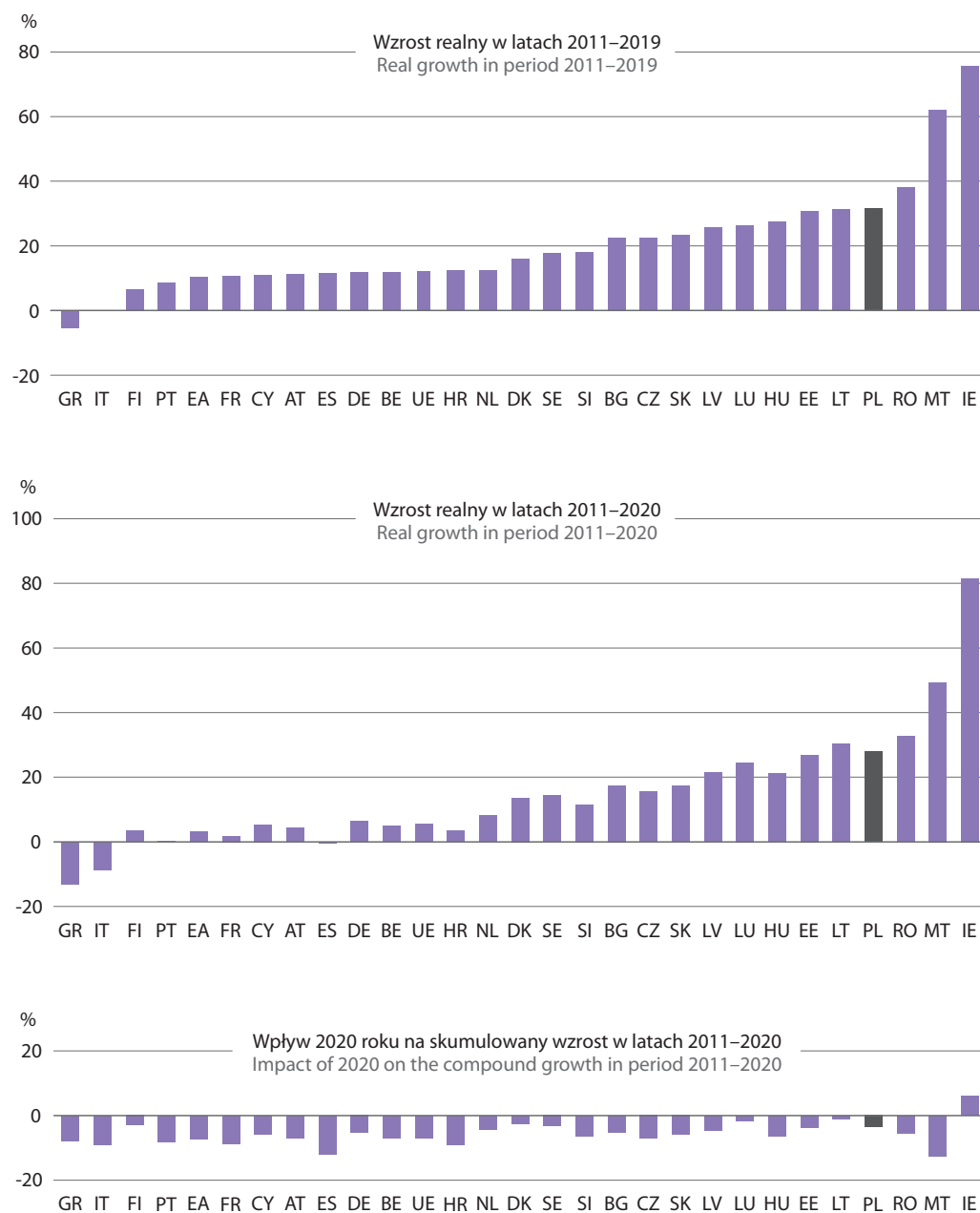

Źródło: dane Eurostatu.
Source: Eurostat data.

Nastroje konsumentów i producentów w Unii Europejskiej, odzwierciedlane przy pomocy wskaźnika ESI (Economic Sentiment Indicator) osiągnęły lokalne minimum w drugim kwartale 2020 r., po czym nastąpiła wyraźna poprawa w drugiej połowie roku. Poprawa ta nie doprowadziła jednak do pełnej odbudowy korzystnych nastrojów. Taki przebieg był obserwowany także dla większości innych krajów UE.

Wykres 22. Strata we wzroście skumulowanym z lat 2011–2020 wywołana przez Covid-19 w krajach należących do UE

Chart 22. Compound GDP growth loss over 2011–2020 caused by Covid-19 in the European Union states

Źródło: dane Eurostatu.
 Source: Eurostat data.

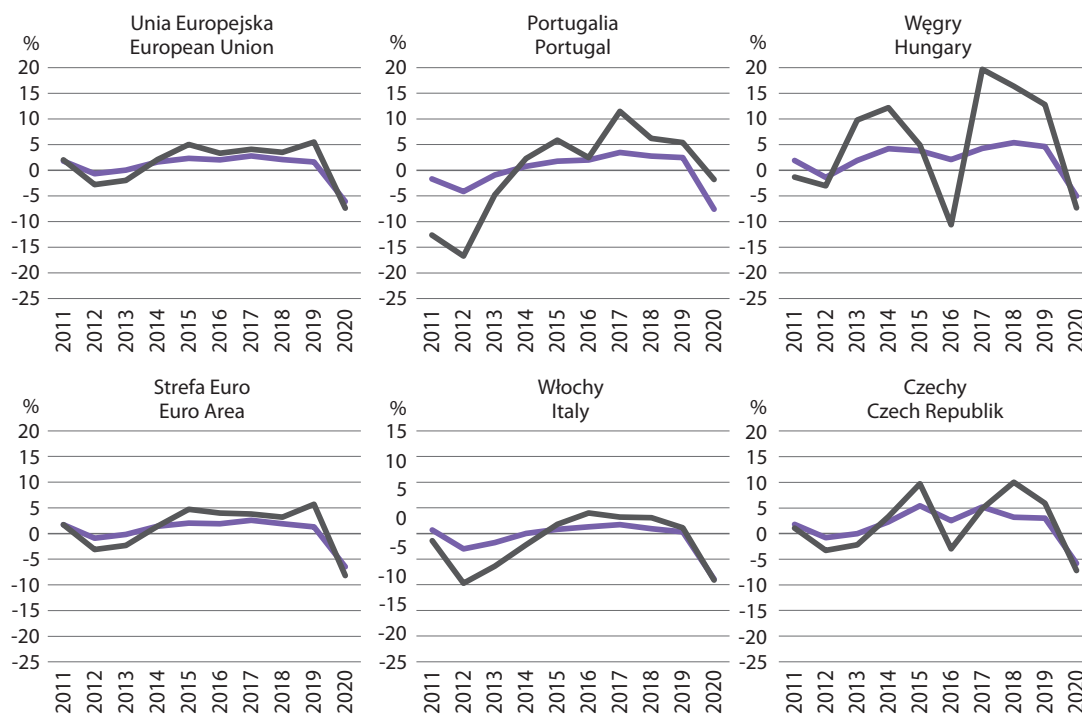
W 2020 r. w strefie euro skumulowany wzrost PKB, począwszy od 2011 r. wyniósł 3,2%, jednak bez roku 2020 ten skumulowany wzrost wyniósł 10,4%. Natomiast PKB Unii Europejskiej był w 2020 r. o 5,4% wyższy niż w 2011 r., jednak bez roku 2020 ten skumulowany wzrost wyniósł 12,3%. Kryzys związany z pandemią Covid-19 pochłonął zatem większą część wzrostu dekady. Sytuacja poszczególnych państw była zróżnicowana, jednak porównanie skumulowanej zmiany PKB w latach 2011–2019 i 2011–2020 wskazuje, że kraje o dużym skumulowanym wzroście na ogół ucierpiały gospodarczo mniej z powodu pandemii zarówno w ujęciu absolutnym, jak i względnym³⁴ – spadki PKB były nie tylko względnie, ale także absolutnie generalnie większe w krajach, które wolniej się rozwijały. Kraje już wcześniej przeżywające kłopoty gospodarcze okazały się zatem mniej odporne na kryzys wywołany pandemią. Pewien związek można także zaobserwować dla krajów, których gospodarki w większym stopniu opierały się na turystyce – okazały się one mniej odporne na kryzys związany z pandemią. Irlandia była jedynym krajem UE, dla którego odnotowano wzrost także w 2020 r., stąd jej skumulowany wzrost powiększył się w tym roku.

Inwestycje i ich rola w realnym wzroście PKB

The role of investments in real GDP growth

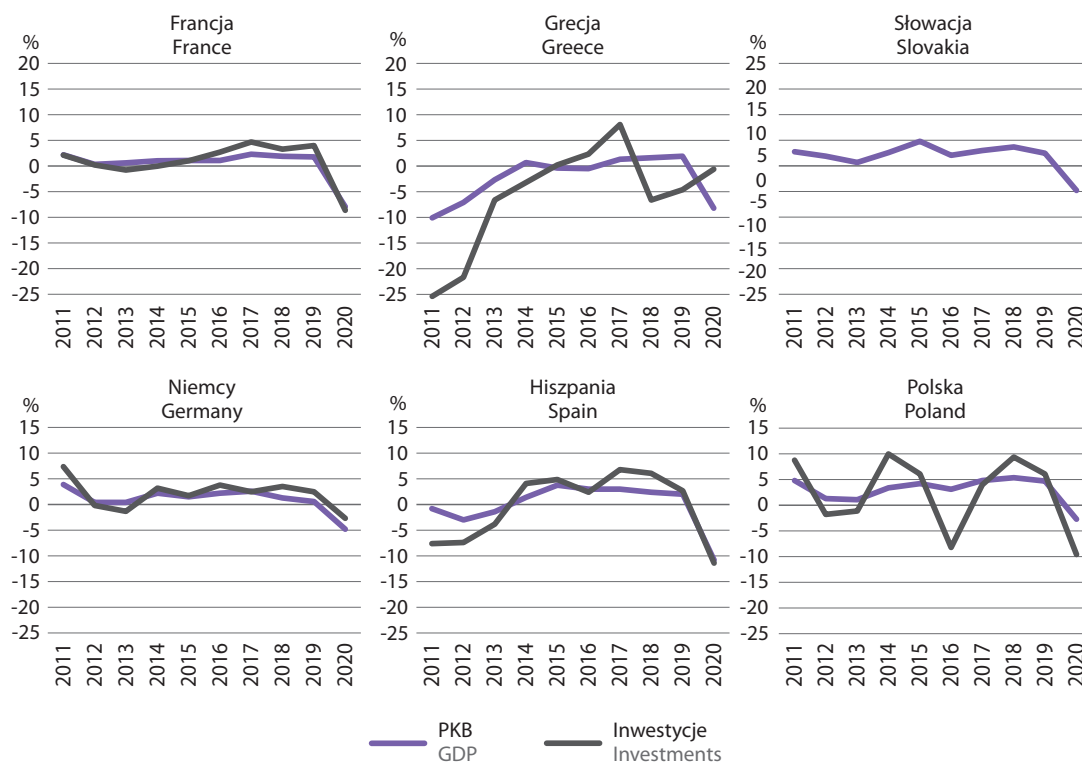
Dla dwóch największych gospodarek UE tempo przyrostu inwestycji jest dobrze zsynchronizowane z tempem przyrostu PKB, podobnie jak dla całej UE i strefy euro. Dla grupy czterech głównych krajów południa Europy zaobserwowano długi okres (aż do 2014 r.) występowania silnie ujemnej dynamiki inwestycji po kryzysie finansowym (2007–2009), który towarzyszył spadkom lub bardzo słabym przyrostom PKB. Dla krajów Grupy Wyszehradzkiej amplituda wahań poziomu inwestycji była większa niż przeciętnie w UE (największa dla Słowacji), nie dotyczyło to jednak wahań PKB. Covid-19 wpłynął nie tylko na spadek PKB, ale także na porównywalny spadek inwestycji.

Wykres 23. Porównanie tempa przyrostu inwestycji do tempa przyrostu PKB
Chart 23. Comparison between investments growth and GDP growth

³⁴ Absolutne spadki w punktach procentowych były mniejsze, w związku z tym także względne spadki rozumiane jako część wzrostu w procentach.

Wykres 23. Porównanie tempa przyrostu inwestycji do tempa przyrostu PKB (dok.)
 Chart 23. Comparison between investments growth and GDP growth (cont.)

Uwaga: inwestycje rozumiane jako nakłady brutto na środki trwałe.

Źródło: dane Eurostatu.

Note: investments understood as gross fixed capital formation.

Source: Eurostat data.

4. Wzrost gospodarczy w Polsce

4. Economic growth in Poland

Produkt krajowy brutto i jego składowe

Gross domestic product and its components

W gospodarce polskiej³⁵ procesy szybkiego wzrostu aktywności gospodarczej zapoczątkowane jeszcze w 2013 r., które powtórnie przyspieszyły w 2017 r. po krótkim spowolnieniu w 2016 r. i utrzymały się na wysokim poziomie przez cały rok 2018, zaczęły wyraźnie słabnąć w 2019 r. Jednak ten spadek był największy w 2020 r. Głównym czynnikiem, który przyczynił się do spadku PKB, był popyt krajowy, a szczególnie akumulacja, w tym nakłady brutto na środki trwałe. Tę niekorzystną sytuację wewnętrzną łagodził wkład dodatniego salda obrotów z zagranicą, do czego przyczynił się głównie wyraźny spadek importu.

³⁵ Zaprezentowane w niniejszym rozdziale dane dotyczące rachunków narodowych są zgodne z Europejskim Systemem Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA2010). We wrześniu 2014 r. we wszystkich państwach członkowskich UE nastąpiło pełne przejście z systemu ESA1995 na system ESA2010. W związku z tym zaplanowano rewizję danych z tytułu wdrożenia ESA2010, obejmującą pełny zakres rachunków narodowych, rocznych i kwartalnych, dla szeregu danych od 1995 r. Szczegółowe informacje nt. związanych z tym zmian metodologicznych znaleźć można w publikacji: GUS, Wdrożenie Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych i Regionalnych w Unii Europejskiej (ESA2010) do polskich rachunków narodowych. Zmiany metodologiczne oraz ich wpływ na główne agregaty makroekonomiczne, (2014), Warszawa.

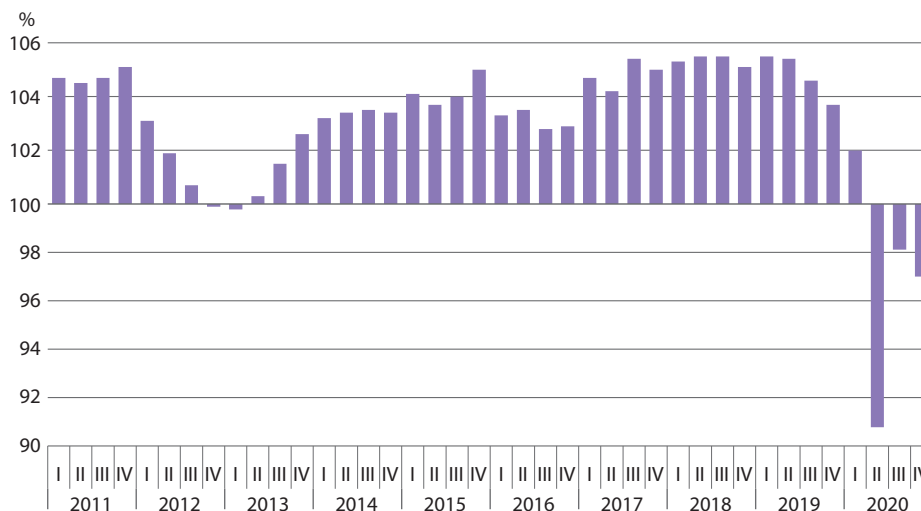
Produkt krajowy brutto (PKB) spadł w Polsce w 2020 r. w ujęciu realnym o 2,7% i był to pierwszy rok spadku PKB od początku lat 90-tych. Wartość PKB w cenach bieżących w 2020 r. wyniosła 2 323,9 mld zł. Tempo wzrostu realnego PKB tylko w pierwszym kwartale 2020 r. było dodatnie (2,0%). W każdym kolejnym kwartale 2020 r. było ujemne, osiągając kolejno -8,3%, -1,7%, -2,7%.

Wykres 24. Wzrost produktu krajowego brutto w Polsce

(analogiczny okres poprzedniego roku=100; ceny stałe średnioroczne poprzedniego roku)

Chart 24. Gross domestic product growth in Poland

(same period of the previous year=100; fixed prices averaged on previous year)

Źródło: dane Eurostatu.

Source: Eurostat data.

Obok popytu krajowego, a szczególnie akumulacji, których kontrybucja do PKB w 2020 r. wyniosła odpowiednio -2,7 i -2,4 p. proc. pewne znaczenie miało saldo obrotów z zagranicą, którego kontrybucja wyniosła 0,8 p. proc.

Tablica 7. Wzrost PKB i skala wpływu poszczególnych kategorii na realny wzrost PKB
 Table 7. GDP growth and impact of chosen categories on real GDP growth

Wyszczególnienie Specification	Wzrost realny Real growth					Kontrybucja do wzrostu PKB Contributions to GDP growth				
	2016	2017	2018	2019	2020 ^a	2016	2017	2018	2019	2020 ^a
	w %		in %			w p. proc.		in pp.		
PKB GDP	3,1	4,8	5,4	4,7	-2,7	3,1	4,8	5,4	4,7	-2,7
Popyt krajowy Domestic demand	2,3	4,9	5,6	3,6	-3,7	2,2	4,7	5,4	3,5	-3,5
Spożycie ogółem Total consumption	3,5	4,2	4,3	4,5	-1,3	2,7	3,2	3,3	3,4	-1,0
Spożycie indywidualne Private consumption	3,9	4,8	4,3	4,0	-3,0	2,3	2,8	2,5	2,3	-1,7
Akumulacja brutto Gross accumulation	-2,0	7,6	10,5	0,3	-12,9	-0,4	1,5	2,1	0,1	-2,4
Nakłady brutto na środki trwałe Gross fixed capital formation	-8,2	4,0	9,4	6,1	-9,6	-1,6	0,7	1,7	1,1	-1,7
Saldo obrotów z zagranicą External balance	x	x	x	x	x	1,0	0,1	0,0	1,3	0,8
Eksport Exports	9,3	9,6	6,9	5,2	-0,2	x	x	x	x	x
Import Imports	7,9	10,2	7,4	3,0	-1,9	x	x	x	x	x

^a Dane szacunkowe.

Źródło: dane GUS.

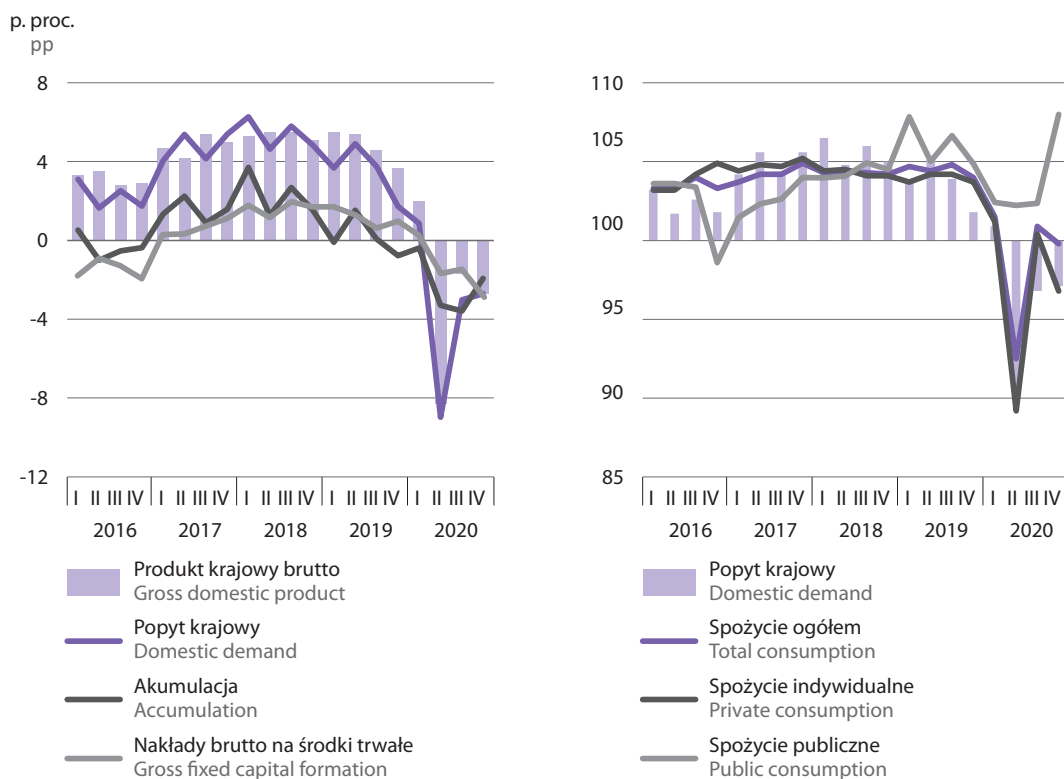
^a Estimated data.

Source: Statistics Poland data.

Wykres 25. Wpływ wybranych kategorii na wzrost realny PKB oraz dynamika popytu krajowego i jego wybranych składowych

(dane niewyrównane sezonowo, ceny stałe średnioroczne z poprzedniego roku)

Chart 25. Impact of selected categories on real GDP growth, and domestic demand and its selected components growth
(data not seasonally adjusted, fixed prices averaged over previous year)

Źródło: dane GUS.

Source: Statistics Poland data.

Po spadku inwestycji w 2016 r. (o 8,2%) nastąpiła odbudowa ich wzrostu w 2017 r. (o 4,0%), która jeszcze przyspieszyła w 2018 r. (do 9,4%), ale zwolniła w 2019 r. (do 6,1%), aby w końcu spaść o 9,6% w 2020 r. W ujęciu kwartalnym zmiany te w 2020 r. przebiegały następująco – po jeszcze dodatnim wzroście inwestycji w pierwszym kwartale (1,7%), nastąpiło załamanie ich wzrostu w drugim kwartale (do -9,8%). Ujemny wzrost inwestycji utrzymywał się w trzecim kwartale (-8,2%) oraz nastąpił dalszy ich spadek w czwartym kwartale (-15,4%).

Dynamika spożycia ogółem (w ujęciu kwartalnym) w 2020 r. po jeszcze korzystnym pierwszym kwartale (101,5) spadła gwałtownie w drugim kwartale do 92,5, odbudowała się prawie zupełnie w trzecim kwartale do 100,9, i osiągnęła w czwartym kwartale 99,8. Podobnie przebiegała dynamika spożycia indywidualnego, osiągając poziomy 101,2 w pierwszym kwartale, 89,2 w drugim, 100,4 w trzecim i 96,8 w czwartym. Na uwagę zasługuje łagodzący wpływ spożycia publicznego na spadek spożycia ogółem, a zatem i spadek popytu krajowego. W ujęciu kwartalnym dynamika spożycia publicznego wyniosła w pierwszym kwartale 102,4, w drugim 102,2, w trzecim 102,4 i w czwartym 108,0.

Dochody i wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Polsce

Income and expenditures per capita in households in Poland

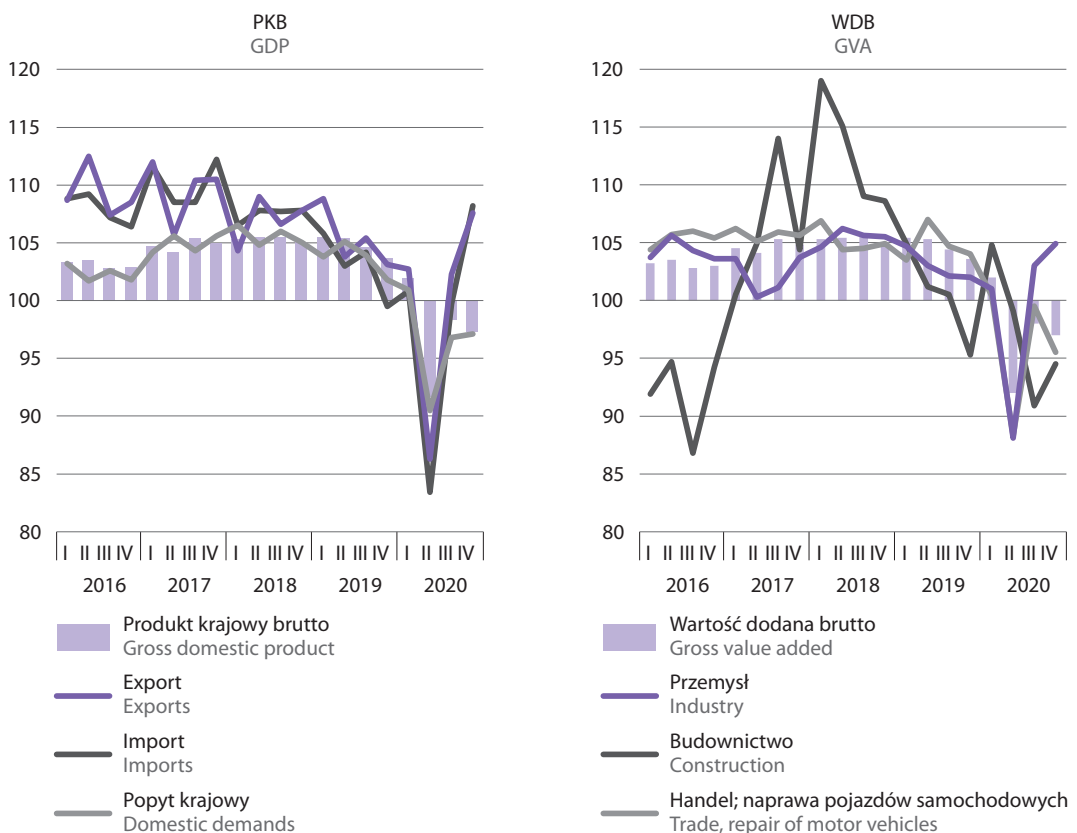
W 2020 r. przeciętne miesięczne dochody rozporządzalne na 1 osobę w gospodarstwie domowym wyniosły 1 919 zł i były wyższe realnie o 2,0% w stosunku do roku poprzedniego. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwie domowym w ujęciu realnym były niższe o 6,5% i wyniosły 1 210 zł. W 2006 r. udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym wyniósł 90,0%, w 2019 r. wyniósł 68,8%, a w 2020 r. było to 63,0%. Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne w 2020 r. wyniosły średnio 1 165 zł i były realnie niższe o 6,2% w stosunku do 2019 r.

Jednocześnie w porównaniu z 2019 r. wzrosły wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe oraz użytkowanie mieszkania i nośniki energii. Zmiany te były uwarunkowane zmieniającą się dynamiką pandemii COVID-19 i związanymi z nią ograniczeniami.

Źródło: GUS, Sytuacja gospodarstw domowych w 2020 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych, (2021), Warszawa.

Source: Statistics Poland, Situation of Households in 2020 in the light of households budget survey results, (2021), Warsaw.

Wykres 26. Dynamiki wybranych składowych PKB i wartości dodanej brutto (WDB)
Chart 26. Growth of selected GDP and gross value added (GVA) components

Źródło: dane GUS.

Source: Statistics Poland data.

W przeciwieństwie do 2018 r. i 2017 r. i podobnie jak w 2019 r. saldo obrotów z zagranicą było w 2020 r. kategorią znaczącą z punktu widzenia oddziaływania na wzrost gospodarczy w Polsce. Przyczynił się do tego szybszy spadek dynamiki importu od spadku dynamiki eksportu. W ujęciu kwartalnym, dynamika importu spadała szczególnie w drugim i trzecim kwartale 2020 r. W kolejnych kwartałach wyniosła 100,8 w pierwszym, 83,4 w drugim, 99,7 w trzecim i była mniejsza od dynamiki eksportu w tych kwartałach, czyli 102,7 w pierwszym, 86,3 w drugim i 102,3 w trzecim. W czwartym kwartale sytuacja się odwróciła – dynamika importu (108,2) stała się większa od dynamiki eksportu (107,6). Nie spowodowało to jednak zmiany ogólnego obrazu sytuacji w skali całego roku.³⁶

Struktura tworzenia wartości dodanej brutto

Gross value added generation structure

Wartość dodana brutto (WDB) w 2020 r. w gospodarce narodowej zmniejszyła się o 2,8%, był to zatem pierwszy rok spadku od początku lat 90-tych. Podobny spadek zanotowano w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (sekcja A w PKD 2007) – o 3,0%. W przemyśle zanotowano stosunkowo niewielki spadek o 0,2%, podobnie jak w przetwórstwie przemysłowym – o 0,1%. W handlu (sekcja G) odnotowano znaczny spadek na poziomie 4,0%. Prawie tak samo silny był spadek WDB w budownictwie – o 3,7%. Mniejszy niż dla całej gospodarki był spadek w mediach energetycznych (sekcja D – o 1,1%). W górnictwie i wydobywaniu (sekcja B) spadek wyniósł 6,8%, co było kontynuacją serii spadków od 2016 r. W zakwaterowaniu i gastronomii odnotowano rekordowy spadek o 54,5% – co należy wiązać ze specyfiką kryzysu wywołanego przez pandemię Covid-19, przez którą sektor ten zmuszony był ograniczyć swoją działalność na skutek wprowadzonych obostrzeń sanitarnych. W obsłudze rynku nieruchomości nastąpił wzrost działalności o 1,2%. W administrowaniu i działalności wspierającej odnotowano spadek o 5,5%. W edukacji odnotowano wzrost o 1,3% a w opiece zdrowotnej wzrost o 2,4%. W kulturze, rozrywce i rekreacji zanotowano rekordowy spadek o 61,8% związany z wprowadzonymi obostrzeniami sanitarnymi. W pozostałych usługach także odnotowano rekordowy spadek o 38,3%. Dla informacji i komunikacji zanotowano dodatni wzrost o 2,6%. W transporcie i gospodarce magazynowej nastąpił jednak spadek o 5,0%. W działalności finansowej i ubezpieczeniowej także wystąpił duży spadek o 7,7%.

5. Inflacja w Polsce

5. Inflation in Poland

Inflacja (wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych) w 2020 r. w Polsce wyniosła 3,4%, wobec 2,3% w 2019 r. W latach 2016–2019 poziom inflacji był niższy od celu inflacyjnego ustalonego przez Radę Polityki Pieniężnej na poziomie 2,5%, zaś w 2020 r. powyżej tego celu, ale niższy od górnej granicy odchyień od niego wynoszącej 3,5%.

Tablica 8. Podstawowe wskaźniki zmian cen w Polsce
Table 8. Basic indicators of price change in Poland

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	rok poprzedni=100		previous year=100		
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) Consumer price index (CPI)	99,4	102	101,6	102,3	103,4
Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP) Harmonized index of consumer prices (HICP)	99,8	101,6	101,2	102,1	103,7
Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu Price index of sold production in industry	99,9	102,9	102,1	101,2	99,4
Wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej Price index in construction and assembly production	99,6	100,6	102,7	103,5	102,6

Źródło: dane GUS.

Source: Statistics Poland data.

³⁶ Dodatkowe informacje nt. handlu zagranicznego w Polsce można znaleźć w rozdziale I.6.

Ceny towarów i usług konsumpcyjnych

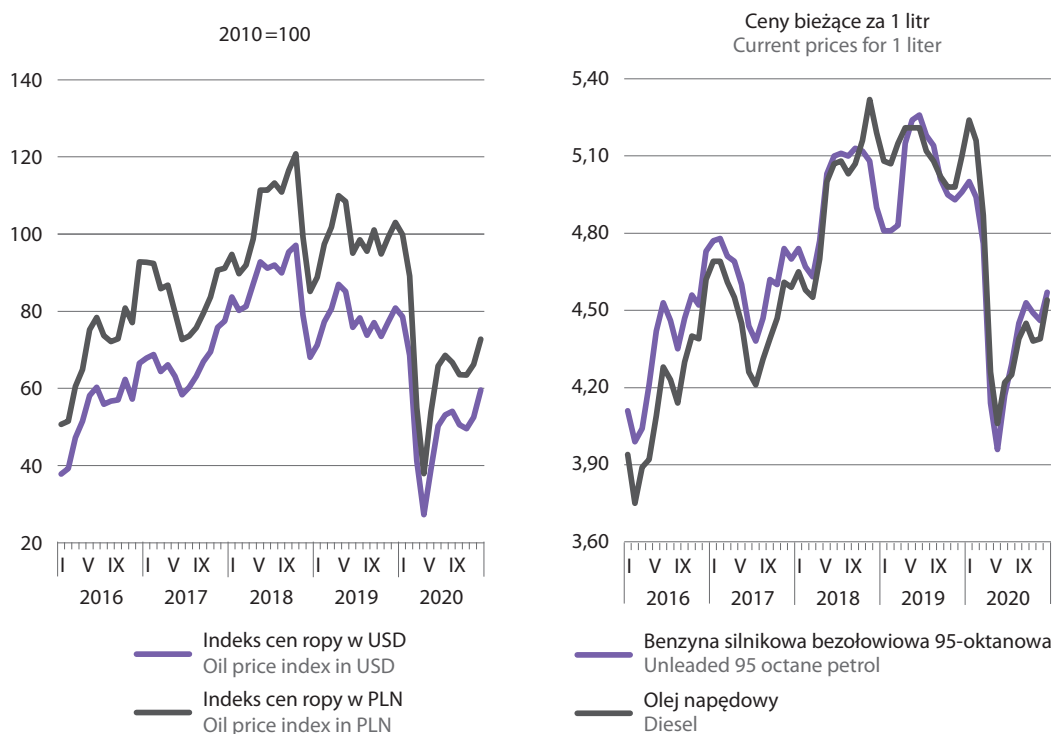
Prices of consumer goods and services

Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) w 2020 r. wyniósł 103,4 wobec 102,3 w roku poprzednim. W ujęciu miesięcznym³⁷ ceny towarów i usług konsumpcyjnych kształtowały się w każdym miesiącu 2020 r. powyżej poziomu sprzed roku z wyjątkiem sierpnia, gdy się zrównały (na poziomie 102,9) oraz grudnia gdy były niższe (102,4 wobec 103,4). Wskaźnik CPI osiągnął najniższe wartości w maju i sierpniu (po 102,9) oraz w grudniu (102,4).

Ważnym czynnikiem wpływającym na poziom wskaźnika inflacji jest cena ropy naftowej na rynkach międzynarodowych. Od minimum lokalnego w czerwcu 2017 r. na poziomie 72,6 wskaźnik cen ropy naftowej (w PLN, 2010=100) rósł nieprzerwanie do października 2018 r. do poziomu 120,8, po czym spadł do poziomu 85,1 w grudniu tego roku. W 2019 r. wskaźnik cen ropy naftowej znowu wzrósł do poziomu 110,0 w kwietniu, następnie spadł, a pod koniec roku osiągnął poziom 103,1. W marcu 2020 r. spadł do poziomu 54,9, osiągnął w kwietniu rekordowo niski poziom 37,9 i utrzymał się na bardzo niskim poziomie 54,0 w maju. W pozostałych miesiącach roku kształtował się w przedziale od 63,5 do 72,7.

Wykres 27. Wskaźniki światowych cen ropy naftowej w USD i PLN oraz ceny detaliczne benzyny i oleju napędowego w Polsce

Chart 28. Indicators of global crude oil prices in USD and PLN and retail prices of petrol and diesel in Poland

Źródło: opracowanie GUS na podstawie danych MFW, NBP oraz GUS, Dział Informatyki i Bazy Danych.

Uwaga: indeks cen ropy naftowej obliczony na podstawie średniej nieważonej z cen spot dla trzech rodzajów ropy: Dated Brent, West Texas Intermediate oraz Dubai Fateh.

Source: Statistics Poland study based on data from the IMF, NBP and Statistics Poland, 'Knowledge Data Base'.

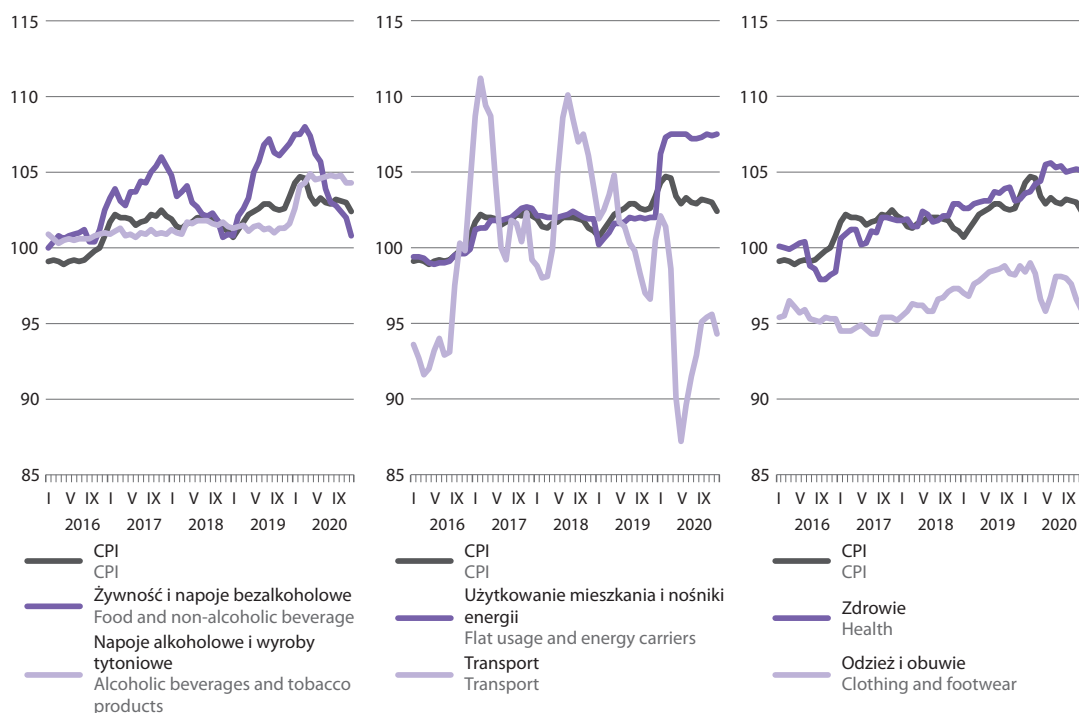
Note: the oil price index calculated on the basis of the weighted average spot price for three kinds of oil: Dated Brent, West Texas Intermediate and Dubai Fateh.

³⁷ Analogiczny miesiąc poprzedniego roku=100.

Po utrzymującym się w skali całego roku wzroście tempa wzrostu cen żywności i napojów bezalkoholowych na rynku krajowym w trakcie 2019 r. (w sierpniu wskaźnik cen osiągnął maksimum na poziomie 107,2 i w grudniu wskaźnik powtórnie podniósł się do 106,9) tempo to w trakcie 2020 r. generalnie spadło (osiągnęło maksimum w marcu na poziomie 108,0, po czym systematycznie spadało w kolejnych miesiącach 2020 r. do poziomu 100,8 w grudniu. Dla napoi alkoholowych tempo wzrostu cen znacznie wzrosło – po utrzymującym się w 2019 r. wzroście wskaźnika nieprzekraczającym 101,6 w trakcie 2020 r. ten wskaźnik utrzymał się na poziomie powyżej 104,1 od lutego. Podobną sytuację zaobserwowano dla użytkowania mieszkania i nośników energii – po utrzymującym się w 2019 r. wzroście wskaźnika nieprzekraczającym 102,0 ten wskaźnik utrzymał się w 2020 r. na poziomie powyżej 107,2 od lutego. W transporcie tempo wzrostu cen w trakcie 2020 r. znacznie spadło, osiągając nawet ujemne wartości – wskaźnik cen osiągnął minimum w maju na poziomie 87,2. Wzrosło tempo przyrostu cen w ochronie zdrowia, jednak były to zmiany nieznaczne. Wzrosło tempo spadku cen dla odzieży i obuwia – po złagodzeniu spadku cen w 2019 r. do poziomu 98,8 we wrześniu i grudniu ceny zaczęły szybciej spadać w 2020 r., wskaźnik cen osiągnął najmniejsze wartości w maju – 95,8 i w grudniu – 95,9.

Największy udział w systemie wag CPI miały żywność i napoje bezalkoholowe (25,24%), użytkowanie mieszkania i nośniki energii (18,44%) oraz transport (9,89%), co stanowiło niewielką zmianę w stosunku do 2019 r. Największy wpływ na wskaźnik CPI miały w 2020 r. powyższe dwie pierwsze kategorie (odpowiednio: 1,20 i 1,35 p. proc.), transport (–0,54 p. proc.), restauracje i hotele (0,36) oraz napoje alkoholowe (0,27 p. proc.) i zdrowie (0,26 p. proc.).

Wykres 28. Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych (analogiczny miesiąc poprzedniego roku=100)
Chart 28. Price indices of consumer goods and services (same month of the previous year=100)

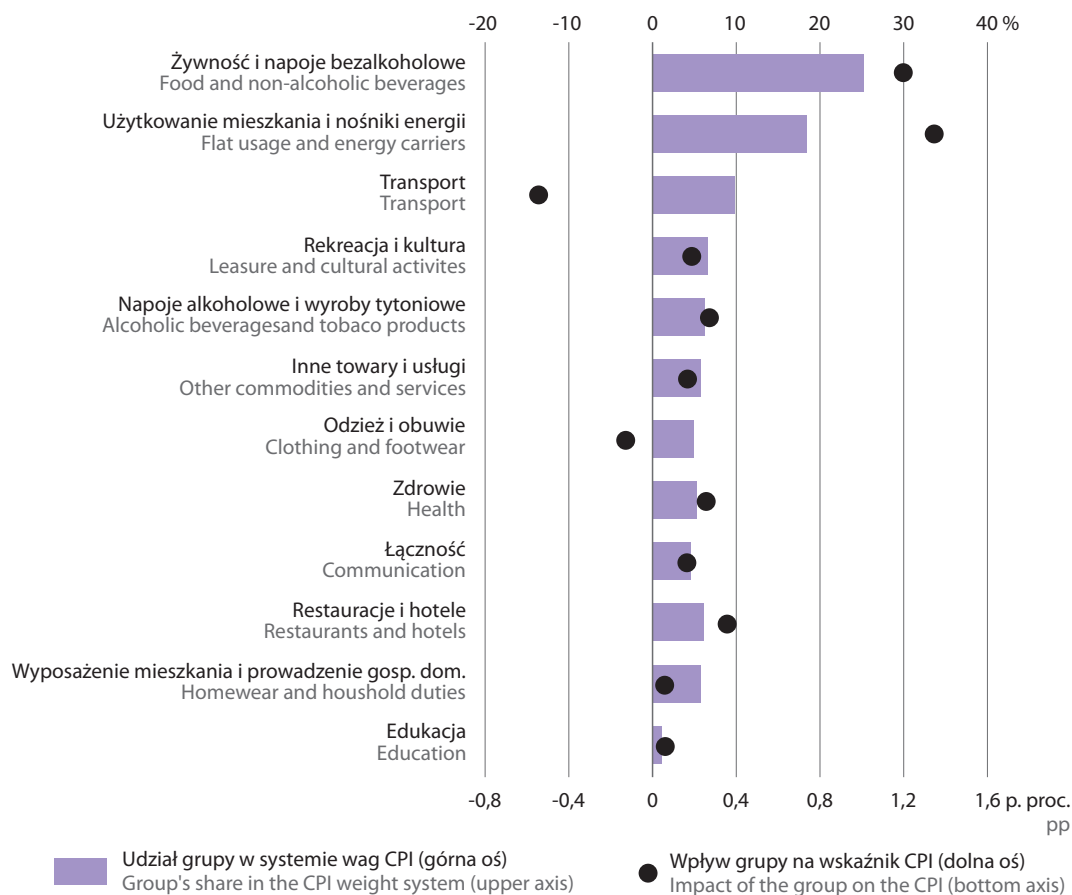

Źródło: dane GUS.

Source: Statistics Poland data.

Wykres 29. Porównanie udziału grup towarów i usług w systemie wag CPI i ich wpływu na wskaźnik CPI w 2020 r.

Chart 29. Comparison between the shares of groups of goods and services in the CPI system of weights and their impact on the CPI in 2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, GUS, Dziedzina Baza Wiedzy.
Source: own contribution based on Statistics Poland data, 'Knowledge Data Base'

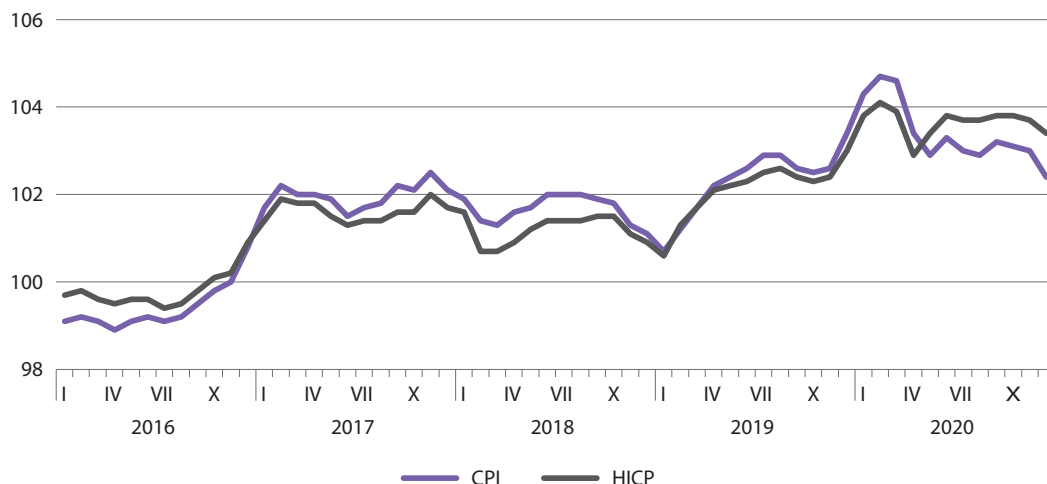
Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych Harmonized consumer price indicator

Zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych (HICP) w 2020 r. w Polsce wyniósł 103,7 i był wyższy od wskaźnika odnotowanego w roku poprzednim – 102,1³⁸. Najniższą wartość wskaźnika HICP w Polsce (w ujęciu miesięcznym, w porównaniu do analogicznego miesiąca poprzedniego roku) odnotowano w kwietniu (102,9), a najwyższą w lutym (104,1).

³⁸ Dane Eurostatu.

Wykres 30. Porównanie zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP) oraz wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) (analogiczny miesiąc poprzedniego roku=100)

Chart 30. Comparison between harmonized index of consumer prices (HICP) and consumer price index (CPI) (same month of the previous year=100)

Źródło: dane GUS.
Source: Statistic Poland data.

W okresie od stycznia 2017 r. do stycznia 2019 r. wskaźnik CPI był wyższy niż wskaźnik HICP. Po dwóch miesiącach lutym i marcu 2019 r. gdy był mniejszy lub równy znowu był wyższy od kwietnia 2019 r. do kwietnia 2020 r. Od maja tego roku do grudnia tendencja się jednak mocno odwróciła – wskaźnik CPI był wtedy mniejszy do wskaźnika HICP.

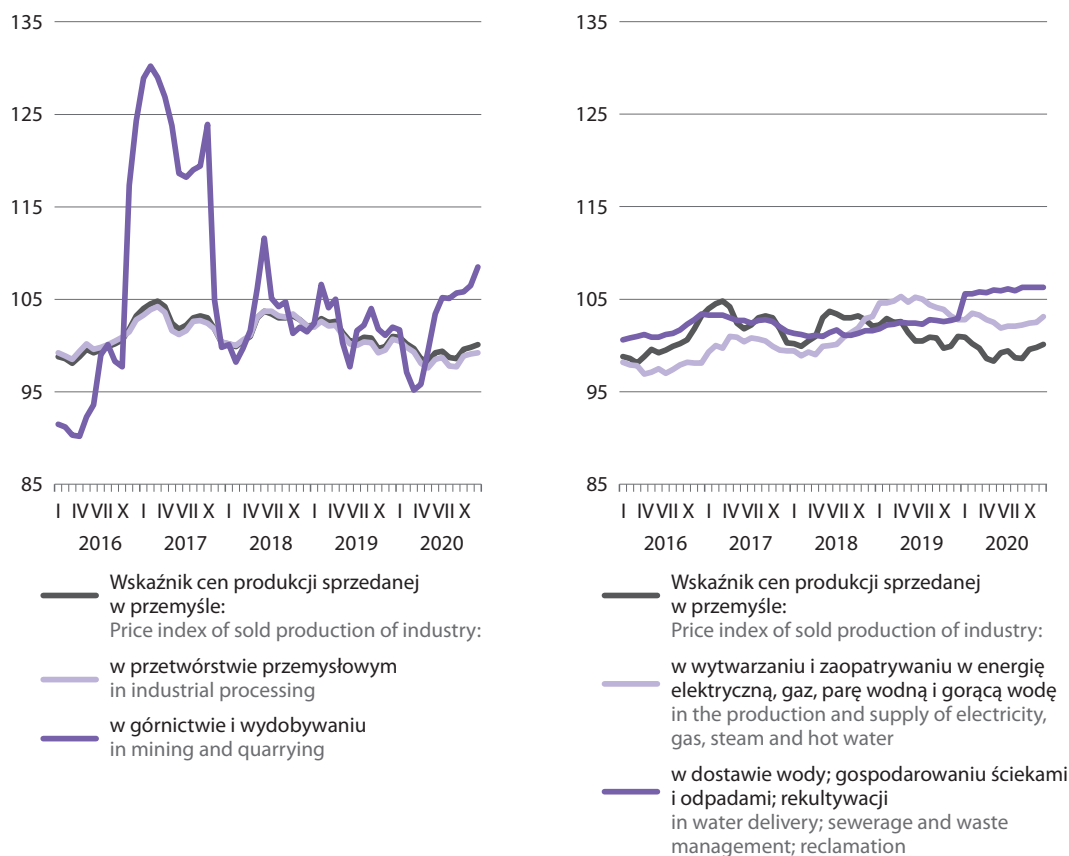
Presja inflacyjna w całej Unii Europejskiej była w 2020 r. nieznacznie wyższa niż w roku poprzednim – HICP na poziomie 105,8 wobec 105,0 w 2019 r.; podobnie dla strefy euro – HICP na poziomie 105,1 wobec 104,8. W 2020 r. Polska znalazła się wśród krajów Unii Europejskiej o poziomie wskaźnika HICP znajdującym się powyżej przeciętnego dla całej Unii (108,6 wobec 105,8). Poziom tego wskaźnika w Polsce był również wyższy aniżeli dla krajów strefy euro (105,1).

Ceny produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji budowlano-montażowej

Prices of sold production of industry and of construction and assembly production

Wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu w 2020 r. wyniósł 99,4, wobec 101,2 w roku poprzednim, co stanowi spadek cen po trzech latach ich wzrostu, który zaczął się w 2017 r. Ceny rosły jeszcze umiarkowanie w styczniu (100,9) i lutym (100,2), po czym spadały do listopada, osiągając minimum w maju (98,3). W grudniu ceny znów nieznacznie wzrosły (100,1). Zasadniczo jednak rok 2020 zamknął się spadkiem cen.

Wykres 31. Wskaźniki cen produkcji sprzedanej przemysłu (analogiczny miesiąc poprzedniego roku=100)
Chart 31. Price indices of sold production of industry (same month of the previous year=100)

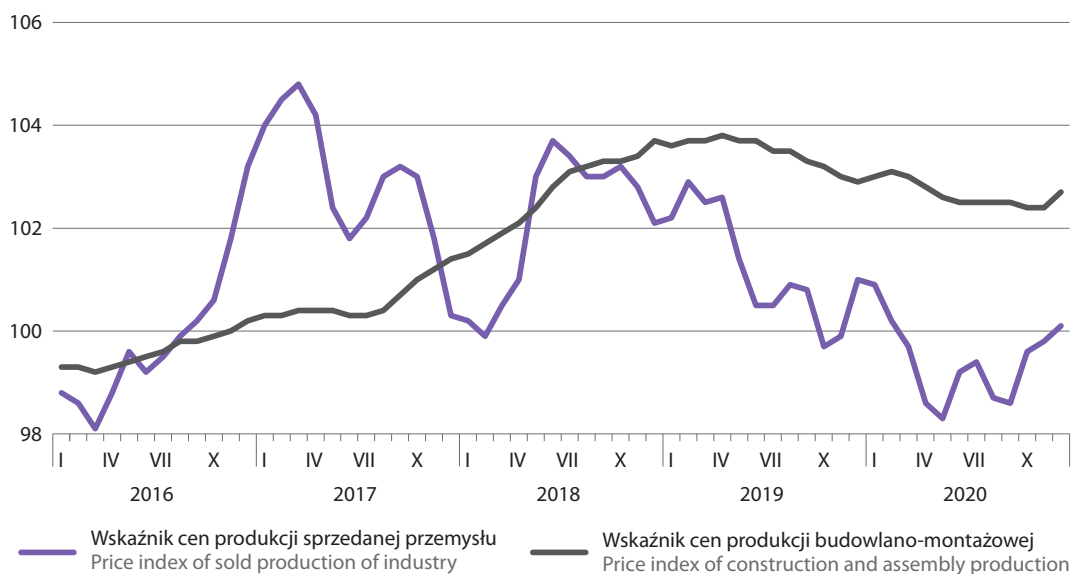

Źródło: dane GUS.
 Source: Statistic Poland data.

Ceny w przetwórstwie przemysłowym (w ujęciu rocznym) były w 2020 r. na niższym poziomie niż rok wcześniej, a ich wskaźnik przyjął wartość 98,8 (wobec 100,9 rok wcześniej). W ujęciu miesięcznym ewolucja wskaźnika była podobna jak dla produkcji sprzedanej przemysłu, z tym, że już od lutego 2020 r. ustabilizował się ich spadek trwający do końca roku (z minimami w maju na poziomie 97,6 i sierpniu na poziomie 97,8). Ceny w górnictwie i wydobywaniu (w ujęciu rocznym) w 2020 r. wzrosły o 2,5% wobec 2,4% rok wcześniej. Ceny rosły dość systematycznie osiągając w grudniu wskaźnik 108,5, zaś minimum w marcu (95,2). Wskaźnik cen w sekcji wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę osiągnął średnioroczny poziom 102,6, czyli znacznie mniej niż w poprzednim roku (104,4). W ujęciu miesięcznym ten wskaźnik cechował się dość wyrównanym, ale niższym niż w 2019 r. poziomem, osiągając najniższy poziom w czerwcu (101,9). Ceny w dostawie wody, gospodarowaniu ściekami i odpadami oraz rekultywacji wzrosły w 2020 r. o 6,0% (wobec 2,5% rok wcześniej). W ujęciu miesięcznym wskaźniki cen były dość wyrównane, osiągając najwyższy poziom w ostatnich czterech miesiącach roku (po 106,3). Wskaźnik cen produkcji budowlano-montażowej w 2020 r. wyniósł 102,7 (wobec 103,5 w roku poprzednim), w ujęciu miesięcznym utrzymywał się na wyrównanym poziomie, przy czym od kwietnia opadł poniżej poziomu 102,8 aż do końca roku.

Wykres 32. Wskaźniki cen produkcji sprzedanej przemysłu i produkcji budowlano-montażowej
(analogiczny miesiąc poprzedniego roku=100)

Chart 32. Price indices of sold production of industry and of construction and assembly production
(same month of the previous year=100)

Źródło: dane GUS.
Source: Statistic Poland data.

6. Handel zagraniczny i bilans płatniczy Polski

6. International trade and balance of payments of Poland

Handel zagraniczny

International trade

W 2020 r. eksport Polski w cenach bieżących wyniósł 237,5 mld euro i zmniejszył się w stosunku do roku poprzedniego o 0,3% (wobec 6,5% wzrostu w 2019 r.). Wartość importu w 2019 r. w cenach bieżących osiągnęła poziom 225,5 mld euro i była o 4,8% niższa w stosunku do roku poprzedniego (wobec 3,9% wzrostu w poprzednim roku). Dodatkowo saldo handlu zagranicznego ogółem wyniosło 12,0 mld euro, wobec 1,2 mld euro w 2019 r. W ujęciu miesięcznym ujemne saldo w handlu zagranicznym Polski zaobserwowano w dwóch miesiącach, tj. w marcu i kwietniu. W pozostałych miesiącach saldo było dodatnie.

Spowolnienie popytu wewnętrznego oraz spadek cen niektórych surowców w tym ropy naftowej na świecie przyczyniło się do poprawy bilansu płatniczego kraju. Stało się tak pomimo spowolnienia wzrostu aktywności gospodarczej oraz popytu wewnętrznego w krajach Unii Europejskiej, oddziałującego negatywnie na dynamikę polskiego eksportu.

Wykres 33. Obroty towarowe handlu zagranicznego Polski
 Chart 33. Polish foreign trade turnover

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.
 Source: own contribution based on Statistics Poland data.

Ujemne saldo wymiany handlowej, podobnie jak w 2019 r., zanotowano z krajami rozwijającymi się (47,2 mld euro w 2020 r. w porównaniu do 45,5 mld euro rok wcześniej). Z krajami Europy Środkowo-Wschodniej zanotowano nieznacznie dodatnie saldo (0,4 mld euro w porównaniu do ujemnego salda na poziomie 4,1 mld euro rok wcześniej). Dodatnie saldo handlowe uzyskano natomiast w obrotach z krajami rozwiniętymi (58,8 mld euro wobec 50,8 mld euro rok wcześniej). Wysoki poziom salda handlowego w obrotach z krajami rozwiniętymi wynikał przede wszystkim z nadal wysoce dodatniego salda handlu z krajami UE, które w 2020 r. osiągnęły wartość 51,2 mld euro wobec 52,9 mld euro w 2019 r.

Tablica 9. Obroty handlu zagranicznego
Table 9. Foreign trade turnover

Wyszczególnienie Specification	Obroty handlu zagranicznego ogółem Total foreign trade turnover					Struktura obrotów handlu zagranicznego Structure of foreign trade turnover				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w mld EUR		in billion EUR			%				
Eksport Exports	184,8	206,6	223,6	238,1	237,5	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kraje rozwinięte ^a Developed countries	159,6	179,0	194,9	206,6	204,8	86,3	86,6	87,2	86,8	86,2
w tym UE of which EU	147,6	165,4	180,3	190,5	175,4	79,8	80,0	80,6	80,0	73,9
Kraje rozwijające się Developing countries	15,2	15,7	15,8	17,1	18,4	8,2	7,6	7,1	7,2	7,7
Kraje Europy Środkowo- -Wschodniej Central and Eastern Europe countries	10,1	12,0	12,9	14,4	14,3	5,5	5,8	5,8	6,1	6,0
Import Imports	180,9	206,1	228,2	237,0	225,5	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kraje rozwinięte ^a Developed countries	123,5	139,6	150,5	155,9	146,0	68,2	67,7	66,0	65,8	64,7
w tym UE of which EU	110,8	124,4	134,1	137,6	124,2	61,2	60,4	58,8	58,1	55,1
Kraje rozwijające się Developing countries	44,4	50,2	57,4	62,6	65,6	24,6	24,4	25,2	26,4	29,1
Kraje Europy Środkowo- -Wschodniej Central and Eastern Europe countries	13,1	16,3	20,2	18,5	13,9	7,2	7,9	8,9	7,8	6,2
Saldo Balance	3,9	0,6	-4,6	1,2	12,0	x	x	x	x	x

a Podział na grupy krajów jest zgodny z przyjętym w Biuletynie Statystycznym (GUS). Podział ten różni się od podziału (głównie za MFW) w innych częściach niniejszej publikacji. W szczególności, w bieżącym rozdziale, kraje Europy Środkowo-Wschodniej to: Albania, Białoruś, Mołdawia, Rosja oraz Ukraina.

Źródło: GUS, Obroty towarowe handlu zagranicznego ogółem i według krajów.

a Groups of countries according to Statistical Bulletin of Statistics Poland. This grouping is different from applied in other parts of this publication (after IMF). In particular, in this section, the group Central and Eastern Europe Countries consists of: Albania, Belarus, Moldova, Russia and Ukraine.

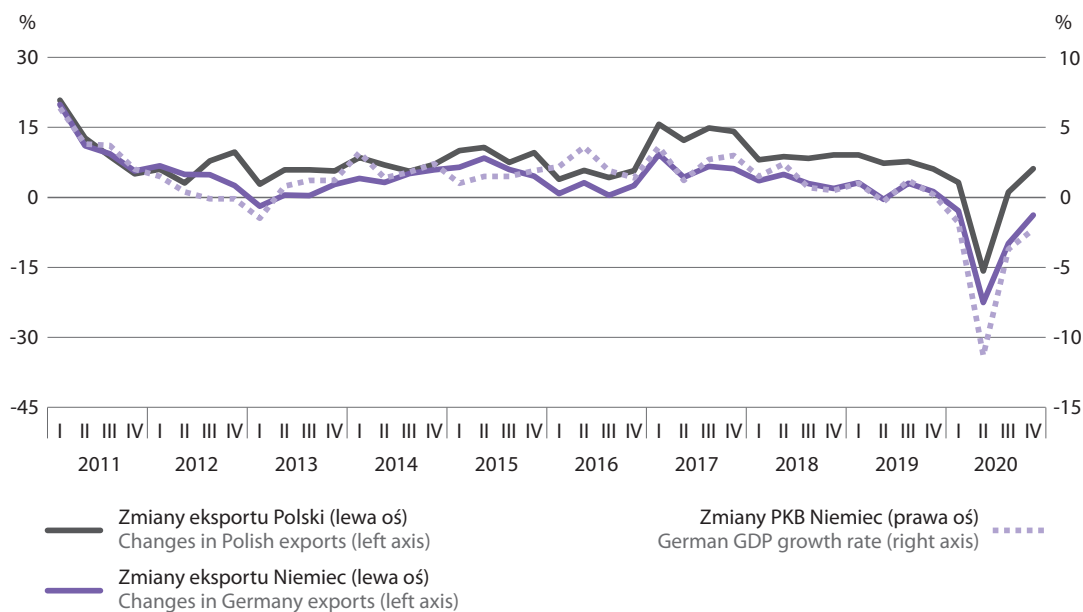
Source: Statistics Poland, Foreign trade turnover of goods in total and by countries.

Największą grupą partnerów handlowych Polski pozostawały kraje Unii Europejskiej. W 2020 r. ich udział w eksporcie wyniósł 73,9% w porównaniu do 80,0% rok wcześniej, a w imporcie 55,1% wobec 58,1% w roku poprzednim, czyli rola tej grupy krajów w kompensowaniu deficytu z innymi krajami prawie nie zmieniła się. Rola krajów rozwijających się w imporcie uległa zwiększeniu do poziomu 29,1% w 2020 r. z poziomu 26,4% rok wcześniej. W eksporcie ich udział też wzrósł: z 7,2% do poziomu 7,7% w 2020 r. Udział krajów Europy Środkowo-Wschodniej w eksporcie nieznacznie spadł (z 6,1% do 6,0%). Także w imporcie zanotowano spadek ale znaczniejszy tego udziału (z 7,8% w 2019 r. do 6,2% w 2020 r.).

Analizując poszczególne kraje biorące udział w handlu zagranicznym Polski można zauważyć, że Niemcy pozostają najważniejszym partnerem handlowym. Udział Niemiec w eksporcie Polski w 2020 r. wzrósł i wyniósł 28,9%, osiągając poziom 68,6 mld EUR (wobec odpowiednio 27,7% i 66,0 mld EUR w roku poprzednim). Z kolei udział tego kraju w imporcie pozostał na niezmiennym poziomie 21,9%, ale spadł nominalnie osiągając poziom 49,3 mld EUR (wobec 51,8 mld EUR w roku poprzednim).

Wykres 34. Zmiany wolumenu eksportu dóbr i usług Polski oraz Niemiec na tle zmian PKB Niemiec
(analogiczny kwartał roku poprzedniego=0, dane niewyrównane sezonowo, ceny bieżące)

Chart 34. Changes in the volume of exports of goods and services in Poland and Germany against the background of changes in German GDP (same quarter of the previous year=0, data not seasonally adjusted, current prices)

Źródło: dane Eurostatu.

Source: Eurostat data.

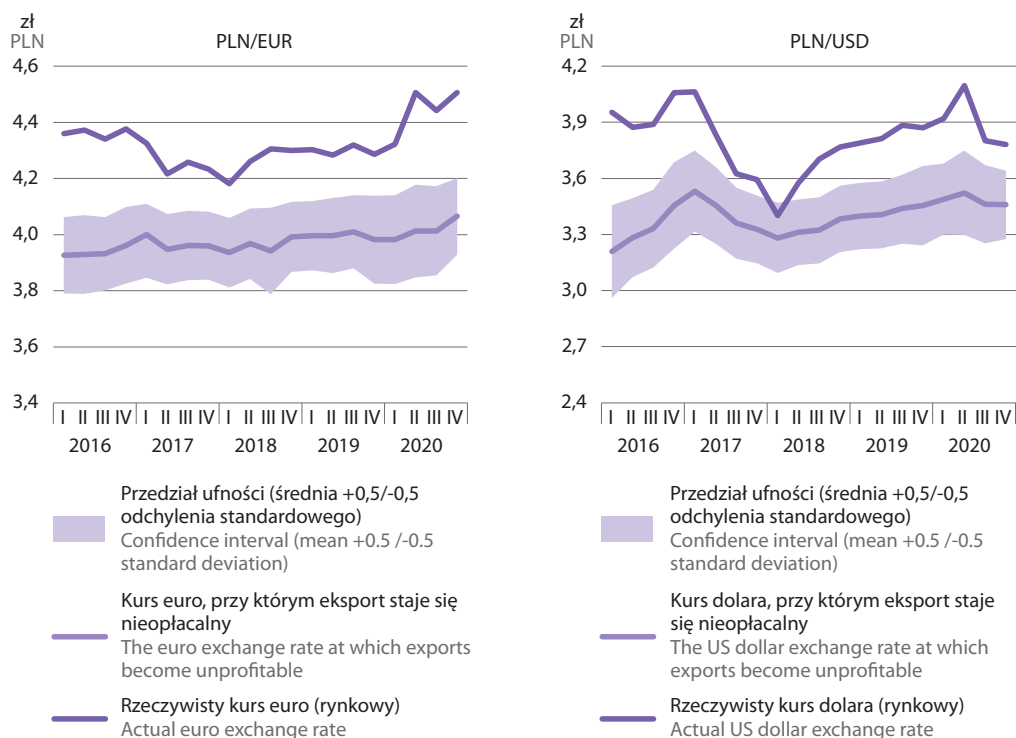
W eksporcie Polski na drugiej pozycji uplasowały się Czechy (udział 5,9%), wyprzedzając Wielką Brytanię (udział 5,7%) i Francję (5,6%), co oznacza niewielki spadek udziału dla tych krajów. Wśród dziesięciu największych odbiorców polskiego eksportu, najwyższą dynamikę eksportu (w PLN) zanotowano dla Niemiec (108,4) oraz dla Szwecji (108,8). Dla pozostałych krajów z pierwszej dziesiątki zanotowano spadki, oprócz Stanów Zjednoczonych i Holandii, dla których zanotowano niewielkie wzrosty, ale tylko w walucie polskiej. W imporcie na drugim miejscu uplasowały się Chiny (udział 14,4%), których udział wzrósł, przed Włochami (5,1%) i Rosją (4,4%), które zamieniły się miejscami. Wśród dziesięciu największych eksporterów do Polski najwyższą dynamikę (w PLN) zanotowano dla Chin (116,6), dalej dla Korei Południowej (112,6), Holandii (104,7) i Włoch (101,8). Dla pozostałych krajów z pierwszej dziesiątki zanotowano spadki.

Stopień koncentracji eksportu w 2020 r., mierzony udziałem dziesięciu głównych partnerów Polski (65,9%) nieznacznie spadł w stosunku do 2019 r. (66,1%). Nieznacznie wzrósł wskaźnik koncentracji importu (obliczany w analogiczny sposób), osiągając 64,3% wobec 63,8% rok wcześniej³⁹.

Kurs euro wobec złotego pozostawał powyżej zadeklarowanego przez przedsiębiorców kursu (w prowadzonych przez NBP badaniach koniunktury), przy którym eksport staje się nieopłacalny, przy czym rok 2020 był bardziej atrakcyjny niż 2019 r. dla eksporterów do strefy euro. W przypadku dolara amerykańskiego, w okresie od IV kwartału 2017 r. do I kwartału 2018 r. rzeczywisty kurs dolara zbliżył się do kursu uznawanego przez przedsiębiorców za nieopłacalny. Jednak w trakcie 2018 r. sytuacja się poprawiła i pozostała korzystna dla eksporterów rozliczających się w dolarze amerykańskim przez cały 2019 r. Ta sytuacja poprawiała się jeszcze przez dwa pierwsze kwartały 2020 r., po czym ulega pogorszeniu, ale pozostała korzystna w dwóch pozostałych kwartałach tego roku.

³⁹ GUS, Obroty towarowe handlu zagranicznego według krajów, (2020), Warszawa.

Wykres 35. Opłacalność eksportu a rzeczywiste kursy walut
Chart 35. Exports profitability and actual exchange rates

Uwaga: średni kurs kwartalny euro oraz dolara obliczony na podstawie średnich kursów miesięcznych NBP. Ze względu na występowanie licznych obserwacji nietypowych oraz błędnych, do obliczeń przedziału ufności dla kursów, przy których eksport staje się nieopłacalny, w NBP wykorzystano próbę po wyeliminowaniu odpowiedzi poniżej 5. i powyżej 95. percentyla.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Note: average quarterly euro and dollar exchange rates calculated basing on average NBP monthly exchange rates. Because of numerous unusual and biased observations, when calculating confidence intervals at which exports become unprofitable, NBP used a sample after truncating responses below the 5th and over the 95th percentiles.

Source: own contribution based on NBP data.

Bilans płatniczy

Balance of payments

Saldo obrotów na rachunku bieżącym⁴⁰ gospodarki Polski w 2020 r. wyniosło 18,5 mld EUR i poprawiło się o 15,9 mld EUR w stosunku do 2019 r. Największymi pozycjami salda obrotów bieżących były saldo dochodów pierwotnych oraz saldo usług. Na wartość salda dochodów pierwotnych (15,8 mld EUR) wpływ miało przede wszystkim saldo dochodów z inwestycji bezpośrednich, które wyniosło minus 15,7 mld EUR. Saldo obrotów towarowych poprawiło się o 11,2 mld EUR w stosunku do 2019 r., a ujemne saldo dochodów wtórnych poprawiło się o 0,2 mld EUR w stosunku do 2019 r. W porównaniu do roku poprzedniego wartość eksportu towarów była niższa o 0,1% i wyniosła 232,8 mld EUR, natomiast import towarów zmniejszył się o 4,9% do wartości 220,4 mld EUR.

⁴⁰ Dane po zmianach wprowadzonych przez Narodowy Bank Polski dnia 30 września 2015 r. w statystyce bilansu płatniczego zgodnie z rekomendacjami Eurostatu, które obejmują transakcje gospodarki nielegalnej. Dane historyczne zostały zwerifikowane od 2004 r. Szczegółowy opis zmian znajduje się na stronie internetowej NBP w: NBP, Bilans płatniczy – zmiany metodologiczne, (wrzesień 2015 r.), Warszawa. Dane uwzględniają także zmiany wprowadzone przez Narodowy Bank Polski dnia 30 września 2014 r. w statystyce bilansu płatniczego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej na podstawie wytycznych zawartych w: MFW, Balance of Payments and International Investment Position Manual. Sixth Edition BPM6, (2009), Waszyngton. Dane historyczne od 2004 r. zostały przez NBP przeliczone wg nowej metodologii. Szczegółowy opis zmian zawartych w podręczniku BPM6 dostępny na stronie internetowej NBP (www.nbp.pl) w notatce: NBP, Informacja o zmianach w statystyce bilansu płatniczego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej w 2014 r., (2014), Warszawa.

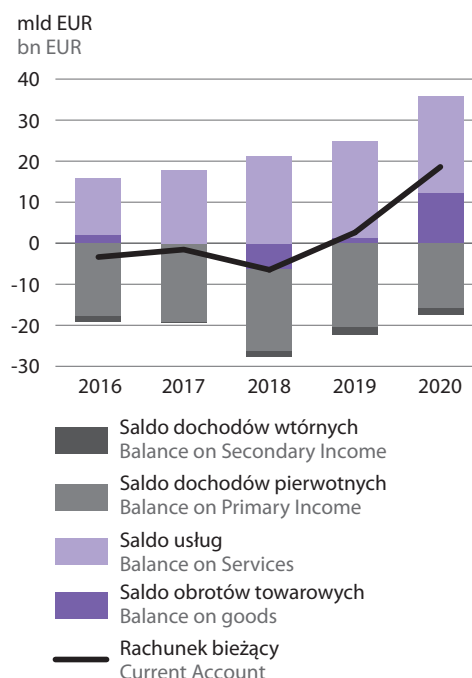
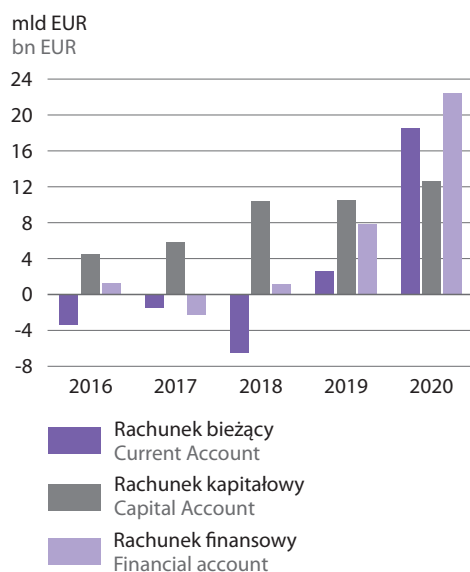
Tablica 10. Bilans płatniczy
Table 10. Balance of payments

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln EUR		in million EUR		
Rachunek bieżący Current account	-3 384	-1 542	-6 518	2 611	18 538
Saldo obrotów towarowych Balance on goods	2 030	-353	-6 219	1 204	12 392
Saldo usług Balance on services	13 752	17 837	21 259	23 647	23 518
Saldo dochodów pierwotnych Balance on primary income	-17 728	-18 879	-20 124	-20 420	-15 784
Saldo dochodów wtórnych Balance on secondary income	-1 438	-147	-1 434	-1 820	-1 588
Rachunek kapitałowy Capital account	4 457	5 891	10 423	10 544	12 619
Rachunek finansowy Financial account	1 335	-2 287	1 173	7 852	22 416

Źródło: NBP, Statystyka bilansu płatniczego.
Source: NBP, Balance of payments statistics.

Saldo usług w rachunku bieżącym było dodatnie i zmniejszyło się o 0,1 mld EUR (o 0,5%) w porównaniu z 2019 r. Największy wpływ na zmianę salda usług miało pogorszenie się o 1,8 mld EUR (43,7%) do 2,3 mld EUR salda w dziale podróży zagranicznych.

Wykres 36. Rachunek bieżący, kapitałowy i finansowy oraz składowe bilansu płatniczego
Chart 36. Current account, capital account, financial account, and balance of payments components

Źródło: NBP, Statystyka bilansu płatniczego.
Source: NBP, Balance of payments statistics.

Źródło: NBP, Statystyka bilansu płatniczego.
Source: NBP, Balance of payments statistics.

Saldo dochodów wtórnych w 2020 r. wyniosło 1,6 mld EUR i poprawiło się o 0,2 mld EUR (o 12,7%), na co wpłynęło głównie zwiększenie salda pozostałych sektorów o 59,8% (o 0,9 mld EUR). W 2020 r., nastąpiła poprawa salda rachunku kapitałowego o 19,7% w relacji do roku poprzedniego. Na jego wysokość największy wpływ miały przychody transferów kapitałowych w wysokości 13,8 mld EUR, które stanowiły 91,0% przychodów w rachunku kapitałowym. Dla rachunku finansowego odnotowano w stosunku do 2019 r. poprawę salda o 14,6 mld EUR, na które największy wpływ miał wzrost poziomu aktywów inwestycji zagranicznych o 13,8 mld EUR (o 105,4%).

Tablica 11. Rachunek finansowy – aktywa

Table 11. Financial account – assets

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln EUR		in million EUR		
Rachunek finansowy – aktywa Financial account – assets	30 469	2 330	12 771	13 058	26 820
Inwestycje bezpośrednie Direct investment	12 813	3 431	1 951	4 267	3 843
Inwestycje portfelowe Portfolio investment	-5 436	1 320	482	-278	-3 493
Pozostałe inwestycje Other investment	2 487	5 726	5 184	823	11 508
Pochodne instrumenty finansowe Financial derivatives	175	-1 004	-1 074	-964	-953
Oficjalne aktywa rezerwowe Official reserve assets	20 430	-7 143	6 228	9 210	15 915

Źródło: NBP, Statystyka bilansu płatniczego.

Source: NBP, Balance of payments statistics.

Tablica 12. Rachunek finansowy – pasywa

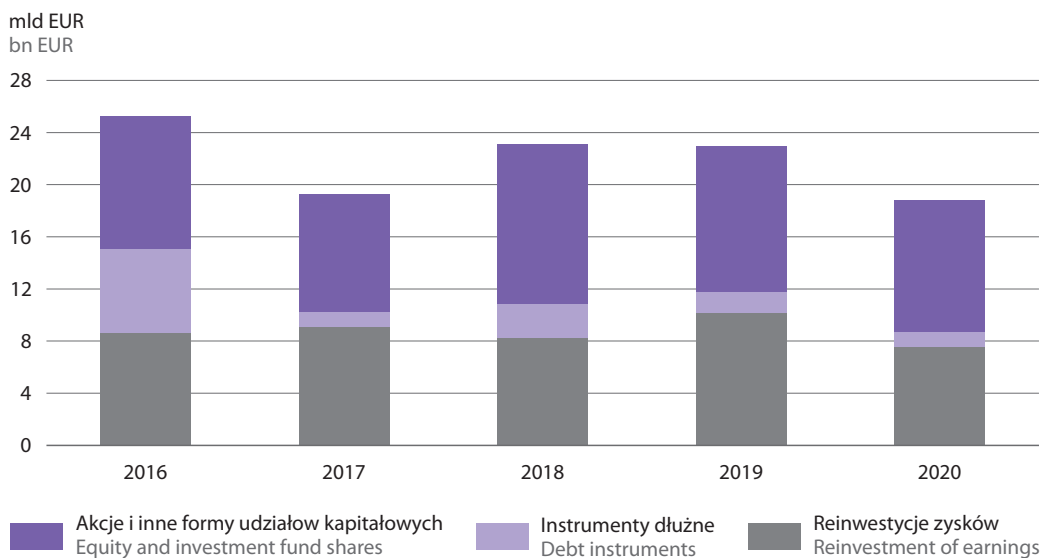
Table 12. Financial account – liabilities

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln EUR		in million EUR		
Rachunek finansowy – pasywa Financial account – liabilities	29 134	4 617	11 598	5 206	4 404
Inwestycje bezpośrednie Direct investment	16 639	10 182	14 805	12 805	11 230
Inwestycje portfelowe Portfolio investment	-2 077	5 466	-3 249	-11 242	-10 621
Pozostałe inwestycje Other investment	14 572	-11 031	42	3 643	3 795

Źródło: NBP, Statystyka bilansu płatniczego.

Source: NBP, Balance of payments statistics.

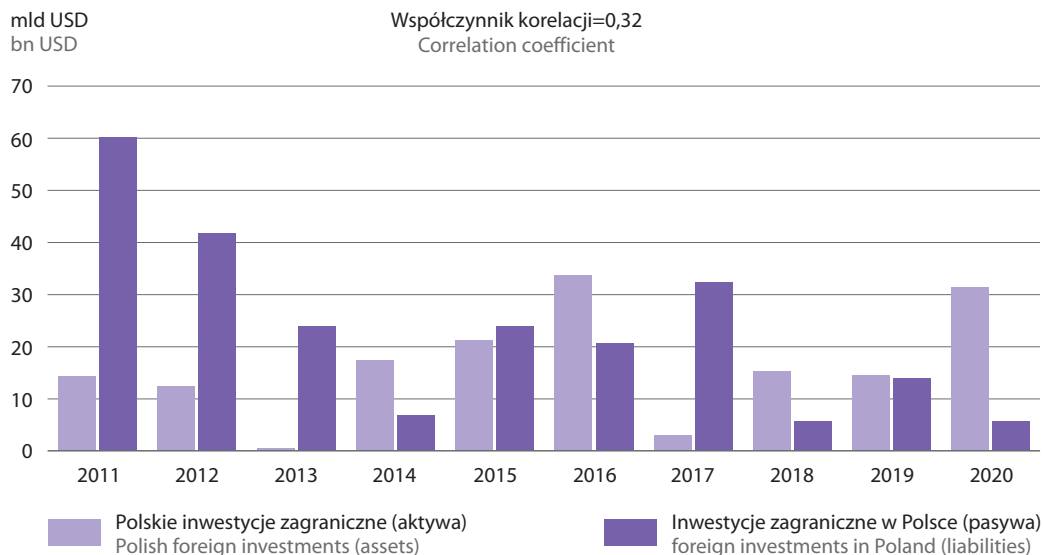
Wykres 37. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce
 Chart 37. Foreign direct investments in Poland

Źródło: NBP, Statystyka bilansu płatniczego.
 Source: NBP, Balance of payments statistics.

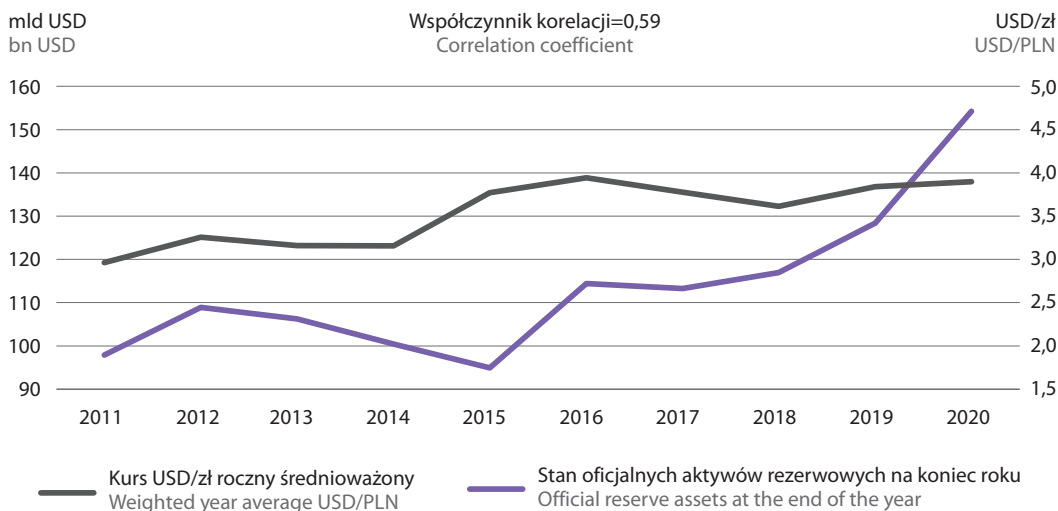
Saldo aktywów polskich inwestycji zagranicznych w 2020 r. wyniosło 26,8 mld EUR i wzrosło o 13,8 mld EUR (o 105,4%) w porównaniu do 2019 r. Na poziom salda aktywów tych inwestycji wpłynęła głównie poprawa salda oficjalnych aktywów rezerwowych o 6,7 mld EUR (o 72,8%) oraz wzrost poziomu aktywów pozostałych inwestycji o 10,7 mld EUR. Odnotowano także znaczne pogłębienie się ujemnego salda aktywów polskich inwestycji portfelowych o 3,2 mld EUR w stosunku do roku poprzedniego. Saldo pasywów inwestycji zagranicznych w Polsce w 2020 r. pogorszyło się o 0,8 mld EUR (o 15,4%) w stosunku do 2019 r. O poziomie tego salda w głównej mierze zdecydowało dodatnie saldo pasywów z tytułu inwestycji bezpośrednich oraz ujemne saldo pasywów inwestycji portfelowych.

Wykres 38. Aktywa i pasywa inwestycji zagranicznych w bilansie płatniczym Polski w latach 2011–2020
 Chart 38. Assets and liabilities of foreign investments in the balance of payments of Poland in 2011–2020

Źródło: NBP, Statystyka bilansu płatniczego.
 Source: NBP, Balance of payments statistics.

Wykres 39. Stan oficjalnych aktywów rezerwowych a kurs dolara amerykańskiego w latach 2011–2020
 Chart 39. Official reserve assets and USD/PLN exchange rate for 2011–2020

Źródło: NBP, Statystyka bilansu płatniczego.
 Source: NBP, Balance of payments statistics.

7. Wybrane sektory gospodarki polskiej

7. Selected sectors of the Polish economy

Przemysł

Industry

W latach 2016–2020 przemysł odgrywał znaczącą rolę w tworzeniu wartości dodanej brutto w Polsce⁴¹. Jego udział kształtował się w przedziale od 24,4% do 26,4%. Przemysł jest drugim co do wielkości, po usługach, obszarem gospodarki tworzącym WDB w Polsce.

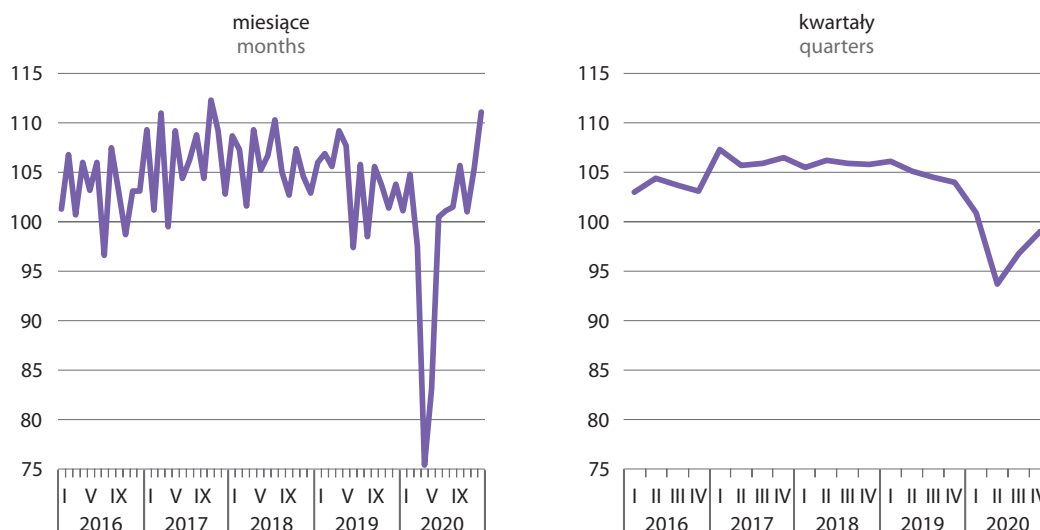
Udział przemysłu w Polsce w wartości dodanej brutto w 2020 r. był stosunkowo wysoki (24,6%) w relacji do średniej wartości tego wskaźnika dla całej Unii Europejskiej (19,4%). Podobne wielkości udziału przemysłu w WDB w 2020 r. wykazywały Węgry (24,2%) oraz niektóre państwa Europy Środkowo-Wschodniej⁴².

Wykres 40. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu ogółem

(analogiczny okres roku poprzedniego=100, dane niewyrównane sezonowo, ceny stałe)

Chart 40. Indices of total sold production of industry

(same period from previous year=100, data not seasonally adjusted, constant prices)

Źródło: dane GUS.

Source: Statistics Poland data.

Produkcja sprzedana przemysłu w 2020 r. w cenach bieżących wyniosła 1 509,4 mld zł (1 533,7 mld zł w 2019 r.), natomiast jej wartość w cenach stałych była o 1,0% niższa niż rok wcześniej⁴³ (wobec wzrostu o 4,0% w 2019 r.). Największy wpływ na wartość produkcji sprzedanej przemysłu, podobnie jak rok wcześniej, miało przetwórstwo przemysłowe, którego roczny spadek w ujęciu realnym wyniósł 1,0% (wobec wzrostu o 4,2% w 2019 r.).

W latach 2016–2020 realna dynamika produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce w poszczególnych miesiącach osiągała zmienne wartości. W 2020 r. największy spadek produkcji sprzedanej przemysłu ogółem w ujęciu rocznym odnotowano w kwietniu (spadek o 24,6%), natomiast największy wzrost odnotowano

⁴¹ O ile nie zaznaczono inaczej, prezentowane dane i informacje (za wyjątkiem danych z systemu Rachunków Narodowych, tj. danych związanych z wartością dodaną brutto) dotyczą podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

⁴² Obliczenia własne na bazie danych Eurostat.

⁴³ GUS, Nakłady i wyniki przemysłu w 2020 r., (2021), Warszawa

w grudniu (wzrost o 11,1%). Dla porównania, w grudniu 2019 r. zanotowano roczny wzrost produkcji sprzedanej przemysłu ogółem na poziomie 3,8% a w 2018 r. na poziomie 2,9%.

Tablica 13. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu
Table 13. Indices of sold production of industry

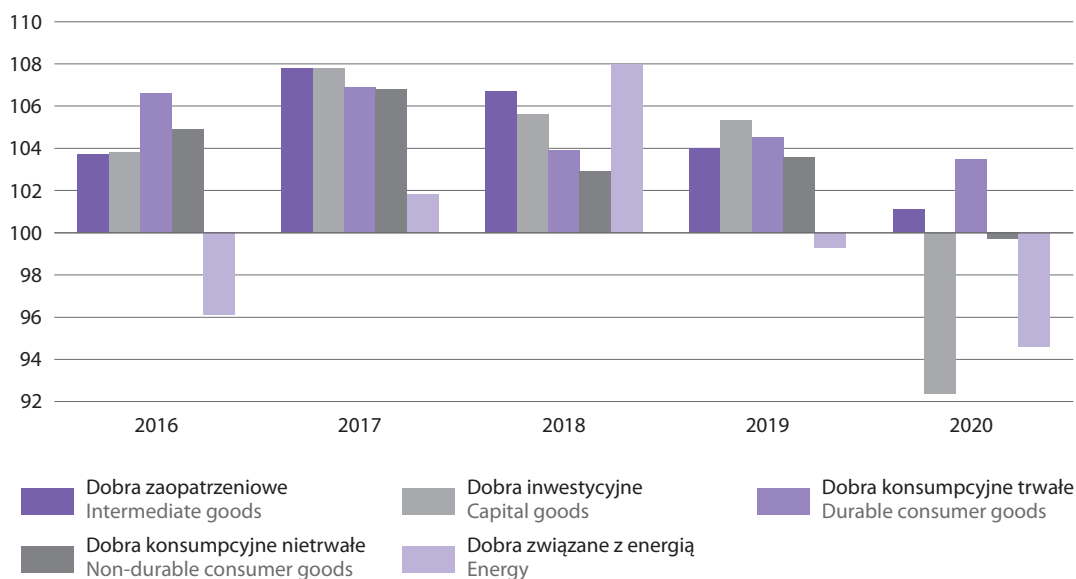
Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	Ceny stałe (rok poprzedni=100) Constant prices (previous year=100)				
Produkcja sprzedana przemysłu Sold production of industry	103,1	106,6	105,8	104,0	99,0
w tym: of which:					
Przetwórstwo przemysłowe Manufacturing	104,1	107,3	105,7	104,2	99,0
Górnictwo i wydobywanie Mining and quarrying	94,8	92,8	101,0	101,1	93,0
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę Electricity, gas, steam and air conditioning supply	96,5	105,5	109,0	100,2	98,1
Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja Water supply; sewerage, waste management, and remediation activities	103,0	103,1	106,1	109,6	106,9

Źródło: GUS, Nakłady i wyniki przemysłu w 2020 r., (2021), Warszawa.

Source: Statistics Poland, Outlays and results in industry in 2020, (2021), Warsaw.

Wykres 41. Zmiany produkcji sprzedanej przemysłu w Polsce według głównych grupowań przemysłowych (rok poprzedni=100)

Chart 41. Change of sold production of industry in Poland by the main industrial groups (previous year = 100)

Źródło: GUS, Biuletyny Statystyczne nr: 5/2017, 5/2018, 5/2019, 5/2020, 5/2021.

Source: Statistics Poland, Statistical Bulletins No: 5/2017, 5/2018, 5/2019, 5/2020, 5/2021.

Wydajność pracy (produkcja sprzedana przypadająca na 1 zatrudnionego) w przemyśle była w 2020 r. wyższa o 0,9% niż rok wcześniej (w cenach stałych). Przeciętne zatrudnienie w przemyśle było na poziomie 2 718,5 tys. osób, tj. było o 1,9% niższe niż w 2019 r. W 2020 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie w tej części gospodarki narodowej⁴⁴ wzrosło nominalnie o 4,5% do poziomu 5 453,15 zł brutto.

W porównaniu z 2019 r. zaobserwowano (w ujęciu realnym) zwiększoną o 1,1 % produkcję dóbr zaopatrzeniowych oraz zwiększoną o 3,5% produkcję dóbr konsumpcyjnych trwałych. Zmniejszyła się natomiast produkcja dóbr inwestycyjnych (o 7,6%), produkcja dóbr związanych z energią (o 5,4%) oraz produkcja dóbr konsumpcyjnych nietrwałych (o 0,3%)⁴⁵.

Budownictwo Construction

W 2020 r. wielkość udziału sektora budownictwa w tworzeniu WDB oszacowano na 7,0% (bez zmian w stosunku do 2019 r.)⁴⁶. Wartość sprzedaży produkcji budowlano-montażowej w 2020 r. mierzona w cenach stałych była wyższa o 0,9 % w porównaniu z 2019 r., kiedy to zanotowano wzrost o 4,8%. Poszczególne kategorie sprzedaży produkcji budowlano-montażowej w 2020 r. charakteryzowały się zróżnicowaną dynamiką. Wzrost wartości produkcji sprzedanej odnotowano w kategoriach: budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej (wzrost o 3,9%) oraz roboty budowlane specjalistyczne (wzrost o 0,3%). Niewielki spadek produkcji sprzedanej odnotowano w kategorii: budowa budynków i wyniósł on 0,7%.

Tablica 14. Dynamika sprzedaży produkcji budowlano-montażowej
Table 14. Volume indices of the sale of construction and assembly production

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	rok poprzedni=100 previous year=100				
Sprzedaż produkcji budowlano-montażowej ogółem Total sold construction and assembly production	97,6	110,9	114,6	104,8	100,9
w tym: of which:					
Budowa budynków Construction of buildings	95	120,7	103,7	96,3	99,3
Budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej Civil engineering construction	84,9	118,6	117,2	105,7	103,9
Roboty budowlane specjalistyczne Specialised construction activities	107,8	100	122,5	110,6	100,3

Uwaga: Dane dotyczą pełnej zbiorowości podmiotów gospodarczych, bez udziału podwykonawców, ceny stałe.

Źródło: GUS, Roczne wskaźniki makroekonomiczne, (2020), Warszawa.

Note: Data include the complete collectivity of economic entities, except subcontractors, constant prices.

Source: Statistics Poland, Annual macroeconomic indicators, (2020), Warsaw.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze budownictwa w 2020 r. wyniosło 5 402,87 zł i było o 3,6% wyższe niż w 2019 r. Przeciętne zatrudnienie w 2020 r. kształtowało się na poziomie 424,6 tys. osób (wobec 423,7 tys. osób w 2019 r.)⁴⁷.

⁴⁴ Tamże: s. 17.

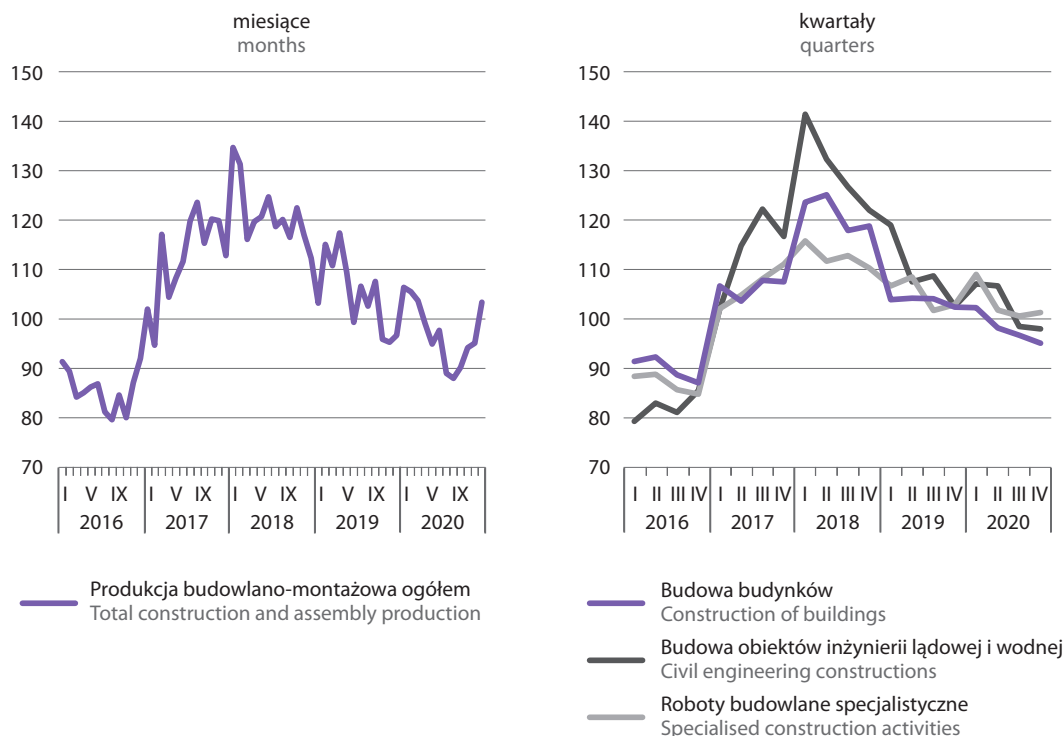
⁴⁵ GUS, Wybrane miesięczne wskaźniki makroekonomiczne, (2021), Warszawa.

⁴⁶ Opracowano na podstawie: GUS, Roczne wskaźniki makroekonomiczne, (2021), Warszawa

⁴⁷ GUS, Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2020 r., (2021), Warszawa.

Wykres 42. Dynamika produkcji budowlano-montażowej^a (analogiczny okres roku poprzedniego = 100, dane niewyrównane sezonowo, ceny stałe)

Chart 42. Volume indices of construction and assembly production^a (same period from previous year = 100, data not seasonally adjusted, constant prices)

^a Dane obejmują podmioty gospodarcze o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

Źródło: GUS, Wybrane miesięczne wskaźniki makroekonomiczne, (2021), Warszawa; GUS, Kwartalne wskaźniki makroekonomiczne, (2021), Warszawa.

^a Data including economic entities employing more than 9 persons.

Source: Statistics Poland, Selected monthly macroeconomic indicators, (2021), Warsaw; Statistics Poland, Quarterly macroeconomic indicators, (2021), Warsaw.

Usługi Service sector

W latach 2016–2020 udział sektora usług w Polsce w tworzeniu WDB był na podobnym poziomie. Najwyższą wielkość wskaźnik ten osiągnął w 2019 r. (65,5%). W Polsce udział tego sektora w WDB w 2020 r. oszacowano na 65,3%, natomiast średnia wartość dla całej Unii Europejskiej wyniosła 73,2%. Niższe niż w Polsce udziały tego sektora w tworzeniu WDB wykazały m.in.: Irlandia (58,5%), Czechy (64,1%) oraz Słowenia (64,7%). Nieco wyższy udział sektora usług niż w Polsce był na Węgrzech (66,1%), w Rumunii (66,8%) oraz na Słowacji (68,1%). Najwyższe wartości tego wskaźnika odnotowano w Luksemburgu (88,0%), Malcie (84,7%) oraz Cyprze (83,7%)⁴⁸.

⁴⁸ Obliczenia własne na bazie danych Eurostat. W skład sektora usług zaliczono sekcje z klasyfikacji NACE: G-I + J + K + L + M-N + O-Q + R-T

Tablica 15. Udział poszczególnych grup sekcji PKD w WDB wytworzonej przez sektor usług ogółem
 Table 15. Share of individual service NACE sections in the GVA of the entire service sector

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w %		in %		
Wartość Dodana Brutto (ceny bieżące) – Polska Gross Value Added (current prices) – Poland	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Handel; naprawa pojazdów samochodowych (G) Trade; repair of motor vehicles (G)	17,6	17,7	17,8	17,6	17,4
Transport i gospodarka magazynowa (H) Transportation and storage (H)	6,4	6,8	7,0	7,0	6,8
Zakwaterowanie i gastronomia (I) Accommodation and catering (I)	1,1	1,3	1,3	1,4	0,8
Informacja i komunikacja (J) Information and communication (J)	4,1	4,1	4,3	4,3	4,5
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (K) Financial and insurance activities (K)	4,2	4,3	4,2	4,1	3,9
Obsługa rynku nieruchomości (L) Real estate activities (L)	5,2	4,9	4,9	5,6	6,1
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (M) Professional, scientific and technical activities (M)	5,5	5,9	5,9	5,8	6,3
Administrowanie i działalność wspierająca (N) Administrative and support service activities (N)	2,4	2,6	2,6	2,9	3,0
Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (O) Public administration and defence; compulsory social security (O)	5,6	5,6	5,5	5,5	5,7
Edukacja (P) Education (P)	4,7	4,6	4,6	4,6	4,8
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (Q) Health and social work activities (Q)	4,4	4,5	4,5	4,5	4,7
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R) Arts, entertainment and recreation (R)	0,8	0,7	0,8	0,7	0,3
Pozostała działalność usługowa (S) Other service activities (S)	1,4	1,4	1,4	1,4	0,9
Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz wytwarzające produkty na własne potrzeby (T) Activities of households as employers; undifferentiated goods and service producing activities of households for own use (T)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Łączny udział sekcji sektora usług w WDB Total share of service sector sections in the GVA	63,5	64,5	64,9	65,5	65,3

Uwaga: Sektor usług zawiera wszystkie sekcje PKD (oprócz sekcji U), niezaliczone do rolnictwa, przemysłu lub budownictwa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Note: The service sector includes all NACE sections (except section U) not attributed to agriculture, industry or construction.

Source: Own contribution based on Statistics Poland data.

W sektorze usług największy wkład w tworzenie WDB w Polsce w 2020 r. zanotowano w sekcjach: G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych (17,4%) oraz H – Transport i gospodarka magazynowa (6,8%). W ogólnej strukturze udziałowej obie sekcje straciły na znaczeniu w stosunku do poziomów z 2019 r. Dwie sekcje sektora usług o najmniejszym udziale w tworzeniu WDB w 2020 r. to kolejno: T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz wytwarzające produkty na własne potrzeby (0,1%) oraz R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (0,3%).

Podobnie jak rok wcześniej, najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze usług w 2020 r. odnotowano w sekcji J – Informacja i komunikacja (9 254,47 zł). We wszystkich sekcjach w porównaniu z 2019 r. nastąpił wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto, a najwyższy wzrost (o 8,6%) nastąpił w sekcji Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna. Najwyższe przeciętne zatrudnienie w sektorze w 2020 r. wystąpiło w sekcji G – Handel i naprawa pojazdów samochodowych (1 293,2 tys. osób). Najwyższy wzrost przeciętnego miesięcznego zatrudnienia w 2020 roku wystąpił w sekcji M – Działalność profesjonalna, naukowa oraz w sekcji J – Informacja i komunikacja i wyniósł 3,1%. Największy spadek przeciętnego miesięcznego zatrudnienia wystąpił w sekcji N – Administrowanie i działalność wspierająca i wyniósł 5,4%⁴⁹.

8. Sytuacja finansowa przedsiębiorstw w Polsce

8. Financial situation of enterprises in Poland

Wyniki finansowe

Financial results

W 2020 r. łączny wynik finansowy brutto przedsiębiorstw niefinansowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób wyniósł 174,8 mld zł i był o 3,1% niższy niż w 2019 r. Wynik finansowy netto wyniósł 144,6 mld zł i był o 3,8% niższy od uzyskanego w roku poprzednim. Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów był natomiast wyższy niż przed rokiem. Ukształtował się on na poziomie 178,5 mld zł, o 3,4% wyższym niż rok wcześniej⁵⁰.

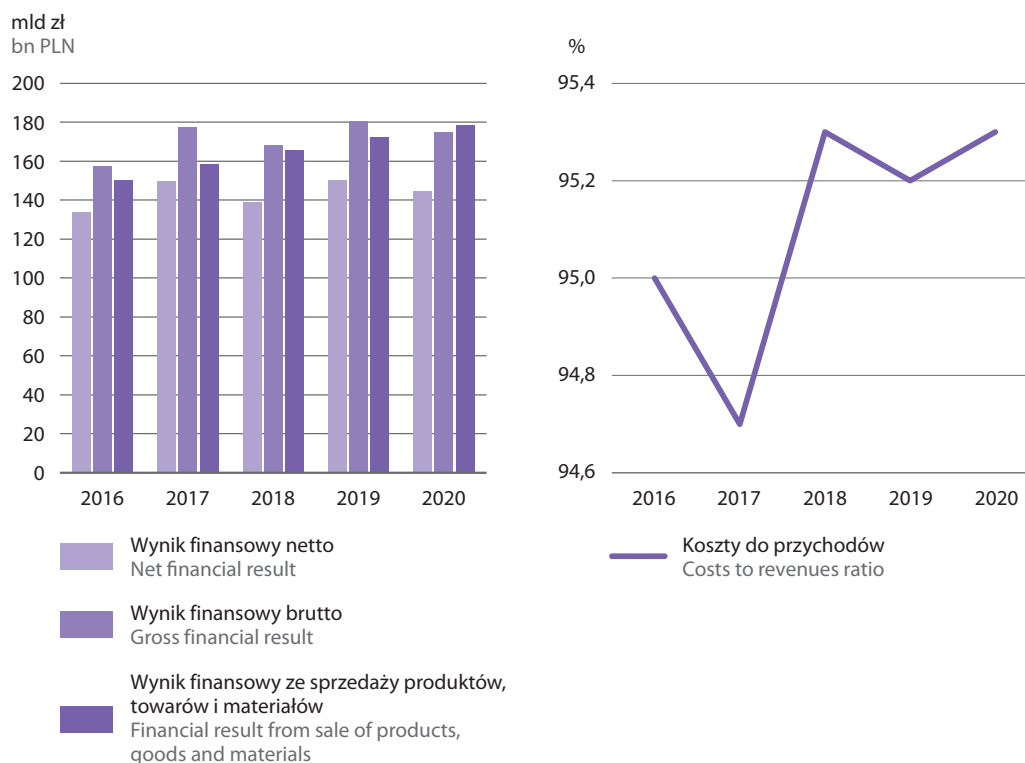
Przychody z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych w 2020 r. wyniosły 3 724,1 mld zł i wartość ich spadła o 1,3% w stosunku do poprzedniego roku. Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, stanowiące największy udział w strukturze przychodów (96,9%), zmniejszyły się w stosunku do roku poprzedniego o 1,9%. W strukturze przychodów ogółem przeważały przychody generowane przez przedsiębiorstwa o liczbie pracujących 250 i więcej osób; ich udział wyniósł 61,4% (w roku poprzednim 60,7%).

Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności analizowanych przedsiębiorstw niefinansowych w 2020 r. wyniosły 3 549,2 mld zł i były niższe niż w roku poprzednim o 1,2%. Koszty własne sprzedanych produktów, towarów i materiałów stanowiły 96,6% struktury kosztów ogółem. Stosunek poniesionych kosztów do wartości przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych wyniósł 95,3% i był o 0,1 p. proc. wyższy niż w roku poprzednim.

⁴⁹ GUS, Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2020 r., (2021), Warszawa.

⁵⁰ Prezentowane dane i informacje dotyczą przedsiębiorstw niefinansowych, o liczbie pracujących powyżej 9 osób, prowadzących księgi rachunkowe, należących do sekcji PKD 2007: B – Górnictwo i wydobywanie, C – Przetwórstwo przemysłowe, D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja, F – Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli, H – Transport i gospodarka magazynowa, I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, J – Informacja i komunikacja, L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.

Wykres 43. Wyniki finansowe oraz relacja kosztów do przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw niefinansowych
 Chart 43. Financial results and costs to revenues ratio from total activity of non-financial enterprises

Źródło: badania własne GUS.
 Source: Statistics Poland own research.

Nakłady inwestycyjne w 2020 r. zmniejszyły się o 6,8% w porównaniu do poprzedniego roku, a ich wartość (w cenach stałych) wyniosła 160,6 mld zł. Zwiększyła się liczba nowo rozpoczętych środków trwałych w budowie z 259,3 tys. w 2019 r. do 264,3 tys. w 2020 r.

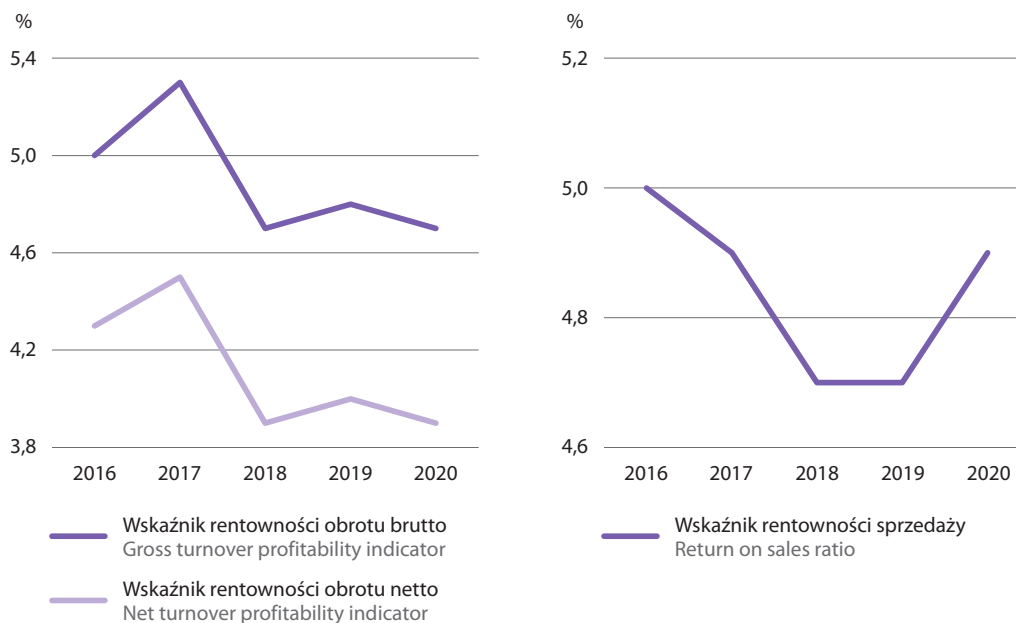
Sprzedaż na eksport w 2020 r. wyniosła 829,7 mld zł i była niższa niż w roku poprzednim o 2,8%. Liczba przedsiębiorstw wykazujących sprzedaż na eksport w 2020 r. w porównaniu z 2019 r. zmniejszyła się o 254 jednostki, tj. o 1,4%. Przychody ze sprzedaży na eksport w 2020 r. stanowiły 33,4% przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, notując spadek o 0,6 p. proc. w porównaniu z 2019 r.

Rentowność i płynność

Profitability and liquidity

Wskaźnik rentowności obrotu brutto (relacja wyniku finansowego brutto do przychodów z całokształtu działalności) przedsiębiorstw wyniósł 4,7% w 2020 r. i spadł o 0,1 p. proc. w stosunku do poprzedniego roku. Wskaźnik rentowności obrotu netto (wynik finansowy netto do przychodów z całokształtu działalności) zmalał w stosunku do uzyskanego w 2019 r. o 0,1 p. proc., osiągając wartość 3,9%.

Wykres 44. Rentowność obrotu oraz rentowność ze sprzedaży przedsiębiorstw niefinansowych
 Chart 44. Turnover profitability and sales profitability in non-financial enterprises

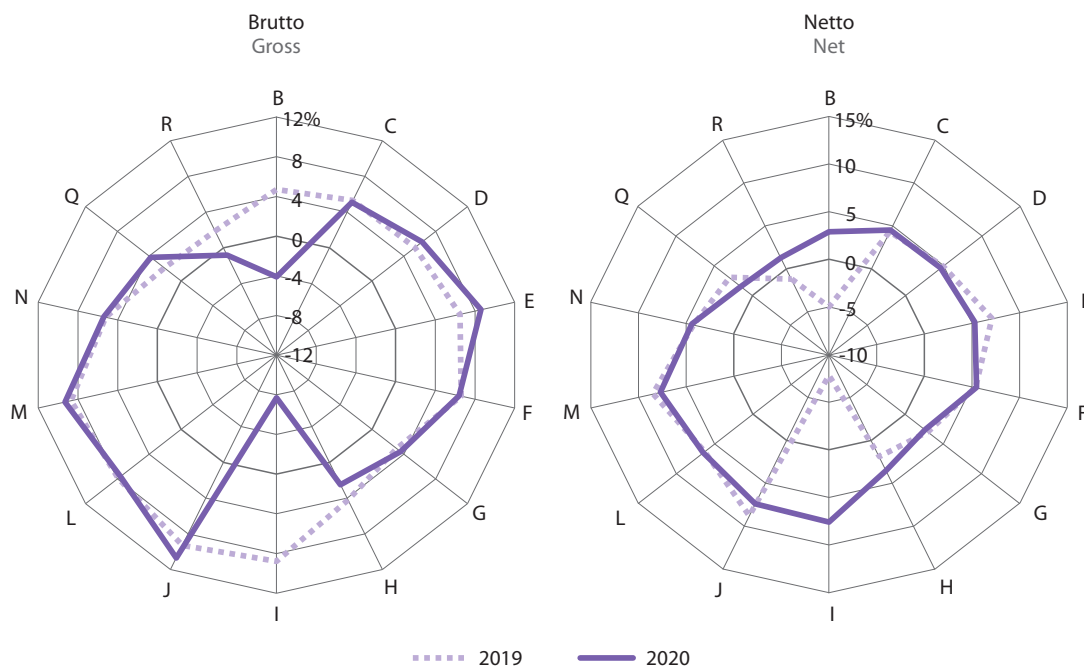

Źródło: GUS, Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych, I–XII 2020 (2021).

Source: Statistics Poland, Financial results of non-financial enterprises, I–XII 2020 (2021).

Poziom rentowności ze sprzedaży obliczono jako relację wyniku ze sprzedaży do przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów. Wskaźnik ten wzrósł w stosunku do roku poprzedniego o 0,2 p. proc. i ukształtował się na poziomie 4,9%.

Wykres 45. Rentowność obrotu przedsiębiorstw niefinansowych według wybranych sekcji PKD
 Chart 45. Turnover profitability of non-financial enterprises by selected NACE sections

Źródło: GUS, Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych, I–XII 2020 (2021).

Source: Statistics Poland, Financial results of non-financial enterprises, I–XII 2020 (2021).

W analizowanych przedsiębiorstwach wskaźnik płynności finansowej I stopnia⁵¹ w 2020 r. zwiększył się o 6,4 p. proc. i wyniósł 45,1%, a wskaźnik II stopnia⁵² wzrósł o 5,2 p. proc. i stanowił 106,3%. Wskaźnik płynności finansowej III stopnia⁵³ wzrósł o 5,4 p. proc. do poziomu 153,0%. Wskaźnik płynności I stopnia powyżej 20% uzyskało 66,2% przedsiębiorstw. Wskaźnik płynności II stopnia w przedziale od 100% do 130% odnotowało 11,2% badanych podmiotów gospodarczych.

Inwestycje krótkoterminowe przedsiębiorstw niefinansowych w 2020 r. zwiększyły się w stosunku do roku poprzedniego o 18,3%, osiągając wartość 401,2 mld zł. Należności krótkoterminowe w 2020 r. zmniejszyły się w odniesieniu do roku poprzedniego o 0,5% i wyniosły 544,9 mld zł. Wartość zapasów utrzymywanych przez przedsiębiorstwa na koniec roku stanowiła 377,9 mld zł, wobec 369,8 mld zł w roku poprzednim. Udział zapasów w strukturze aktywów obrotowych tych przedsiębiorstw wyniósł 27,8% i zmniejszył się o 0,8 p. proc. w porównaniu do 2019 r.

⁵¹ Wskaźnik płynności finansowej I stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (za: słownik pojęć GUS).

⁵² Wskaźnik płynności II stopnia jest to relacja inwestycji krótkoterminowych i należności krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (za: słownik pojęć GUS).

⁵³ Wskaźnik płynności III stopnia jest to relacja aktywów obrotowych jednostki (zapasów, należności krótkoterminowych, inwestycji krótkoterminowych i krótkoterminowych rozliczeń międzyokresowych) do zobowiązań krótkoterminowych (za: słownik pojęć GUS).

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania przedsiębiorstw niefinansowych ogółem w 2020 r. wyniosły 1 781,2 mld zł (w 2019 r. osiągnęły wartość 1 662,5 mld zł). Najwyższy udział w strukturze zobowiązań i rezerw na zobowiązania stanowiły zobowiązania krótkoterminowe, udział ten wyniósł 50,0%, przy 52,7% w 2019 r. Poziom zobowiązań krótkoterminowych w 2020 r. zwiększył się o 1,5% w relacji do roku poprzedniego i wyniósł 889,6 mld zł. Wartość zobowiązań krótkoterminowych z tytułu kredytów i pożyczek wzrosła o 2,4%. Udział kredytów bankowych w zobowiązaniach krótkoterminowych przedsiębiorstw w 2020 r. wyniósł 21,5% i był wyższy o 0,2 p. proc. w stosunku do roku poprzedniego. Wartość zobowiązań krótkoterminowych z tytułu dostaw i usług spadła o 0,6% w porównaniu do roku poprzedniego. Udział zobowiązań z tytułu dostaw i usług w zobowiązaniach krótkoterminowych wyniósł 49,2% i był niższy o 1,1 p. proc. w relacji do roku poprzedniego. Zobowiązania długoterminowe stanowiły 31,6% całości zobowiązań i rezerw na zobowiązania. Poziom zobowiązań długoterminowych w 2020 r. zwiększył się o 15,8% w porównaniu do poprzedniego roku i wyniósł 563,3 mld zł. Udział kredytów i pożyczek w zobowiązaniach długoterminowych przedsiębiorstw wyniósł 59,9% i był niższy o 9,6 p. proc. w porównaniu do 2019 r.

Rozdział 2

Chapter 2

Rynek pracy oraz sytuacja dochodowa gospodarstw domowych

Labour market and income situation of households

1. Procesy na globalnym rynku pracy

1. Processes on a global labour market

W stosunku do 2019 r. globalny rynek pracy⁵⁴ charakteryzował się spadkiem liczby pracujących (z 3,3 mld w 2019 r. wobec 3,2 mld w 2020 r.), tj. o 114,2 mln osób. Wskaźnik zatrudnienia obniżył się o 2,7 p. proc. wobec ub. r. i osiągnął poziom 54,9%.

W 2020 r. znacząco spadł także współczynnik aktywności zawodowej ludności (z 60,9% w 2019 r. do 58,7%). Z powodu pandemii COVID-19, zmniejszyła się również liczba godzin przepracowanych i spadły dochody z pracy.

Liczba osób bezrobotnych na świecie wzrosła o 32,9 mln w stosunku do ub. roku i wyniosła 220,3 mln osób, zaś stopa bezrobocia zwiększyła się o 1,1 p. proc. wobec 2019 r., osiągając poziom 6,5%.

W wysokim stopniu kryzys odczuły mikro i małe przedsiębiorstwa. Według ankiety MOP, przeprowadzonej w drugim kwartale 2020 r., wśród 4 520 firm w 45 krajach na całym świecie, 80% mikroprzedsiębiorstw i 70% małych firm miało do czynienia ze znacznymi problemami finansowymi.

Aktywni zawodowo

Active population

Zgodnie z danymi MOP, w 2020 r. współczynnik aktywności zawodowej (dla osób w wieku 15 lat i więcej) na świecie wynosił 58,7% (spadek o 2,2 p. proc. wobec 2019 r.).

⁵⁴ O ile nie zaznaczono inaczej, w podrozdziale Procesy na globalnym rynku pracy źródłem danych jest MOP, podobnie, prezentowane grupy krajów są zgodne z klasyfikacją tej organizacji

Tablica 16. Współczynnik aktywności zawodowej (15 lat i więcej) według grup krajów
 Table 16. Activity rate (15 years and more) by country groups

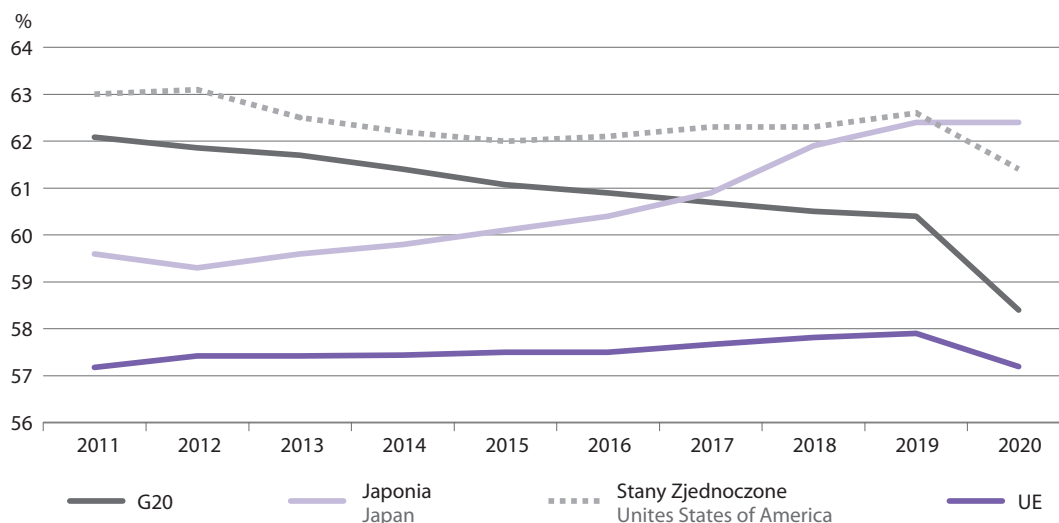
Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in %				
Świat World	61,2	61,0	60,9	60,9	58,7
Stany Zjednoczone United States	62,1	62,3	62,3	62,6	61,4
Japonia Japan	60,4	60,9	61,9	62,4	62,4
Niemcy Germany	60,3	60,5	60,8	61,3	60,6
Europa Wschodnia Eastern Europe (EE)	59,3	59,3	59,2	58,8	58,2
Europa Północna, Południowa i Zachodnia Northern, Southern and Western Europe (NSWE)	57,8	57,9	58,1	58,2	57,4
Azja Wschodnia Eastern Asia (EA)	68,6	68,3	68,0	67,6	66,4
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik South-Eastern Asia and the Pacific (SEA)	67,5	67,2	67,5	67,4	65,6
Azja Południowa Southern Asia (SA)	51,4	51,3	50,9	50,8	47,9
Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean (LA)	63,8	63,9	64,1	64,3	58,9
Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa (SSA)	67,6	67,7	67,8	67,9	65,8
Afryka Północna Northern Africa (NA)	46,7	46,0	45,4	45,3	43,4
Kraje arabskie Arab States (AS)	51,6	51,2	51,1	51,3	50,1

Źródło: dane MOP.
 Source: ILO data.

Najniższe poziomy aktywności zawodowej odnotowano w krajach Afryki Północnej (43,4%), Azji Południowej (47,9%) oraz w krajach arabskich (50,1%). Najwyższe poziomy aktywności zawodowej występowały w Azji Wschodniej (66,4%), Afryce Subsaharyjskiej (65,8%) oraz Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku (65,6%). Największy spadek aktywności wystąpił w Afryce Subsaharyjskiej (o 2,1 p.proc.) oraz Afryce Północnej (o 1,9 p.proc.).

Wykres 46. Współczynnik aktywności zawodowej na świecie, w Unii Europejskiej, krajach rozwiniętych i wybranych krajach świata (dla grupy wieku 15 lat i więcej)

Chart 46. Activity rate in in the world, in European Union, developed countries and selected countries of the world (for age groups 15 years and more)

Źródło: dane MOP.

Source: ILO data.

Zmiany w formach zatrudnienia na świecie (telepraca)

Changes in employment forms in te world

Przed wybuchem pandemii COVID-19 jedynie ułamek siły roboczej od czasu do czasu pracował z domu. Według MOP, w 2017 r. częstotliwość regularnej lub okazjonalnej telepracy (łącznie telepracy w domu i telepracy mobilnej) wahała się od ok. 30% w Danii, Holandii i Szwecji do ok. 10% w Czechach, Grecji, Włoszech i Polsce. Osoby pracujące regularnie lub okazjonalnie z domu, lub innej alternatywnej lokalizacji, stanowiły 20% siły roboczej w USA, 16 % w Japonii i tylko 1,6% w Argentynie.

Rok 2020 przyniósł bezprecedensowe zmiany w światowej gospodarce i świecie pracy. 11 marca Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) scharakteryzowała nową epidemię koronawirusa jako pandemię i wezwała rządy na całym świecie do przygotowania się na pierwszą falę zagrożenia zdrowia publicznego za pomocą drastycznych środków, m.in. poprzez ogólnokrajowe „lock-down”. Pracownicy pracujący w formie telepracy zostali poinstruowani, aby pozostać w domu i kontynuować pracę zdalną. W przypadku pozostałych form zatrudnienia, pracodawcy również często odsyłali swoich pracowników do domu, stwarzając warunki do największego w historii masowego eksperymentu telepracy. Zgodnie z badaniem Eurofound (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions), w wyniku wydanych przez rządy nakazów pozostania w domu, prawie 4 na 10 pracowników w Europie rozpoczęło pracę on-line w 2020 r. Najbardziej znaczący wzrost telepracy miał miejsce w krajach najbardziej dotkniętych wirusem, w których praca on-line była dobrze rozwinięta przed pandemią: prawie 60% pracowników przeszło na pracę z domu w Finlandii, ponad 50% w Luksemburgu, Holandii, Belgii i Danii, ok. 40% w Irlandii, Austrii, Włoszech i Szwecji. W tych krajach mniej pracowników miało skrócony czas pracy. Średnio w Europie, 24% pracowników, którzy nigdy wcześniej nie pracowali w domu, rozpoczęło telepracę, wraz z 56% osób, które wcześniej pracowały sporadycznie w domu.

O ile w zwykłych okolicznościach telepraca daje pracownikom możliwość bardziej elastycznego harmonogramu i swobodę pracy z dala od siedziby pracodawcy, a także szansę na lepszą równowagę między życiem zawodowym, a prywatnym, w warunkach pandemii telepraca okazała się ważnym aspektem zapewniania ciągłości biznesowej. Praca on-line umożliwiła firmom dostęp do dużej, elastycznej siły roboczej o zróżnicowanych umiejętnościach, zaś osobom zmarginalizowanym na tradycyjnych rynkach pracy (kobietom, młodym ludziom oraz osobom niepełnosprawnym) zapewniła nowe możliwości zatrudnienia. Niestety, praca ta wiąże się również z zagrożeniami, takimi jak izolacja (szczególnie w przypadku osób mieszkających samotnie) oraz utrata kontaktu ze współpracownikami.

Wykres 47. Współczynnik aktywności zawodowej dla grup krajów

Chart 47. Activity rate for groups of countries

Pracujący

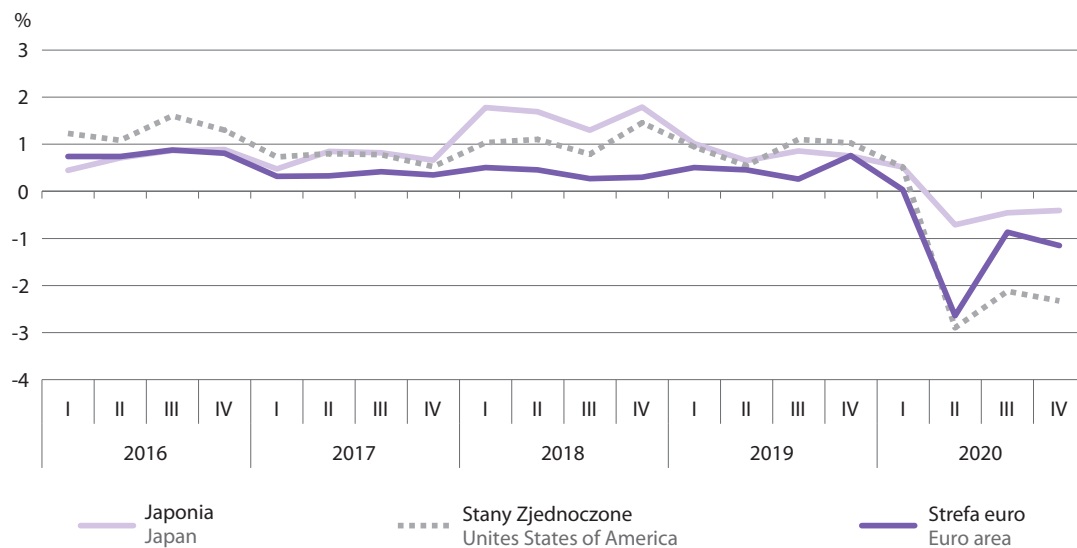
Persons employed

Globalna liczba pracujących, zgodnie z danymi MOP, w 2020 r. wyniosła około 3,2 mld (spadek wobec 2019 r. o 3,5%), z czego 1,7 mld stanowiły osoby zatrudnione na umowę o pracę (mniej o 3,6% niż przed rokiem). Liczba pracodawców (84,0 mln w 2020 r.) spadła o 6,6% w stosunku do ub. r.

W 2020 r., w Japonii odnotowano systematyczny spadek pracujących we wszystkich kwartałach, ale w strefie euro, po znaczącym spadku w II kwartale, nastąpiło szybkie odbicie w III kwartale, po którym miał miejsce dalszy spadek. Podobna tendencja na mniejszą skalę wystąpiła także w Stanach Zjednoczonych.

Wykres 48. Zmiana liczby pracujących w Stanach Zjednoczonych, Japonii i strefie euro
(w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku)

Chart 48. Change of the number of persons employed in the United States, Japan and the euro area (compared to the same quarter of the same year)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD.

Source: own study based on OECD data.

Wskaźnik zatrudnienia na świecie w 2020 r. (udział osób pracujących w stosunku do całej populacji w wieku 15 lat i więcej) wyniósł 54,9%, wobec 57,6% w 2019 r., przy czym najwyższy (65,5%), był odnotowany w krajach Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku. Wskaźnik ten uległ znacznemu obniżeniu we wszystkich krajach i grupach krajów, przede wszystkim na skutek pandemii COVID-19.

Tablica 17. Wskaźnik zatrudnienia (15 lat i więcej) według grup krajów
 Table 17. Employment rate (15 years and more) by country groups

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in %				
Świat World	57,7	57,7	57,7	57,6	54,9
Stany Zjednoczone United States	59,1	59,6	59,9	60,3	56,3
Japonia Japan	58,6	59,2	60,4	60,9	60,5
Niemcy Germany	57,8	58,3	58,8	59,3	58,0
Europa Wschodnia Eastern Europe	55,6	55,9	56,1	56,0	54,8
Europa Północna, Południowa i Zachodnia Northern, Southern and Western Europe	52,5	53,1	53,7	54,2	53,1
Azja Wschodnia Eastern Asia	65,6	65,4	65,2	64,7	63,2
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik South-Eastern Asia and the Pacific	65,5	65,3	65,6	65,7	65,5
Azja Południowa Southern Asia	48,5	48,5	48,1	48,2	44,6
Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean	58,8	58,8	59,0	59,2	52,9
Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa	63,7	63,7	63,8	63,8	61,6
Afryka Północna Northern Africa	40,8	40,2	40,0	40,0	37,9
Kraje arabskie Arab States	47,7	47,1	47,0	47,1	45,1

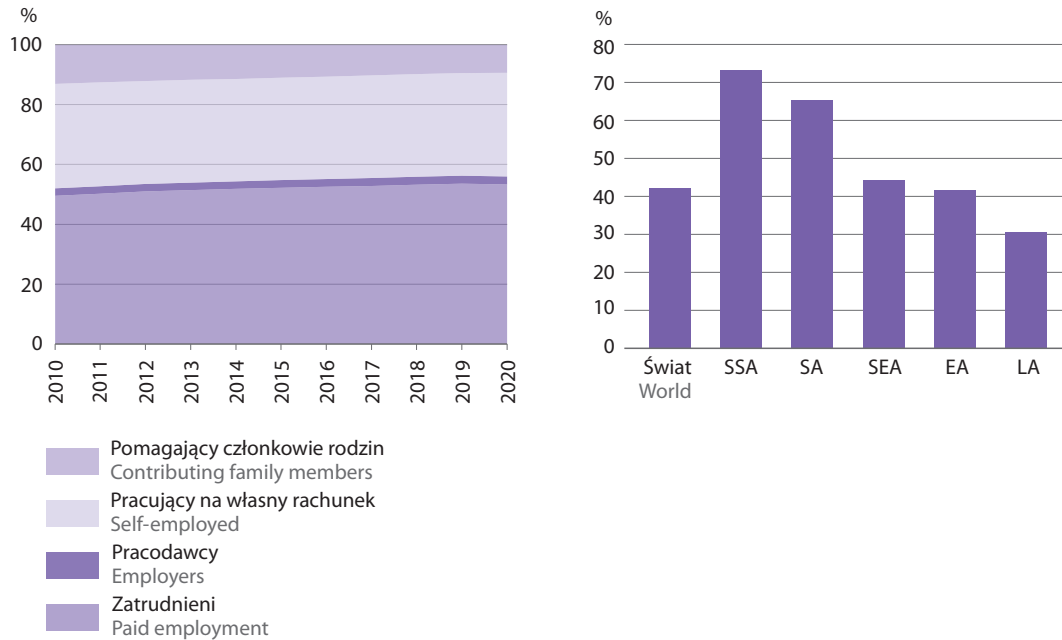
Źródło: dane MOP.
Source: ILO data.

Jakość pracy na świecie Quality of work in the world

Według kategorii MOP, osoby pracujące są to osoby, które otrzymują regularną płacę za wykonywane zajęcie (wage employment) oraz te, które pracują na niepewnych warunkach (vulnerable employment). Pierwsza kategoria dzieli się m. in. na osoby zatrudnione na umowy na czas nieokreślony oraz na czas określony. Mianem „vulnerable employment” OP określa osoby pracujące na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin. Wyróżnienie to powstało ze względu na występujące wśród nich wyższe wskaźniki ubóstwa i niższą ochronę socjalną niż wśród pozostałych osób pracujących. Zgodnie z danymi MOP, w 2020 r. ponad 1,4 miliarda osób pracowało na niepewnych warunkach. Udział tych osób w liczbie pracujących ogółem na świecie systematycznie spada od ponad dwóch dekad. W 2000 r. wskaźnik ten wyniósł 48,0%, zaś w 2020 r. – 42,5%. Największy odsetek osób pracujących na niepewnych warunkach wśród osób pracujących występował w 2020 r. w Afryce Zachodniej (78,1%), Afryce Wschodniej (75,5%) oraz w Afryce Subsaharyjskiej (73,5%).

Wykres 49. Struktura pracujących według statusu zatrudnienia na świecie (lewy) oraz udział osób pracujących na własny rachunek oraz pomagających członków rodzin (vulnerable employment) wśród ogółu pracujących w 2020 r. według grup krajów (prawy)

Chart 49. Structure of employment by the employment status in the world (left) and the share of self-employed and contributing family members (vulnerable employment) among all employed in 2020 by groups of countries (right)

Uwaga: grupy krajów według MOP, tłumaczenie i opis w spisie skrótów.

Źródło: dane MOP.

Note: country groups according to ILO, translation and description in the abbreviation list.

Source: ILO data.

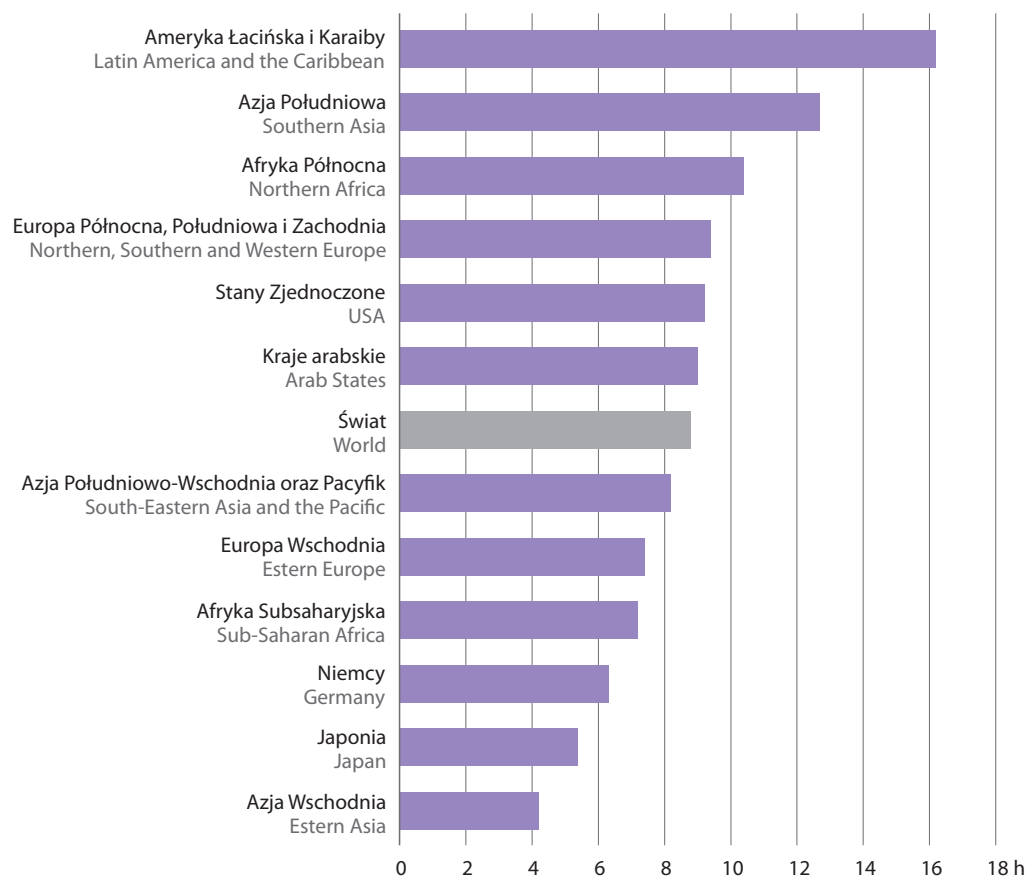
Tablica 18. Godziny pracy stracone w 2020 r. wskutek COVID-19 według grup krajów
 Table 18. Hours worked lost in 2020 due to COVID-19, by country groups

Wyszczególnienie Specification	w % wobec IV kw. 2019 r in %, in comparison to the IV quarter 2019
Świat World	8,8
Stany Zjednoczone United States	9,2
Japonia Japan	5,4
Niemcy Germany	6,3
Europa Wschodnia Eastern Europe (EE)	7,4
Europa Północna, Południowa i Zachodnia Northern, Southern and Western Europe (NSWE)	9,4
Azja Wschodnia Eastern Asia (EA)	4,2
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik South-Eastern Asia and the Pacific (SEA)	8,2
Azja Południowa Southern Asia (SA)	12,7
Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean (LA)	16,2
Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa (SSA)	7,2
Afryka Północna Northern Africa (NA)	10,4
Kraje arabskie Arab States (AS)	9,0

Źródło: dane MOP.
Source: ILO data.

Wykres 50. Godziny pracy stracone w 2020 r. wskutek COVID-19 według grup krajów (wobec IV kwartału 2019 r.)

Chart 50. Hours worked lost in 2020 due to COVID-19, by country groups (in comparison to the IV quarter 2019)

W związku ze zmniejszeniem się lub ogólnym ograniczeniem czasu pracy w związku z COVID-19, znacząco zmniejszyła się liczba godzin przepracowanych wobec 2019 r. (o 8,8% na świecie, w tym najbardziej – w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach (o 16,2%), Azji Południowej (o 12,7%) oraz w Afryce Północnej (o 10,4%).

Liczba potencjalnie aktywnych zawodowo w wieku powyżej 15 r. życia wyniosła w 2020 r. 161,9 mln osób, tj. aż 37,4% więcej, niż w 2019 r.

Potencjalnie aktywni zawodowo to osoby poszukujące pracy, ale niegotowe do jej podjęcia oraz nieposzukujące pracy, ale gotowe do jej podjęcia. Ze względu na przyjętą definicję, osoby te znajdują się w populacji biernych zawodowo.

Bezrobotni Unemployed

Liczba osób bezrobotnych na świecie wyniosła 220,3 mln (wzrost o 3 2,9 mln w stosunku do ub. r.), zaś stopa bezrobocia osiągnęła poziom 6,5%. Bezrobocie i stopa bezrobocia zwiększyły się przede wszystkim na skutek pandemii COVID-19. Dodatkowo, z powodu zamknięć miejsc pracy w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa, wielu pracowników nie mogło aktywnie szukać pracy (np. w wyniku zwiększonych obowiązków opiekuńczych, w tym nauczania w domu), co spowodowało ich przejście do bezrobocia, bądź nawet do stania się „nieaktywnymi” (pomimo faktu, iż osoby te byłyby skłonne pracować w normalnych warunkach).

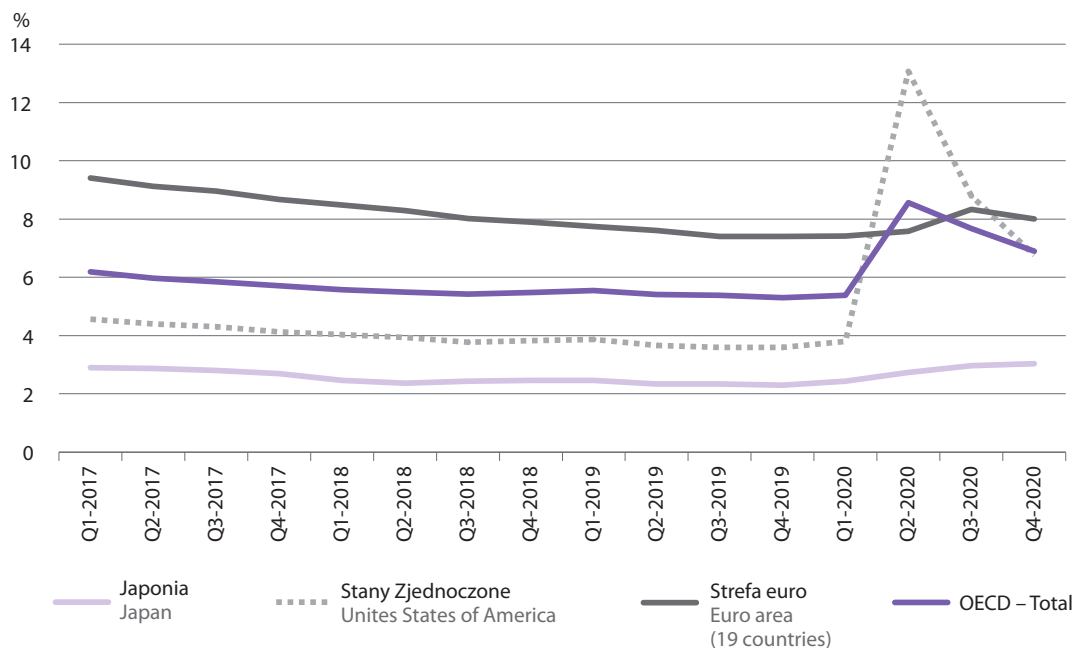
Tablica 19. Stopa bezrobocia według grup krajów
Table 19. Unemployment rate by groups of countries

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in %				
Świat World	5,7	5,6	5,4	5,4	6,5
Stany Zjednoczone United States	4,9	4,4	3,9	3,7	8,3
Japonia Japan	3,1	2,8	2,4	2,4	3,0
Niemcy Germany	4,1	3,8	3,4	3,1	4,3
Europa Wschodnia Eastern Europe	6,2	5,7	5,1	4,8	5,8
Europa Północna, Południowa i Zachodnia Northern, Southern and Western Europe	9,2	8,3	7,6	7,0	7,6
Azja Wschodnia Eastern Asia	4,3	4,2	4,1	4,4	4,8
Azja Południowo-Wschodnia oraz Pacyfik South-Eastern Asia and the Pacific	2,9	2,8	2,8	2,6	3,2
Azja Południowa Southern Asia	5,5	5,4	5,4	5,3	6,8
Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean	7,8	8,1	8,0	8,0	10,3
Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa	5,8	6,0	5,9	6,0	6,3
Afryka Północna Northern Africa	12,7	12,7	11,8	11,7	12,7
Kraje arabskie Arab States	7,6	8,1	8,1	8,1	9,9

Źródło: dane MOP.
Source: ILO data.

Najniższa stopa bezrobocia występowała w krajach Azji Południowo-Wschodniej i Pacyfiku (3,2%), Azji Wschodniej (4,8%) oraz w Europie Wschodniej (5,8%), najwyższa natomiast – w Afryce Południowej (28,7%), Afryce Północnej (12,7%) oraz w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach (10,3%). W krajach rozwiniętych, stopa bezrobocia w 2020 r. wyniosła 8,3% w Stanach Zjednoczonych, 4,3% w Niemczech oraz 3,0% w Japonii.

Wykres 51. Stopa bezrobocia w wybranych gospodarkach rozwiniętych na tle krajów OECD
 Chart 51. Unemployment rate in selected developed countries against OECD countries

Źródło: dane OECD.
 Source: OECD data.

2. Rynek pracy Unii Europejskiej

2. Labour market in the European Union

W 2020 r. sytuacja na rynku pracy Unii Europejskiej znacząco się pogorszyła: następował spadek liczby pracujących (o 1,4%) i wzrost stopy bezrobocia, (do 7,1%), w tym bezrobocia młodocianych (do 16,8%). Dodatkowo, 77,1 mln osób w wieku 15–64 lata (27,1%) było biernych zawodowo.

Uwarunkowania demograficzne

Demographic conditions

Zgodnie z danymi z badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (Labour Force Survey, LFS), populacja osób (w wieku 15–74 lata) w 2020 r. wyniosła w 27 krajach Unii Europejskiej 332,6 mln osób i była większa o 0,4 mln niż w 2019 r. Największa liczba osób w tym wieku występowała w Niemczech (61,8 mln), we Francji (48,1 mln), we Włoszech (45,1 mln), w Hiszpanii (35,8 mln) oraz w Polsce (27,7 mln). Liczba ludności w wieku produkcyjnym (15–64 lata) spadła w UE o 0,7 mln. Zjawisko spadku liczby osób w wieku produkcyjnym związane było z procesem starzenia się społeczeństw europejskich.

Liczba osób w przedziale wieku 70–74 i więcej lat w 2020 r. w UE 27 krajów wyniosła 22,4 mln (spadek o 4,4% wobec ub.r.). Największy wzrost liczby osób w przedziale wieku 70–74 lat odnotowano na Słowenii (o 17,0%) i w Polsce (o 11,1%).

Aktywni zawodowo

Active population

Liczba osób aktywnych zawodowo w UE w 2020 r. wyniosła 207,1 mln i była wyższa o 2,0 mln w porównaniu z 2019 r. Współczynnik aktywności zawodowej kształtował się na poziomie 72,9%.

Współczynnik aktywności zawodowej wzrósł w 2020 r. w największym stopniu wśród osób w wieku 15–29 lat (o –1,5 p. proc.).

Tablica 20. Współczynnik aktywności zawodowej oraz wskaźnik zatrudnienia w 27 krajach UE
Table 20. Activity rate and employment rate in 27 EU countries

Kraje Countries	Współczynnik aktywności zawodowej (wiek 15–64) Activity rate (age 15–64)					Wskaźnik zatrudnienia (wiek 15–64) Employment rate (age 15–64)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w %					in%				
UE ^a EU	72,3	72,7	73,1	73,4	72,9	65,6	66,7	67,7	68,4	67,6
Strefa euro ^b Euro area	72,8	73,1	73,4	73,6	72,9	65,4	66,4	67,3	68,0	67,1
Austria Austria	76,2	76,4	76,8	77,1	76,6	71,5	72,2	73,0	73,6	72,4
Belgia Belgium	67,6	68,0	68,6	69,0	68,6	62,3	63,1	64,5	65,3	64,7
Bułgaria Bulgaria	68,7	71,3	71,5	73,2	72,2	63,4	66,9	67,7	70,1	68,5
Chorwacja Croatia	65,6	66,4	66,3	66,5	67,1	56,9	58,9	60,6	62,1	62,0
Cypr Cyprus	73,4	73,9	75,0	76,0	75,8	63,7	65,6	68,6	70,5	69,9
Czechy Czechia	75,0	75,9	76,6	76,7	76,4	72,0	73,6	74,8	75,1	74,4
Dania Denmark	77,5	77,9	78,2	79,1	79,0	72,7	73,2	74,1	75,0	74,4
Estonia Estonia	77,5	78,8	79,1	78,9	79,3	72,1	74,1	74,8	75,3	73,7
Finlandia Finland	75,9	76,7	77,9	78,3	78,3	69,1	70,0	72,1	72,9	72,1
Francja France	71,4	71,5	71,9	71,7	71,0	64,2	64,7	65,3	65,6	65,3
Grecja Greece	68,2	68,3	68,2	68,4	67,4	52,0	53,5	54,9	56,5	56,3
Hiszpania Spain	74,2	73,9	73,7	73,8	72,2	59,5	61,1	62,4	63,3	60,9
Holandia Netherlands	79,7	79,7	80,3	80,9	80,9	74,8	75,8	77,2	78,2	77,8
Irlandia Ireland	72,7	72,7	72,9	73,3	71,9	66,4	67,7	68,6	69,5	67,7
Litwa Lithuania	75,5	75,9	77,3	78,0	78,5	69,4	70,4	72,4	73,0	71,6
Luksemburg Luxembourg	70,0	70,2	71,1	72,0	72,2	65,6	66,3	67,1	67,9	67,2
Łotwa Latvia	76,3	77,0	77,7	77,3	78,2	68,7	70,1	71,8	72,3	71,6
Malta Malta	70,6	72,2	74,7	75,9	77,1	67,2	69,2	71,9	73,1	73,8
Niemcy Germany	77,9	78,2	78,6	79,2	79,2	74,7	75,2	75,9	76,7	76,2
Polska Poland	68,8	69,6	70,1	70,6	71,0	64,5	66,1	67,4	68,2	68,7
Portugalia Portugal	73,7	74,7	75,1	75,5	74,3	65,2	67,8	69,7	70,5	69,0
Rumunia Romania	65,6	67,3	67,8	68,6	69,2	61,6	63,9	64,8	65,8	65,6
Słowacja Slovakia	71,9	72,1	72,4	72,7	72,4	64,9	66,2	67,6	68,4	67,5
Słowenia Slovenia	71,6	74,2	75,0	75,2	74,6	65,8	69,3	71,1	71,8	70,9
Szwecja Sweden	82,1	82,5	82,7	82,9	82,5	76,2	76,9	77,4	77,1	75,5
Węgry Hungary	70,1	71,2	71,9	72,6	72,8	66,5	68,2	69,2	70,1	69,7
Włochy Italy	64,9	65,4	65,6	65,7	64,1	57,2	58,0	58,5	59,0	58,1

a Dla każdego agregatu UE obejmuje 27 państw. b Dla każdego agregatu „strefa euro” obejmuje 19 państw.

Źródło: dane Eurostatu.

a For each year, the EU aggregate includes 27 countries. b For each year, the “euroarea” aggregate includes 19 countries.

Source: Eurostat data.

Pracujący

Persons employed

W 2020 r. liczba pracujących w 27 krajach Unii Europejskiej wyniosła 192,2 mln (o 1,4% mniej niż w 2019 r.). Liczba zatrudnionych wyniosła 164,4 mln i była niższa o 1,6% w porównaniu z rokiem poprzednim.

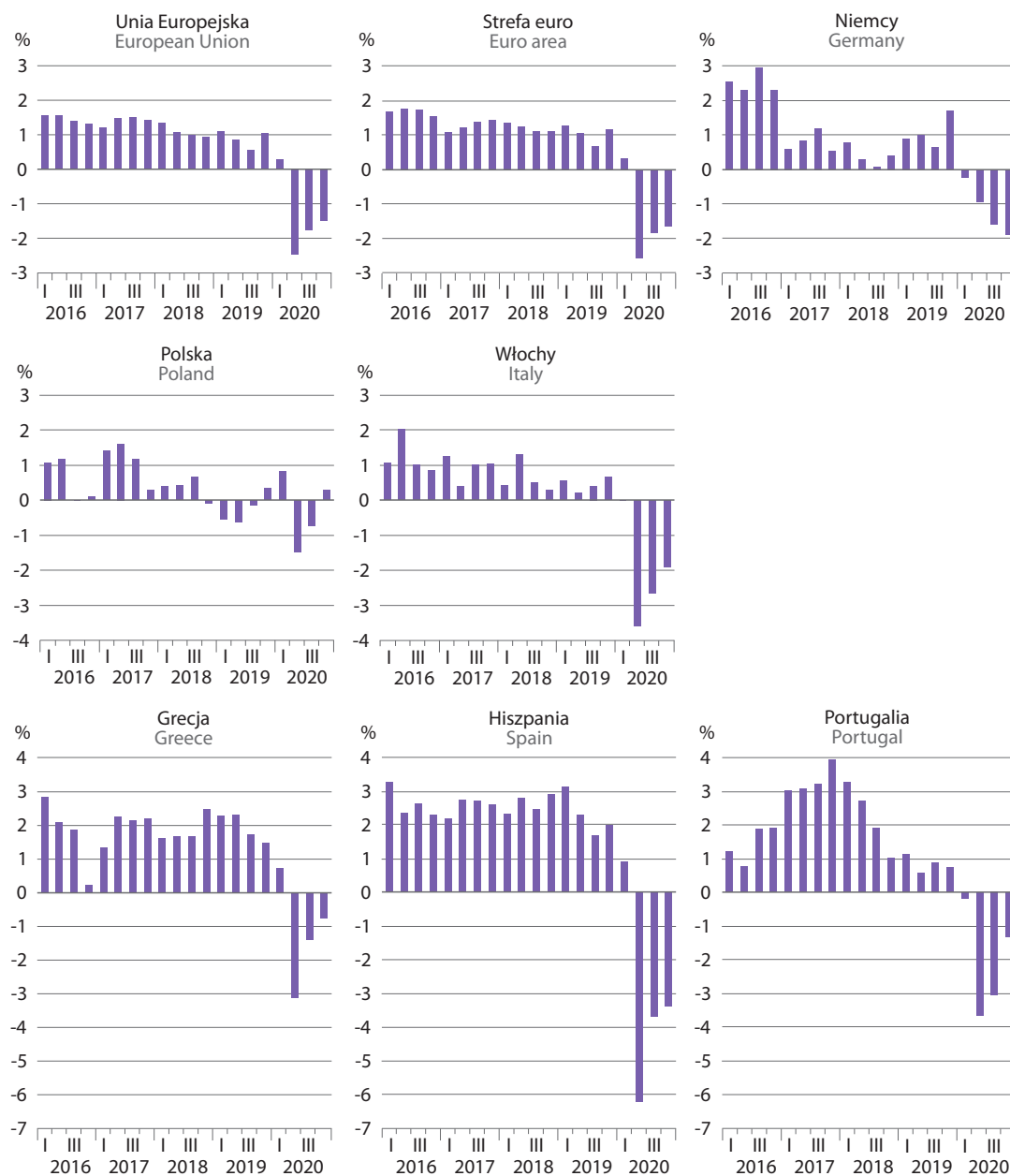
Tablica 21. Zatrudnienie oraz bezrobocie w 27 krajach UE
Table 21. Employment and unemployment in 27 EU countries

Kraje Countries	Liczba zatrudnionych (wiek 15–64) Number of employees (age 15–64)					Liczba bezrobotnych (wiek 15–74) Number of unemployed (age 15–74)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln in million					w tys. in thousand				
UE EU	160,1	163,0	165,3	167,0	164,4	19 166	17 170	15 366	14 227	14 881
Strefa euro Euro area	122,4	124,5	126,4	127,8	125,8	16 095	14 583	13 208	12 257	12 626
Austria Austria	3,7	3,7	3,8	3,8	3,7	270	248	220	205	243
Belgia Belgium	3,9	4,0	4,1	4,1	4,1	390	354	301	274	282
Bułgaria Bulgaria	2,6	2,7	2,7	2,8	2,7	247	207	173	143	169
Chorwacja Croatia	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4	240	205	152	119	135
Cypr Cyprus	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	54	47	37	32	34
Czechy Czechia	4,2	4,2	4,3	4,3	4,3	211	155	121	109	137
Dania Denmark	2,5	2,5	2,5	2,6	2,5	176	173	153	152	170
Estonia Estonia	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	47	40	38	31	48
Finlandia Finland	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	237	234	202	184	213
Francja France	23,3	23,5	23,7	23,6	23,4	2 970	2 784	2 678	2 493	2 350
Grecja Greece	2,4	2,5	2,5	2,6	2,6	1 131	1 027	915	819	755
Hiszpania Spain	15,2	15,6	16,1	16,6	16,0	4 481	3 917	3 479	3 248	3 531
Holandia Netherlands	6,9	7,1	7,2	7,3	7,3	538	438	350	314	357
Irlandia Ireland	1,8	1,8	1,9	2,0	1,9	195	158	137	121	137
Litwa Lithuania	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	116	103	90	92	126
Luksemburg Luxembourg	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	17	16	17	17	21
Łotwa Latvia	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	95	85	73	61	79
Malta Malta	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	10	9	9	10	12
Niemcy Germany	36,3	36,7	37,0	37,5	37,0	1 774	1 621	1 468	1 373	1 658
Polska Poland	12,7	12,9	13,0	13,0	12,8	1 063	844	659	558	537
Portugalia Portugal	3,7	3,9	4,0	4,0	3,9	573	463	366	339	351
Rumunia Romania	6,2	6,4	6,5	6,6	6,5	530	449	380	353	452
Słowacja Slovakia	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	267	224	180	158	181
Słowenia Slovenia	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	80	67	53	46	51
Szwecja Sweden	4,3	4,4	4,5	4,5	4,4	369	362	346	376	458
Węgry Hungary	3,9	3,9	4,0	4,0	3,9	235	192	172	160	198
Włochy Italy	17,2	17,5	17,7	17,8	17,5	3 012	2 907	2 755	2 582	2 310

Źródło: dane Eurostatu.
Source: Eurostat data.

Wykres 52. Zmiana liczby pracujących w Unii Europejskiej oraz w wybranych krajach UE
(w stosunku do analogicznego kwartału poprzedniego roku)

Chart 52. Change in the number of employees in the European Union and in selected EU countries
(compared to the same quarter of the previous year)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Eurostatu.
Source: own calculation at the basis of Eurostat data.

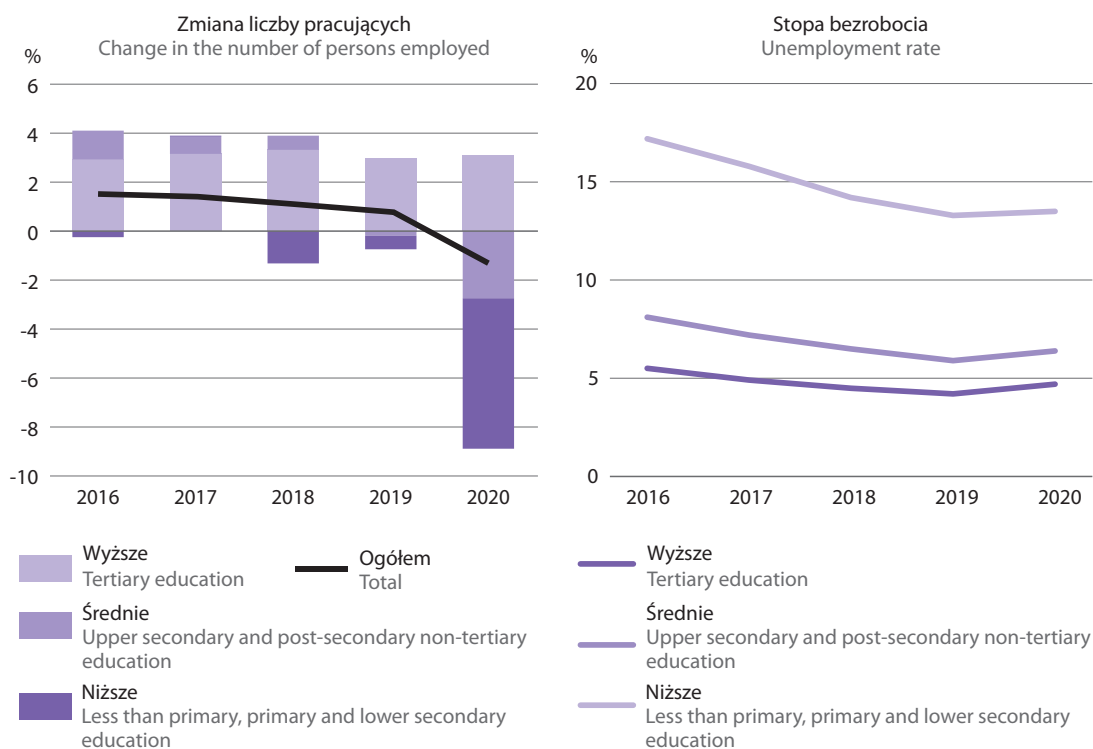
Osoby nisko- i średniowyzkwalifikowane na rynku pracy UE

People low-skilled and with medium-level qualifications on the EU labour market

Osoby niskowyzkwalifikowane, tj. posiadające wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe, znajdują się na ogół w trudniejszej sytuacji na rynku pracy w porównaniu z pozostałymi grupami wykształcenia. Przeciętny poziom wskaźnika zatrudnienia w tej grupie jest zazwyczaj niższy, natomiast stopy bezrobocia – wyższy. Taka tendencja miała miejsce również w UE.

W UE wskaźnik zatrudnienia wśród osób legitymujących się niższym poziomem wykształcenia (gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe) kształtował się w 2020 r. na poziomie 44,1%. Wśród osób z wykształceniem średnim (ponadgimnazjalnym oraz policealnym) wynosił on 70,5%, natomiast u osób z wykształceniem wyższym – 83,9%.

Wykres 53. Zatrudnieni i stopa bezrobocia według poziomu wykształcenia w latach 2016–2020
Chart 53. Employed and unemployment rate according to the level of education in 2016–2020

Źródło: dane Eurostatu.
Source: Eurostat data.

Zmiany w formach zatrudnienia na świecie (telepraca)

Changes in employment forms in the world (teleworking)

Rozwój społeczeństwa informatycznego oraz pandemia COVID doprowadziły do dynamicznego zwiększenia się liczby zadań wykonywanych w ramach telepracy, pracy on-line oraz pracy zdalnej. Udział osób w wieku 15–64 lata, pracujących w domu wzrósł z 14,3% w 2019 r. do 20,6% w 2020 r., przy czym najwyższy wzrost obserwowano w kategorii „osoba dorosła bezdzietna” (z 15,7% do 23,0%), w tym „dorosła bezdzietna kobieta” (z 15,9% do 24,4%).

Liczba pracujących, wykonujących zwykle pracę w domu, wzrosła w skali roku z 5,4% pracujących do 12%, zaś liczba zatrudnionych na zasadzie telepracy w tej samej kategorii wiekowej zwiększyła się z 3,2% do 10,5. Widoczne to było zwłaszcza w grupie wieku 20–64. W grupie tej, liczba pracujących w domu wzrosła w skali roku z 5,5% do 12,2% pracujących ogółem, zaś liczba zatrudnionych w formie telepracy – z 3,2% do 10,6%.

Tablica 22. Osoby w wieku 20–64 lata zwykle pracujące w domu według statusu zatrudnienia i w wybranych krajów UE (w stosunku do pracujących ogółem)

Table 22. Employed persons at the age group 20–64 working usually from home by status in employment and selected EU country (in comparison to the total of persons employed)

Kraje Countries	Pracujący (wiek 20–64) Persons employed (age 20–64)					Zatrudnieni (wiek 20–64) Employees (age 20–64)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w %					in %				
UE ^a EU	4,8	5,2	5,3	5,5	12,2	2,7	3,0	3,1	3,2	10,6
Strefa euro ^b Euro area	5,2	5,7	5,9	6,1	13,9	3,0	3,4	3,5	3,7	12,3
Austria Austria	10,2	9,7	10,2	10,2	18,5	6,1	5,8	5,8	5,9	15,2
Belgia Belgium	7,2	6,9	6,6	7,0	17,3	3,9	3,4	3,2	3,7	15,0
Bułgaria Bulgaria	0,2	0,3	0,3	0,5	1,2	.	.	.	0,2	1,1
Chorwacja Croatia	1,4	1,5	1,4	1,9	3,1	0,8	0,8	1,0	1,5	2,6
Cypr Cyprus	1,6	1,2	1,2	1,3	4,5	0,9	0,6	0,7	0,7	4,2
Czechy Czechia	1,0	1,0	1,1	1,3	3,8	1,0	1,0	1,1	1,3	3,8
Dania Denmark	6,1	6,5	5,6	5,7	15,9	6,1	6,5	5,6	5,7	15,9
Estonia Estonia	6,0	5,9	7,7	6,9	12,7	3,9	3,6	4,6	4,2	10,6
Finlandia Finland	12,2	12,6	13,7	14,5	25,9	7,5	8,5	9,4	10,3	23,1
Francja France	7,0	6,8	6,7	7,1	16,0	4,9	4,7	4,8	4,8	14,5
Grecja Greece	2,6	2,3	2,1	1,9	7,0	2,2	2,0	1,6	1,5	8,1
Hiszpania Spain	3,5	4,3	4,3	4,8	11,0	1,8	2,2	2,1	2,5	9,5
Holandia Netherlands	14,2	14,6	14,9	15,0	18,9	8,8	8,9	9,2	9,6	13,8
Irlandia Ireland	3,4	5,0	6,6	7,1	21,9	1,7	2,5	3,4	3,9	20,4
Litwa Lithuania	2,8	2,6	2,5	2,4	5,4	0,9	0,9	0,8	0,8	4,0
Luksemburg Luxembourg	12,0	12,7	11,1	11,5	23,2	9,3	9,7	8,5	8,9	21,9
Łotwa Latvia	2,6	2,2	2,9	3,0	4,5	0,7	0,5	0,8	1,2	1,5
Malta Malta	3,7	4,5	5,9	6,2	15,0	3,1	3,6	4,4	4,3	14,4
Niemcy Germany	3,3	4,9	5,1	5,3	13,7	1,5	2,8	3,0	3,3	12,0
Polska Poland	5,4	4,5	4,6	4,6	8,9	1,5	1,4	1,5	1,6	6,6
Portugalia Portugal	6,3	5,9	6,1	6,6	14,0	4,9	4,7	4,7	4,9	13,5
Rumunia Romania	0,5	0,4	0,4	0,8	2,6	0,4	0,3	0,4	0,6	2,8
Słowacja Slovakia	3,3	3,5	3,6	3,7	5,7	1,7	2,1	2,3	2,1	4,6
Słowenia Slovenia	7,5	7,2	7,0	6,9	7,5	5,3	5,2	4,7	4,7	5,4

Źródło: dane Eurostatu.

Source: Eurostat data.

Liczba osób zwykle pracujących w domu w grupie wiekowej 15–24 lata wzrosła w 2020 r. do 6,0% (wobec 2,1% w 2019 r.), zaś liczba zatrudnionych, zwykle pracujących w domu, osiągnęła 5,5% ogółu pracujących (1,4% w 2019 r.).

Tablica 23. Osoby w wieku 15–24 lata pracujące w domu zwykle lub czasem według statusu zatrudnienia w UE

Table 23. Employed persons at the age group 15–24 working from home usually or sometimes, by status in employment in EU

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w % ogólnej liczby pracujących w UE in % of the total EU employment				
Pracujący zwykle pracujący w domu Persons employed usually working home	1,8	1,7	1,8	2,1	6,0
Zatrudnieni zwykle pracujący w domu Employees usually working home	1,0	1,1	1,2	1,4	5,5
Pracujący czasem pracujący w domu Persons employed sometimes working home	2,7	2,8	2,9	3,0	3,8
Zatrudnieni czasem pracujący w domu Employees sometimes working	2,3	2,5	2,5	2,7	3,5

Źródło: dane Eurostatu.

Source: Eurostat data.

Wprowadzono także nowe procedury, umożliwiające załatwianie spraw administracyjnych poprzez internet. Dzięki temu, 48% interesariuszy (wzrost o 4,0% wobec wzrostu o 1,0% w 2019 r.) na poziomie UE korzystało z danych i procedur udostępnianych on-line.

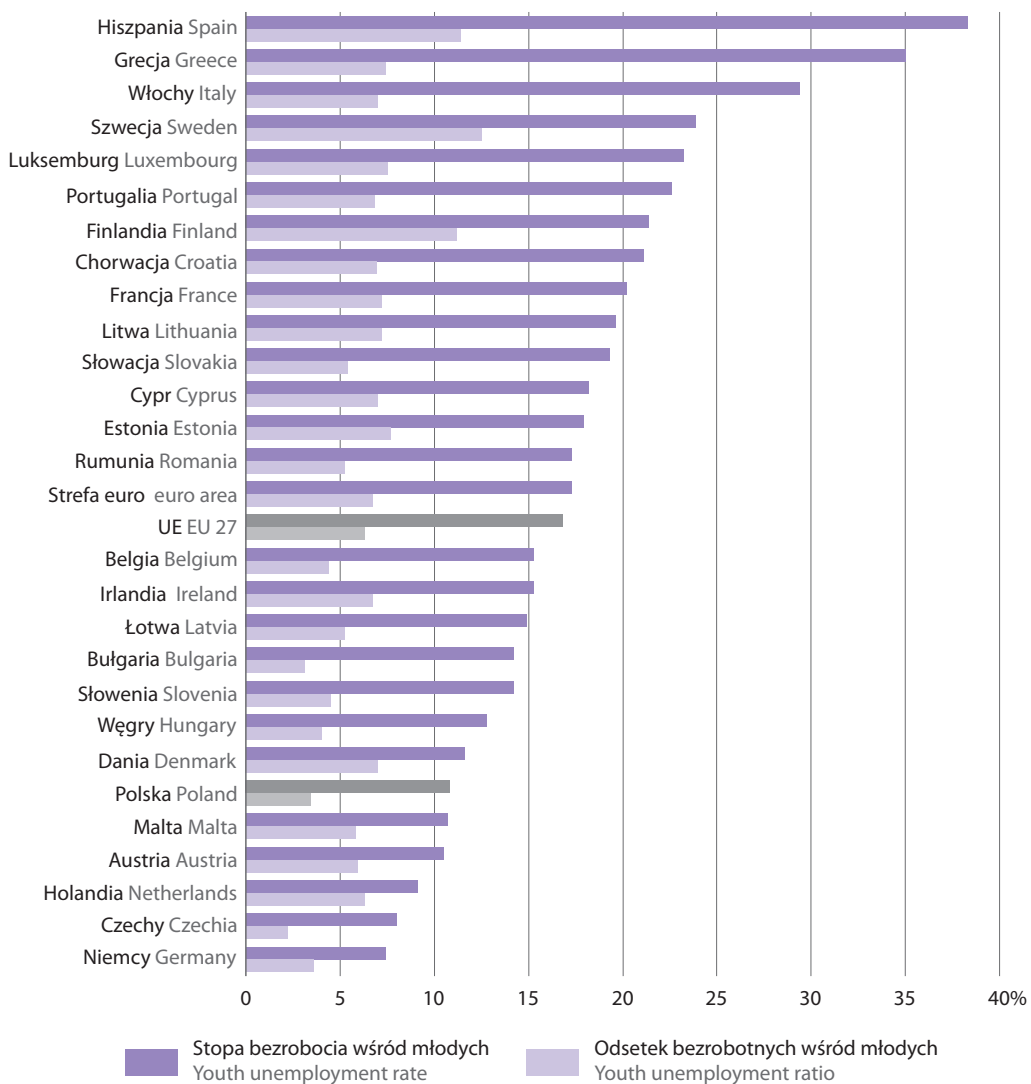
Bezrobotni Unemployed

Liczba osób bezrobotnych (w wieku 15–74 lata) w UE w 2020 r. wyniosła 14,9 mln i była wyższa o 4,6 mln niż rok wcześniej. Stopa bezrobocia kształtowała się na poziomie 7,1% i wzrosła o 0,4 p. proc. wobec ub.r.

Stopa bezrobocia wśród osób w wieku 15–29 lata w 2020 r. wzrosła w większości krajów członkowskich (w tym najwięcej w Estonii – o 4,9 p. proc.) oraz na Litwie (o 4,7 p. proc.) i średnio w UE wyniosła 13,2% (wzrost o 1,3 p. proc. wobec 2019 r.).

Przy omawianiu skali bezrobocia wśród osób młodych należy mieć na względzie, że stopa bezrobocia odzwierciedla odsetek bezrobotnych wśród aktywnych zawodowo. Część osób młodych natomiast nie podejmuje pracy ze względu na naukę, tj. są to osoby biernie zawodowo. Z tego powodu, poza stopą bezrobocia, Eurostat publikuje dane na temat udziału młodych bezrobotnych w pełnej populacji w wieku 15–24 lata (aktywnych i biernych zawodowo), czyli tzw. odsetek bezrobotnej młodzieży (ang. Youth unemployment ratio). Najwyższy udział bezrobotnych wśród całej populacji młodych osób w wieku 15–24 lata w 2020 r. występował w Szwecji (12,5%), Hiszpanii (11,4%), Finlandii (11,2%), Estonii (7,7%), zaś najniższy – w Czechach (2,2%) i Bułgarii (3,1%), wobec 6,3% w UE oraz 6,7% w strefie euro.

Wykres 54. Odsetek bezrobotnej młodzieży oraz stopa bezrobocia wśród młodych (15–24 lata) w UE w 2020 r.
 Chart 54. Youth unemployment ratio and youth unemployment rate (15–24 years) in the EU in 2020

Źródło: dane Eurostatu.

Source: Eurostat data.

Tablica 24. Stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia wśród młodych osób
Table 24. Total unemployment rate and young unemployment rate

Kraje Countries	Stopa bezrobocia (15–74 lata) Unemployment rate (15–74 years)					Stopa bezrobocia wśród młodych osób (15–24 lata) Young unemployment rate (15–24 years)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in%									
UE EU	9,1	8,2	7,3	6,7	7,1	20,1	18,0	16,1	15,1	16,8
Strefa euro Euro area	10,0	9,1	8,2	7,6	7,9	20,9	18,8	16,9	15,7	17,3
Austria Austria	6,0	5,5	4,9	4,5	5,4	11,2	9,8	9,4	8,5	10,5
Belgia Belgium	7,8	7,1	6,0	5,4	5,6	20,1	19,3	15,8	14,2	15,3
Bułgaria Bulgaria	7,6	6,2	5,2	4,2	5,1	17,2	12,9	12,7	8,9	14,2
Chorwacja Croatia	13,1	11,2	8,5	6,6	7,5	31,3	27,4	23,7	16,6	21,1
Cypr Cyprus	13,0	11,1	8,4	7,1	7,6	29,1	24,7	20,2	16,6	18,2
Czechy Czechia	4,0	2,9	2,2	2,0	2,6	10,5	7,9	6,7	5,6	8,0
Dania Denmark	6,0	5,8	5,1	5,0	5,6	12,2	12,4	10,5	10,1	11,6
Estonia Estonia	6,8	5,8	5,4	4,4	6,8	13,4	12,1	11,8	11,1	17,9
Finlandia Finland	8,8	8,6	7,4	6,7	7,8	20,1	20,1	17,0	17,2	21,4
Francja France	10,1	9,4	9,0	8,4	8,0	24,5	22,1	20,8	19,5	20,2
Grecja Greece	23,6	21,5	19,3	17,3	16,3	47,3	43,6	39,9	35,2	35,0
Hiszpania Spain	19,6	17,2	15,3	14,1	15,5	44,4	38,6	34,3	32,5	38,3
Holandia Netherlands	6,0	4,9	3,8	3,4	3,8	10,8	8,9	7,2	6,7	9,1
Irlandia Ireland	8,4	6,7	5,8	5,0	5,7	16,8	14,4	13,8	12,5	15,3
Litwa Lithuania	7,9	7,1	6,2	6,3	8,5	14,5	13,3	11,1	11,9	19,6
Luksemburg Luxembourg	6,3	5,5	5,6	5,6	6,8	18,9	15,4	14,2	17,0	23,2
Łotwa Latvia	9,6	8,7	7,4	6,3	8,1	17,3	17,0	12,2	12,4	14,9
Malta Malta	4,7	4,0	3,7	3,6	4,3	10,7	10,6	9,1	9,3	10,7
Niemcy Germany	4,1	3,8	3,4	3,1	3,8	7,1	6,8	6,2	5,8	7,0
Polska Poland	6,2	4,9	3,9	3,3	3,2	17,7	14,8	11,7	9,9	10,8
Portugalia Portugal	11,2	9,0	7,1	6,5	6,9	28,0	23,9	20,3	18,3	22,6
Rumunia Romania	5,9	4,9	4,2	3,9	5,0	20,6	18,3	16,2	16,8	17,3
Słowacja Slovakia	9,7	8,1	6,5	5,8	6,7	22,2	18,9	14,9	16,1	19,3
Słowenia Slovenia	8,0	6,6	5,1	4,5	5,0	15,2	11,2	8,8	8,1	14,2
Szwecja Sweden	7,0	6,7	6,4	6,8	8,3	18,9	17,9	17,4	20,1	23,9
Węgry Hungary	5,1	4,2	3,7	3,4	4,3	12,9	10,7	10,2	11,4	12,8
Włochy Italy	11,7	11,2	10,6	10,0	9,2	37,8	34,7	32,2	29,2	29,4

Źródło: dane Eurostatu.
 Source: Eurostat data.

W 2020 r. stopa bezrobocia trwającego 12 miesięcy i więcej (tzw. długotrwałego, ang. long-term unemployment) spadła w krajach UE o 0,4 p. proc. i wyniosła 2,5%, przy czym najwyższa wystąpiła w Grecji (10,9%) oraz Hiszpanii (5,0%), zaś najniższa – w Czechach i Polsce (po 0,6%).

W 2020 r. około 11,0% ludności w wieku 15–24 (5,1 mln) stanowiły w UE osoby, które ani nie uczyły się, ani nie pracowały (wskaźnik NEET). Najwyższy współczynnik występował we Włoszech (18,9%), Rumunii (14,8%), Bułgarii i na Cyprze (po 14,4%). Najniższy wskaźnik NEET zaobserwowano w Holandii (4,5%), Szwecji oraz Luksemburgu (po 6,5%).

Bierni zawodowo Economically inactive

W 2020 r. w krajach UE odnotowano 77,1 mln osób biernych zawodowo (w wieku 15–64 lata), tj. o 1,7% więcej niż w 2019 r. Udział biernych zawodowo wśród ludności w tym przedziale wieku wyniósł 27,1% i był on wyższy o 0,5 p. proc. niż w ub. r.

Krajami o największej liczbie osób biernych zawodowo w stosunku do ludności ogółem były Włochy (35,9%), Chorwacja (32,9%), Grecja (32,6%), Belgia (31,4%) i Rumunia (30,8%). Najmniejsza relacja biernych zawodowo wobec ludności występowała w Szwecji (17,5%), Holandii (19,1%), Estonii (20,7%), Niemczech (20,8%) i Danii (21,0%).

Tablica 25. Przyczyny bierności zawodowej według płci w 2020 r. w UE
Table 25. Reasons for economic inactivity by sex in 2020 in EU

Wyszczególnienie Specification	Kobiety Females	Mężczyźni Males
	w %	in%
Nauka, uzupełnienie kwalifikacji In education or training	26,0	36,9
Przejście na emeryturę Retired	10,2	13,2
Choroba lub niepełnosprawność Own illness or disability	10,5	15,0
Opieka nad dziećmi lub ubezwłasnowolnionymi dorosłymi Looking after children or incapacitated adults	11,0	0,8
Obowiązki rodzinne/opiekuńcze Family/caring responsibilities	21,9	2,9
Pozostałe przyczyny rodzinne lub osobiste Other family or personal responsibilities	10,9	2,0
Oczekiwanie na przywrócenie do pracy Awaiting recall to work (on lay-off)	0,7	1,0
Przekonanie, że na rynku nie ma dostępnej pracy Think no work is available	3,9	4,2
Pozostałe przyczyny Other	10,6	9,0

Źródło: dane Eurostatu.
Source: Eurostat data.

Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy

Potentially unused labour resources

Analiza niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy stanowi uzupełnienie analizy bezrobocia. Poza bezrobotnymi, do grona niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy zalicza się tzw. niepełnozatrudnionych oraz potencjalnie aktywnych zawodowo.

Niepełnozatrudnieni to osoby pracujące w niepełnym wymiarze czasu pracy, które chciałyby pracować dłużej, ale nie mają takiej możliwości. Liczba niepełnozatrudnionych w wieku 15–74 w UE w 2020 r. wyniosła 6,4 mln, zaś ich udział w ludności ogółem – 1,9%.

Potencjalnie aktywni zawodowo to osoby poszukujące pracy, ale niegotowe do jej podjęcia oraz nieposzukujące pracy, ale gotowe do jej podjęcia. Ze względu na przyjętą definicję, osoby te znajdują się w populacji biernych zawodowo. Potencjalnie aktywni zawodowo w 2020 r. w krajach UE stanowili populację 10,5 mln osób.

Tablica 26. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (wiek 15–74 lata) w UE
Table 26. Potentially unused labour resources (15–74 years old) in EU

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w mln in million				
Razem Total	37,2	34,1	31,2	29,1	31,8
Potencjalnie aktywni zawodowo Potential economically active population	10,1	9,5	9,0	8,5	10,5
Poszukujący pracy, ale niegotowi do jej podjęcia Persons seeking work but not immediately available	1,7	1,7	1,7	1,6	1,8
Nieposzukujący pracy, ale gotowi do jej podjęcia Persons available to work but not seeking	8,4	7,8	7,3	6,9	8,7
Niepełnozatrudnieni Underemployed part-time workers	7,9	7,4	6,8	6,4	6,4
Bezrobotni Unemployed	19,2	17,2	15,4	14,2	14,9

Źródło: dane Eurostatu.
Source: Eurostat data.

Koszty związane z zatrudnieniem a wydajność pracy

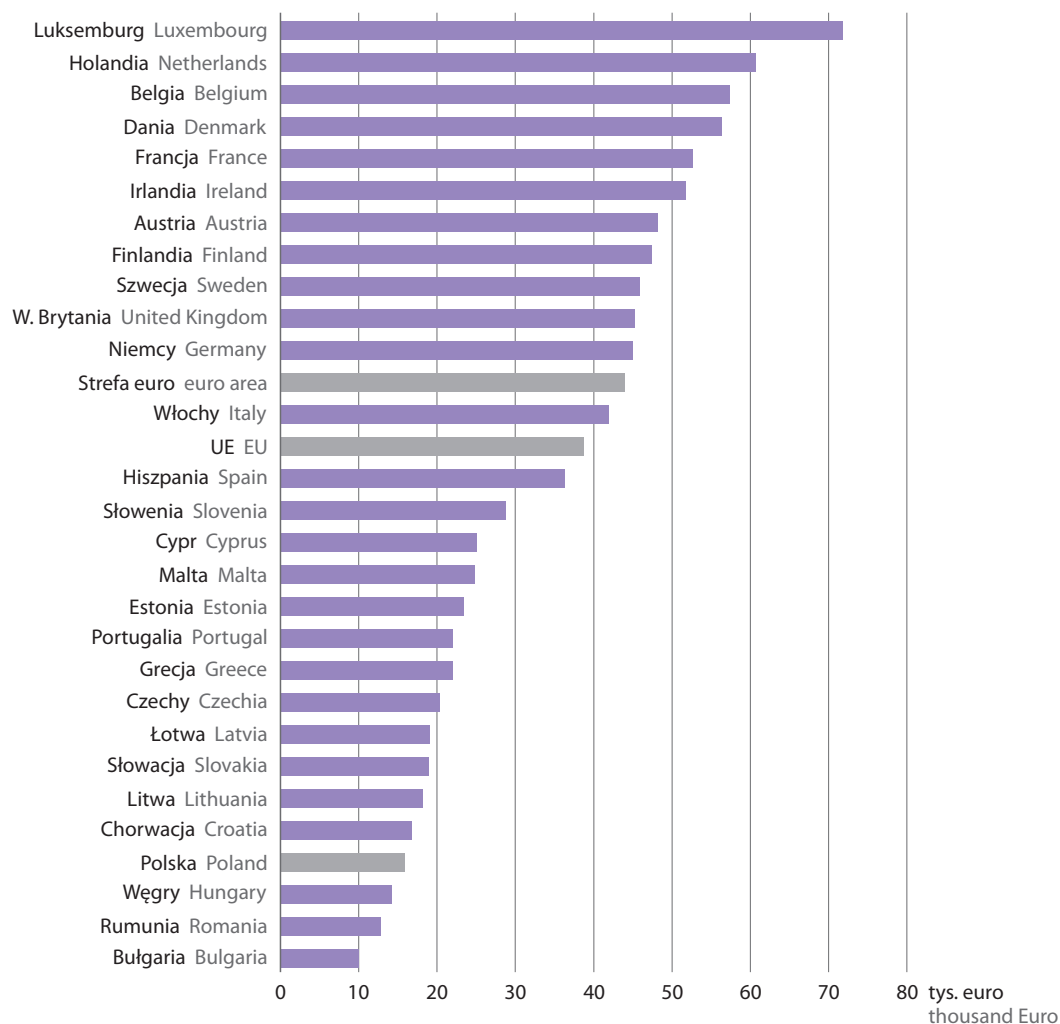
Nominal compensation per employee and work productivity

Zgodnie z danymi Eurostatu, roczne koszty związane z zatrudnieniem w UE⁵⁵ w 2020 r. kształtowały się na poziomie 38,7 tys. euro na zatrudnionego. Najwyższe występowały w Luksemburgu (71,8 tys. euro), Holandii (60,8 tys. euro) oraz Belgii (57,4 tys. euro), zaś najniższe w Bułgarii (10,0 tys. euro), Rumunii (12,8 tys. euro), na Węgrzech (14,1 tys. euro) oraz w Polsce (15,9 tys. euro).

⁵⁵ Według metodologii Eurostatu, koszty związane z zatrudnieniem (ang. compensation of employees) stanowią: wynagrodzenia brutto (tj. przed odliczeniem podatków oraz składek na ubezpieczenia społeczne płaconych przez pracownika), składki na ubezpieczenia społeczne płacone przez pracodawcę, nagrody oraz wypłaty za pracę w godzinach nadliczbowych: KE, Employment and Social Developments in Europe 2012, (2012), Bruksela, s. 300. According to the Eurostat methodology, compensation consist of: gross wages and salaries (i.e. before deduction of taxes and social security contributions paid by the employee), social security contributions paid by the employer, rewards and payments for overtime work: KE, Employment and Social Developments in Europe 2012, (2012), Brussels, p. 300.

Nadal występowały znaczne dysproporcje pomiędzy krajami UE. Najwyższa miesięczna płaca minimalna odnotowana została w Luksemburgu (ponad 2,2 tys. euro), Irlandii i Holandii (ok. 1,7 tys. euro), Belgii i Niemczech (ponad 1,6 tys. euro) oraz Francji (ponad 1,5 tys. euro). Najniższe minimalne wynagrodzenie miesięczne występowało w Bułgarii (ok. 0,3 tys.euro), na Węgrzech (ok. 0,4 tys.euro) i Rumunii (ok. 0,5 tys. euro).

Wykres 55. Koszty związane z zatrudnieniem w krajach UE w 2020 r.
Chart 55. Nominal compensation per employee in EU countries in 2020

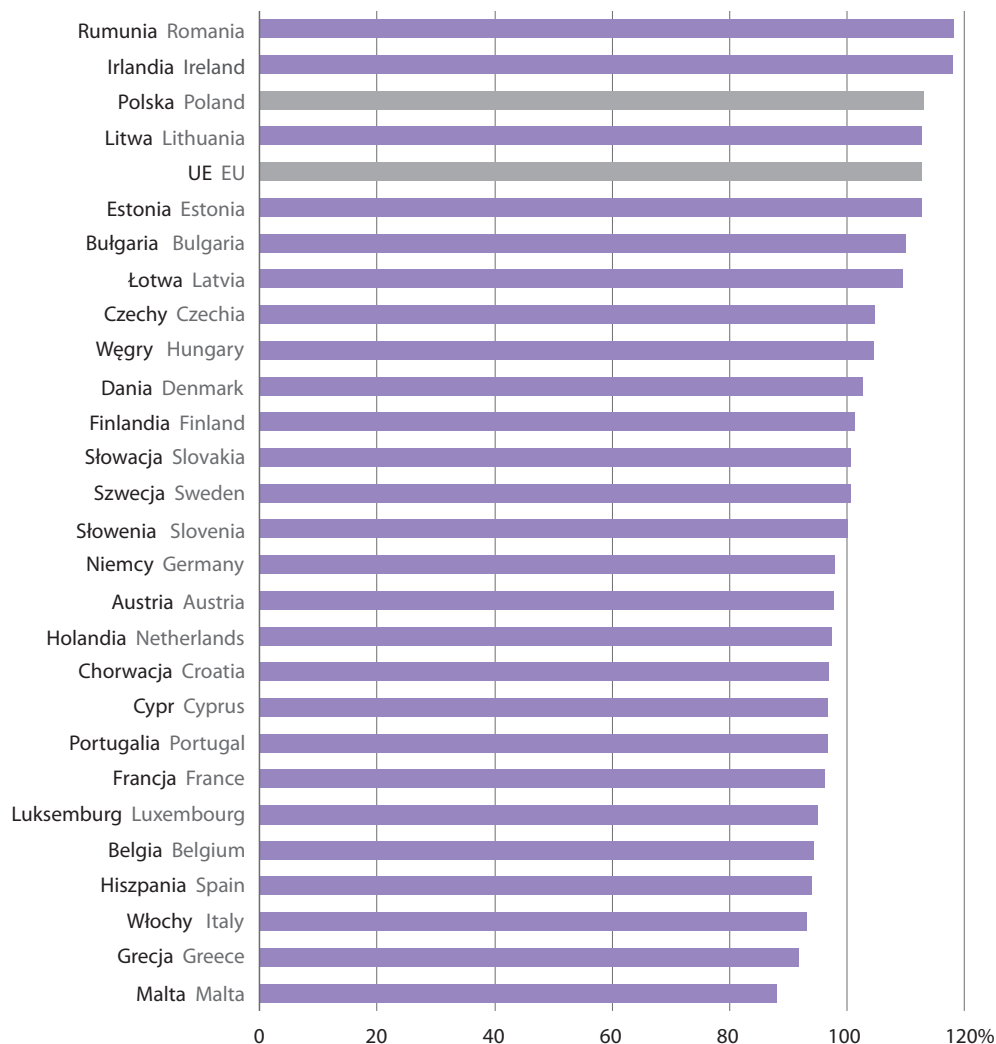
Źródło: dane KE (Ameco).

Source: KE (Ameco) data.

Wydajność pracy jest liczona jako PKB przypadający na jednego pracującego. Zgodnie z danymi Eurostatu, realna wydajność pracy liczona na osobę pracującą zmniejszyła się w UE w 2020 r. do poziomu 98,4% w relacji do 2015 r., wobec 103,2% w 2019 r. Najwyższy poziom wydajności wobec 2015 r. wystąpił w Rumunii (118,2%), Irlandii (118,0%), Polsce (113,2%) oraz na Litwie (112,8%), zaś najniższy – na Malcie (88,0%), w Grecji (91,8%) oraz we Włoszech (93,2%).

Największy wzrost poziomu wydajności wobec 2019 r. odnotowano w Irlandii (o 5,0%) oraz na Litwie (o 0,6%). Spadek wydajności na jedną osobę pracującą wobec 2019 r. był największy na Malcie (o 10,4 p. proc.), we Włoszech, Hiszpanii i Grecji (po 7,0%), Chorwacji oraz Francji (po 6,9%).

Wykres 56. Wzrost realnej wydajności pracy na jednego pracującego w krajach UE w 2020 r. w relacji do 2015 r.
 Chart 56. The growth of the real labour productivity per person employed in 2020 in relation to 2015

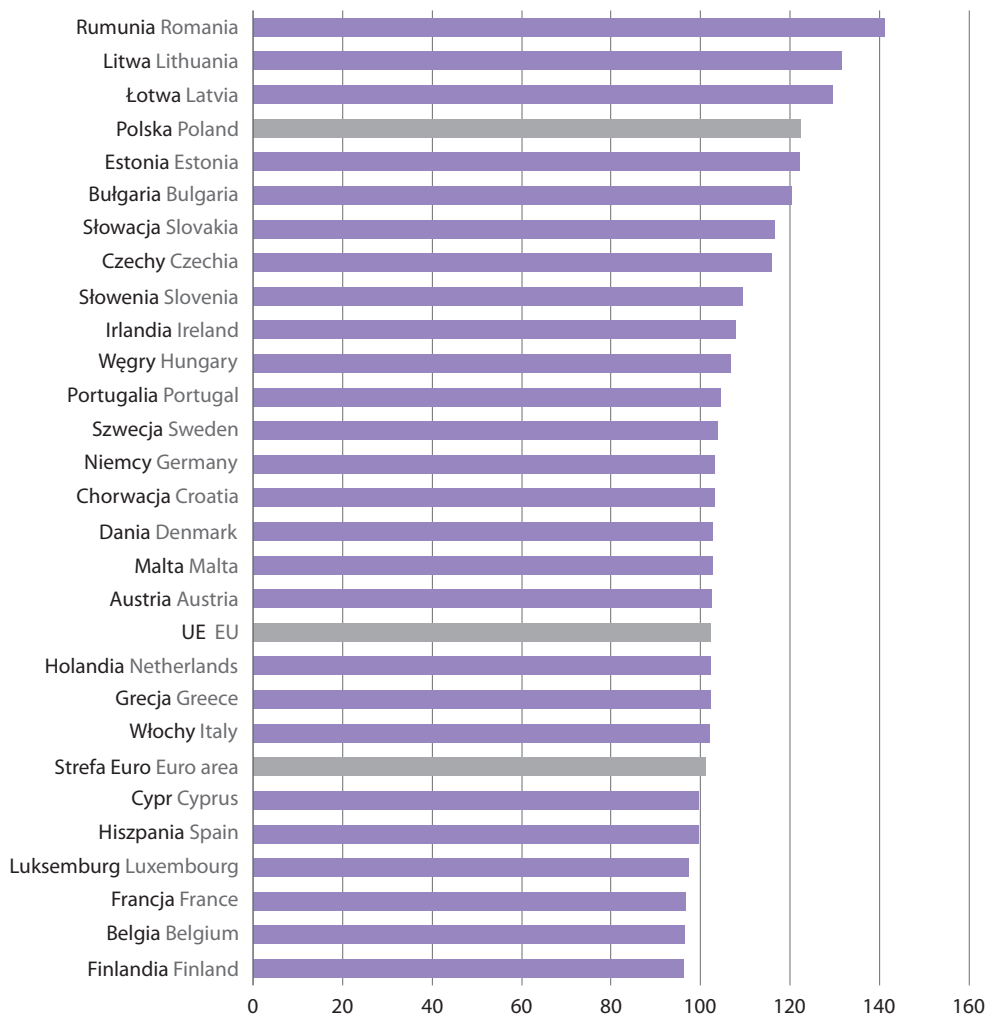

Źródło: dane Eurostatu.
 Source: Eurostat data.

Wskaźnik „jednostkowe koszty pracy” (real unit labour cost) to stosunek kosztów związanych z zatrudnieniem, przypadających na jednego zatrudnionego, do wydajności pracy. Wskaźnik ten stanowi relację między wartością kosztów pracy, czyli całkowitego wynagrodzenia w gotówce lub w naturze, płatnego przez pracodawcę zatrudnionemu w zamian za pracę (włącznie ze składkami na ubezpieczenia społeczne płaconymi przez pracodawców), a wartością, jaką pracownik wytwarza. Tempo wzrostu tego wskaźnika ma odzwierciedlić dynamikę udziału pracy, jako czynnika produkcyjnego w wytworzonej wartości produkcji.

W 2020 r. realne jednostkowe koszty pracy wzrosły w UE wobec 2015 r. o 2,3% (o 1,1% w strefie euro). Wobec 2019 r. nastąpił spadek 0,9 p. proc., podobnie, jak w strefie euro, przy czym największe spadki tych kosztów wobec poprzedniego okresu miały miejsce we Francji (o 4,9 p. proc.), Belgii (o 2,8 p. proc.) oraz na Cyprze (o 1,8 p. proc.). Najwyższy wzrost odnotowano na Litwie (8,5 p. proc.) i Łotwie (6,5 p. proc.).

Wykres 57. Realne jednostkowe koszty pracy w krajach UE w 2020 r. w relacji do 2015 r.
 Chart 57. Real unit labour costs in EU countries in 2020 in relation to 2015

Źródło: dane KE (Ameco).
 Source: KE (Ameco) data.

Nierówności dochodowe

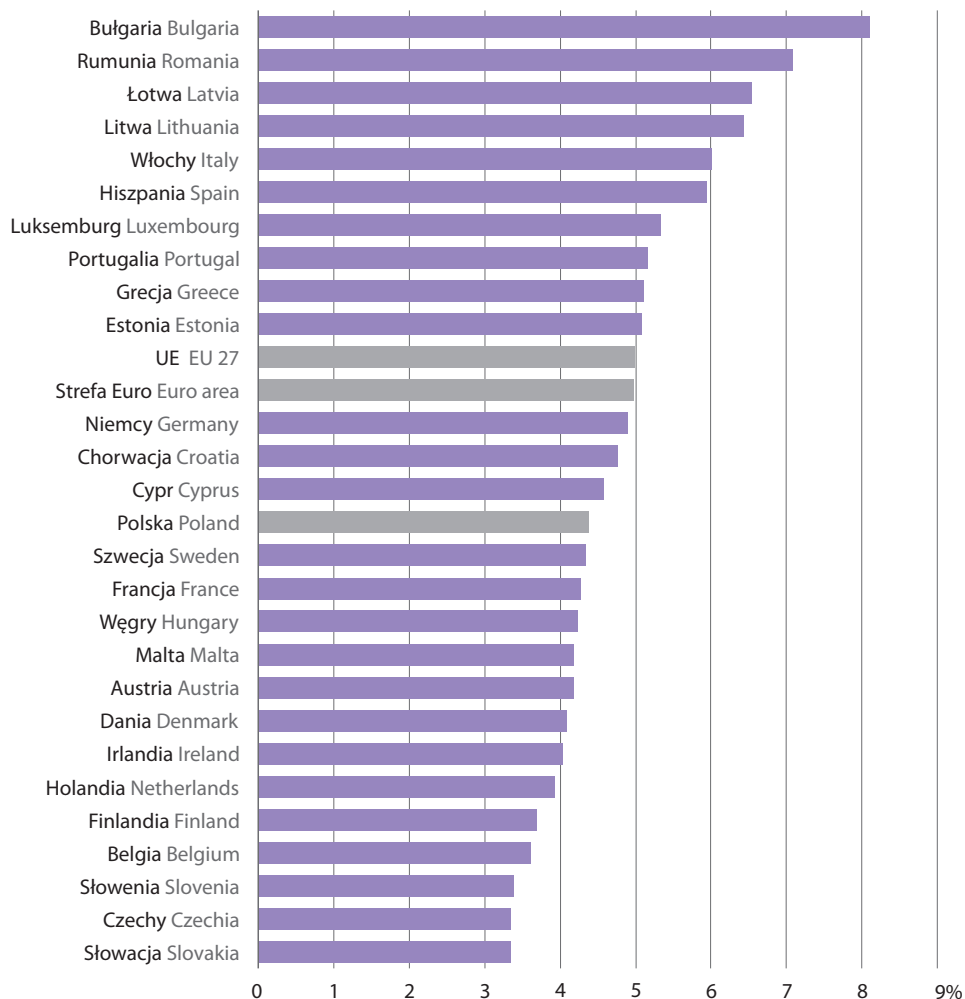
Income inequality

Istnieje wiele metod mierzenia nierówności dochodowych w gospodarce. Często nierówności dochodowe mierzone są za pomocą wskaźnika nierówności rozkładu dochodów S80/S20 lub współczynnika Giniego. Dla Unii Europejskiej, nierówności dochodowe mierzone są tymi dwoma wskaźnikami. Obie wielkości są obliczane dla krajów UE na podstawie jednolitego badania EU-SILC. Dane oparte na tej samej metodologii w całej Unii Europejskiej umożliwiają uzyskanie informacji na temat nierówności według jednolitego podejścia, co pozwala na zbadanie relacji pomiędzy gospodarkami poszczególnych krajów. Z uwagi na metodologię badania EU-SILC, dane są jednak dostępne z rocznym opóźnieniem.

Wskaźnik S80/S20 to stosunek sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najwyższym poziomie dochodów (najwyższy kwintyl) do sumy dochodów uzyskanych przez 20% osób o najniższym poziomie dochodów (najniższy kwintyl). Wyższy wskaźnik nierówności rozkładu dochodów S80/S20 oznacza wyż-

szy poziom nierówności dochodowych, a niższy – mniejszą nierówność. Wskaźnik dochodów S80/S20 na poziomie 1,0 oznacza równe dochody na osobę dla wszystkich gospodarstw domowych. Wskaźnik S80/S20 dla UE w 2019 r. wyniósł 5,0% i był o 0,1 p. proc. wyższy, niż w r. poprzednim.

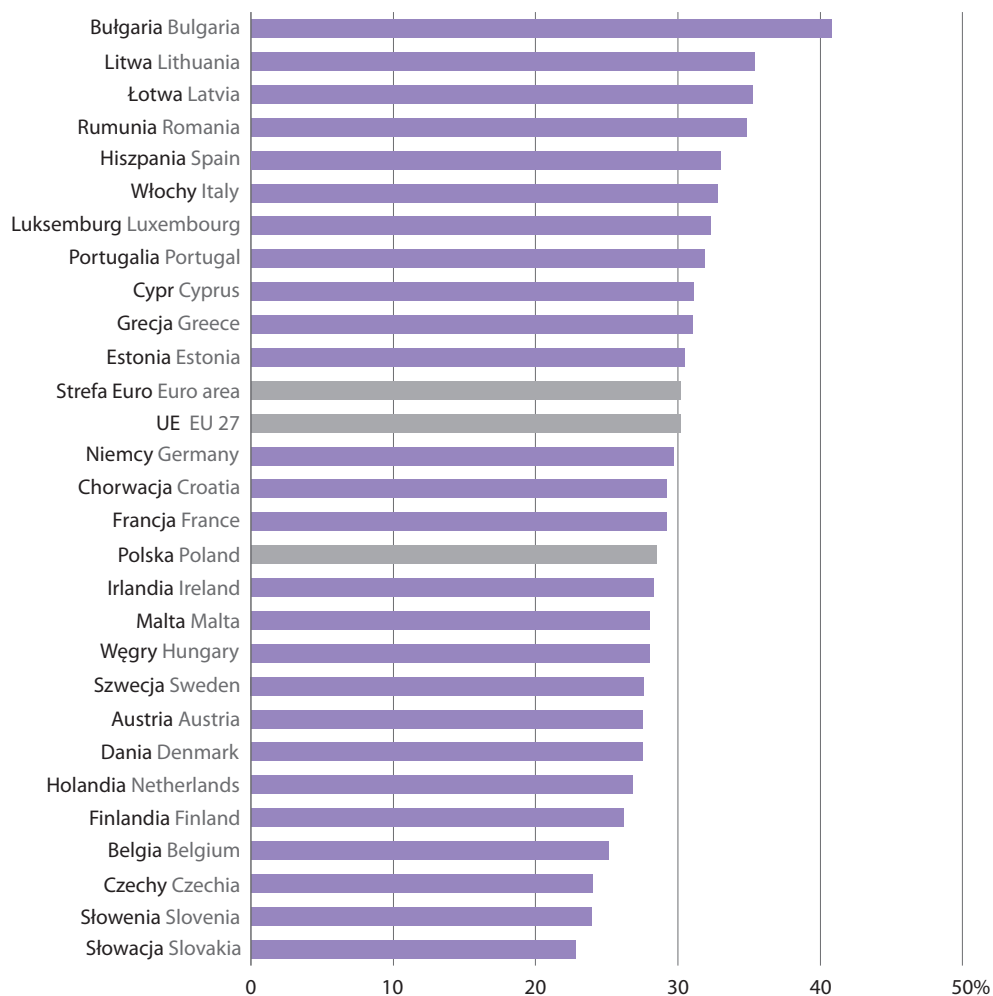
Wykres 58. Współczynnik zróżnicowania kwintylowego S80/S20 w 2019 roku według grup krajów
Chart 58. S80/S20 income quintile share ratio in 2019 by selected countries

Źródło: dane Eurostatu.
Source: Eurostat data.

Do zbadania poziomu nierówności dochodowych często wykorzystywaną miarą jest także współczynnik Giniego. Jest to miara nierówności rozkładu dochodów, która przybiera wielkość między 0 a 1 (lub, jeśli przemnożymy przez 100 – między 0 a 100). Wskaźnik ten osiągnąłby wartość 0 (rozkład równomierny/jednorodny), gdyby wszystkie osoby miały ten sam dochód, natomiast wartość 1, gdyby wszystkie osoby poza jedną miały dochód zerowy, a ta jedna otrzymywałaby całość dochodu. Zatem, im wyższa jest wartość wskaźnika, tym większy jest stopień koncentracji dochodów i większe jest ich zróżnicowanie. W 2019 r. Giniego wyniósł 30,2%, zmniejszając się wobec 2018 r. o 0,2 p. proc. W Polsce, współczynnik Giniego kształtował się od 2014 r. poniżej poziomu przeciętnego dla UE (30,8% wobec 30,9% w 2014 r.). W 2019 r. wskaźnik ten wyniósł dla Polski 28,5% przy 30,2% na poziomie UE.”

Wykres 59. Wskaźnik Giniego w 2019 roku dla wybranych krajów
 Chart 59. Gini coefficient in 2019 for selected countries

Źródło: dane Eurostatu.
 Source: Eurostat data.

Różnica pomiędzy najwyższym i najniższym poziomem współczynnika Giniego w krajach UE w 2019 r. wyniosła 18 p. proc. Krajami cechującymi się największymi nierównościami dochodowymi w Unii Europejskiej w 2019 r. były: jeden z najmniej zamożnych krajów UE – Bułgaria (40,8%), kraje bałtyckie: Litwa (35,4%) i Łotwa (35,2%), Rumunia (34,8%), kraje Europy Południowej: Hiszpania (33,0%) i Włochy (32,8%). Najmniejsze dysproporcje dochodowe występowały w 2019 r. w krajach Europy Środkowej: Słowacji (22,8%), Słowenii (23,9%) oraz Czechach (24,0%), a także w Belgii (25,1%) oraz Finlandii (26,2%).

3. Rynek pracy w Polsce

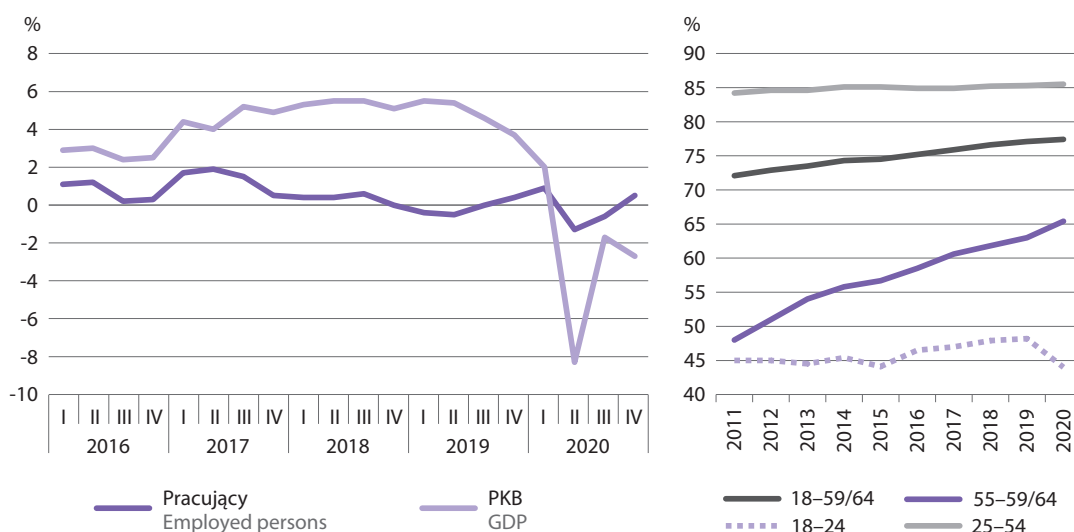
3. Labour market in Poland

Po latach kontynuacji procesu poprawy warunków na polskim rynku pracy, w 2020 r. sytuacja pogorszyła się. W wyniku pandemii COVID-19 przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw obniżyło się o 1,1% w porównaniu z 2019 r., a stopa bezrobocia rejestrowanego wzrosła o 1,0 p. proc. do poziomu 6,2%⁵⁶. Jednocześnie obniżyła się stopa bezrobocia zgodnie z BAEL o 1,0 p. proc. do poziomu 3,2%, a wskaźnik zatrudnienia obniżył się do 54,3 czyli o 0,1 p. proc. Podniesiona została płaca minimalna do 2 600 zł oraz nastąpił wzrost wynagrodzeń w ujęciu nominalnym i realnym, zarówno w sektorze przedsiębiorstw, jak i w sferze budżetowej. W sektorze przedsiębiorstw wzrost nominalny wyniósł 4,7%, a wzrost realny 1,5%. W strefie budżetowej było to odpowiednio 9,1% i 5,7%. Saldo miejsc pracy (różnica pomiędzy nowo utworzonymi a zlikwidowanymi miejscami pracy) wyniosło 140,6 tys., wobec 360,7 tys. w roku poprzedzającym.

Na tle sytuacji na rynkach pracy w Unii Europejskiej pozycja Polski uległa poprawie. Zmniejszył się dystans dzielący Polskę od średniej w UE w zakresie współczynnika aktywności zawodowej oraz wskaźnika zatrudnienia. Wskaźniki bezrobocia ogółem, bezrobocia wśród osób młodych (15–24 lata), jak i bezrobocia długotrwałego (powyżej 12 miesięcy) były w Polsce znacznie poniżej średniej dla 28 krajów UE.

Wykres 60. Wzrost liczby pracujących, wzrost PKB oraz współczynnik aktywności zawodowej w % według wybranych grup wiekowych

Chart 60. Increase in the number of employed persons, GDP increase and economic activity rate by selected age groups in %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Source: own elaboration based on Statistics Poland data.

⁵⁶ Jeśli nie zaznaczono inaczej, w rozdziale podano dane średnioroczne na podstawie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności.

Uwarunkowania demograficzne

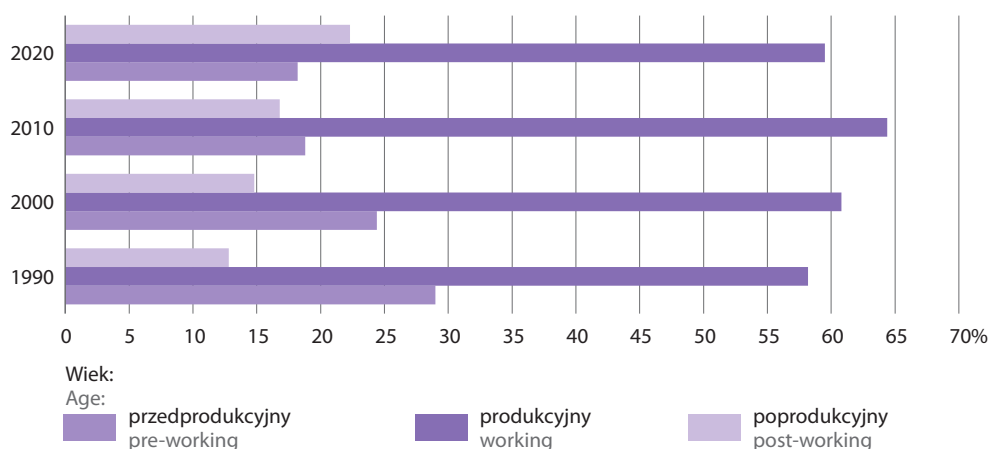
Demographic conditions

Największym wyzwaniem dla polskiego rynku pracy są trendy demograficzne, zmieniające na niekorzyść strukturę populacji i prowadzące do starzenia się zasobów pracy.

Rok 2020 był kolejnym rokiem spadku liczby osób w wieku produkcyjnym w Polsce, w wyniku nabierającego tempa procesu starzenia się ludności. Liczba osób w wieku produkcyjnym (18–59/64 lata) w 2020 r. (stan w dn. 31 XII) wyniosła 22,8 mln osób wobec 23,0 mln osób w roku poprzedzającym⁵⁷. Po osiągnięciu maksimum w 2010 r., liczba ta zmniejszała się w latach 2011–2020, przy czym skala spadku w każdym kolejnym roku była coraz większa. Udział tej grupy wieku w populacji w 2020 r. wyniósł 59,5%, wobec 60,0% w 2019 r. i 64,4% w 2010 r., w tym w wieku mobilnym (18–44 lata) było to 37,1%, a w wieku niemobilnym (45–59/64 lata) 22,4%.

Ludność w wieku poprodukcyjnym (60/65 lat i więcej) w 2020 r. liczyła 8,5 mln osób (0,1 mln więcej niż w 2019 r.), a jej udział wyniósł 22,3% całej populacji. Udział ten nieustannie rósł od 1990 r., kiedy to stanowił 12,9%.

Wykres 61. Zmiana w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku
Chart 61. Change in the population structure by economic age groups

Migracje 2019⁵⁸

Migration 2019

Zgodnie z szacunkami GUS, w końcu 2019 r. za granicą przebywało czasowo, tj. powyżej 3 miesięcy, 2 415 tys. Polaków, tj. o 40 tys. mniej (1,6%) niż w 2018 r. Dodatkowo szacuje się, że ponad 80% emigrantów czasowych przebywa za granicą powyżej 12 miesięcy. Rok 2019 był drugim z kolei rokiem, w którym nastąpiło zmniejszenie zasobu imigracyjnego Polaków w innych krajach, głównie w Wielkiej Brytanii. Liczba Polaków przebywających czasowo w Wielkiej Brytanii zmniejszyła się o ok. 17 tys. (2,4%) do 678 tys. Spadek ten był znacznie mniejszy niż w 2018 r., kiedy szacowano go na 98 tys. (12,4%). Spośród krajów UE najwięcej emigrantów z Polski na koniec 2019 r. przebywało w Niemczech (704 tys.), Holandii (125 tys.), Irlandii (112 tys.)⁵⁹.

⁵⁷ GUS, Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2020 r. Stan w dniu 31.XII, (2021), Warszawa.

⁵⁸ W chwili opracowania dokumentu dostępne były dane za 2019 r.

⁵⁹ GUS, Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2019, (2020), Warszawa.

Aktywni zawodowo

Economically active population

Liczba osób aktywnych zawodowo, tj. pracujących i bezrobotnych w wieku 15 lat i więcej, według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, w Polsce w 2020 r. była niższa o 40 tys. w stosunku do poprzedniego roku i wyniosła 17,0 mln osób. Współczynnik aktywności zawodowej dla osób w wieku 18–59/64 lata kształtował się na poziomie 77,4% i był wyższy o 0,3 p. proc. niż w poprzednim roku. Współczynnik ten rósł niezmiennie w latach 2009–2020.

Współczynnik aktywności zawodowej rósł w większości grup wieku, natomiast obniżył się wśród osób młodych w przedziale 15–24 oraz 18–24 lata.

Tablica 27. Współczynnik aktywności zawodowej dla wybranych grup wieku
Table 27. Economic activity rate by selected age groups

Wiek Age	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in %									
15–64	65,7	66,5	67,0	67,9	68,1	68,8	69,6	70,1	70,6	71,0
15–24	33,5	33,6	33,3	33,9	32,8	34,5	34,8	35,1	35,2	31,8
25–54	84,2	84,6	84,6	85,1	85,1	84,9	84,9	85,2	85,3	85,5
55–64	39,6	41,7	44,0	45,6	46,9	48,3	50,1	50,3	50,7	52,9
18–59/64	72,1	72,9	73,5	74,3	74,5	75,2	75,9	76,6	77,1	77,4
18–24	45,0	45,0	44,5	45,4	44,1	46,5	47,0	47,9	48,2	44,0
55–59/64	48,0	51,0	54,0	55,8	56,7	58,5	60,6	61,8	63,0	65,4

Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

Pracujący

Employed persons

Liczba osób pracujących (w wieku 15 lat i więcej), według Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności, w Polsce w 2020 r. wyniosła 16,4 mln i była niższa o 19 tys. niż w 2019 r. Spadek liczby pracujących odnotowano po raz pierwszy od 2012 r.

Wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 18–59/64 wyniósł 74,9% i był wyższy o 0,4 p. proc. niż rok wcześniej. Wskaźnik ten rósł już w latach 2011–2019. Najwyższy wzrost wskaźnika zatrudnienia w 2020 r. wystąpił w grupie wieku 55–59/64 lata, o 2,6 p. proc. oraz w grupie wieku 55–64 lata, o 2,3 p. proc. Spadek poziomu wskaźnika zatrudnienia wystąpił w grupie wieku 18–24 lata, o 4,2 p. proc. oraz w grupie wieku 15–24 lata, o 3,3 p. proc.

W 2020 r. charakterystyczne dla zbiorowości osób pracujących było zjawisko zwiększonej absencji i częstszej pracy z domu. Jak wynika z badania Wskaźniki społeczeństwa informacyjnego, 24,9% osób pracujących w wieku 16–74 lata skorzystało z możliwości pracy zdalnej podczas epidemii COVID-19⁶⁰.

⁶⁰ GUS, US Szczecin, Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2020 r., (2020), Warszawa, Szczecin.

Tablica 28. Wskaźnik zatrudnienia dla wybranych grup wieku
Table 28. Employment rate by selected age groups

Wiek Age	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w %		in %							
15–64	59,3	59,7	60,0	61,7	62,9	64,5	66,1	67,4	68,2	68,7
15–24	24,9	24,7	24,2	25,8	26,0	28,4	29,6	31,0	31,7	28,4
25–54	77,3	77,2	77,0	78,4	79,5	80,3	81,4	82,4	82,9	83,1
55–64	36,9	38,7	40,6	42,5	44,3	46,1	48,3	48,9	49,5	51,8
18–59/64	65,0	65,4	65,7	67,5	68,7	70,4	72,1	73,6	74,5	74,9
18–24	33,3	32,9	32,3	34,5	34,9	38,2	40,0	42,2	43,4	39,2
55–59/64	44,5	47,0	49,7	51,7	53,5	55,7	58,2	59,9	61,3	63,9

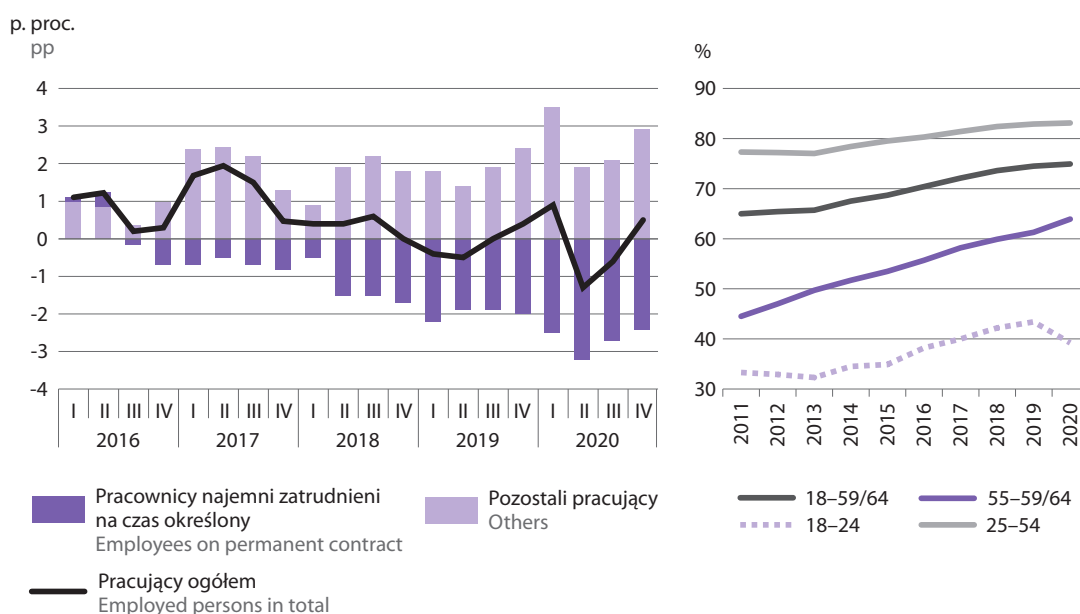
Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

Pracujący według sektorów ekonomicznych⁶¹ i sekcji PKD

Employed persons by economic sectors and NACE sections

Największą liczbą osób pracujących w 2020 r. cechował się sektor usług (9,6 mln). Liczba ta stanowiła 58,4% ogółu pracujących. Liczba pracujących w przemyśle w 2020 r. wyniosła 5,2 mln, zaś w rolnictwie 1,6 mln. W 2020 r. zatrudnienie spadło w przemyśle (o 1,5%), w usługach pozostało na tym samym poziomie, a w rolnictwie liczba pracujących wzrosła o 4,7%.

Wykres 62. Dekompozycja zmiany liczby pracujących ogółem oraz wskaźnik zatrudnienia według grup wieku
Chart 62. Decomposition of changes in the total number of employed persons and employment rate by groups of age

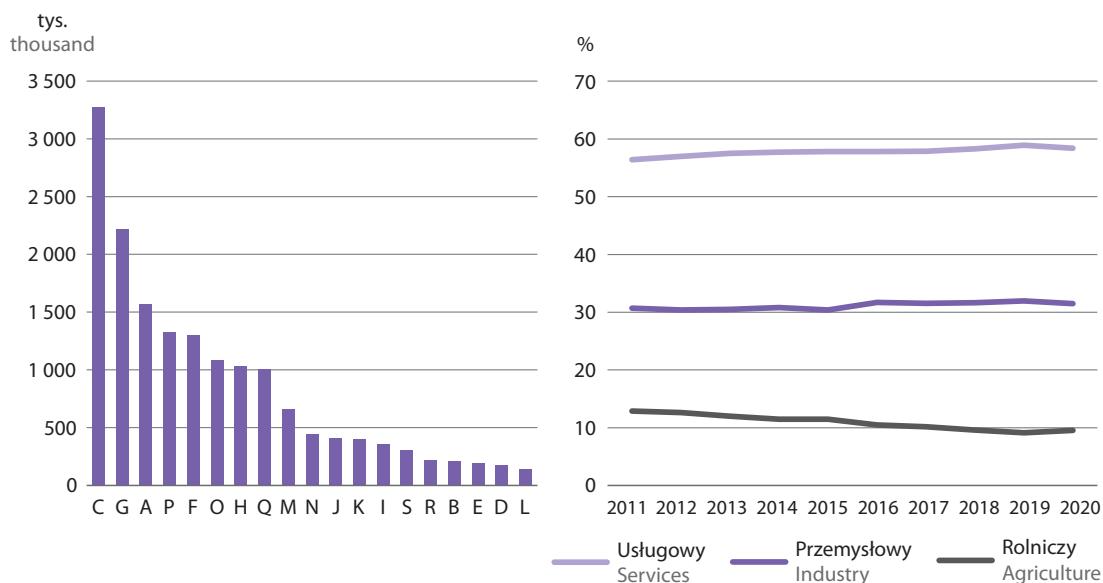
Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

⁶¹ Sektory ekonomiczne PKD w niniejszym podrozdziale to 3 grupy sekcji gospodarki PKD, czyli sektor rolniczy, przemysłowy i usługowy. Por. GUS, Aktywność ekonomiczna ludności IV kwartał 2012, (2013), Warszawa, s. 20.

Dane BAEL wskazują, że w ciągu roku ubyło średnio 88 tys. pracujących z sektora przemysłu, a w sektorze rolnictwa liczba pracujących wzrosła przeciętnie w roku o 70 tys. Jednocześnie nastąpiło zwiększenie populacji pracujących na wsi (w ujęciu rocznym o 111 tys. czyli o 1,7%).

Wykres 63. Liczba pracujących ogółem w 2020 r. według sekcji PKD oraz udział pracujących według sektorów ekonomicznych

Chart 63. Total number of employed persons in 2020 by NACE sections and share of employed persons by economic sectors

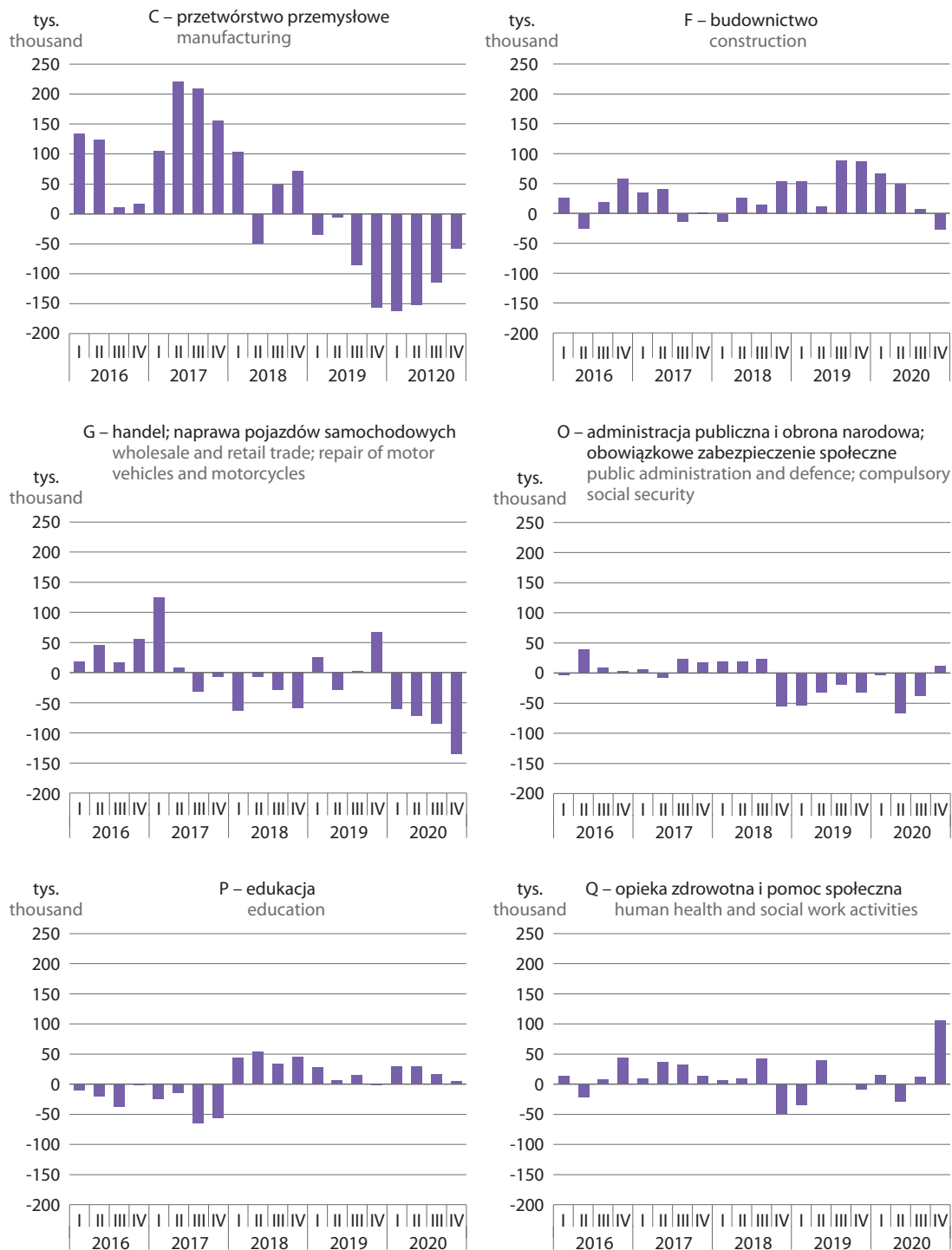
Źródło: badania własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

W podziale według sekcji PKD, w 2020 r. najwięcej osób pracujących było w sekcji C – Przetwórstwo przemysłowe – 3,3 mln osób, w sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych – 2,2 mln, w sekcji A – Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo – 1,6 mln, w sekcji P – Edukacja – 1,3 mln oraz w sekcji F – Budownictwo – 1,3 mln osób.

W roku pandemii COVID-19 najwyższe spadki procentowe liczby pracujących odnotowano w działalności związanej z zakwaterowaniem i gastronomią (I), w handlu (G) oraz w przetwórstwie przemysłowym (C). Liczba pracujących wzrosła najbardziej w rolnictwie (A), informacji i komunikacji (J), opiece zdrowotnej (Q) i edukacji (P).

Wykres 64. Zmiana liczby pracujących według wybranych sekcji PKD (kw./kw.)
Chart 64. Change in the number of employed persons by selected NACE sections (q/q)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.
 Source: own elaboration based on Statistics Poland data.

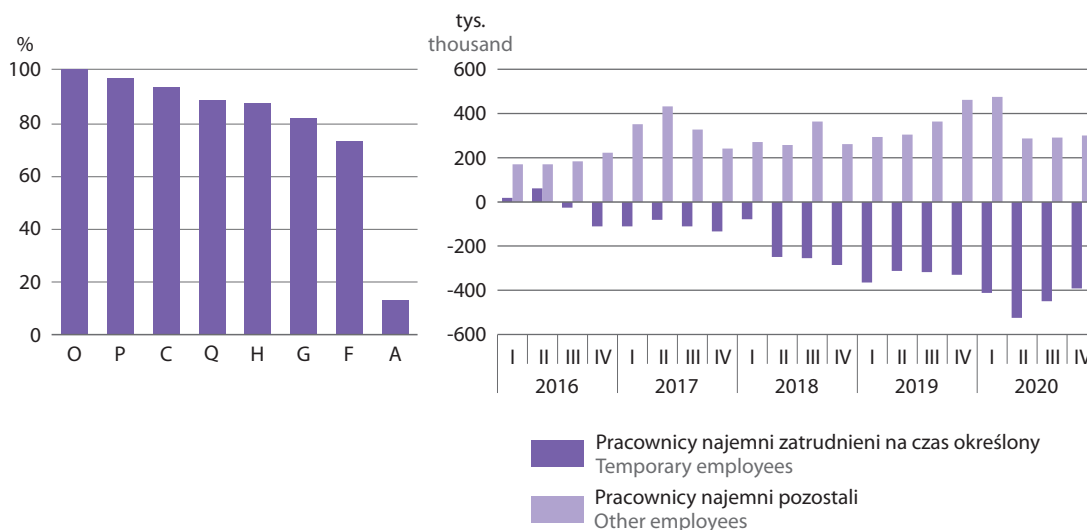
Pracujący według statusu zatrudnienia

Employed persons by employment status

Liczba pracowników najemnych (w wieku 15 lat i więcej) w Polsce w 2020 r. wyniosła 13,1 mln i była niższa o 0,8% niż rok wcześniej. Stanowili oni 79,4% populacji osób pracujących, tj. o 0,6 p. proc. mniej niż w roku poprzednim. W sektorze publicznym w 2020 r. zatrudnionych było 3 947 tys. pracowników najemnych, tj. 30,2% ogółu, zaś w sektorze prywatnym 9 114 tys., tj. 69,8%. Liczba pracowników najemnych zatrudnionych w sektorze publicznym wzrosła w skali roku o 63 tys., a w sektorze prywatnym nastąpił spadek o 169 tys. osób. Biorąc pod uwagę sekcje PKD, najwyższy odsetek pracowników najemnych wśród pracujących ogółem występował w Administracji publicznej i obronie narodowej; obowiązkowych zabezpieczeniach społecznych (sekcja O), Górnictwie i wydobywaniu (sekcja B) oraz w Dostawie wody; gospodarowaniu ściekami (sekcja E).

Wykres 65. Udział pracowników najemnych wśród pracujących ogółem w 2020 r. w największych sekcjach PKD oraz zmiana liczby pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony i pozostałych (w stosunku do analogicznego okresu poprzedniego roku)

Chart 65. Share of employees among total number of employed persons in 2020 by the biggest NACE sections and change in the number of temporary employees and others (compared to the same period last year)

Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

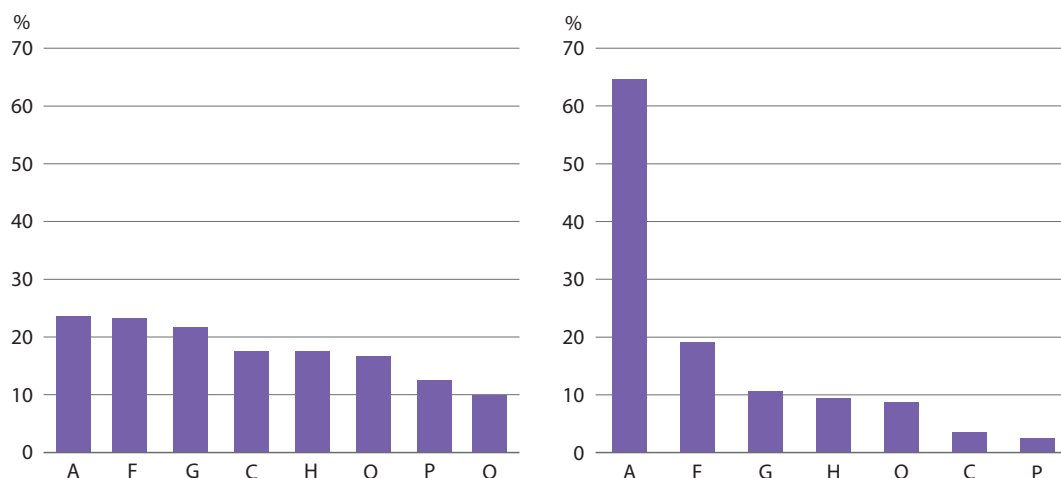
Pracownicy najemni zatrudnieni na czas określony

Temporary employees

Liczba pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony w 2020 r. wyniosła 2,4 mln osób. Był to piąty z kolei rok spadku. W latach 2016–2019 spadki te wyniosły odpowiednio 0,4%, 3,1%, 6,3% oraz 10,3% natomiast wcześniej, pomiędzy rokiem 2014 a 2015 liczba pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony wzrosła o 0,1%. Udział zatrudnionych na czas określony w 2020 r. stanowił 18,6% liczby pracowników najemnych ogółem. Udział ten spadł o 3,2 p. proc. w porównaniu do poprzedniego roku. Według podziału na sekcje PKD, największy odsetek pracowników najemnych zatrudnionych na czas określony wśród pracowników najemnych występował w 2020 r. w Administrowaniu i działalności wspierającej (sekcja N), Zakwaterowaniu i gastronomii (sekcja I) oraz Pozostałej działalności usługowej (sekcja S).

Wykres 66. Udziały zatrudnionych na czas określony i pracujących na własny rachunek w 2020 r. w największych sekcjach PKD

Chart 66. Share of temporary employees and self-employed in 2020 by the biggest NACE sections

Źródło: badania własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Pracujący na własny rachunek oraz pomagający członkowie rodzin

Self-employed persons and contributing family workers

Liczba pracujących na własny rachunek, niezatrudniających pracowników najemnych, wyniosła 2 392 tys. i w skali roku wzrosła o 5,1%. W 2020 r. liczba pracujących na własny rachunek stanowiła 14,5% liczby pracujących ogółem, co oznaczało wzrost o 0,7 p. proc. w stosunku do poprzedniego roku.

Biorąc pod uwagę sekcje PKD, najwyższy odsetek pracujących na własny rachunek wśród pracujących ogółem występował w Rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (sekcja A) – 64,7%, w Działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (sekcja M) – 29,2% oraz w Pozostałej działalności usługowej (sekcja S) – 27,5%. Pracodawcy, tj. pracujący na własny rachunek, zatrudniający pracowników najemnych, stanowili populację 629 tys., tj. 3,8% ogółu pracujących, co oznacza spadek o 0,2 p. proc. w stosunku do 2019 r.

Liczba pomagających członków rodzin w 2020 r. wyniosła 359 tys. (wobec 353 tys. w poprzednim roku) i stanowiła 2,2% ogółu pracujących.

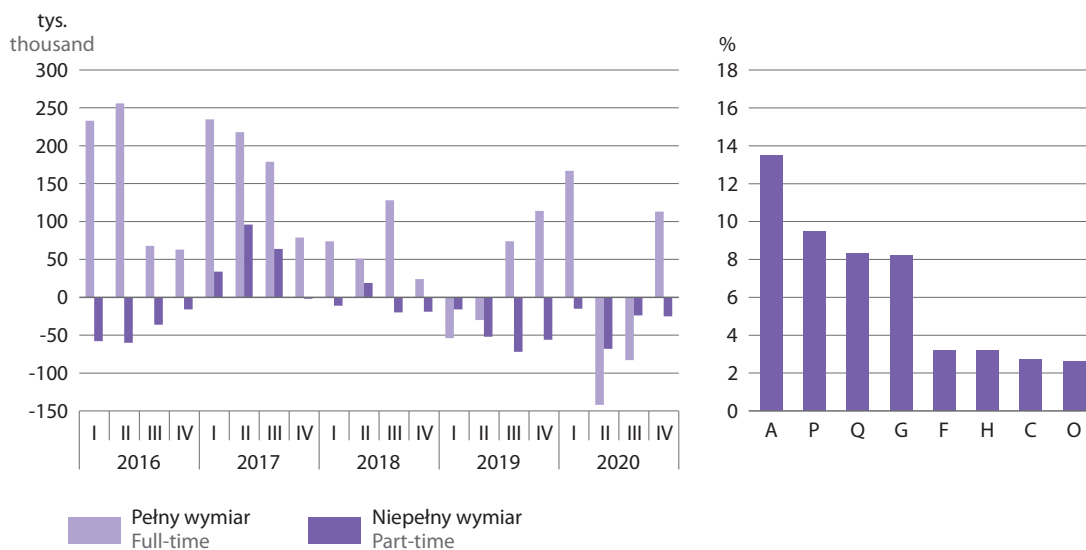
Pracujący według wymiaru czasu pracy

Employed persons by working time

Liczba pracujących (w wieku 15 lat i więcej) w niepełnym wymiarze czasu pracy w 2020 r. wyniosła 1 107 tys. osób i stanowiła 6,7% liczby pracujących ogółem (spadek o 0,2 p. proc.). Liczba pracujących w niepełnym wymiarze, jak i ich udział wśród wszystkich osób pracujących wykazywały w ostatnich latach trend malejący. Przykładowo w 2016 r. udział ten wyniósł 7,1%. Według sekcji PKD, najwyższy udział pracujących w niepełnym wymiarze wśród pracujących ogółem występował w sekcji S – Pozostała działalność usługowa (18,0%), sekcji R – Kultura, rozrywka i rekreacja (16,6%) oraz sekcji A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (14,3%).

Wykres 67. Zmiana liczby pracujących według wymiaru czasu pracy (w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego) oraz udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu pracy wśród pracujących ogółem w 2020 r. w największych sekcjach PKD

Chart 67. Change in number of employed persons by working time (compared to the corresponding period of previous year) and share of part-time employed persons among employed persons in 2020 by the biggest NACE sections

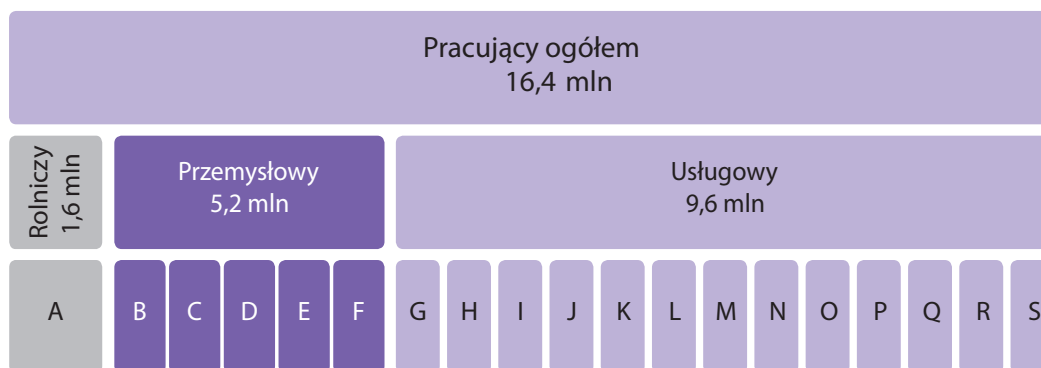
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.
Source: own elaboration based on Statistics Poland data.

Struktura populacji pracujących w wieku 15 lat i więcej w polsce w 2018 r. Według sektorów ekonomicznych i sekcji PKD, statusu zatrudnienia oraz wymiaru czasu pracy⁶²

Characteristics of the employed population aged 15 and more in poland in 2018 by economic sectors, NACE sections, employment status and working time

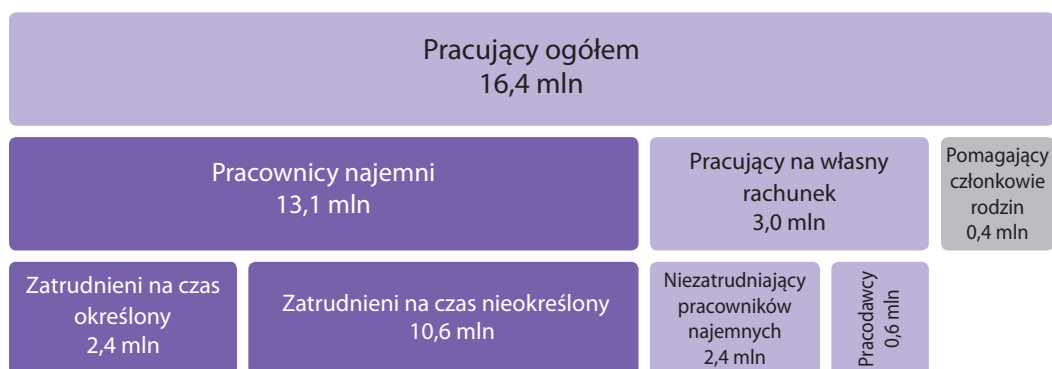
Wykres 68. Podział liczby pracujących na sektory ekonomiczne oraz sekcje PKD

Chart 68. Employed persons by economic sectors and NACE sections

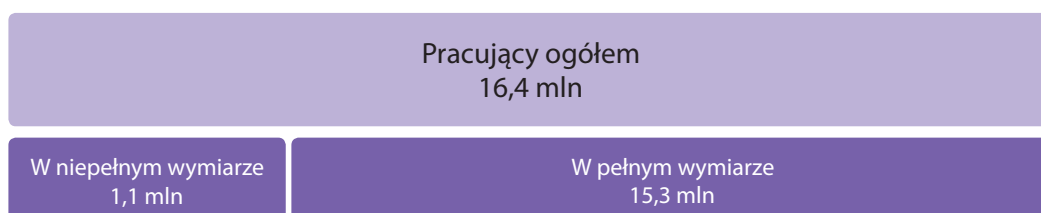
Wykres 69. Podział liczby pracujących według statusu zatrudnienia

Chart 69. Employed persons by employment status

Wykres 70. Podział liczby pracujących według wymiaru czasu pracy

Chart 70. Employed persons by working time

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Source: own elaboration based on Statistics Poland data.

⁶² W niektórych pozycjach sumy składników mogą być różne od wielkości podanych w pozycjach „ogółem”. Wynika to z zaokrągleń dokonywanych przy uogólnianiu wyników badania.

On some positions the data, when summed up, may give a different Total than the figure in the column “Total”. This due to the rounding-off done after generalizing the results of the survey

Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców w 2020 r.**Work permits for foreigners in 2020**

Dane, zbierane w ramach statystyki publicznej w badaniu Zezwolenia na pracę cudzoziemców w RP pokazują, że w latach 2016–2019 obserwowano w Polsce systematyczny wzrost liczby wydawanych zezwoleń, natomiast w 2020 r. wydano 406,5 tys. zezwoleń na pracę, co stanowiło spadek o 8,6% w stosunku do roku 2019. Według obywatelstwa, najczęściej zezwoleń wydano obywatelom Ukrainy, których dominujący udział wśród cudzoziemców podejmujących pracę w Polsce utrzymuje się od 2013 r. Wzrasta dynamicznie udział obywateli innych państw, np. Białorusi, Gruzji, Indii.

Tablica 29. Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców według kraju obywatelstwa

Table 29. Work permits for foreigners by country of citizenship

Kraj obywatelstwa Country of citizenship	Liczba wydanych zezwoleń na pracę (w tys.) Numbers of work permits issued (in thousand)				
	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem Total	127,4	235,6	328,8	444,7	406,5
Ukraina Ukraine	106,2	192,5	238,3	330,5	295,3
Białoruś Belarus	4,9	10,5	19,2	27,1	27,3
Indie India	1,8	3,9	8,4	8,1	8,2
Gruzja Georgia	0,1	0,4	2,8	7,4	8,2
Mołdawia Moldova	2,8	3,8	6,0	8,3	7,6
Filipiny Philippine	0,2	0,7	2,1	6,3	7,4
Uzbekistan Uzbekistan	0,8	1,4	2,6	6,3	5,9
Nepal Nepal	1,2	7,1	19,9	9,2	5,7
Bangladesz Bangladesh	0,7	2,4	8,3	7,0	3,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRPiPS.

Source: own elaboration based on Ministry of Family, Labour and Social Policy data.

W roku 2020 wydano w Polsce o 38,2 tys. mniej zezwoleń na pracę cudzoziemców niż w 2019 r., ale ich liczba zwiększyła się o 340,7 tys. w porównaniu z 2015 r. W Polsce wydawane są głównie zezwolenia na pracę cudzoziemców, które nie są kontynuacją wcześniejszych zezwoleń.

Najczęściej zezwolenia na pracę przyznawane były obywatelom Ukrainy (72,6%), na drugim miejscu byli obywatele Białorusi (6,7%), a na kolejnych obywatele Gruzji i Indii (po 2,0% udziału w ogólnej liczbie zezwoleń) oraz Mołdawii (1,9%).

Najwięcej zezwoleń na pracę dla cudzoziemców wydano w 2020 r. dla podmiotów działających w ramach sekcji PKD: budownictwo (sekcja F) – 23,5% w ogólnej liczbie zezwoleń, przetwórstwo przemysłowe (sekcja C) – 23,3% oraz administrowanie i działalność wspierająca (sekcja N) – 22,1%⁶³.

⁶³ GUS, Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców w Polsce w 2020 r., (2021), Warszawa.

Tablica 30. Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców wydane w 2020 r. według wybranych sekcji PKD
 Table 30. Work permits for foreigners issued in 2020 by selected NACE sections

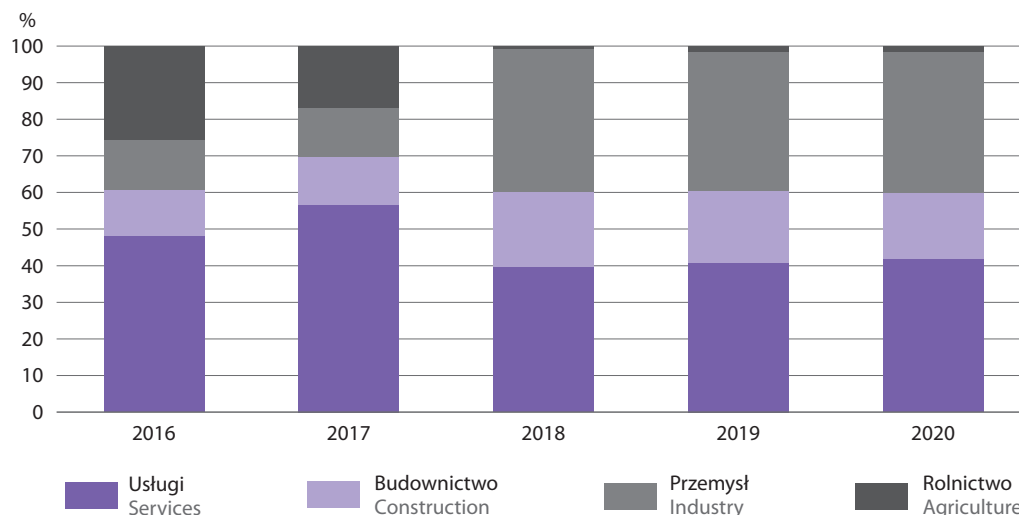
Sekcja PKD NACE section	Liczba wydanych zezwoleń na pracę (w tys.) Numbers of work permits issued (in thousand)
Budownictwo Construction	95,6
Przetwórstwo przemysłowe Manufacturing	94,9
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca Administrative and support service activities	89,9
Transport i gospodarka magazynowa Transportation and storage	72,5
Zakwaterowanie i gastronomia Accommodation and gastronomy	13,6
Handel hurtowy i detaliczny Wholesale and retail trade	12,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRPiPS.
 Source: own elaboration based on Ministry of Family, Labour and Social Policy data.

W 2020 r. pracodawcy zarejestrowali w powiatowych urzędach pracy 1 595,4 tys. oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi, czyli o 2,7% mniej niż w 2019 r. Większość, bo 1 329,5 tys. (83,3%) oświadczeń dotyczyła obywateli Ukrainy, ale ich udział w strukturze wszystkich oświadczeń zmniejszył się o 6,7 p. proc. w stosunku do roku 2019.

Wykres 71. Struktura sektorowa oświadczeń pracodawców, zarejestrowanych przez powiatowe urzędy pracy, o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi

Chart 71. Sectoral structure of employers' declarations on the intention to entrust work to a foreigner, registered by powiat labor offices

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRPiPS.
 Source: own elaboration based on Ministry of Family, Labour and Social Policy data.

Popyt na pracę

The demand for labour

Wyniki badania GUS dotyczące popytu na pracę⁶⁴ wskazywały, że w 2020 r. nadal, jak w roku poprzednim, liczba nowo utworzonych miejsc pracy przeważała nad liczbą zlikwidowanych miejsc pracy. Jednocześnie zmniejszyła się różnica pomiędzy tymi dwiema wielkościami (saldo miejsc pracy), która wyniosła 140,6 tys. w 2020 r., podczas gdy w poprzednim roku było to 360,7 tys.

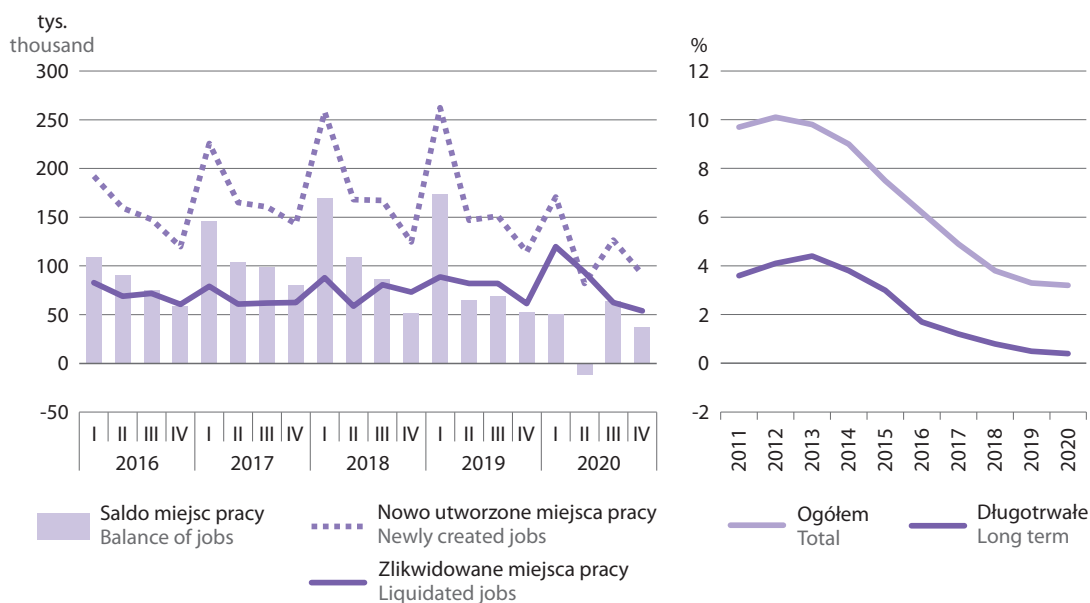
W 2020 r. liczba nowo utworzonych miejsc pracy wyniosła 470,4 tys., co oznaczało spadek o 30,3% wobec poprzedniego roku. Znacząca większość, bo 90,5% nowych miejsc pracy powstało w sektorze prywatnym, a 9,5% w sektorze publicznym.

Najwięcej nowych miejsc pracy zostało utworzonych w jednostkach o liczbie pracujących do 9 osób (39,1% ogółu nowych miejsc pracy), a najmniej w jednostkach liczących powyżej 49 pracujących (28,3%). Nowe miejsca pracy tworzono przede wszystkim w podmiotach prowadzących działalność w zakresie handlu; napraw pojazdów samochodowych (sekcja G) – 103,4 tys. (tj. 22,2% ogółu nowo utworzonych miejsc pracy), przetwórstwa przemysłowego (sekcja C) – 81,6 tys. (17,3%) oraz budownictwa (sekcja F) – 59,4 tys. (12,6%).

Zlikwidowano 329,8 tys. miejsc pracy (wzrost o 5,0% w stosunku do 2019 r.), przede wszystkim w sektorze prywatnym (92,4%). Likwidacja miejsc pracy dotyczyła w 38,4% najmniejszych jednostek, o liczbie pracujących do 9 osób. Najwięcej miejsc pracy zlikwidowano w podmiotach prowadzących działalność w zakresie handlu; napraw pojazdów samochodowych (sekcja G) – 69,0 tys. (20,9%), przetwórstwa przemysłowego (sekcja C) – 66,1 tys. (20,0%) i budownictwa (sekcja F) – 42,0 tys. (12,7%).

Wykres 72. Nowo utworzone miejsca pracy, zlikwidowane miejsca pracy oraz saldo miejsc pracy i stopa bezrobocia ogółem oraz stopa bezrobocia długotrwałego

Chart 72. Newly created jobs, liquidated jobs and the balance of jobs and total unemployment rate and long-term unemployment rate

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Source: own elaboration based on Statistics Poland data.

⁶⁴ GUS, US Bydgoszcz, Popyt na pracę w 2020 r., (2021), Warszawa, Bydgoszcz.

Bezrobotni

Unemployed persons

Liczba osób bezrobotnych (w wieku 15–74 lata) zgodnie z Badaniem Aktywności Ekonomicznej Ludności w 2020 r. w Polsce wyniosła 537 tys. i była niższa o 21 tys. niż w poprzednim roku. Stopa bezrobocia była równa 3,2% i spadła o 0,1 p. proc. Stopa bezrobocia wśród osób młodych w wieku 15–24 lata wyniosła 10,8% i wzrosła o 0,9 p. proc. Najniższa stopa bezrobocia występowała w 2020 r. wśród osób w wieku 55–64 lata (2,1%), a także w wieku 55–59/64 lata (2,3%). W 2020 r. w Polsce obniżyła się skala bezrobocia długotrwałego, tj. osób poszukujących pracy 13 miesięcy i dłużej. Stopa bezrobocia długotrwałego wyniosła 0,4% i była niższa o 0,1 p. proc. niż rok wcześniej. Stopa bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych⁶⁵ w 2020 r. wyniosła 11,7% i była wyższa o 1,4 p. proc. niż w poprzednim roku.

Tablica 31. Stopa bezrobocia dla wybranych grup wieku
Table 31. Unemployment rate by selected groups of age

Wiek Age	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	w % in %									
15–74	9,6	10,1	10,3	9,0	7,5	6,2	4,9	3,8	3,3	3,2
15–24	25,8	26,5	27,3	23,8	20,8	17,7	14,8	11,7	9,9	10,8
25–54	8,2	8,8	9,0	7,9	6,6	5,4	4,2	3,4	2,9	2,8
55–64	6,9	7,5	7,7	6,8	5,5	4,4	3,7	2,8	2,4	2,1
18–59/64	9,8	10,3	10,5	9,2	7,7	6,3	5,0	4,0	3,4	3,3
18–24	26,0	26,8	27,6	24,1	20,9	17,7	14,9	11,8	9,9	11,0
55–59/64	7,3	7,8	8,0	7,2	5,7	4,7	3,9	3,0	2,6	2,3

Źródło: badania własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Bezrobocie rejestrowane

Registered unemployment

Oprócz bezrobocia mierzonego w ramach metodologii BAEL w Polsce pozyskuje się także informacje na temat bezrobocia rejestrowanego. Dane te są pozyskiwane w ramach statystyki publicznej ze sprawozdawczości Powiatowych Urzędów Pracy. Definicja bezrobotnego zarejestrowanego znajduje się w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Dane prezentowane są według stanu na koniec okresu. W końcu 2020 r. liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych wyniosła 1 046,4 tys., co przekładało się na stopę bezrobocia równą 6,2%, tj. o 1,0 p. proc. więcej niż rok wcześniej.

Bierni zawodowo

Economically inactive population

Zgodnie z definicją stosowaną w statystyce publicznej bierni zawodowo to osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne, i które w badanym tygodniu: nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały; nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były gotowe do jej podjęcia; nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie.

⁶⁵ Osoby w wieku 15–30 lat, które ukończyły szkołę w okresie ostatnich 12 miesięcy i nie kontynuują nauki.

Liczba biernych zawodowo w Polsce w 2020 r. wyniosła średniorocznie 13 292 tys. osób, tj. o 0,2% więcej niż rok wcześniej. Najliczniejszą grupę osób wśród biernych zawodowo stanowiły osoby wskazujące emeryturę jako przyczynę bierności zawodowej – 7 538 tys., tj. o 2,2% więcej niż w poprzednim roku. W latach 2016–2020, wśród ogółu biernych zawodowo, najbardziej dynamicznie rósł udział osób biernych zawodowo ze względu na emeryturę. W kategorii zniechęconych bezskutecznością poszukiwania pracy liczba osób systematycznie spadała w okresie od 2016 r.

Tablica 32. Bierność zawodowa i jej przyczyny

Table 32. Economic inactivity by reasons

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w tys. in thousand				
Ogółem Total	13 443	13 328	13 286	13 264	13 292
Choroba, niepełnosprawność Illnes, disability	1 822	1 719	1 614	1 532	1 450
Emerytura Retirement	6 728	6 853	7 158	7 379	7 538
Nauka, uzupełnianie kwalifikacji Education training	2 402	2 315	2 218	2 120	2 174
Obowiązki rodzinne i związane z prowadzeniem domu Family and household responsibilities	1 784	1 818	1 801	1 795	1 729
Zniechęcenie bezskutecznością poszukiwania pracy Discouragement caused by inefficiency of job seeking	397	339	261	211	176
w tym: of which:					
wyczerpane wszystkie znane możliwości poszukiwania pracy tried every known method of job search	188	155	100	84	75
przekonanie o niemożności znalezienia pracy convinced of impossibility to find work	208	184	161	127	101

Źródło: badania własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy

Total labour force slack

W okresie, gdy największym problemem polskiego rynku pracy było wysokie bezrobocie, istnienie pozostałych kategorii niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy nie było traktowane jako pierwszoplanowe. Obecnie, w obliczu starzenia się zasobów pracy w Polsce, uwagę przyciągają rezerwy niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy i ich aktywizacja⁶⁶.

Zgodnie z metodologią przyjętą przez Eurostat za MOP, do zbiorowości niewykorzystanych zasobów pracy, poza bezrobotnymi, zalicza się:

- grupę niepełnozatrudnionych (pracujący w niepełnym wymiarze czasu, którzy chcieliby pracować więcej godzin tygodniowo i są na to gotowi);
- grupę biernych zawodowo poszukujących pracy, ale niegotowych do jej podjęcia;
- grupę biernych zawodowo nieposzukujących pracy, ale gotowych do jej podjęcia.

⁶⁶ GUS, Wybrane aspekty rynku pracy w 2018 r., (2019), Warszawa.

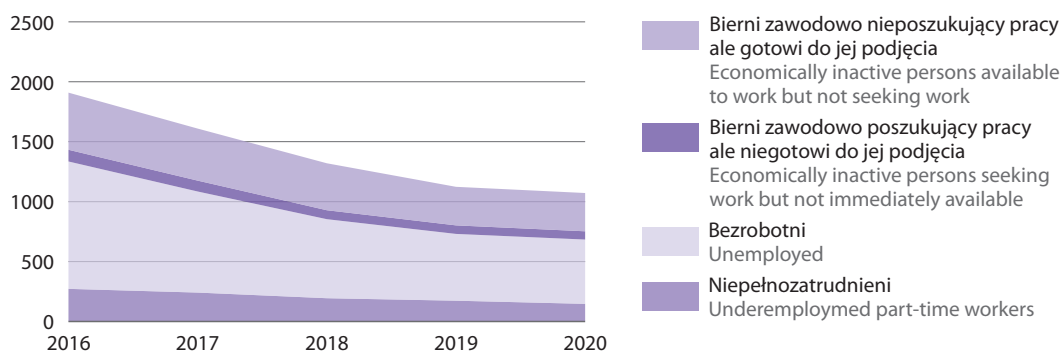
W 2020 r. suma niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy wraz z osobami bezrobotnymi wyniosła 1 072 tys. osób (spadek o 4,5% w stosunku do 2019 r.), a jej relacja do osób aktywnych zawodowo stanowiła 6,3%. W ciągu ostatnich 5 lat udział ten zmniejszył się o 4,8 p. proc. Na uwagę zasługuje fakt, że liczba osób w poszczególnych kategoriach niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy spadała w ciągu ostatnich 5 lat, ze szczególnym uwzględnieniem kategorii bezrobotnych, a także biernych zawodowo nieposzukujących pracy, ale gotowych do jej podjęcia. Liczba kobiet w kategorii niewykorzystanych potencjalnych zasobów pracy wynosiła 547 tys., co stanowiło 51,0% tej wielkości ogółem (spadek o 1,4 p. proc. w stosunku do 2019 r.).

Tablica 33. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (osoby w wieku 15–74 lata)
Table 33. Total labour force slack (population aged 15–74 years)

Wyszczególnienie Specification	2016		2017		2018		2019		2020	
	w tys. in thousand									
	razem total	w tym kobiety of which females	razem total	w tym kobiety of which females	razem total	w tym kobiety of which females	razem total	w tym kobiety of which females	razem total	w tym kobiety of which females
Niepełnozatrudnieni Underemployed part-time workers	272	172	241	157	194	116	173	106	147	91
Bezrobotni Unemployed persons	1 063	482	844	380	659	296	558	274	537	249
Bierni zawodowo poszukujący pracy, ale niegotowi do jej podjęcia Economically inactive persons seeking a job but not immediately available	97	52	90	51	75	43	71	43	69	36
Bierni zawodowo nieposzukujący pracy, ale gotowi do jej podjęcia Economically inactive persons available to work but not seeking	477	262	435	230	392	201	321	166	319	171

Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

Wykres 73. Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (osoby w wieku 15–74 lata)
Chart 73. Total labour force slack (population aged 15–74 years)

Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie

Average monthly wages and salaries

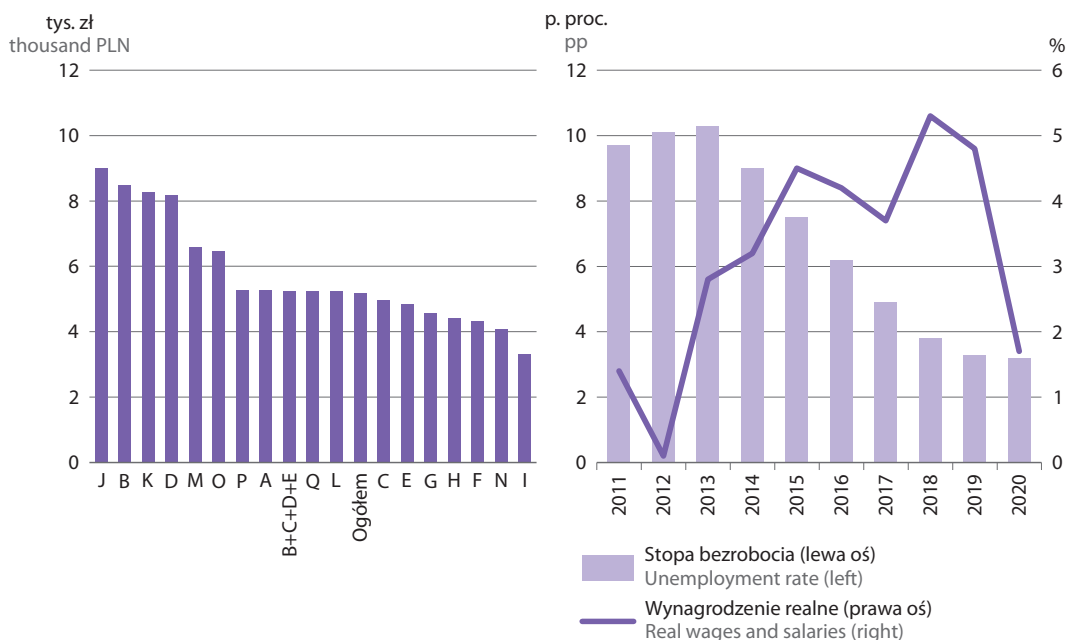
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej w 2020 r. wyniosło 5 167 zł i było wyższe o 5,1% niż w 2019 r., tj. rosło w niższym tempie niż w poprzednim roku (7,1%). W sektorze przedsiębiorstw przeciętne miesięczne wynagrodzenie wyniosło 5 411 zł i było wyższe o 4,7%. Najwyższe przeciętne wynagrodzenie występowało w sekcji informacja i komunikacja (sekcja J) – 9 015 zł. W następnej kolejności najwyższe wynagrodzenia odnotowano w górnictwie i wydobywaniu (sekcja B), gdzie wyniosło 8 476 zł oraz w działalności finansowej i ubezpieczeniowej (sekcja K) – 8 277 zł. Najniższe przeciętne wynagrodzenia występowały w administrowaniu i działalności wspierającej (sekcja N) – 4 088 zł oraz w zakwaterowaniu i gastronomii (sekcja I) – 3 310 zł.

Tablica 34. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej oraz płaca minimalna
Table 34. Average monthly wages and salaries in national economy and minimum wage

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
Przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej (w zł) Average monthly wages and salaries in national economy (in PLN)	4 052	4 272	4 590	4 918	5 167
Płaca minimalna (w zł) Minimum wage (in PLN)	1 850	2 000	2 100	2 250	2 600
Udział płacy minimalnej w przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniu (w %) Share of minimum wage in average monthly wages and salaries (in %)	45,7	46,8	45,8	45,8	50,3

Źródło: GUS, Biuletyn Statystyczny, dane Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.
Source: Statistics Poland: Statistical bulletin, Ministry of Family, Labour and Social Policy data.

Wykres 74. Przeciętne nominalne wynagrodzenie według sekcji PKD w 2020 r. oraz poziom wynagrodzenia realnego i zmiana stopy bezrobocia w latach 2011–2020
Chart 74. Average nominal wages and salaries by NACE sections in 2020 and level of real wages and salaries and change in the unemployment rate in 2011–2020

Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

Płaca minimalna w 2020 r. wynosiła 2 600 zł i była wyższa o 15,6% niż rok wcześniej. Płaca minimalna stanowiła 50,3% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, co oznaczało poziom o 4,5 p. proc. wyższy niż w 2019 r. W okresie od 2016 r. wynagrodzenie minimalne wzrosło o 40,5% (z poziomu 1 850 zł).

W sektorze przedsiębiorstw w 2020 r. wynagrodzenia w ujęciu realnym wzrosły o 1,5% w porównaniu z poprzednim rokiem. W sferze budżetowej wynagrodzenia realne wzrosły o 5,7%.

4. Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych w Polsce

4. Income situation of households in Poland

W 2020 r. sytuacja materialna gospodarstw domowych w Polsce nieznacznie się poprawiła mimo pandemii COVID-19, która miała znaczący wpływ na poziom i strukturę wydatków⁶⁷. Gospodarstwa domowe osiągały wyższe dochody, ale w porównaniu z poprzednim rokiem nieco mniej wydawały. Dynamika poprawy sytuacji dochodowej była niższa niż w roku poprzednim. W 2020 r. odnotowano wzrost odsetka osób skrajnie ubogich z ok. 4% w 2019 r. do ok. 5%, przy wyraźnym spadku poziomu wydatków gospodarstw domowych⁶⁸, co wiązało się z wprowadzeniem od marca 2020 r. zamrożenia części gospodarki w wyniku pandemii COVID-19.

Dochód rozporządzalny gospodarstw domowych

Available income of households

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwach domowych ogółem w 2020 r. wyniósł 1 919 zł. Jego wartość realna zwiększyła się o 2,0%, natomiast w 2019 r. był to wzrost o 5,0%.

Wartość realna dochodów rosła w większości grup społeczno-ekonomicznych, poza gospodarstwami pracującymi na własny rachunek poza gospodarstwem rolnym (spadek o 0,1%) oraz gospodarstwami rencistów (spadek o 2,6%). Najwyższy przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny występował wśród gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek. Kształtował się na poziomie 2 238 zł i był realnie niższy o 0,1% niż w 2019 r. Jednocześnie dochód w tej grupie gospodarstw domowych był o 16,6% wyższy od średniego dochodu w gospodarstwach ogółem. W gospodarstwach domowych pracowników dochód wyniósł 1 937 zł i w cenach realnych zwiększył się o 2,3%. W grupie gospodarstw domowych emerytów dochód wyniósł 1 941 zł i był realnie wyższy o 0,2% niż w poprzednim roku. Najniższym przeciętnym miesięcznym dochodem rozporządzalnym na osobę w 2020 r. dysponowały gospodarstwa domowe rencistów (1 522 zł), gdzie spadł on realnie o 2,6%, i był o 20,7% niższy od poziomu średniego. W grupie gospodarstw domowych rolników dochody nominalne kształtowały się na poziomie 1 854 zł, co oznaczało ich wzrost realny o 7,7%. Jednocześnie w strukturze dochodu rozporządzalnego tych gospodarstw zaznaczył się realny wzrost dochodów z indywidualnego gospodarstwa rolnego o 12,0% w stosunku do 2019 r.

⁶⁷ GUS, Sytuacja gospodarstw domowych w 2020 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych, (2021), Warszawa.

⁶⁸ GUS, Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2020 r. (2021), Warszawa.

Tablica 35. Przepiętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych
 Table 35. Average monthly available income per capita in households

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019
Wartość nominalna w cenach bieżących w zł Nominal value in current prices in PLN					
Ogółem Total	1 475	1 598	1 693	1 819	1 919
Pracownicy Employees	1 495	1 608	1 703	1 832	1 934
Pracujący na własny rachunek Self-employed	1 792	1 919	2 012	2 174	2 238
Emeryci Retirees	1 569	1 630	1 733	1 864	1 941
Renciści Pensioners	1 164	1 296	1 355	1 498	1 522
Rolnicy Farmers	1 151	1 576	1 579	1 667	1 854
Realny, rok poprzedni=100 In real terms, previous year=100					
Ogółem Total	107,0	106,3	104,3	105,0	102,0
Pracownicy Employees	108,4	105,6	104,2	105,2	102,3
Pracujący na własny rachunek Self-employed	103,7	105,1	103,2	105,6	99,9
Emeryci Retirees	104,5	101,6	104,4	104,8	100,2
Renciści Pensioners	104,6	108,9	102,7	107,8	97,4
Rolnicy Farmers	111,0	134,0	98,5	103,5	107,7

Źródło: badania własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Wydatki gospodarstw domowych Expenditures of households

Przepiętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę, na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych, w 2020 r. wyniosły 1 210 zł i były realnie niższe o 6,5% od wydatków w 2019 r. We wszystkich grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych wystąpił w 2020 r. ich realny spadek w stosunku do 2019 r. średnio o 6,5% (od 5,7% w grupie emerytów do 11,1% w grupie rolników). Udział wydatków w dochodzie rozporządzalnym w 2020 r. wyniósł 63,0% i był niższy o 5,8 p. proc. niż w roku poprzednim. W latach 2016–2019 udział ten również zmniejszał się (w 2016 r. wynosił 76,7%). Według podziału na grupy społeczno-ekonomiczne, najwyższy odsetek wydatków w dochodzie zaobserwowano wśród osób z gospodarstw domowych rencistów, gdzie wyniósł on 78,8%. Najniższy odsetek wydatków w dochodzie wystąpił wśród gospodarstw domowych rolników (45,3%).

Tablica 36. Przeciętne miesięczne wydatki na 1 osobę w gospodarstwach domowych
 Table 36. Average monthly expenditures per capita in households

Wyszczególnienie Specification	2015	2016	2017	2018	2019
Wartość nominalna w cenach bieżących w zł Nominal value in current prices in PLN					
Ogółem Total	1 132	1 176	1 187	1 252	1 210
Pracownicy Employees	1 123	1 168	1 170	1 236	1 186
Pracujący na własny rachunek Self-employed	1 315	1 368	1 400	1 472	1 412
Emeryci Retirees	1 266	1 296	1 297	1 364	1 336
Renciści Pensioners	1 040	1 132	1 141	1 222	1 200
Rolnicy Farmers	815	868	872	914	840
Udział wydatków w dochodzie w % Share of expenditures in income in %					
Ogółem Total	76,7	73,6	70,1	68,8	63,0
Pracownicy Employees	75,1	72,6	68,7	67,4	61,3
Pracujący na własny rachunek Self-employed	73,4	71,3	69,6	67,7	63,1
Emeryci Retirees	80,7	79,5	74,8	73,2	68,8
Renciści Pensioners	89,3	87,4	84,2	81,6	78,8
Rolnicy Farmers	70,8	55,1	55,2	54,8	45,3

Źródło: badania własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe w 2020 r., tak jak w latach poprzednich, miały najwyższy udział w wydatkach ogółem. Udział ten wyniósł 27,7% i był wyższy niż w roku poprzednim o 2,6 p. proc. Drugi co do wielkości udział stanowiły wydatki związane z utrzymaniem mieszkania lub domu i nośnikami energii, tj. 18,8% (w 2019 r. było to 18,0%).

Rozdział 3

Chapter 3

Finanse publiczne

Public finances

1. Sytuacja finansów publicznych na świecie

1. Situation of global public finance

Procesy fiskalne

Fiscal processes

Sytuacja finansów publicznych na świecie w 2020 r. kształtowała się w niesprzyjającym otoczeniu makroekonomicznym, w efekcie czego nastąpiło znaczne poluzowanie fiskalne. W grupie krajów rozwiniętych deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych wyniósł 11,7% PKB, co oznaczało wzrost o 8,7 p. proc. PKB w relacji do roku poprzedzającego. W 2020 r. w grupie gospodarek wschodzących i rozwijających się także dokonano znaczącego poluzowania fiskalnego, co uzewnętrzniło się wzrostem deficytu do 9,5% PKB, czyli o 4,8 p. proc.

Tablica 37. Saldo (nadwyżka/deficyt) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych
Table 37. General government net lending/borrowing (deficit/surplus) and gross debt

Wyszczególnienie Specification	Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych General government net lending/borrowing					Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych General government debt				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w % PKB					in % of GDP				
Gospodarki rozwinięte Advanced Economies	-2,7	-2,4	-2,5	-2,9	-11,7	105,5	103,1	102,5	103,8	120,1
USA	-4,3	-4,6	-5,4	-5,7	-15,8	106,6	105,6	106,6	108,2	127,1
Japonia Japan	-3,8	-3,3	-2,7	-3,1	-12,6	232,5	231,4	232,5	234,9	256,2
Unia Europejska European Union	-1,3	-0,8	-0,4	-0,5	-7,4	85,9	83,3	81,3	79,2	91,7
Strefa euro Euro area	-1,5	-0,9	-0,5	-0,6	-7,6	90,1	87,7	85,8	84,0	96,9
Niemcy Germany	1,2	1,4	1,8	1,5	-4,2	69,3	65,1	61,8	59,6	68,9
W. Brytania United Kingdom	-3,3	-2,4	-2,2	-2,3	-13,4	86,8	86,3	85,8	85,2	103,7

Tablica 37. Saldo (nadwyżka/deficyt) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych (dok.)
 Table 37. General government net lending/borrowing (deficit/surplus) and gross debt (cont.)

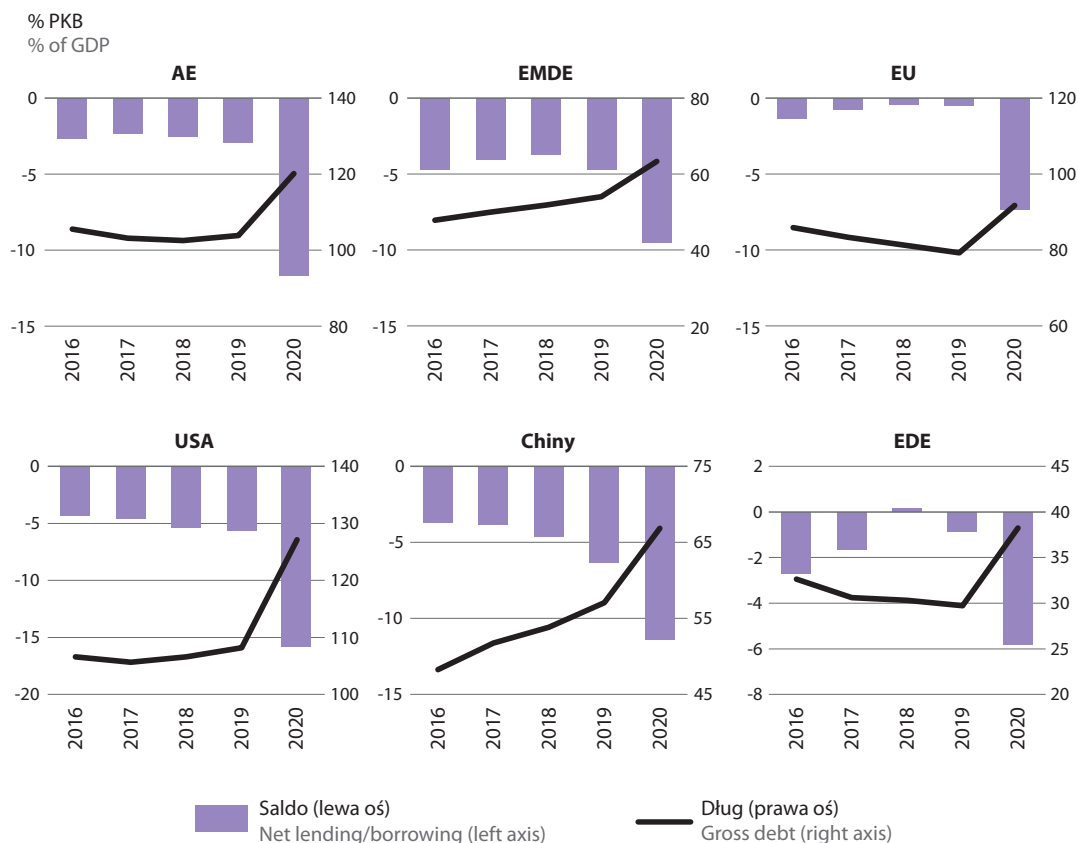
Wyszczególnienie Specification	Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych General government net lending/borrowing					Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych General government debt				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w % PKB					in % of GDP				
Gospodarki wschodzące i rozwijające się Emerging market and developing economies	-4,7	-4,1	-3,7	-4,7	-9,5	47,8	50,0	51,8	54,1	63,4
w tym: of which:										
Wschodząca i rozwijająca się Europa Emerging and developing Europe	-2,7	-1,6	0,2	-0,8	-5,8	32,6	30,6	30,3	29,7	38,2
Turcja Turkey	-2,3	-2,2	-3,7	-5,6	-5,4	28,0	28,0	30,2	32,6	36,8
Wschodząca i rozwijająca się Azja Emerging and developing Asia	-3,9	-3,9	-4,5	-5,9	-10,6	49,6	52,3	53,8	56,6	66,6
Chiny China	-3,7	-3,8	-4,7	-6,3	-11,4	48,2	51,7	53,8	57,1	66,8
Indie India	-7,1	-6,4	-6,3	-7,4	-12,3	68,7	69,5	70,2	73,9	89,6
Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean	-5,9	-5,4	-5,0	-4,0	-8,7	56,2	60,8	67,1	68,1	77,2
Brazylia Brazil	-9,0	-7,9	-7,1	-5,9	-13,4	78,3	83,6	85,6	87,7	98,9
Meksyk Mexico	-2,8	-1,1	-2,2	-2,3	-4,6	56,7	54,0	53,6	53,3	60,6
Wspólnota Niepodległych Państw Commonwealth of Independent States	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosja Russia	-3,7	-1,5	2,9	1,9	-4,1	14,8	14,3	13,6	13,8	19,3
Bliski Wschód, Afryka Północna i Pakistan Middle East and North Africa and Pakistan	-8,8	-5,2	-2,3	-3,5	-9,3	43,7	43,9	43,6	48,0	56,0
Egipt Egypt	-12,5	-10,4	-9,4	-8	-7,9	97	103	92,5	84,2	90,2
Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa	-4,5	-4,5	-3,5	-4,1	-6,9	43,3	45,5	48,3	51,5	57,8
Republika Południowej Afryki South Africa	-4,1	-4,4	-4,1	-5,3	-12,2	51,5	53,0	56,7	62,2	77,1

Źródło: dane MFW (WEO i Fiscal Monitor, April 2021).

Source: data of the IMF (WEO and Fiscal Monitor, April 2021).

W 2020 r. dług sektora instytucji rządowych i samorządowych grupy krajów rozwiniętych wyniósł 120,1% ich PKB. Zgodnie z obliczeniami MFW, nastąpił wzrost tej relacji o 16,3 p. proc. (wobec wzrostu o 1,3 p. proc. w roku poprzednim). W krajach wschodzących i rozwijających się zadłużenie także wzrosło, osiągając na koniec 2020 r. poziom 63,4% PKB. Przyrost długu do PKB w tej grupie krajów wyniósł 9,3 p. proc. w porównaniu z 2,3 p. proc. w 2019 r.

Wykres 75. Saldo (nadwyżka/deficyt) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych
Chart 76. General government net lending/borrowing (deficit/surplus) and gross debt

Źródło: dane MFW (WEO i Fiscal Monitor, April 2021).

Source: data of the IMF (WEO and Fiscal Monitor, April 2021).

Wieloaspektowy pomiar salda sektora publicznego

Multi-faceted measurement of public sector balance

Na zmiany salda sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalnego) wpływ ma szereg czynników. Kształtowanie się tego salda wynika m.in. z długookresowych i bieżących procesów fiskalnych oraz uwarunkowań makroekonomicznych. W poniższym podrozdziale został przedstawiony wykorzystywany w dalszej analizie system miar sald, który charakteryzuje sytuację fiskalną z różnych punktów widzenia. Uwzględnia on następujące pojęcia:

- saldo skorygowane cyklicznie, które uzyskiwane jest po wyłączeniu wpływu wahań cyklicznych gospodarki na stan finansów publicznych;
- saldo strukturalne, które jest zbliżoną kategorią do salda skorygowanego cyklicznie, jednak dodatkowo z wyłączonymi wpływami czynników jednorazowych lub występujących przejściowo;
- saldo pierwotne uzyskiwane jest poprzez wyłączenie kosztów obsługi długu z wydatków publicznych.

Szacunki za 2020 r. dla gospodarek rozwiniętych wskazują na znaczne poluzowanie salda nominalnego sektora instytucji rządowych i samorządowych (o 8,7 p. proc.). Pozostałe miary również uległy pogorszeniu: saldo skorygowane cyklicznie o 5,7 p. proc., saldo strukturalne o 4,8 p. proc., zaś pierwotne o 8,8 p. proc.

W krajach rozwijających się i wschodzących odnotowano poluzowanie salda nominalnego o 4,8 p. proc. Deficyt skorygowany cyklicznie uległ pogorszeniu o 3,4 p. proc. Z głównych gospodarek wschodzą-

cych i rozwijających się deficyt strukturalny uległ poprawie tylko w Turcji (o 1,5 p. proc.) oraz Egipcie (o 0,7 p. proc.), zaś uległ najbardziej znaczącemu pogorszeniu w Rosji (o 6,4 p. proc.) oraz w Brazylii (o 5,7 p. proc.). Saldo pierwotne w krajach rozwijających się i wschodzących uległo pogorszeniu o 4,8 p. proc.

Tablica 38. Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalne) oraz dodatkowe miary sald

Table 38. General government net lending/borrowing (nominal) and additional balance measures

Wyszczególnienie ^a Specification ^a	Saldo GG Net lending/borrowing		Skorygowane cyklicznie (CAB) Cyclically adjusted		Strukturalne (SB) Structural		Pierwotne (PB) Primary	
	2020	zmiana ^b change ^b	2020	zmiana ^b change ^b	2020	zmiana ^b change ^b	2020	zmiana ^b change ^b
	w % in %	w p. proc. in pp.	w % in %	w p. proc. in pp.	w % in %	w p. proc. in pp.	w % in %	w p. proc. in pp.
Gospodarki rozwinięte Advanced Economies	-11,7	-8,7	-9,0	-5,7	-8,0	-4,8	-10,3	-8,8
w tym: of which:								
USA	-15,8	-10,2	-11,7	-5,6	-11,7	-5,6	-13,6	-10,2
Japonia Japan	-12,6	-9,5	-11,3	-8,7	-11,3	-8,7	-11,9	-9,5
Unia Europejska European Union	-7,4	-6,9	-6,1	-7,0
Strefa euro Euro area	-7,6	-7,0	-5,1	-4,4	-4,0	-3,5	-6,3	-7,1
Niemcy Germany	-4,2	-5,7	-2,8	-4,1	-2,6	-3,9	-3,8	-5,9
W. Brytania United Kingdom	-13,4	-11,1	-10,8	-8,5	0,5	2,9	-12,3	-11,4
Gospodarki wschodzące i rozwija- jące się Emerging market and developing economies	-9,5	-4,8	-8,1	-3,4	.	.	-7,7	-4,8
w tym: of which:								
Wschodząca i rozwijająca się Europa Emerging and developing Europe	-5,8	-5,0	-5,3	-4,3	.	.	-4,6	-4,8
Turcja Turkey	-5,4	0,2	-4,6	0,7	-3,3	1,5	-3,5	0,3
Wschodząca i rozwijająca się Azja Emerging and developing Asia	-10,6	-4,7	-8,8	-3,2	.	.	-8,9	-4,6
Chiny China	-11,4	-5,0	-9,7	-3,8	-9,7	-3,8	-10,4	-4,9
Indie India	-12,3	-4,8	-8,2	-0,8	-8,2	-0,8	-6,8	-4,0
Ameryka Łacińska i Karaiby Latin America and the Caribbean	-8,7	-4,7	-7,0	-3,3	.	.	-5,5	-5,1
Brazylia Brazil	-13,4	-7,5	-11,9	-6,1	-11,9	-5,7	-9,2	-8,3
Meksyk Mexico	-4,6	-2,2	-3,2	-1,1	-2,8	-0,5	-0,6	-2,0

a Salda prezentowane są jako % PKB, z wyjątkiem sald po korekcie cyklicznej, które są mierzone jako % PKB potencjalnego. b Zmiana oznacza różnicę pomiędzy rokiem analizowanym a rokiem poprzednim. c Wskaźnik obliczony w oparciu o PKB sprzed letniej rewizji bazy WEO.

a Balances are shown as a % of GDP, except balances after cyclical adjustment, which are measured as a % of potential GDP. b Change means the difference between analyzed and previous year. c The indicator was calculated on the basis of GDP prior to summer revision of WEO database.

Tablica 38. Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych (nominalne) oraz dodatkowe miary sald (dok.)

Table 38. General government net lending/borrowing (nominal) and additional balance measures (cont.)

Wyszczególnienie ^a Specification ^a	Saldo GG Net lending/borrowing		Skorygowane cyklicznie (CAB) Cyclically adjusted		Strukturalne (SB) Structural		Pierwotne (PB) Primary	
	2020	zmiana ^b change ^b	2020	zmiana ^b change ^b	2020	zmiana ^b change ^b	2020	zmiana ^b change ^b
	w % in %	w p. proc. in pp.	w % in %	w p. proc. in pp.	w % in %	w p. proc. in pp.	w % in %	w p. proc. in pp.
Wspólnota Niepodległych Państw Commonwealth of Independent States	-	-	-	-
Rosja Russia	-4,1	-6,0	-4,4	-6,4	-4,4	-6,4	-3,6	-5,8
Bliski Wschód, Afryka Północna i Pakistan Middle East, North Africa and Pakistan	-9,3	-5,8	-8,2	-5,9
Egipt Egypt	-7,9	0,1	-7,0	0,7	-7,0	0,7	1,3	-0,1
Afryka Subsaharyjska Sub-Saharan Africa	-6,9	-2,9	-4,1	-2,6
Republika Południowej Afryki South Africa	-12,2	-7,0	-8,1	-3,2	-8,1	-3,2	-7,7	-6,4

a Salda prezentowane są jako % PKB, z wyjątkiem sald po korekcie cyklicznej, które są mierzone jako % PKB potencjalnego. b Zmiana oznacza różnicę pomiędzy rokiem analizowanym a rokiem poprzednim. c Wskaźnik obliczony w oparciu o PKB sprzed letniej rewizji bazy WEO.

a Balances are shown as a % of GDP, except balances after cyclical adjustment, which are measured as a % of potential GDP. b Change means the difference between analyzed and previous year. c The indicator was calculated on the basis of GDP prior to summer revision of WEO database.

Źródło: dane MFW (WEO i Fiscal Monitor, April 2021).

Source: data of the IMF (WEO and Fiscal Monitor, April 2021).

2. Polityka fiskalna w krajach Unii Europejskiej

2. Fiscal policy in European Union countries

Kształtowanie się salda i długu krajów UE

Evolution of net lending/borrowing and debt of EU countries

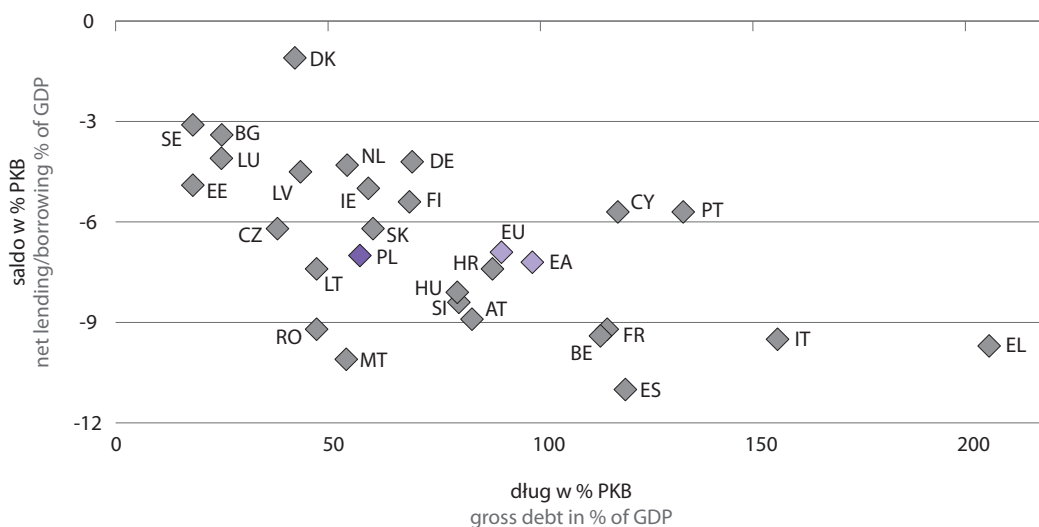
W Unii Europejskiej nastąpiło znaczne pogorszenie wyniku sektora instytucji rządowych i samorządowych⁶⁹. Deficyt wzrósł do 6,9% PKB z 0,6% PKB. Wszystkie państwa Unii odnotowały saldo w deficycie, który dla Polski wyniósł 7,0% wobec 0,7% PKB w 2019 r. Zadłużenie sektora w UE wzrosło o 13,2 p. proc. i wyniosło 90,8%, zaś w Polsce zmiana wyniosła 11,9 p. proc. do poziomu 57,5%. W 2020 r. wartości referencyjne z Traktatu z Maastricht dla długu sektora instytucji rządowych i samorządowych zostały zawieszane na czas trwania pandemii SARS-COVID-19⁷⁰.

⁶⁹ W tej części analizowana jest miara salda sektora instytucji rządowych i samorządowych, z uwzględnieniem reguł rachunkowości przyjętych do Procedury Nadmiernego Deficytu (EDP).

⁷⁰ Komisja Europejska, COM(2020)123: Communication From The Commission To The Council on the activation of the general escape clause of the Stability and Growth Pact, Marzec 2020.

Wykres 76. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej w 2020 r.

Chart 76. General government surplus/deficit (net lending/borrowing) and gross debt in the European Union in 2020

Źródło: dane Eurostatu, Kwiecień/Maj 2021.
Source: data of the Eurostat, April/May 2021.

Tablica 39. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej

Table 39. General government net lending/borrowing (deficit/surplus) and gross debt in European Union

Kraje Countries	Nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych wg EDP General government net lending/borrowing according to EDP					Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych General government debt				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w % PKB in % of GDP					w % PKB in % of GDP				
Unia Europejska European Union	-1,3	-0,8	-0,4	-0,6	-6,9	84,0	81,6	79,5	77,6	90,8
Strefa euro Euro area	-1,5	-1,0	-0,5	-0,6	-7,2	90,0	87,8	85,8	84,1	98,1
Austria Austria	-1,5	-0,8	0,2	0,7	-8,9	82,9	78,3	74,0	70,4	83,9
Belgia Belgium	-2,4	-0,7	-0,8	-1,9	-9,4	104,9	101,7	99,8	98,6	114,1
Bułgaria Bulgaria	0,1	1,1	2,0	2,1	-3,4	29,3	25,3	22,3	20,4	25,0
Chorwacja Croatia	-1,0	0,8	0,2	0,4	-7,4	80,8	77,8	74,7	73,2	88,7
Cypr Cyprus	0,3	2,0	-3,7	1,7	-5,7	103,4	93,9	100,6	95,5	118,2
Czechy Czechia	0,7	1,5	0,9	0,3	-6,2	36,8	34,7	32,6	30,8	38,1
Dania Denmark	0,1	1,8	0,7	3,7	-1,1	37,2	35,8	33,9	33,2	42,2
Estonia Estonia	-0,5	-0,8	-0,6	-0,3	-4,9	10,2	9,3	8,4	8,4	18,2
Finlandia Finland	-1,7	-0,7	-0,9	-1,1	-5,4	63,2	61,3	59,6	59,4	69,2
Francja France	-3,6	-2,9	-2,3	-3,0	-9,2	98,0	98,3	98,1	98,1	115,7

Tablica 39. Nadwyżka/deficyt (saldo) i dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej (dok.)

Table 39. General government net lending/borrowing (deficit/surplus) and gross debt in European Union (cont.)

Kraje Countries	Nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych wg EDP General government net lending/borrowing according to EDP					Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych General government debt				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w % PKB					in % of GDP				
Grecja Greece	0,5	0,7	1,0	1,5	-9,7	178,5	176,2	181,2	176,6	205,6
Hiszpania Spain	-4,3	-3,0	-2,5	-2,8	-11,0	99,2	98,6	97,6	95,5	120,0
Holandia Netherlands	0,0	1,3	1,4	1,7	-4,3	61,9	56,9	52,4	48,6	54,5
Irlandia Ireland	-0,7	-0,3	0,1	0,4	-5,0	73,8	67,7	63,5	58,8	59,5
Litwa Lithuania	0,2	0,5	0,6	0,3	-7,4	39,7	39,1	33,8	36,3	47,3
Luksemburg Luxembourg	1,8	1,3	3,1	2,2	-4,1	20,1	22,3	21,0	22,1	24,9
Łotwa Latvia	0,2	-0,8	-0,8	-0,2	-4,5	40,9	39,3	37,2	36,9	43,5
Malta Malta	1,0	3,3	1,9	0,5	-10,1	55,5	50,3	45,6	43,1	54,3
Niemcy Germany	1,2	1,2	1,9	1,4	-4,2	69,2	65,3	61,9	59,8	69,8
Polska Poland	-2,4	-1,5	-0,2	-0,7	-7,0	54,3	50,6	48,8	46,0	57,5
Portugalia Portugal	-1,9	-3,0	-0,4	0,2	-5,7	131,5	126,1	122,0	117,7	133,6
Rumunia Romania	-2,6	-2,6	-2,9	-4,3	-9,2	37,3	35,1	34,7	35,2	47,3
Słowacja Slovakia	-2,5	-1,0	-1,0	-1,3	-6,2	52,0	51,3	49,4	48,0	60,6
Słowenia Slovenia	-1,9	0,0	0,7	0,5	-8,4	78,7	74,1	70,4	66,1	80,8
Szwecja Sweden	1,0	1,4	0,8	0,5	-3,1	42,2	40,8	38,8	35,1	39,9
Węgry Hungary	-1,8	-2,5	-2,1	-2,0	-8,1	75,5	72,9	70,2	66,3	80,4
Włochy Italy	-2,4	-2,4	-2,2	-1,6	-9,5	134,8	134,1	134,8	134,8	155,8

Źródło: dane Eurostatu.

Source: data of the Eurostat.

W 2020 r. nie odnotowano nadwyżek strukturalnych i pierwotnych w krajach UE. Deficyt strukturalny⁷¹ całej Unii Europejskiej wyniósł 4,8% PKB potencjalnego⁷², co jest pogorszeniem tej wielkości o 3,5 p. proc. w relacji do roku poprzedniego. Największy deficyt strukturalny odnotowano dla Portugalii (8,6%) i Austrii (8,2%), zaś najpłytszy deficyt wystąpił w Irlandii (0,1%) i w Czechach (0,4%). Deficyt Polski również się pogorszył i wyniósł 3,3 % PKB potencjalnego.

Nadwyżek pierwotnych w 2020 r. nie odnotowano. Największy deficyt pierwotny wystąpił we Francji (8,4%) oraz Polsce (8,1%). Dla Polski jest to pierwszy deficyt w tej kategorii po trzech latach nadwyżek. Dla Unii ogółem deficyt pierwotny wyniósł 6,7%.

⁷¹ Definicje użytych poniżej miar sald są zbliżone do tych używanych przez MFW i opisane są poniżej w części dotyczącej polityki fiskalnej w UE. Szczegółowe informacje zawarte zostały we wcześniejszych edycjach publikacji, w tym: GUŚ, Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2019 r. na tle procesów w gospodarce światowej, (2020), Warszawa, s. 180–181.

⁷² Wskaźniki sald, z których wyłączony został wpływ cyklu koniunkturalnego, są podawane jako % PKB potencjalnego.

Tablica 40. Wysiłek konsolidacyjny w Unii Europejskiej w 2020 r. (mierzony poziomem salda i jego zmianą)
 Table 40. Consolidation effort in European Union in 2020 (measured by balance level and its change)

Wyszczególnienie Specification	Nominalne według EDP Nominal according to EDP		Skorygowane cyklicznie (CAB) Cyclically adjusted		Strukturalne (SB) Structural		Pierwotne (PB) Primary	
	2020	zmiana change	2020	zmiana change	2020	zmiana change	2020	zmiana change
	w % in %	p. proc. in pp.	w % in %	p. proc. in pp.	w % in %	p. proc. in pp.	w % in %	p. proc. in pp.
Unia Europejska European Union	-6,9	-6,3	-4,8	-3,4	-4,8	-3,5	-6,7	-7,7
Strefa euro Euro area	-7,2	-6,6	-4,8	-3,3	-4,8	-3,5	-6,8	-7,8
Austria Austria	-8,9	-9,6	-6,6	-5,8	-8,2	-5,3	-4,7	-6,8
Belgia Belgium	-9,4	-7,5	-6,7	-3,6	-2,0	-3,0	-6,8	-6,9
Bułgaria Bulgaria	-3,4	-5,5	-2,0	-3,0	-4,2	-3,2	-2,2	-4,8
Chorwacja Croatia	-7,4	-7,8	-4,0	-2,3	-5,8	-3,9	-4,8	-7,4
Cypr Cyprus	-5,7	-7,4	-4,8	-3,5	-5,7	-3,6	-4,6	-8,8
Czechy Czechia	-6,2	-6,5	-4,2	-3,2	-0,4	-3,9	-5,8	-6,8
Dania Denmark	-1,1	-4,8	-1,2	-4,7	-3,4	-4,3	-6,4	-10,7
Estonia Estonia	-4,9	-4,6	-4,1	-2,1	-5,4	-4,9	-8,3	-8,0
Finlandia Finland	-5,4	-4,3	-5,3	-3,7	-1,4	-1,8	-6,6	-6,3
Francja France	-9,2	-6,2	-5,3	-1,1	-4,0	-2,3	-8,4	-6,9
Grecja Greece	-9,7	-11,2	-0,4	-4,2	-6,0	-2,0	-3,4	-7,8
Hiszpania Spain	-11,0	-8,2	-6,2	-2,0	-5,1	-1,8	-7,7	-7,2
Holandia Netherlands	-4,3	-6,0	-4,6	-5,1	-6,6	-5,8	-5,5	-8,0
Irlandia Ireland	-5,0	-5,4	-5,4	-4,9	-0,1	-2,9	-4,4	-6,0
Litwa Lithuania	-7,4	-7,7	-4,8	-3,4	-2,2	-4,6	-6,4	-7,5
Luksemburg Luxembourg	-4,1	-6,3	-2,2	-4,6	-6,6	-2,3	-4,5	-7,0
Łotwa Latvia	-4,5	-4,3	-5,7	-3,8	-7,7	-6,4	-6,6	-7,0
Malta Malta	-10,1	-10,6	-6,9	-5,2	-4,6	-4,9	-5,2	-7,1
Niemcy Germany	-4,2	-5,6	-3,4	-4,3	-4,1	-2,1	-6,3	-8,5
Polska Poland	-0,7	-0,5	-2,7	-0,8	-2,7	-0,8	0,6	-0,6
Portugalia Portugal	0,2	0,6	-1,1	0,5	-0,5	0,4	3,2	0,3
Rumunia Romania	-4,3	-1,4	-4,4	-1,2	-4,3	-1,4	-3,1	-1,3
Słowacja Slovakia	-1,3	-0,3	-2,3	-0,2	-2,3	-0,2	-0,1	-0,4
Słowenia Slovenia	0,5	-0,2	-0,9	-0,2	-0,8	-0,2	2,3	-0,5
Szwecja Sweden	0,5	-0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,9	-0,4
Węgry Hungary	-2,0	0,1	-3,9	-0,4	-3,8	-0,2	0,2	0,0
W. Brytania United Kingdom	-2,1	0,1	-2,7	0,1	-2,7	0,1	0,1	-0,1
Włochy Italy	-1,6	0,6	-1,5	0,7	-1,5	0,8	1,7	-0,3

Źródło: dane KE (Eurostatu i Ameco).

Source: data of the EC (Eurostat and Ameco).

Instrumentarium pomiaru sytuacji fiskalnej w UE

Instrumentalities for measuring fiscal positions in the EU

W ramach polityki gospodarczej Unii Europejskiej w zakresie finansów publicznych stosowane jest szereg wielkości. W niniejszym opracowaniu, w analizie dotyczącej procesów sektora finansów publicznych krajów UE punktem wyjścia jest pojęcie:

- saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych liczone zgodnie z regułami EDP: wielkość salda sektora publicznego liczona zgodnie z ESA, dodatkowo skorygowana o efekty operacji na instrumentach zarządzania długiem publicznym np. swapów, forward rates agreement (FRA) itp. oraz po wyłączeniu wpływów czynników jednorazowych i przejściowych.

W celu analizy wpływu bieżącej sytuacji gospodarczej na politykę fiskalną na bazie salda sektora definiuje się dodatkowe salda:

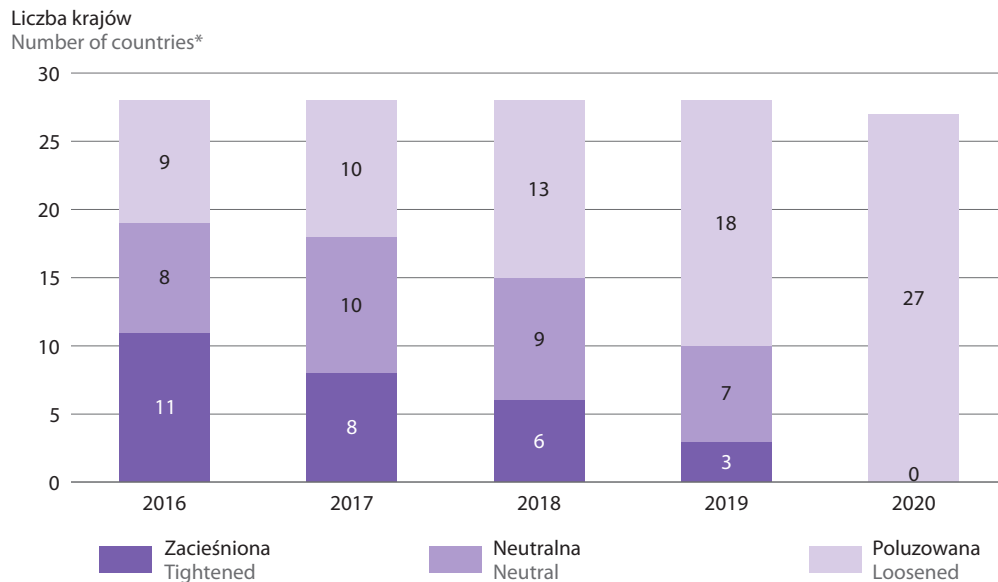
- saldo skorygowane cyklicznie (CAB – cyclically adjusted balance): saldo hipotetycznie występujące w sytuacji osiągnięcia przez daną gospodarkę poziomu PKB potencjalnego w danym roku. Jest to część salda sektora wynikająca z prowadzenia przez rząd dyskrejonallyj polityki fiskalnej;
- saldo strukturalne (SB – structural balance): saldo skorygowane cyklicznie po wyłączeniu wpływów czynników jednorazowych i przejściowych.

W oparciu o powyższe kategorie oblicza się saldo będące efektem bieżącej polityki fiskalnej:

- saldo pierwotne (PB – primary balance): saldo bez uwzględniania w wydatkach kosztów obsługi długu publicznego;
- strukturalne saldo pierwotne (SPB – structural primary balance): wartość przedstawiająca saldo skorygowane cyklicznie po wyłączeniu kosztów obsługi długu publicznego oraz po wyeliminowaniu czynników jednorazowych i przejściowych zgodnie z Procedurą Nadmiernego Deficytu (EDP).

Na podstawie skumulowanego salda pierwotnego (SPB) analizowane mogą być aktualne procesy fiskalne w reakcji na pogorszenie sytuacji makroekonomicznej. Saldo skumulowane to suma rocznych zmian sald strukturalnych pierwotnych, zatem liczone jest poprzez dodawanie do siebie kolejnych zmian rocznych sald przy założeniu pewnego roku startowego, za który przyjęto rok rozpoczynający analizowany w publikacji okres, czyli rok 2016. Pod względem zmiany rocznej wartości SPB, w 2019 r. 18 członków Unii Europejskiej odnotowało ujemną jej wartość, jednakże w 2020 r. finanse publiczne już wszystkich krajów Wspólnoty według tego kryterium odzwierciedlały poluzowanie fiskalne.

Wykres 77. Pozycja fiskalna krajów członkowskich
 Chart 77. Fiscal stance of the Member States

* Po 2019 r. z wyłączeniem Wielkiej Brytanii.

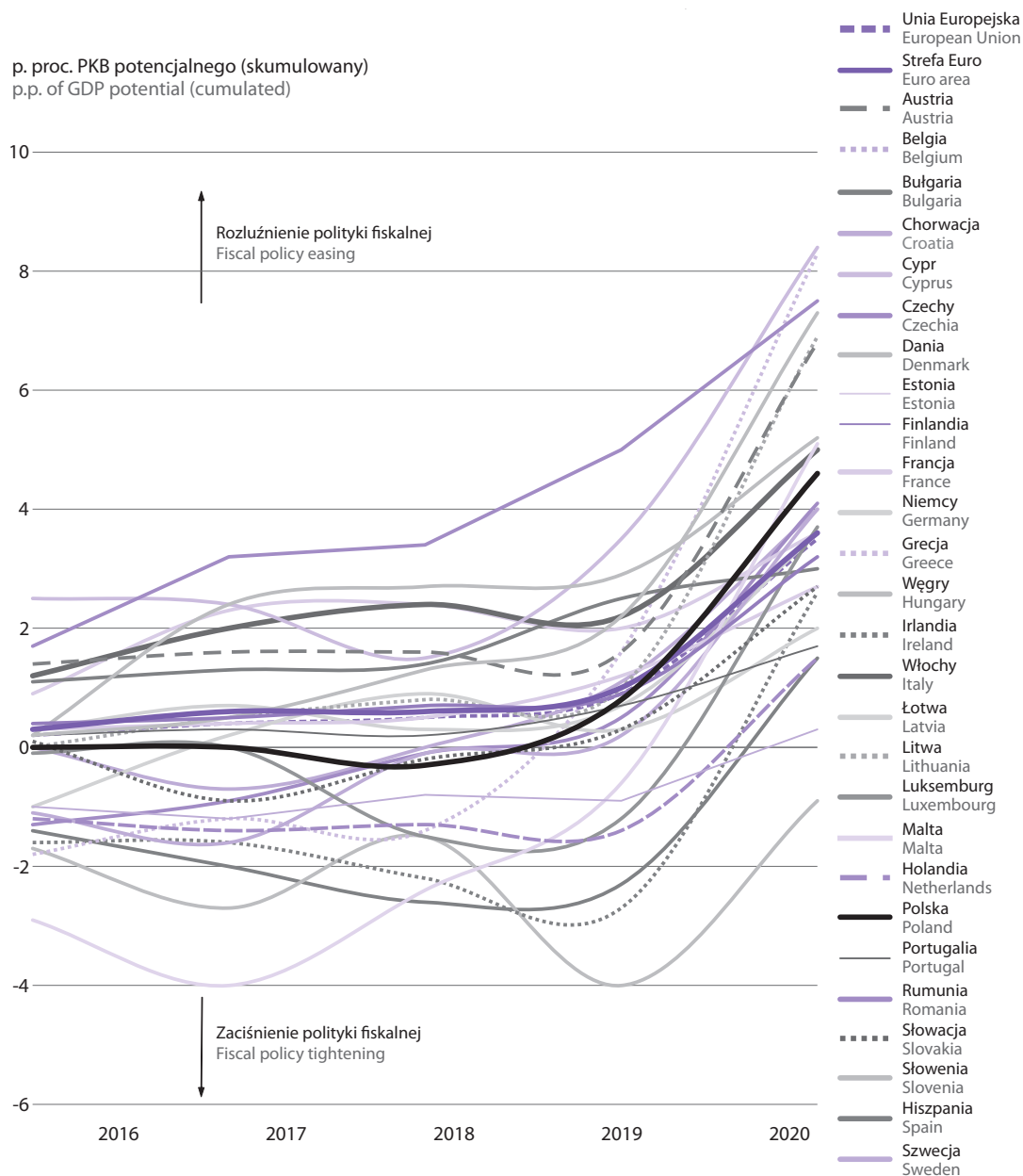
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych AMECO, KE, Ameco – List of Variables.

* After 2019 excluding United Kingdom.

Source: own study based on AMECO data, EC, Ameco – List of Variables.

Według kategorii zmiany skumulowanego SPB (od 2016 r.) w 2020 r. najsilniejszy impuls fiskalny zanotowano w Grecji oraz Malcie. Najmniejsze poluzowanie fiskalne wystąpiło w Danii oraz Szwecji. W Polsce kategoria ta osiągnęła wartość wyższą od średniej unijnej.

Wykres 78. Skumulowana zmiana w strukturalnym saldzie pierwotnym
 Chart 78. Cumulated change in structural primary balance

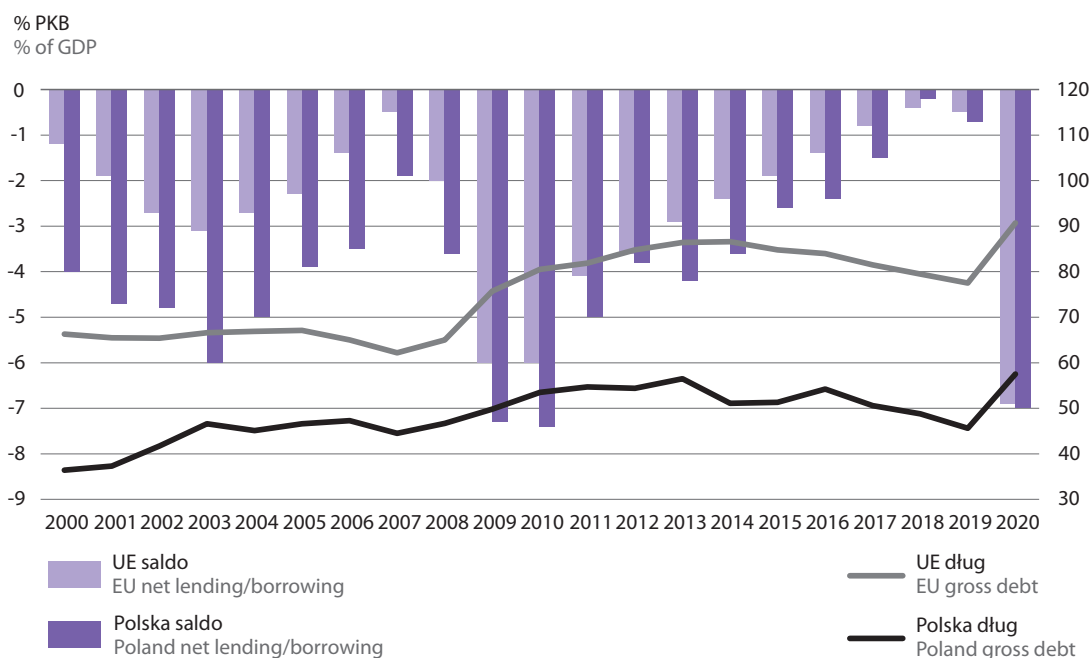
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych AMECO, KE, Ameco – List of Variables.
 Source: own study based on AMECO data, EC, Ameco – List of Variables.

Porównanie sytuacji fiskalnej w czasie kryzysów gospodarczych w latach 2008–2009 oraz 2020 Comparison of fiscal positions during the economic crises 2008–2009 and 2020

W wyniku obecnego kryzysu gospodarczego w Unii Europejskiej oraz w Polsce odnotowano znaczne pogorszenie się stanu finansów publicznych mierzonych wskaźnikami salda oraz długu sektora instytucji rządowych i samorządowych porównywalne z 2009 r. Należy zaznaczyć, że zmiany w obszarze deficytu oraz długu są bardziej gwałtowne. W 2009 r. zmiana deficytu wyniosła dla Unii Europejskiej 4,0 p. proc., a dla Polski 3,7 p. proc., podczas gdy w 2020 r. odnotowano zmianę salda EDP w UE na poziomie 6,4 p. proc., a w Polsce 6,3 p. proc. Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2009 r. wzrósł w UE o 10,7 p. proc. a w Polsce 3,1 p. proc., zaś w 2020 r. przyrost ten wyniósł odpowiednio 13,2 p. proc. oraz 11,9 p. proc. Różnice wynikają z poluzowania polityki fiskalnej wprowadzonej w państwach Unii Europejskiej oraz przy wsparciu Komisji Europejskiej od marca 2020 r. jako odpowiedź na wpływ rozwoju sytuacji pandemicznej na aktywność gospodarczą⁷³.

Wykres 79. Nadwyżka/deficyt (saldo) (lewa oś) i dług (prawa oś) sektora instytucji rządowych i samorządowych w Unii Europejskiej (UE), strefie euro i w Polsce w latach 2000–2020

Chart 79. General government surplus/deficit (net lending/borrowing) (left axis) and gross debt (right axis) in the European Union (UE), euro area, and Poland in the years 2000–2020

⁷³ Komisja Europejska (2020) Komunikat Komisji do Rady w sprawie uruchomienia ogólnej klauzuli korekcyjnej w ramach paktu stabilności i wzrostu. COM(2020) 123 final. 20.03.2020, Bruksela.

Semestr Europejski

European Semester

Na mocy „Sześciopaku”⁷⁴, wprowadzony został Semestr Europejski⁷⁵, czyli cykl wielostronnego nadzoru polityk gospodarczych, w tym oceny ex ante procedur budżetowych na poziomie krajowym. Podczas pierwszej (2011/2012) i drugiej (2012/2013) rundy nie wprowadzono wiążących zaleceń dla polityk budżetowych. W listopadzie 2013 r. KE po raz pierwszy dokonała oceny budżetów oraz sytuacji fiskalnej strefy euro w oparciu o procedury „Dwupaku” oraz Paktu Fiskalnego. W 2020 r. trwała dziewiąta runda, zaś pod koniec roku rozpoczęto dziesiątą rundę, na okres lat 2020/2021. Wcześniej jednak w ramach Semestru Europejskiego na początku 2020 r. Rada Europejska przyjęła opublikowane pod koniec 2019 r. dokumenty, w tym: Roczną Analizę Wzrostu Gospodarczego oraz Mechanizm ostrzegania w zakresie zakłóceń równowagi makroekonomicznej. W kwietniu 2020 r. kraje członkowskie przedstawiły m.in. Programy Stabilności i Konwergencji i Krajowe Programy Reform, zaś pod koniec 2020 r. kraje strefy euro objęte Procedurą EDP przyjęły Programy Partnerstwa Gospodarczego.

Tablica 41. Przebieg Semestru Europejskiego – wybrane zagadnienia
Table 41. The course of the European Semester – selected issues

Miesiąc Month	Komisja Europejska European Commission		Rada Europejska European Council	Kraje członkowskie Member countries	Parlament Europejski European Parliament
XI	Publikacja AGS ^a	i AMR ^b , opinia dot. wstępnych planów budżetowych dla krajów strefy euro	Omówienie opinii dla wstępnych planów budżetowych strefy euro	Uchwalenie budżetów	
XII					
I			Przyjęcie wniosków z AGS i AMR oraz ustalenie obszarów priorytetowych		Debata i rezolucja dotycząca AGS
II	Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi				
III	Publikacja pogłębionych przeglądów ze wskazaniem potencjalnych ryzyk dla krajów		Przyjęcie priorytetów na bazie AGS	Przedstawienie Programów Stabilności i Konwergencji oraz KPR ^c	
IV	Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi				
V	Rekomendacje dla krajów w zakresie polityki budżetowej, gospodarczej i społecznej				
VI	Dyskusje o rekomendacjach dla krajów członkowskich				
VII			Przyjęcie ostatecznych rekomendacji dla krajów		
VIII					
IX				Prezentacja planów budżetowych oraz PPG ^d (kraje strefy euro objęte EDP)	Debata i rezolucja nad ES ^e i rekomendacjami
X	Dwustronne spotkania z państwami członkowskimi				

a Roczna Analiza Wzrostu Gospodarczego (Annual Growth Survey),

b Mechanizm ostrzegania w zakresie zakłóceń równowagi makroekonomicznej (Alert Mechanism Report),

c Krajowe Programy Reform (National Reform Programmes),

d Programy Partnerstwa Gospodarczego (Economic Partnership Programmes),

e Semestr Europejski (European Semester).

Źródło: opracowanie własne na podstawie KE, http://ec.europa.eu/europe2020/images/european_semester_en_big.jpg

Source: own elaboration based on EC, http://ec.europa.eu/europe2020/images/european_semester_en_big.jpg

⁷⁴ Por. Parlament Europejski, Przegląd Sześciopaku I Dwupaku, <http://www.europarl.europa.eu/eprs/eprs-aag-542182-review-six-pack-two-pack-pl.pdf>

⁷⁵ Rada Europejska/Rada Unii Europejskiej, Podstawowe zasady i dokumenty, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/european-semester/european-semester-key-rules-and-documents/>

Reakcja instytucji europejskich na kryzys epidemiczny⁷⁶

Reaction of European Union institutions to the epidemic crisis

Uruchomienie ogólnej klauzuli korekcyjnej w ramach Paktu Stabilności i Wzrostu

Activation of the general escape clause under the Stability and Growth Pact

W marcu 2020 r. Komisja Europejska, w związku z wybuchem pandemii COVID-19, uruchomiła ogólną klauzulę korekcyjną w ramach Paktu Stabilności i Wzrostu⁷⁷. Stanowi ona, że „w okresach znacznego pogorszenia koniunktury gospodarczej w strefie euro lub w całej Unii państwom członkowskim można zezwolić na czasowe odstępstwo od ścieżki dostosowawczej⁷⁸ prowadzącej do średniookresowego celu budżetowego⁷⁹”.

Zastosowana klauzula ma za zadanie usprawnić koordynację polityk budżetowych w czasach poważnego spowolnienia gospodarczego. Poza działaniem automatycznych stabilizatorów rządy państw członkowskich przyjmują środki budżetowe w celu zminimalizowania skutków pandemii na gospodarkę oraz zwiększenia wydolności opieki zdrowotnej. Ogólna klauzula korekcyjna nie zawiesza procedur paktu stabilności i wzrostu⁸⁰ umożliwia jednak państwom członkowskim odejście od wymogów budżetowych, a jednocześnie umożliwia Komisji Europejskiej podjęcie niezbędnych środków koordynacji polityki gospodarczej i budżetowej⁸¹ w ramach Paktu⁸².

Uruchomienie funduszy unijnych

Mobilisation of EU funds

W 2020 r. został wprowadzony największy w historii Unii Europejskiej pakiet programów jako środek przeciwdziałania skutkom wpływu epidemii na gospodarkę⁸³. Tymczasowy instrument odbudowy gospodarczej nazwany NextGenerationEU ma łączną wartość 750 mld euro. Jego najważniejszym elementem jest Europejski Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. Z budżetem 672,5 mld euro, służy łagodzeniu gospodarczych i społecznych skutków pandemii, a także zwiększeniu środków w długoterminowym budżecie UE na lata 2021–2027. Instrument ma zapewnić 360 mld euro w postaci pożyczek oraz 312,5 mld euro, które udostępni w formie dotacji. Państwa członkowskie mogą wystąpić o pożyczkę

⁷⁶ Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Komisji Europejskiej: AMECO database, <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-database-ameco/ameco-database_en>; Frequently asked questions – Brexit, <https://ec.europa.eu/eurostat/help/faq/brexit>; Note to users – Dissemination of European statistics after Brexit, <https://ec.europa.eu/eurostat/estat-navtree-portlet-prod/BulkDownloadListing?sort=1&dir=Brexit>; International trade (ei_et), https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/EN/ei_et_esms.htm; Economic sentiment indicator, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teibs010/default/table?lang=en>; <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/teibs010/default/table?lang=en>> Komisja Europejska, Załączniki do sprawozdania Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady – Sprawozdanie z działalności Funduszu Solidarności Unii Europejskiej za rok 2016, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/thesfunds/solidarity/pdf/eusf_annual_report_2016_annex_pl.pdf, dostęp 09.06.2020; Massimiliano Caporin, Domenico Sartore, Methodological Aspects of Time Series Back-Calculation, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4587857/4587935/18-CAPORIN.pdf>.

⁷⁷ Celem Paktu jest osiągnięcie sprawnych finansów państwa jako sposobu wzmocnienia warunków sprzyjających stabilności cen oraz osiągnięcia silnego i trwałego wzrostu przyczyniającego się do tworzenia miejsc pracy.

⁷⁸ Działania prowadzące do ustanowionych przez państwa członkowskie średniookresowe ramy budżetowe, obejmujące co najmniej czteroletni okres planowania budżetowego, w celu określenia średniookresowego celu budżetowego.

⁷⁹ Art. 5 ust. 1 i art. 9 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1466/97.

⁸⁰ W ramach części prewencyjnej każdy kraj członkowski zobowiązany jest corocznie do przesyłania Komisji Europejskiej programów spójności (konwergencji) obejmujących analizę sytuacji finansów publicznych oraz gospodarki w poprzednim i bieżącym roku, a także prognozy na co najmniej trzy lata.

W ramach części naprawczej Paktu wyznaczone zostały sankcje za nieprzestrzeganie wyznaczonych kryteriów budżetowych (głównie dotyczącego deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych) oraz w przypadku braku postępów we wdrażaniu zalecanych zmian.

⁸¹ Ramy zarządzania gospodarczego Unii Europejskiej mają na celu zapobieganie problematycznym tendencjom gospodarczym oraz wykrywanie i korygowanie takich tendencji, które mogłyby osłabić gospodarki krajowe lub negatywnie wpłynąć na inne kraje UE.

⁸² Komisja Europejska, Communication from the Commission to the Council on the activation of the general escape clause of the Stability and Growth Pact, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/2_en_act_part1_v3-adopted_text.pdf

⁸³ Komisja Europejska, Plan odbudowy dla Europy, https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl

w wysokości do 6,8% PKB za 2019 r. Z NextGenerationEU zostało przeznaczone 47,5 mld euro na nową inicjatywę REACT-EU, która pomoże w ekologicznej i cyfrowej odbudowie gospodarki i zwiększeniu jej odporności. Fundusze zostaną udostępnione Europejskiemu Funduszowi Rozwoju Regionalnego (EFRR)⁸⁴, Europejskiemu Funduszowi Społecznemu (EFS)⁸⁵ oraz Europejskiemu Funduszowi Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD)⁸⁶. Oprócz tego środki NextGenerationEU przeznaczone będą na już działające europejskie programy takie jak Horyzont Europa (5 mld euro), InvestEU (5,6 mld euro), Rozwój obszarów wiejskich (7,5 mld euro), Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) (10 mld euro) oraz RescEU (1,9 mld euro).

Tablica 42. Środki Next Generation EU
Table 42. Next Generation EU Funds

Instrument	Kwota (w miliardach euro) Amount (in billions of EUR)
Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF)	672,5
z tego:	
pożyczki	360,0
dotacje	312,5
ReactEU	47,5
Horyzont Europa	5,0
InvestEU	5,6
Rozwój obszarów wiejskich	7,5
Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST)	10,0
RescEU	1,9

Źródło: Komisja Europejska, Plan odbudowy dla Europy, https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl
Source: European Commission, Recovery Plan for Europe, https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl.

3. Finanse publiczne w Polsce

3. Public finance in Poland

Opis stanu finansów publicznych w Polsce podzielony został na trzy części. Pierwszy podrozdział Wyniki sektora publicznego (metodyka krajowa i unijna ESA) prezentuje wyniki zarówno sektora instytucji rządowych i samorządowych liczone zgodnie z zasadami Europejskiego Systemu Rachunków Narodowych (ESA) w ujęciu EDP, jak i sektora finansów publicznych według metodyki krajowej. W drugim podrozdziale Metodyka krajowa sektora finansów publicznych opisana jest metodyka krajowa oraz polski system ram fiskalnych. W tegorocznej edycji publikacji uwzględniono również wybrane działania antykrzysowe w sferze finansów publicznych. W podrozdziale trzecim Sektor finansów publicznych opisano kształtowanie się głównych komponentów sektora finansów publicznych według metodyki krajowej, w tym: budżetu państwa i budżetu środków europejskich, budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz funduszy celowych. W tej części ujęto również procesy związane z zarządzaniem długim publicznym. W podrozdziale tym wielkości zostały podane zgodnie z metodyką krajową.

⁸⁴ Fundusz korygujący dysproporcje między regionami UE w celu wzmocnienia spójności gospodarczej i społecznej.

⁸⁵ Główny europejski instrument wspierania miejsc pracy i sprawiedliwych możliwości zatrudnienia dla wszystkich obywateli UE.

⁸⁶ Fundusz wspiera działania krajów członkowskich mające na celu zapewnienie żywności i / lub podstawowej pomocy materialnej najbardziej potrzebującym.

Wyniki sektora publicznego (metodyka krajowa i unijna ESA)

Results for the public sector (domestic and eu's esa methodology)

W podrozdziale tym zestawione zostały wyniki dla salda i zadłużenia sektora publicznego zgodnie z dwoma miarami – krajową i europejską (ESA). W 2019 r. saldo sektora publicznego, mierzone zgodnie z obiema metodami, w porównaniu do roku poprzedniego pogorszyło się. Wynik sektora finansów publicznych według metodyki krajowej osiągnął poziom –1,3% PKB. W roku poprzednim wyniósł on 0,1% PKB. Saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych według ESA liczone zgodnie z zasadami EDP było również ujemne i wyniosło –7,0% PKB (wobec –0,7% PKB w 2019 r.).

Tablica 43. Wynik sektora finansów publicznych (SFP) oraz nadwyżka/deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (EDP) w Polsce

Table 43. Public finance sector (PFS) result and general government net lending/borrowing according to EDP (EDP) in Poland

Wyszczególnienie Specification		2016	2017	2018	2019	2020
SFP PFS	w mld zł in billion PLN	-46,1	-13,9	3,7	1,3	29,4
	% PKB % of GDP	-2,5	-0,7	0,2	0,1	-1,3
EDP EDP	w mld zł in billion PLN	-44,5	-29,6	-5,1	-15,8	-161,5
	% PKB % of GDP	-2,2	-1,5	-0,4	-0,7	-7,0

Źródło: dane MF, GUS, Eurostatu.

Source: data of the Ministry of Finance, Statistics Poland, Eurostat.

Zadłużenie sektora publicznego w 2020 r. wzrosło w wartości nominalnej oraz w relacji do PKB według obu metodyk. Państwowy dług publiczny wyniósł 1 111,3 mld zł, co stanowiło 48% PKB. Wartość długu sektora instytucji rządowych i samorządowych wyniosła 1 335,6 mld zł i osiągnęła 57,6% PKB.

Tablica 44. Państwowy dług publiczny (PDP) oraz dług sektora instytucji rządowych i samorządowych według EDP w Polsce

Table 44. State public debt (SPD) and general government debt according to EDP (EDP) in Poland

Wyszczególnienie Specification		2016	2017	2018	2019	2020
PDP SPD	w mld zł in billion PLN	965,2	961,8	984,3	990,9	1 111,3
	% PKB % of GDP	52,1	48,5	46,5	43,8	48,0
EDP EDP	w mld zł in billion PLN	1 009,3	1 005,7	1 035,7	1 045,1	1 335,6
	% PKB % of GDP	54,2	50,6	48,9	46,1	57,6

Źródło: dane MF, GUS, Eurostatu.

Source: data of the Ministry of Finance, Statistics Poland, Eurostat.

Metodyka krajowa statystyki finansów publicznych

Domestic methodology of the public finance statistics

Poniżej zaprezentowana zostanie metodyka krajowa oraz ramy fiskalne na niej oparte. Ustawa o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 r. reguluje funkcjonowanie sektora finansów publicznych. Definiuje ona m.in. zakres sektora, jego jednostki, zasady klasyfikacji dochodów, przychodów, wydatków i rozchodów, a także państwowy dług publiczny; określa zasady gospodarki finansowej, budżetu państwa, budżetu środków europejskich oraz pozostałych podmiotów sektora finansów publicznych.

W Sprawozdaniach z wykonania budżetu państwa sektor finansów publicznych przedstawiany jest w podziale na trzy podsektory⁸⁷: rządowy, samorządowy i ubezpieczeń społecznych, nawiązując do podsektorów zdefiniowanych w ESA. Podsektor rządowy obejmuje: budżet państwa, budżet środków europejskich, jednostki pozabudżetowe budżetu państwa, agencje państwowe, Polską Akademię Nauk, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i szereg innych instytucji⁸⁸. Na podsektor samorządowy składają się: jednostki samorządu terytorialnego, jednostki pozabudżetowe samorządu terytorialnego i pozostałe instytucje samorządowe. Do podsektora ubezpieczeń społecznych wchodzi m.in.: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Emerytalno-Rentowy, Fundusz Pracy, Fundusz Administracyjny, Fundusz Emerytur Pomostowych oraz Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Główne reguły fiskalne w Polsce

The main fiscal rules in Poland

Istotne miejsce w dyskusji nad zapobieganiem powstawania nadmiernego deficytu i zadłużenia zajmuje zagadnienie reguł fiskalnych. Zapisane są one w ustawie o finansach publicznych oraz Konstytucji RP i opierają się na metodologii krajowej. Jednocześnie mają one wdrażać zasady unijne w ramach polskiego systemu finansów publicznych. Główne reguły fiskalne dla całego sektora finansów publicznych to:

- reguła konstytucyjna, ustalająca limit państwowego długu publicznego, zakazując zaciągania pożyczek, udzielania gwarancji i poręczeń finansowych, które skutkowałyby przekroczeniem przez państwowy dług publiczny 3/5 wartości rocznego PKB;
- stabilizująca reguła wydatkowa⁸⁹, zgodnie z którą kwota wydatków sektora finansów publicznych powinna być nie wyższa niż suma wydatków z ubiegłego roku, skorygowana o szereg elementów, w tym inflację, średniookresową dynamikę PKB oraz prognozowane finansowe skutki działań dyskrejonalnych⁹⁰.

⁸⁷ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych nie definiuje obecnie podsektorów (rządowego, samorządowego i ubezpieczeń społecznych) w ramach sektora finansów publicznych. Ministerstwo Finansów prezentuje jednak te dane w podziale na podsektory w oparciu o sektoryzację nawiązującą do systemu ESA.

⁸⁸ Szczegółowe zestawienie w: RM, Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2019 r. Omówienie, (2020), Warszawa, s. 343.

⁸⁹ Reguła została wykorzystana pomocniczo w 2013 r. do tworzenia budżetu na 2014 r., jednak formalnie była stosowana w 2014 r. przy pracach nad ustawą budżetową na rok 2015.

⁹⁰ Por. też MF, Stabilizująca reguła wydatkowa, (2013), Warszawa. http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1159274/regula_wydatkowa_informacja.pdf

Stabilizująca reguła wydatkowa

Stabilizing expenditure rule

$$WYD_n = WYD_{n-1}^* \cdot E_{n-1}(CCIP) \cdot [WPKB_n + K_n] + E_n(\Delta DD_n)$$

Gdzie użyte symbole oznaczają:

WYD_n – kwota wydatków określona w projekcie ustawy budżetowej na rok n ;

WYD_{n-1}^* – kwota wydatków określona w projekcie ustawy budżetowej na rok $n-1$, poddana korekcie z wykorzystaniem zaktualizowanych prognoz średniorocznego wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych;

$E_{n-1}(CCIP)$ – cel inflacyjny NBP;

$WPKB_n$ – średnia dynamika produktu krajowego brutto w cenach stałych za 8 lat (6 lat wykonanych i 2 lata prognozowane);

K_n – wielkość korekty kwoty wydatków na rok n , wynikająca z mechanizmu korygującego, wyrażona w p. proc.;

$E_n(\Delta DD_n)$ – prognozowana wartość całości działań dyskrejonalnych w zakresie podatków i składek na ubezpieczenia społeczne planowanych na rok n ;

n – rok, na który jest obliczana kwota wydatków.

Źródło: opracowanie na podstawie MF, Uzasadnienie, Wprowadzenie stabilizującej reguły wydatkowej, (2014), Warszawa, s. 23–24; Ustawa z dnia 10 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych.

Source: own elaboration based on the MF, Uzasadnienie, Wprowadzenie stabilizującej reguły wydatkowej, (2014), Warsaw, p. 23–24; Ustawa z dnia 10 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych.

- progi ostrożnościowe 43% i 48% powiązane ze stabilizującą regułą wydatkową;
- procedury ostrożnościowe i sanacyjne uruchamiane po przekroczeniu progów ostrożnościowych relacji państwowego długu publicznego do PKB na poziomie 55% oraz 60%.

Ponadto dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego w ramach podsektora samorządowego wyróżnia się dwa, zmodyfikowane w 2018 r., wskaźniki:

- zasadę, według której planowane wydatki bieżące nie mogą być wyższe niż planowane dochody bieżące, powiększone o nadwyżkę budżetową z lat poprzedzających i tzw. wolne środki;
- indywidualny wskaźnik zadłużenia⁹¹, który określa limit wartości spłaty zobowiązań wraz z kosztami ich obsługi. Relacja zobowiązań wraz z kosztami ich obsługi do dochodów ogółem budżetu nie może przekroczyć średniej arytmetycznej trzyletnich dochodów bieżących i dochodów ze sprzedaży majątku, pomniejszonej o wydatki bieżące;

⁹¹ Określany również jako indywidualny limit spłaty zadłużenia lub jako indywidualny limit spłaty zobowiązań.

Indywidualny wskaźnik zadłużenia

Individual debt ratio

- Obowiązujący sposób obliczania indywidualnego wskaźnika zadłużenia w rozliczeniu za 2019 r. (po zmianach w 2018 r.):

$$\frac{R + O}{Db} = \frac{1}{7} \sum_{i=1}^7 \frac{Dbei - Wbei}{Dbi}$$

Gdzie użyte symbole oznaczają:

R – planowaną na rok budżetowy łączną kwotę z tytułu spłaty rat zobowiązań zaliczanych do tytułu dłużnego, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 2, oraz wykupów papierów wartościowych, z wyłączeniem kwot spłat kredytów i pożyczek oraz wykupów papierów wartościowych odpowiednio zaciągniętych lub emitowanych na cel, o którym mowa w art. 89 ust. 1 pkt 1, i zobowiązań określonych w art. 91 ust. 3 pkt 1;

O – planowane na rok budżetowy wydatki bieżące na obsługę długu, w tym odsetki od zobowiązań zaliczanych do tytułu dłużnego, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 2, odsetki i dyskonto od papierów wartościowych oraz spłaty kwot wynikających z udzielonych poręczeń i gwarancji,

Db – planowane na rok, na który ustalana jest relacja, dochody bieżące budżetu pomniejszone o dotacje i środki przeznaczone na cele bieżące,

Dbei – dochody bieżące w roku poprzedzającym o i–lat rok, na który ustalana jest relacja, pomniejszone o dotacje i środki o charakterze bieżącym na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2,

Dbi – dochody bieżące w roku poprzedzającym o i–lat rok, na który ustalana jest relacja, pomniejszone o dotacje i środki przeznaczone na cele bieżące,

Wbei – wydatki bieżące w roku poprzedzającym o i–lat rok, na który ustalana jest relacja, pomniejszone o wydatki bieżące z tytułu spłaty rat zobowiązań zaliczanych do tytułu dłużnego, o którym mowa w art. 72 ust. 1 pkt 2, wydatki bieżące na obsługę długu oraz wydatki bieżące na realizację programu, projektu lub zadania finansowanego z udziałem środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2.

Źródło: opracowanie własne na podst. Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (przed zmianami i po zmianach w 2018 r.), Ustawy z dnia 14 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw.

Source: own study based on the Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (before and after amendment in 2018), Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw.

Tarcza antykrzysowa

Anti-crisis shield

Pojęcie Tarczy Antykrzysowej

Anti-Crisis Shield Concept

W 2020 r. w celu zapobiegania negatywnym społeczno-gospodarczym skutkom epidemii SARS-COVID-19 została wprowadzona ustawa o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem skutków epidemii COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw, zwana Tarczą Antykrzysową. Stanowi ona pakiet rozwiązań, który można analizować pod kątem obszarów oddziaływania. Opiera się na pięciu filarach: ochronie miejsc pracy i bezpieczeństwu pracowników, finansowaniu przedsiębiorców, ochronie zdrowia, wzmocnieniu systemu finansowego oraz inwestycjach publicznych.

Tablica 45. Wybrane działania podejmowane przez rząd w ramach filarów tarczy antykrzysowej
 Table 45. Selected action by the government within the pillars of the Anti-Crisis Shield

Bezpieczeństwo pracowników	<ul style="list-style-type: none"> • dopłaty do pensji • dodatkowy zasiłek opiekuńczy • odroczenie (zawieszenie) spłaty kredytu na 3 miesiące • „wakacje” od obowiązków administracyjnych • obniżenie kosztów kredytów konsumenckich
Finansowanie przedsiębiorców	<ul style="list-style-type: none"> • bezzwrotne pożyczki dla firm, które utrzymają stałe zatrudnienie • automatyczny kredyt obrotowy • zwolnienie ze składek ZUS • rozszerzenie programu gwarancji de minimis BGK dla MŚP • program Kapitał dla Bezpieczeństwa i Wzrostu Polskiego Funduszu Rozwoju • ubezpieczenie obrotu handlowego KUKE • wsteczne rozliczanie strat podatkowych w PIT i CIT przed podatników • zaniechanie poboru opłaty prolongacyjnej • nowe terminy obowiązków sprawozdawczych i matrycy VAT • zawieszenie podatku od sprzedaży detalicznej • dłuższy czas na złożenie deklaracji PIT • odstąpienie od kar za opóźnienia w przetargach publicznych • program „Polityka nowej szansy” dla MŚP • korzystniejsze warunki kredytu na innowacje technologiczne czy ułatwienia w spłacie pożyczek unijnych dla przedsiębiorców
Ochrona zdrowia	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie finansowania działań związanych z walką ze skutkami epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 • rozszerzenie kanałów informacyjnych: Telefonicznej Infolinii Pacjenta i Infolinii dla Lekarzy • przeznaczenie więcej funduszy na rozbudowę infrastruktury i wyposażenie systemu służby zdrowia oraz cyfryzację systemu opieki zdrowotnej
Wzmocnienie systemu finansowego	<ul style="list-style-type: none"> • pakiet regulacyjny KNF i MF • pakiet płynnościowy NBP
Inwestycje publiczne	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie wydatków inwestycyjnych na infrastrukturę, modernizację szkół i szpitali, transformację energetyczną, cyfryzację, biotechnologię i farmację oraz politykę ochrony środowiska

Źródło: Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, Tarcza antykrzysowa, <https://www.gov.pl/web/tarczaantykrzysowa>

Source: Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, Tarcza antykrzysowa, <https://www.gov.pl/web/tarczaantykrzysowa>

Pierwsza ustawa, zwana Tarczą 1.0, weszła w życie 1 kwietnia 2020 r., a w miarę rozwoju sytuacji epidemicznej wprowadzano kolejne, które rozszerzały zakres podmiotów objętych instrumentami. Ostatnia ustawa, nazywana Tarczą 9.0, wprowadzona została 16 kwietnia 2021 r.

Każda z edycji Tarczy zawierała szczegółowe rozwiązania w zakresie szeregu instrumentów mających za zadanie ochrony miejsc pracy oraz utrzymanie działalności gospodarczej przedsiębiorstw.

Tablica 46. Instrumenty wprowadzone poszczególnymi ustawami (Tarcze Antykryzysowe)
 Table 46. Instruments implemented with subsequent legislations (Anti-crisis shields)

Tarcza i data wprowadzenia	Wybrane wprowadzone instrumenty
Tarcza 1.0 ⁹² 31.03.2020 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników (zleceniobiorców) objętych przestojem ekonomicznym albo obniżonym wymiarem czasu pracy • Dofinansowanie części kosztów prowadzenia działalności gospodarczej w przypadku spadku obrotów gospodarczych w następstwie wystąpienia COVID-19 • Jednorazowo pożyczka na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej mikro przedsiębiorcy • Świadczenie postojowe dla umów cywilnoprawnych oraz dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą
Tarcza 2.0 ⁹³ 16.04.2020 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Subwencja finansowa dla mikro, małych i średnich firm
Tarcza 3.0 ⁹⁴ 14.05.2020 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Świadczenie postojowe dla umów agencyjnych, umów zlecenie albo umów o dzieło, w przypadku przestoju zleceniodawcy lub zamawiającego, z którymi została zawarta umowa cywilnoprawna
Tarcza 4.0 ⁹⁵ 19.06.2020 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników (zleceniobiorców) nieobjętych przestojem, przestojem ekonomicznym albo obniżonym wymiarem czasu pracy
Tarcza 5.0 ⁹⁶ 17.09.2020 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Świadczenie postojowe dla agentów turystycznych, pilotów wycieczek i przewodników turystycznych według przeważającego PKD • Dodatkowe świadczenie postojowe dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą z wybranych branż, w tym turystycznej, estradowej i wystawienniczej, z wybranych branż, według przeważającego PKD
Tarcza 6.0 ⁹⁷ 09.12.2020 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników (zleceniobiorców), z wybranych branż, według przeważającego PKD działalności • Jednorazowe dodatkowe świadczenie postojowe dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą z wybranych branż, według przeważającego PKD • Jednorazowe dodatkowe świadczenie postojowe dla osób wykonujących umowy cywilnoprawne w ramach działalności artystycznej, twórczej, architektonicznej, na rzecz muzeów • Zwolnienie z opłacania składek za lipiec-wrzesień 2020 płatników prowadzących działalność gospodarczą, według przeważającego PKD
Tarcza 7.0 ⁹⁸ 19.01.2021 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników <ul style="list-style-type: none"> • 2000 zł do wynagrodzenia jednego pracownika, z uwzględnieniem wymiaru czasu pracy. Można je otrzymać na łączny okres 3 miesięcy kalendarzowych, które przypadają od miesiąca złożenia wniosku. Jest przekazywane w miesięcznych transzach; • rozszerzono grupę przedsiębiorców, którzy od 1 lutego 2021 roku mogą skorzystać z dofinansowania wynagrodzeń pracowników; • Ponowne świadczenie postojowe <ul style="list-style-type: none"> • dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, które już wcześniej skorzystały ze świadczenia postojowego i spełnią warunki, żeby je ponownie otrzymać; • Zwolnienie z obowiązku opłacania składek ZUS <ul style="list-style-type: none"> • prawo do zwolnienia z opłacania składek może przysługiwać za jeden miesiąc lub za dwa miesiące; Przysługuje przedsiębiorcom, którzy spełniają odpowiednie warunki; • zwolnienie obejmuje składki na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych;

⁹² Dz. U. z dn. 31 marca 2020 r. poz. 568.

⁹³ Dz. U. z dn. 16 kwietnia 2020 r. poz. 695.

⁹⁴ Dz. U. z dn. 14 maja 2020 r. poz. 875.

⁹⁵ Dz. U. z dn. 19 czerwca 2020 r. poz. 1086.

⁹⁶ Dz. U. z dn. 17 września 2020 r. poz. 1639.

⁹⁷ Dz. U. z dn. 9 grudnia 2020 r. poz. 2255.

⁹⁸ Dz. U. z dn. 19 stycznia 2021 r. poz. 152.

Tablica 46. Instrumenty wprowadzone poszczególnymi ustawami (Tarcze Antykrzysowe) (dok.)
 Table 46. Instruments implemented with subsequent legislations (Anti-crisis shields) (cont.)

Tarcza i data wprowadzenia	Wybrane wprowadzone instrumenty
Tarcza 8.0 ⁹⁹ 26.02.2021 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników <ul style="list-style-type: none"> • tak jak w Tarczy 7.0. Do liczby miesięcy objętych wsparciem Tarczy branżowej wlicza się dofinansowanie otrzymane już w ramach Tarczy 7.0; • dofinansowanie wynagrodzenia tych samych pracowników nie może przekroczyć łącznie 3 miesięcy; • Kolejne świadczenie postojowe <ul style="list-style-type: none"> • trzykrotne świadczenie: Liczba możliwych do wykorzystania świadczeń postojowych w ramach Tarczy 8.0 jest obniżana o liczbę wykorzystanych świadczeń postojowych z Tarczy 7.0; • Dotacja na koszty bieżącej działalności gospodarczej <ul style="list-style-type: none"> • dotacja jest przeznaczona na pokrycie bieżących kosztów prowadzenia działalności gospodarczej mikroprzedsiębiorców i małych przedsiębiorców. Dotacja może być udzielona do wysokości 5 000 zł, i może być przyznana aż trzykrotnie, jeśli spełnione są warunki; • przyznanie dotacji w Tarczy 8.0 jest niezależne od dotacji przyznawanych na podstawie Tarczy 6.0. Jeżeli jednak przedsiębiorca skorzystał z dotacji na podstawie Tarczy 7.0, to liczba dotacji, o które może wystąpić w Tarczy 8.0 zostanie pomniejszona o jeden; • Zwolnienie z obowiązku opłacania składek ZUS tak jak w Tarczy 7.0.
Aktualizacja ¹⁰⁰ z dnia 22.03.2021 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Przy wykazaniu 40% spadku przychodów odnotowanych w odpowiednim okresie rozliczenia sklepiki szkolne otrzymują pomoc w postaci: <ul style="list-style-type: none"> • zwolnienia z opłacania składek na ZUS; • dofinansowania do wynagrodzeń pracowników; • świadczeń postojowych; • małych dotacji do 5 tys. zł; • Termin na realizację vouchera turystycznego przedłużony o dwa lata (licząc od dnia, w którym miało się odbyć wydarzenie turystyczne) • Przesunięcie o 8 miesięcy terminu rozpoczęcia przez organizatorów turystyki zwrotu wypłat do Turystycznego Funduszy Zwrotów. Spłata pierwszej raty będzie przedłużona do końca grudnia 2021. • Możliwość umorzeń w całości lub w części należności, odraczania terminów spłaty przyznanych środków, rozkładania spłaty należności na raty z tytułu np. nienależnie otrzymanych środków w ramach form wsparcia udzielanych przez powiatowe urzędy pracy w ramach tarcz antykrzysowych.
Tarcza 9.0 ¹⁰¹ 16.04.2021 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Rozszerzenie i przedłużenie zasad Tarczy 8.0. • Zmiany na liście typów przedsiębiorstw (kodów PKD), które uprawniają do wsparcia.

Źródło: biznes.gov.pl.
 Source: biznes.gov.pl.

⁹⁹ Dz. U. z dn. 26 lutego 2021 r. poz. 371

¹⁰⁰ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-praca-technologie/pomoc-dla-sklepikow-szkolnych-wpisana-do-wykazu-prac-legislacyjnych-rady-ministrow>

¹⁰¹ Dz. U. z dn. 16 kwietnia 2021 r. poz. 713

Tablica 47. Źródła dofinansowań Tarczy Antykryzysowej
Table 47. Sources of funding of the Anti-Crisis Shield

Źródło finansowania Source of Finance		Kwota (w miliardach złotych) Amount (in billions of PLN)
Wojewódzkie Urzędy Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych		6,8
Dofinansowane na walkę z COVID-19 ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020		0,5
Dotacje na kapitał obrotowy		1,1
Fundusz Przeciwdziałania COVID-19 (FPC)*		16,6
Obligacje	Polski Fundusz Rozwoju (04.2020–02.2021)	73,9
	Bank Gospodarstwa Krajowego (przeznaczone na FPC do realizacji Tarczy Antykryzysowej)* (04.2020–05.2021)	128,1

* Uwaga: Nie wszystkie środki z FPC są przeznaczone na realizację Tarczy Antykryzysowej. Kwota obligacji BGK na FPC wyniosła we wskazanym okresie 157,0 mld zł.

* Remarks: Not all funds from FPC are dedicated to Anti-Crisis Shield program. The amount of BGK's FPC bonds in the given period was PLN 157.0 billion.

Źródło: Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, Polski Fundusz Rozwoju, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Bank Gospodarstwa Krajowego.

Source: Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii, Polski Fundusz Rozwoju, Ministerstwo Zdrowia, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Bank Gospodarstwa Krajowego.

Sektor finansów publicznych

Public finance sector

Tablica 48. Sektor finansów publicznych^a
Table 48. Public finance sector^a

Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	2018	2019	2020
	w mld zł	in billion PLN		w % PKB	in % GDP	
Dochody Revenue	864,9	924,9	1 028,9	40,9	40,7	44,3
Wydatki Expenditure	861,2	923,7	1 058,3	40,7	40,6	45,5
Wynik Result	3,7	1,3	-29,4	0,2	0,1	-1,2

^a Dane dla sektora finansów publicznych podano w ujęciu skonsolidowanym, tzn. po wyeliminowaniu transferów wewnątrz sektora finansów publicznych.

Źródło: dane MF.

^a Data for the public finance sector are presented on a consolidated basis, i.e. after elimination of transfers within the public finance sector.
Source: data of the Ministry of Finance.

Uwarunkowania makroekonomiczne i cele budżetowe polityki państwa

Macroeconomic conditions and budgetary objectives of state policy

Wybuch pandemii COVID-19 w połowie marca 2020 r. spowodował dla gospodarki światowej silny, negatywny szok podażowo-popytowy, który wpłynął w istotny sposób na przebieg procesów makroekonomicznych także w Polsce. Sytuacja wywołana COVID-19 wymusiła aktualizację podstawowych parametrów budżetowych i makroekonomicznych. Ustawa budżetowa na rok 2020 z dnia 14 lutego 2020 r. (Dz. U. 2020 poz. 571) zakładała brak deficytu – przy dochodach i wydatkach w wysokości 435,3 mld zł.

W październiku 2020 r. została przeprowadzona nowelizacja ustawy budżetowej (Dz. U. 2020 poz. 1919), w której ustalono łączną kwotę podatkowych i niepodatkowych dochodów budżetu państwa w wysokości 398,7 mld zł., łączną kwotę wydatków budżetu państwa w wysokości 508,0 mld zł. i deficyt budżetu państwa na kwotę nie większą niż 109,3 mld zł. Zmieniono także makroekonomiczne założenia ustawy.

W relacji do założeń znowelizowanej ustawy budżetowej uwarunkowania makroekonomiczne polityki fiskalnej w Polsce w 2020 r. były korzystniejsze. Spadek realnego PKB wyniósł 2,7%, wobec prognozowanych w nowelizacji 4,6%. Nieco wyższe od zakładanego było spożycie w ujęciu realnym, mające duży wpływ na wysokość dochodów z podatku od towarów i usług (VAT), będącego największym źródłem dochodów budżetu państwa. W 2020 r. kategoria ta zmniejszyła się o 3,1%, wobec zakładanego spadku o 3,8%. Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) wyniósł 103,4, czyli był wyższy o 0,1 p. proc. niż zakładany w nowelizacji ustawy.¹⁰²

Tablica 49. Uwarunkowania makroekonomiczne ustawy budżetowej w 2020 r.
Table 49. Macroeconomic conditions of the budget act in 2020

Wyszczególnienie Specification		Prognoza Forecast	Wykonanie Execution
Realny wzrost PKB Real GDP growth	w % in %	3,8	4,1
Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych Price index of consumer goods and services	w % in %	2,3	2,3
Spożycie w ujęciu realnym Consumption in real terms	w % in %	3,6	3,8
Zmiana przeciętnego zatrudnienia w gospodarce narodowej* Change in average employment in the national economy*	w % in %	0,5	2,2
Zmiana przeciętnego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej Change in average gross remuneration in the national economy	w zł in zł	5,6	7,2
Stopa bezrobocia (koniec roku 2018) Unemployment Rate (in the end of 2018)	w % in %	5,6	2,2
Kurs walutowy (średni w roku): Exchange rate (average in a year):			
EUR/PLN	w zł in PLN	4,15	4,30

* Bez jednostek o liczbie pracujących do 9 osób.

* Without businesses employing not more than 9 workers.

Źródło: dane MF, GUS, NBP.

Source: data of Ministry of Finance, Statistics Poland, National Bank of Poland.

Budżet państwa State budget

W roku 2020 dochody budżetu państwa wyniosły 419,8 mld zł i były wyższe o 21,1 mld zł od prognozy zawartej w znowelizowanej ustawie budżetowej. Wydatki budżetu państwa zostały zrealizowane w wysokości 504,8 mld zł, czyli w kwocie niższej o 3,2 mld zł od planu ustawowego. Wynik budżetu państwa ukształtował się na poziomie minus 85,0 mld zł – deficyt ten był niższy o 24,3 mld zł od nieprzekraczalnej wielkości przyjętej w ustawie.¹⁰³ W stosunku do poprzedniego roku zarówno zaplanowany, jak i wykonany deficyt był skokowo wyższy niż w ubiegłych okresach – ponad 6-krotnie wyższy niż w 2019 r. (620,4%)

¹⁰² Podane wartości planowane odnoszą się do ustawy budżetowej znowelizowanej dn. 28 października 2020 r. W pierwotnej ustawie budżetowej z dn. 14 lutego 2020 r. zakładano wzrost PKB w ujęciu realnym o 3,7%, średnioroczny wzrost cen towarów i usług konsumpcyjnych o 2,5%, wzrost przeciętnego rocznego funduszu wynagrodzeń w gospodarce narodowej oraz emerytur i rent (nominalnie) o 6,3% i wzrost spożycia prywatnego (w ujęciu nominalnym) o 6,4%.

¹⁰³ Podane wartości planowane odnoszą się do ustawy budżetowej znowelizowanej dn. 28 października 2020 r. W pierwotnej ustawie budżetowej z dn. 14 lutego 2020 r. zakładano dochody w wysokości 435,3 mld zł i wydatki w tej samej kwocie, a tym samym brak deficytu/nadwyżki.

Tablica 50. Budżet państwa
Table 50. State budget

Wyszczególnienie Specification a – ustawa budżetowa budget Act b – wykonanie execution		2018	2019	2020	
		w mld zł in billion PLN		2019=100	
Dochody	a	355,7	387,7	398,7	x
Revenue	b	380,0	400,5	419,5	104,8
Wydatki	a	397,2	416,2	508,0	x
Expenditure	b	390,5	414,3	504,8*	121,8
Wynik	a	-41,5	-28,5	-109,3	x
Result	b	-10,4	-13,7	-853,0	620,4

* w tym: 11,6 mld zł wydatków, które nie wygasły z upływem 2020 r., na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie wydatków budżetu państwa, które w roku 2020 nie wygasają z upływem roku budżetowego (Dz. U. poz. 2422).

* including: PLN 11.6 billion of expenditure that did not expire at the end of 2020, pursuant to the Regulation of the Council of Ministers of December 28, 2020 on state budget expenditure that in 2020 will not expire at the end of the budget year (Journal of Laws of item 2422).

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

Dochody Revenue

Wartość dochodów w 2020 r. wyniosła 419,8 mld zł i w porównaniu do 2019 r. wzrosła o 4,8%. Największą część dochodów, tj. 88,2%, budżetu państwa w 2020 r. stanowiły dochody podatkowe w kwocie 370,3 mld zł. Głównym źródłem dochodów budżetu państwa był podatek od towarów i usług (VAT) – dochody z tego tytułu w 2020 r. wyniosły 184,6 mld zł i stanowiły 44,0% ogółu dochodów. Drugim co do wielkości źródłem dochodów budżetu państwa był podatek akcyzowy w kwocie 71,8 mld zł, którego udział w strukturze dochodów wyniósł 17,1%. Podatek dochodowy od osób prawnych (CIT) oraz podatek od osób fizycznych (PIT), łącznie 25,0% ogółu dochodów budżetu państwa, wyniosły w 2020 r. odpowiednio 41,3 mld zł i 63,8 mld zł.

Tablica 51. Dochody budżetu państwa^a
Table 51. Revenue of the state budget^a

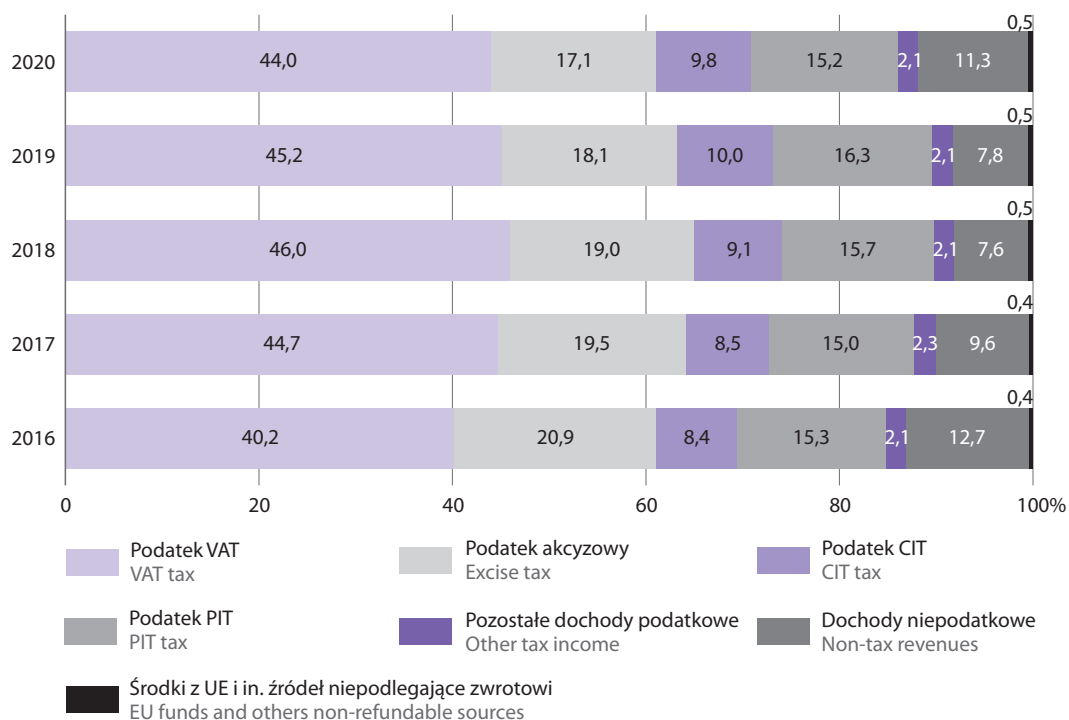
Wyszczególnienie Specification a – ustawa budżetowa budget Act b – wykonanie execution		2018	2019	2020	
		w mld zł in billion PLN		2019=100	
Dochody ogółem Total revenue	a	355,7	387,7	398,7	x
	b	380,0	400,5	419,8	104,8
Dochody podatkowe i niepodatkowe Tax and non-tax revenue	a	353,6	385,5	396,3	x
	b	378,2	398,7	417,7	104,8
Dochody podatkowe Tax revenue	a	331,7	359,7	349,7	x
	b	349,4	367,3	370,3	100,8
Podatki pośrednie Indirect taxes	a	237,9	254,7	240,7	x
	b	249,0	255,6	258,7	101,2
Podatek od towarów i usług (VAT) Value added tax (VAT)	a	166,0	179,6	170,0	x
	b	175,0	180,9	184,6	102,0
Podatek akcyzowy Excise tax	a	70,0	73,0	68,4	x
	b	72,1	72,4	71,8	99,2
Podatek od gier Game tax	a	1,9	2,1	2,3	x
	b	1,9	2,3	2,3	100,0
Podatek dochodowy (CIT) Corporate income tax (CIT)	a	32,4	34,8	38,5	x
	b	34,6	40,0	41,3	103,3
Podatek dochodowy (PIT) Personal income tax (PIT)	a	55,5	64,3	64,1	x
	b	59,6	65,4	63,8	97,6
Podatek od wydobycia niektórych kopalin Tax on mining some minerals	a	1,3	1,4	1,7	x
	b	1,7	1,5	1,7	113,3
Podatek od niektórych instytucji finansowych Tax from some financial institutions	a	4,6	4,6	4,7	x
	b	4,5	4,7	4,8	102,1
Dochody niepodatkowe Non-tax revenues	a	21,9	25,8	46,6	x
	b	28,9	31,4	47,4	151,0
Dywidendy i wpłaty z zysku Dividends and payments from profit	a	2,2	2,8	0,5	x
	b	2,8	3,5	0,5	14,3
Cło Duty	a	3,8	4,2	4,7	x
	b	4,0	4,4	4,6	104,5
Wpłaty JST Local government units payments	a	2,3	2,6	2,9	x
	b	2,3	2,6	2,9	111,5
Wpłaty z zysku NBP Payments from NBP profit	a	0,0	0,0	7,4	x
	b	0,0	0,0	7,4	x
Środki z Unii Europejskiej i innych źródeł niepod- legające zwrotowi Funds from the European Union and other sources not refundable	a	2,1	2,2	2,3	x
	b	1,8	1,9	2,1	110,5

a Zestawienie obejmuje najważniejsze kategorie dochodowe. Pełne zestawienie i analiza dochodów budżetu państwa znajdują się w: Rada Ministrów, Sprawozdanie z wykonania budżetu państwa za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2020 r., Omówienie, (2021), Warszawa. Źródło: dane MF.

a The list includes the most important income categories. A complete list and analysis of the state budget revenues can be found in: Council of Ministers, Report on the implementation of the state budget for the period from 1 January to 31 December 2020, Discussion, (2021), Warsaw.

Source: data of the Ministry of Finance.

Wykres 80. Struktura dochodów budżetu państwa
 Chart 80. Structure of state budget income

Źródło: dane MF.
 Source: data of the Ministry of Finance.

Wydatki Expenditure

Wielkość wydatków budżetu państwa w 2020 r. wyniosła 493,1 mld zł i w porównaniu z rokiem poprzednim zwiększyła się o 19,0%. Największa część wydatków budżetu państwa była przeznaczona na dotacje i subwencje (58,7%), które wyniosły 289,6 mld zł.

Innymi, większymi kategoriami wydatkowymi były wydatki bieżące jednostek budżetowych w wysokości 84,6 mld zł (17,2% całości wydatków) oraz wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa, które wyniosły 29,3 mld zł (5,9%). Wydatki majątkowe poniesione zostały w wysokości 28,8 mld zł (5,8%), natomiast wielkość wydatków na współfinansowanie projektów z udziałem środków UE wyniosła 9,6 mld zł, czyli 1,9%.

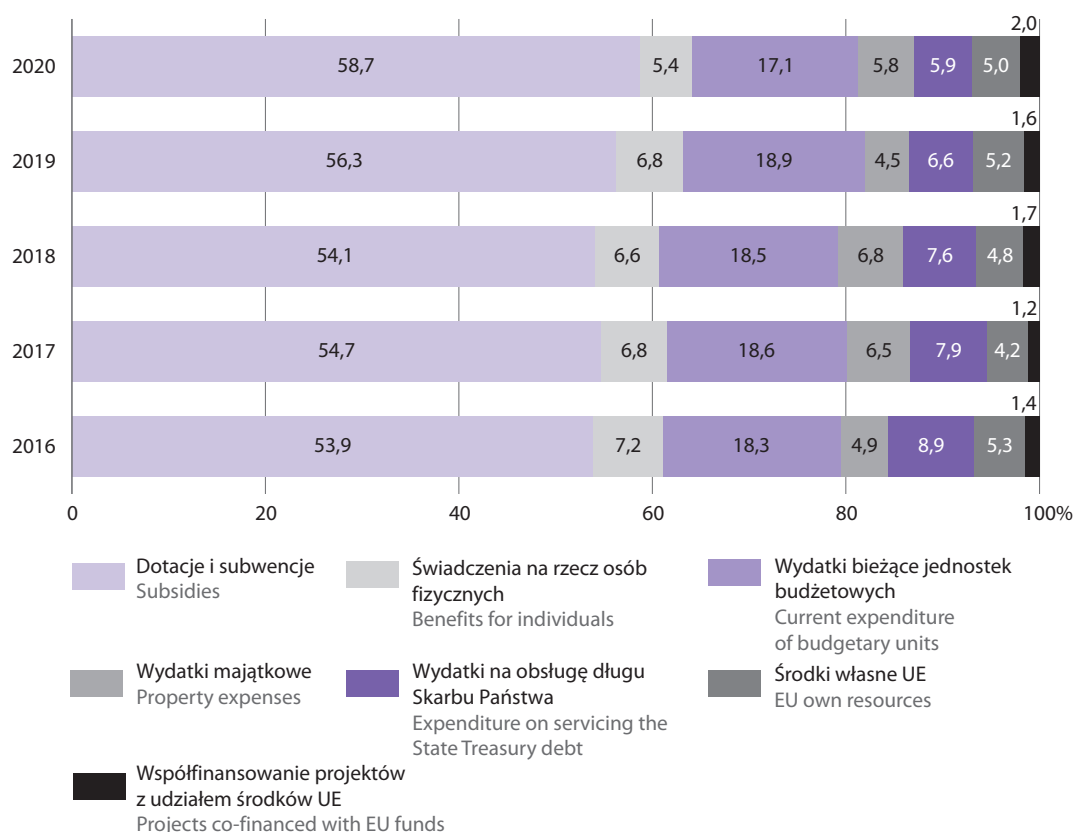
Tablica 52. Wydatki budżetu państwa według grup ekonomicznych
 Table 52. Expenditure of the state budget according to economic groups

Wyszczególnienie Specification a – ustawa budżetowa budget Act b – wykonanie execution		2018	2019	2020	
		w mld zł in billion PLN			2019=100
Ogółem	a	397,2	416,2	508,0	122,1
Total	b	390,5	414,3	493,1	119,0
Dotacje i subwencje	a	213,9	222,6	291,4	130,9
Grants and subventions	b	211,3	233,3	289,6	124,1
Świadczenia na rzecz osób fizycznych	a	26,1	28,5	26,7	93,9
Benefits for individual persons	b	25,8	28,4	26,4	93,1
Wydatki bieżące jednostek budżetowych	a	75,5	81,4	88,9	109,1
Current expenditure of budgetary units	b	72,1	78,2	84,6	108,1
Wydatki majątkowe	a	21,2	21,8	33,7	154,6
Property expenditure	b	26,5	18,6	28,8	154,6
Wydatki na obsługę długu Skarbu Państwa	a	30,7	29,2	29,4	100,7
Expenditures for servicing the debt of the Treasury	b	29,5	27,3	29,3	107,2
Środki własne Unii Europejskiej	a	19,6	22,2	26,0	117,0
Own funds of the European Union	b	18,7	21,7	24,8	114,3
Współfinansowanie projektów z udziałem środków Unii Europejskiej	a	10,2	10,5	11,9	113,2
Projects co-financed with the European Union funds	b	6,6	6,7	9,6	143,5

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

Wykres 81. Struktura wydatków budżetu państwa według grup ekonomicznych
 Chart 81. Structure of the state budget expenditures by economic groups

Źródło: dane MF.
 Source: data of the Ministry of Finance.

Budżet środków europejskich

The budget of European Union funds

Zgodnie z art. 117 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych budżet środków europejskich jest rocznym planem dochodów i podlegających refundacji wydatków, przeznaczonych na realizację programów finansowanych z udziałem środków europejskich w ramach funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rybackiego, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, Norweskiego Mechanizmu Finansowego, Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego, Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, wspólnej polityki rolnej, Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, Instrumentu „Łącząc Europę”. Środki te pochodzą z: 16 Regionalnych Programów Operacyjnych, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa, Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020, Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014–2020, Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze 2014–2020, Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014–2020, Mechanizmu Finansowego EOG 2009–2014, Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009–2014, Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy, Mechanizmu Finansowego EOG III Perspektywa Finansowa, Norweskiego Mechanizmu Finansowego III Perspektywa Finansowa, Wspólnej Polityki Rolnej.

Tablica 53. Budżet środków europejskich
 Table 53. The budget of European Union funds

Wyszczególnienie Specification a – ustawa budżetowa budget Act b – wykonanie execution		2018	2019	2020	
		w mld zł in billion PLN		2019=100	
Dochody Revenue	a	64,8	69,7	72,9	x
	b	63,3	73,4	79,0	107,5
Wydatki Expenditure	a	80,2	85,3	89,9	x
	b	66,9	70,9	80,8	114,0
Wynik Result	a	-15,5	-15,6	-17,0	x
	b	-3,5	2,6	-1,8	x

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

Dochody budżetu środków europejskich w 2020 r. zostały zrealizowane w wysokości 79,0 mld zł, wydatki wyniosły 80,8 mld zł, zaś budżet środków europejskich zamknął się deficytem na poziomie 1,8 mld zł.

Finanse państwowych funduszy celowych

Finances of state appropriated funds

Skonsolidowane przychody państwowych funduszy celowych¹⁰⁴ pochodziły głównie ze składek na ubezpieczenie społeczne oraz z dotacji budżetu państwa. Przychody FUS w 2020 r. wyniosły 420,1 mld zł, z czego 58,8 mld zł stanowiły dotacje z budżetu państwa. Łączne koszty ukształtowały się na poziomie 377,6 mld zł. Głównym kierunkiem wydatków FUS były wypłaty emerytur i rent oraz pozostałych świadczeń, tj. zasiłków chorobowych, macierzyńskich, pogrzebowych itd.

¹⁰⁴ Państwowy fundusz celowy jest to wyodrębniony rachunek bankowy, którym dysponuje minister wskazany w ustawie tworzącej fundusz lub inny wskazany organ (art. 29 ustawy o finansach publicznych). Państwowe fundusze celowe nie posiadają osobowości prawnej. Przychody funduszy, równoległe do ich przychodów własnych, obejmują dotacje z budżetu państwa, zaś koszty mogą być ponoszone tylko do wysokości posiadanych środków finansowych, do których zalicza się bieżące przychody wraz z dotacjami z budżetu państwa oraz pozostałości środków z okresów poprzednich.

Tablica 54. Przychody i koszty państwowych funduszy celowych
 Table 54. Revenues and costs of state appropriated funds

Wyszczególnienie Specification		2018	2019	2020
		w mld zł in billion PLN		
a – przychody (wraz z dotacją z budżetu państwa) revenues (along with subsidies from the state budget)				
b – dotacja z budżetu państwa grant from the state budget				
c – koszty costs				
Państwowe fundusze celowe ogółem ^a Total state targeted funds ^a	a b c	287,0 54,2 271,5	304,3 58,7 308,0	420,1 58,8 377,6
Fundusze związane z ubezpieczeniami społecznymi Funds related to social insurance	a b c	261,2 53,5 253,4	268,7 57,4 270,1	314,0 52,7 300,5
w tym: of which:				
Fundusz Ubezpieczeń Społecznych Social Insurance Fund	a b c	238,5 35,8 231,6	246,2 38,9 246,6	290,8 33,5 277,3
Fundusz Emerytalno-Rentowy Pension Fund	a b c	20,2 17,1 20,2	21,5 18,5 21,7	21,3 18,4 21,2
Fundusze związane z zadaniami socjalnymi państwa Funds related to social tasks of the state	a b c	19,7 0,7 14,7	21,9 0,7 23,6	88,3 0,7 67,1
w tym: of which:				
Fundusz Pracy Labour Fund	a b c	13,9 – 7,8	14,7 – 6,4	35,8 – 30,0
Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych State Fund for the Rehabilitation of the Disabled	a b c	5,3 0,7 5,1	5,8 0,7 5,4	6,1 0,7 5,9
Fundusze związane z prywatyzacją Funds related to privatization	a b c	2,5 – 0,4	0,3 – 1,5	0,2 0,0 1,1
Fundusze związane z bezpieczeństwem i obronnością kraju Funds related to security and defense of the country	a b c	2,5 – 1,7	3,5 – 1,7	5,8 0,0 3,3
Fundusze związane z nauką, kulturą i kulturą fizyczną Funds related to science, culture and physical education	a b c	1,0 – 1,2	1,1 – 1,2	1,1 0,0 1,1
Pozostałe Others	a b c	0,0 ^b – 0,0 ^c	8,9 0,5 10,0	10,6 5,4 4,5

a Po wyeliminowaniu przepływów między funduszami. b Przychody – 62,1 tys. zł. c Koszty – 77,5 tys. zł.

Uwaga: Dla pozostałych pozycji o wartości 0 w tabeli – brak dotacji z budżetu państwa.

Źródło: dane MF.

a After eliminating flows between funds. b Revenues – 62,1 thous. PLN. c Costs – 77,5 thous. PLN.

Note: For other positions with the value 0 in the table – no subvention from the state budget

Source: data of the Ministry of Finance.

Największy państwowy fundusz celowy, FUS, zamknął 2020 r. nadwyżką w wysokości 13,5 mld zł. Po wyłączeniu z dochodów tego funduszu dotacji z budżetu państwa, wynik byłby ujemny na poziomie 20,0 mld zł. Wynik Funduszu Emerytalno-Rentowego odnotował niewielką nadwyżkę, zaś po wyłączeniu dotacji z budżetu państwa, deficyt byłby na poziomie 18,3 mld zł.

Tablica 55. Dochody, wydatki i wynik wybranych państwowych funduszy celowych

Table 55. Revenue, expenditure and balance of selected state target funds

Wyszczególnienie Specification a – 2020 b – 2019 c – 2018		Dochody Revenue	Wydatki Expenditure	Wynik Result	Wynik bez dotacji z budżetu państwa Result without grants from the state budget
Fundusz Ubezpieczeń Społecznych Social Insurance Fund	a	290,8	277,3	13,5	-20,0
	b	246,2	246,6	-0,5	-39,4
	c	238,5	231,6	6,9	-29,0
Fundusz Emerytalno-Rentowy Pension Fund	a	21,3	21,2	0,1	-18,3
	b	21,5	21,7	-0,2	-18,7
	c	20,2	20,2	-0,0 ^a	-17,1

a Wynik – 7 893 tys. zł

a Result – 7 893 thous. PLN.

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

Budżety agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz państwowych osób prawnych

Budgets of executive agencies, institutions of the budget economy and state legal persons

W 2020 r. budżety agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz państwowych osób prawnych osiągnęły łącznie przychody w wysokości 27,0 mld zł, zaś koszty to 26,6 mld zł. Największy udział w tych kategoriach miały państwowe osoby prawne – odpowiednio 12,4 mld zł i 13,7 mld zł. Wynik finansowy brutto był dodatni, w wysokości 0,4 mld zł, na co wpłynęła przede wszystkim nadwyżka agencji wykonawczych (1,6 mld zł) i deficyt państwowych osób prawnych (-1,3 mld zł).

Tablica 56. Budżety agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz państwowych osób prawnych na 2020 r.

Table 56. Budgets of executive agencies, institutions of the budget economy and state legal persons for 2020

Wyszczególnienie Specification	Przychody wykonane Revenues executed	Dotacja z budżetu Grant from the budget	Koszty wykonane Costs executed	Wynik finansowy brutto planowany Gross financial result planned	Wynik finansowy brutto zrealizowany Gross financial result realized
	w mld zł in billion PLN				
Ogółem Total	27,0	9,8	26,6	-2,5	0,4
Agencje wykonawcze Executive agencies	13,5	8,3	11,9	-0,1	1,6
Instytucje gospodarki budżetowej Institutions of the budget economy	1,1	0,2	1,1	0,0 ^a	0,0 ^b
Państwowe osoby prawne State legal entities	12,4	1,2	13,7	-2,3	-1,3

a Wynik finansowy brutto planowany – –7 090 tys. zł. b Wynik finansowy brutto zrealizowany – –9 077 tys. zł.

a Gross financial result planned – –7 090 thous. PLN. b Gross financial result realized – –9 077 thous. PLN.

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

Budżety jednostek samorządu terytorialnego

Budgets of local government units

Dochody jednostek samorządu terytorialnego (JST) ukształtowały się w 2020 r. na poziomie 304,9 mld zł, a wydatki zostały zrealizowane w wysokości 299,2 mld zł. W efekcie, w jednostkach samorządu terytorialnego ogółem odnotowano nadwyżkę na poziomie 5,7 mld zł wobec deficytu 1,7 mld zł w roku poprzednim. W stosunku do 2019 r. dochody JST wzrosły o 9,5%, wydatki zaś o 6,8%.

Tablica 57. Budżety jednostek samorządu terytorialnego
Table 57. Budgets of local government units

Wyszczególnienie Specification a – ustawa budżetowa budget Act b – wykonanie execution		2018	2019	2020	
		w mld zł in bn PLN			2019=100
Dochody Revenue	a	255,6	281,3	303,7	x
	b	251,8	278,5	304,9	109,5
Wydatki Expenditure	a	278,4	299,7	324,9	x
	b	259,4	280,2	299,2	106,8
w tym majątkowe including property	a	62,8	60,3	59,6	x
	b	52,9	51,1	48,8	95,5
Wynik Result	a	-22,9	-18,4	-21,2	x
	b	-7,5	-1,7	5,7	x

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

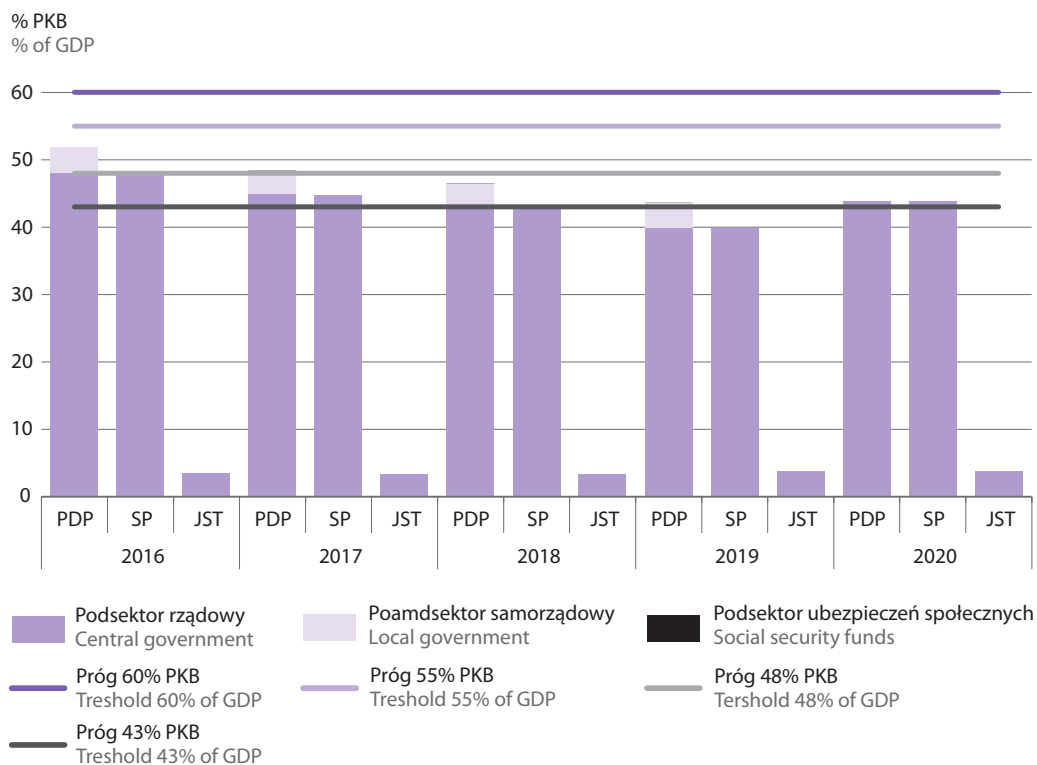
Państwowy dług publiczny

State public debt

Na koniec 2020 r. państwowy dług publiczny (PDP)¹⁰⁵ wyniósł 1 111,3 mld zł (wzrost o 12,2%), co stanowiło 47,8% PKB. Zmiana wielkości państwowego długu publicznego wynikała ze wzrostu zadłużenia we wszystkich podsektorach.

¹⁰⁵ Państwowy dług publiczny jest to nominalna wartość zobowiązań jednostek sektora finansów publicznych po wyeliminowaniu wzajemnych zobowiązań między tymi jednostkami (art. 72 oraz 73 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych).

Wykres 82. Państwowy dług publiczny wobec reguł fiskalnych
 Chart 82. State public debt in the context of fiscal rules

Uwaga: PDP – państwowy dług publiczny, SP – dług Skarbu Państwa, JST – dług jednostek samorządu terytorialnego.

Note: PDP – state public debt, SP – debt of the State Treasury, JTS – debt of local government units.

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

Biorąc pod uwagę kryterium miejsca emisji, uwzględniające miejsce zaciągania zobowiązań, niezależnie od tego, kto jest wierzycielem, dominującą część państwowego długu publicznego (74,1%) stanowił dług krajowy. Na koniec 2020 r. wyniósł on 823,3 mld zł. Porównawczo, w 2019 r. udział ten był niższy (72,3%) przy mniejszej kwocie zadłużenia (716,2 mld zł). Według kryterium rezydenta wartość długu krajowego ukształtowała się na poziomie 716,3 mld zł, co stanowiło 64,5% państwowego długu publicznego. W 2019 r. było to 580,9 mld zł, czyli 58,6% PDP. Utrzymująca się tendencja wzrostu udziału zadłużenia krajowego stanowi modyfikację strategii zarządzania długiem publicznym, gdyż zwiększa bezpieczeństwo finansowe państwa z uwagi na ograniczenie ryzyka kursowego i stabilność finansowania.

Tablica 58. Państwowy dług publiczny krajowy i zagraniczny według kryterium miejsca emisji i kryterium rezydenta
(stan w dniu 31 grudnia)

Table 58. Domestic and foreign public debt according to the criterion of the place of issue and the resident criterion
(as of December 31)

Wyszczególnienie Specification a – 2020 b – 2019 c – 2018	Kryterium miejsca emisji Emission site criterion		Kryterium rezydenta Resident criterion		
	w mld zł in billion PLN	w % in %	w mld zł in billion PLN	w % in %	
	Państwowy dług publiczny State public debt	a b c	1111,3 990,9 984,3	100,0 100,0 100,0	1111,3 990,9 984,3
Dług krajowy Domestic debt	a b c	823,3 716,2 688,2	74,1 72,3 69,9	716,3 580,9 516,8	64,5 58,6 52,5
w tym: of which:					
z tytułu papierów wartościowych from securities	a b c	749,1 645,1 623,4	67,4 65,1 63,3	642,1 509,8 452,0	57,8 51,4 45,9
z tytułu kredytów i pożyczek due to loans and credits	a b c	65,5 62,4 57,3	5,9 6,3 5,8	65,5 62,4 57,3	5,9 6,3 5,8
Dług zagraniczny Foreign debt	a b c	288,0 274,8 296,1	25,9 27,7 30,1	395,0 410,1 467,5	35,5 41,4 47,5
w tym: of which:					
z tytułu papierów wartościowych from securities	a b c	198,3 193,7 211,2	17,8 19,5 21,5	305,3 329,0 382,7	27,5 33,2 38,9
z tytułu kredytów i pożyczek due to loans and credits	a b c	89,7 81,0 84,8	8,1 8,2 8,6	89,7 81,0 84,8	8,1 8,2 8,6

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

Dług Skarbu Państwa State Treasury debt

Dług Skarbu Państwa stanowił największą składową państwowego długu publicznego, a jego poziom w 2020 r. wyniósł 1 097,5 mld zł. Dominującą część długu Skarbu Państwa według kryterium miejsca emisji, podobnie jak w latach poprzednich, stanowiło zadłużenie krajowe, które na koniec analizowanego okresu wyniosło 831,4 mld zł. Zadłużenie zagraniczne Skarbu Państwa według kryterium miejsca emisji na koniec 2020 r. wyniosło 266 mld zł. Głównym instrumentem zaciągania zagranicznego długu Skarbu Państwa pozostawały wyemitowane za granicą skarbowe papiery wartościowe, których wartość na koniec 2020 r. wyniosła 198,3 mld zł.

Tablica 59. Zadłużenie Skarbu Państwa (nieskonsolidowane) według kryterium miejsca emisji i według instrumentów

Table 59. State Treasury debt (unconsolidated) according to the criterion of the place of issue and by instruments

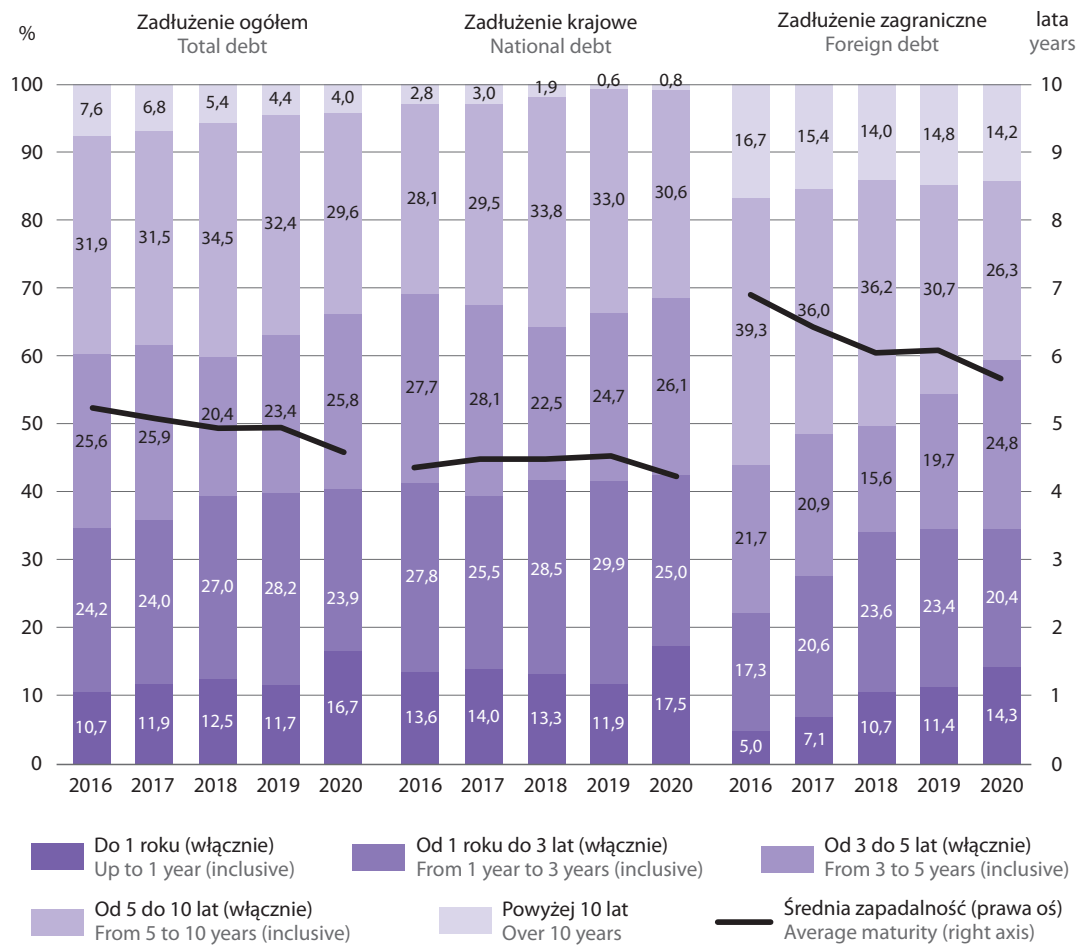
Wyszczególnienie Specification	2018	2019	2020	
	w mld zł	in billion PLN		2019=100
Dług Skarbu Państwa State Treasury debt	954,3	973,3	1097,5	112,8
Zadłużenie krajowe Domestic debt	674,4	716,5	831,4	116,1
Bony skarbowe Treasury bills	–	–	10,9	–
Obligacje Bonds	646,9	673,6	770,1	114,3
Pozostałe Others	27,5	42,8	50,5	117,8
Zadłużenie zagraniczne Foreign debt	279,8	256,9	266,0	103,6
SPW wyemitowane za granicą State Treasury securities issued abroad	211,1	193,7	198,3	102,4
Kredyty otrzymane Credits received	68,7	63,2	67,7	107,2
w tym z EBI includins with the EIB	38,7	34,5	33,2	96,1

Źródło: dane MF.

Source: data of the Ministry of Finance.

Średnia zapadalność w 2020 r. dla całego długu Skarbu Państwa zmniejszyła się do poziomu 4,63 z 4,99 w 2019 r. Na jego pogorszenie miał wpływ spadek średniej zapadalności zarówno długu zagranicznego, jak i krajowego.

Wykres 83. Struktura oraz średnia zapadalność zadłużenia Skarbu Państwa
Chart 83. Structure and average maturity of the State Treasury debt

Uwaga: według kryterium miejsca emisji oraz faktycznych terminów wykupu.

Źródło: dane MF.

Note: according to the criterion of the place of issue and the actual maturity dates.

Source: data of the Ministry of Finance.

Rozdział 4

Chapter 4

Rynki finansowe

Financial markets

1. Sytuacja na globalnych rynkach finansowych

1. Situation on global financial markets

Wybuch pandemii COVID-19 przyczynił się do wzrostu niepewności inwestorów i dużej zmienności na światowych rynkach finansowych. Nastroje na rynkach finansowych były uzależnione od przebiegu pandemii oraz działań władz monetarnych i fiskalnych. Szczególnie wysoka niepewność utrzymywała się od marca 2020 r. W okresie letnim sytuacja uległa poprawie, a od września, wraz z pogorszeniem sytuacji epidemicznej ponownie uległa pogorszeniu. Pod koniec 2020 r. nastroje na rynkach finansowych uległy poprawie, co było między innymi efektem informacji o wysokiej skuteczności szczepionek oraz rozpoczęciu w wielu krajach akcji szczepień.

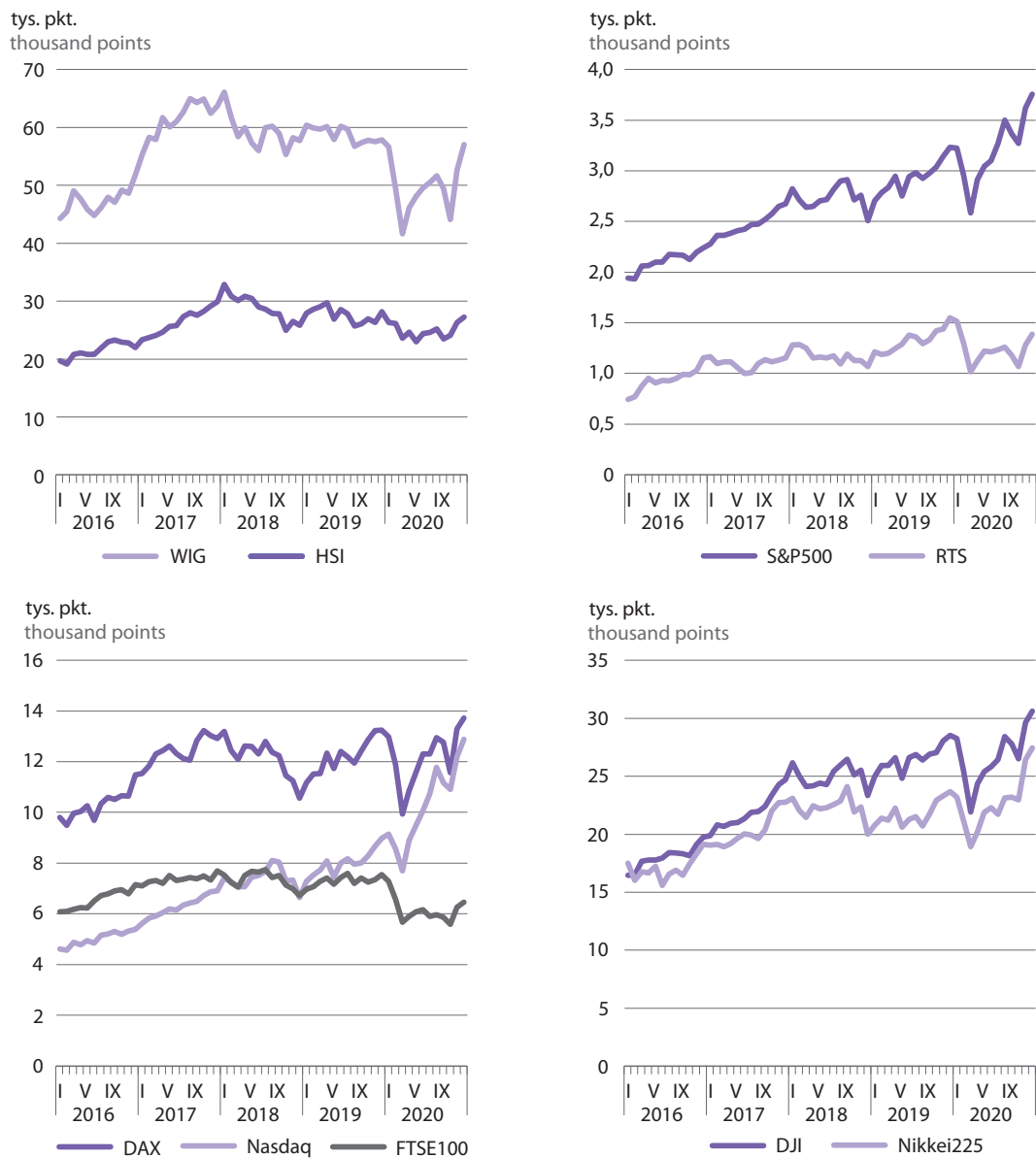
Rynki finansowe

Financial markets

Zmienność indeksów giełdowych była uwarunkowana przebiegiem pandemii. Ceny akcji na rynkach światowych gwałtownie spadły w marcu 2020 r. W kolejnych miesiącach aktywna polityka banków centralnych oraz stopniowe ograniczanie restrykcji gospodarczych przyczyniło się do poprawy sytuacji na rynkach finansowych, co było szczególnie widoczne między czerwcem i sierpniem 2020 r. Ceny akcji rosły zarówno w gospodarkach rozwiniętych, jak i wschodzących. W lipcu i sierpniu w Stanach Zjednoczonych wskaźniki giełdowe osiągały historyczne maksima. Pogorszenie sytuacji epidemicznej na świecie od września spowodowało wyhamowanie wzrostów indeksów giełdowych. Ponowna fala optymizmu pojawiła się pod koniec 2020 r. i spowodowała kolejne wzrosty indeksów giełdowych.

W 2020 r. amerykański indeks Nasdaq Composite kontynuował silny trend wzrostowy z 2019 r., jego wartość wzrosła o 43,6% (35,2% w 2019 r.). W analogiczny sposób zachowywały się również indeksy: S&P 500 wzrost o 16,3% (28,9% w 2019 r.) oraz Dow Jones, który wzrósł o 7,2% (22,3% w 2019 r.). Podobieństwo do zachowania amerykańskich indeksów wystąpiło w przypadku japońskiego indeksu Nikkei 225, który odnotował wzrost notowań o 16,0% (18,2% w 2019 r.). W przypadku rynków azjatyckich występowała jednak zróżnicowana sytuacja. Wartość indeksu HSI, akcji spółek notowanych na giełdzie w Hongkongu, spadła o 3,4% (wobec wzrostu o 9,1% w 2019 r.). Mniejsze wzrosty wystąpiły w przypadku najważniejszych indeksów europejskich. Niemiecki DAX, po bardzo dobrym 2019 r. (wzrost o 32,0%), w 2020 r. wzrósł o 3,5%. Gorsze wyniki zanotował brytyjski FTSE 100, indeks 100 największych spółek giełdowych notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Londynie spadł w 2020 r. o 14,3%. Niższe wartości indeksu w porównaniu z rokiem wcześniejszym wystąpiły również w przypadku rosyjskiego indeksu RTS – spadek o 10,4% oraz polskiego WIG – spadek o 1,4%.

Wykres 84. Wybrane indeksy giełd
Chart 84. Selected exchange indexes

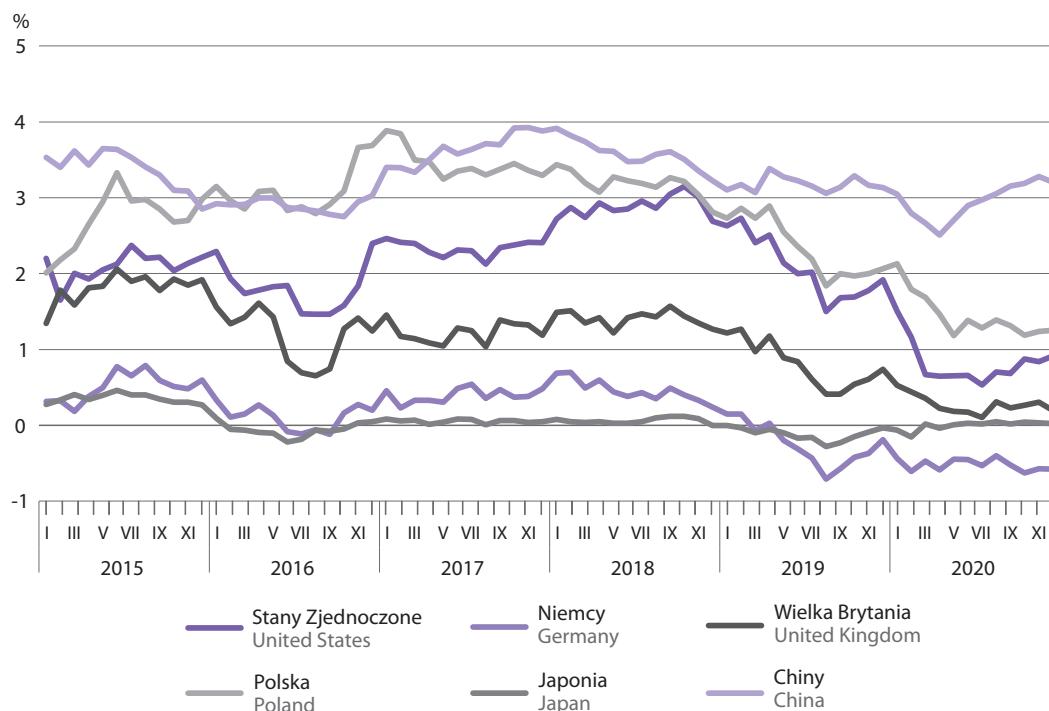
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych giełd.
 Source: own study based on stock exchange data.

W efekcie pandemii rentowności obligacji skarbowych Stanów Zjednoczonych wyraźnie spadały i osiągnęły historycznie niskie poziomy. W sierpniu 2020 r. średnia rentowność 10-letnich amerykańskich obligacji skarbowych wyniosła 0,51%, co było historycznym minimum. W kolejnych miesiącach rentowności zaczęły rosnąć, co było efektem wzrostu globalnego apetytu na ryzyko oraz oczekiwania zwiększenia ekspansywności polityki fiskalnej w Stanach Zjednoczonych.

Charakterystycznym było utrzymywanie się w całym 2020 r. ujemnych rentowności w przypadku 10-letnich obligacji skarbowych w Niemczech, powrót do dodatnich rentowności 10-letnich obligacji skarbowych w Japonii oraz wzrost rentowności w Chinach. Średni poziom rentowności 10-letnich obligacji skarbo-

wych w 2020 r. wynosił: w Stanach Zjednoczonych 0,82% (2,08% w 2019 r.), w Niemczech -0,52% (-0,25% w 2019 r.), Wielkiej Brytanii 0,28% (0,81% w 2019 r.) oraz w Japonii 0,00% (-0,12% w 2019 r.). W Chinach rentowność obligacji skarbowych zwiększyła się i była na poziomie 3,20%, przy 2,96% w 2019 r.

Wykres 85. Rentowność 10-letnich obligacji skarbowych
Chart 85. 10 year government bonds yield

Uwaga: dane na koniec miesiąca.

Źródło: dane MF oraz www.investing.com/rates-bonds/

Note: data at the end of the month.

Source: Polish Ministry of Finance data and www.investing.com/rates-bonds/

Sytuacja na rynkach walutowych zależała zarówno od sytuacji epidemicznej, jak i działań banków centralnych. Ekspansywna polityka pieniężna w Stanach Zjednoczonych przyczyniała się do osłabiania dolara amerykańskiego względem euro i innych walut. Deprecjacja dolara była szczególnie zauważalna pomiędzy kwietniem a lipcem 2020 r. (osłabienie dolara wobec euro o 9,0%). Na koniec 2020 r. euro umocniło się w relacji do dolara o 9,4% w porównaniu z końcem 2019 r.

Polityka monetarna

Monetary policy

W przypadku największych gospodarek na świecie, jak i gospodarek rozwijających się, banki centralne prowadziły w 2020 r. bardzo luźną politykę pieniężną. Było to konsekwencją pandemii i jej negatywnego wpływu na aktywność gospodarczą. Banki centralne podjęły działania ratujące gospodarkę na niespotykaną dotąd skalę.

Ekspansywna polityka pieniężna była utrzymywana w całym 2020 r. Z jednej strony pozwalała na to utrzymująca się niska inflacja, a z drugiej, ograniczaniu luźniejszej polityki pieniężnej banków centralnych nie sprzyjała niepewność związana z rozwojem pandemii i odbudową aktywności gospodarczej. Banki centralne utrzymywały historycznie niskie stopy procentowe, przeprowadzały skup aktywów oraz prowadziły politykę

informacyjną, mającą na celu upewnić uczestników rynków finansowych, że są gotowe do utrzymywania takiej polityki pieniężnej w dłuższym okresie lub w zależności od sytuacji rynkowej doprowadzić do dalszego luzowania warunków monetarnych.

Rezerwa Federalna Stanów Zjednoczonych (Fed) obniżyła docelowy przedział dla stopy fed funds o 1,5 p. proc. do poziomu 0,00%–0,25%. Ponadto, rozpoczęto na dużą skalę programy skupu aktywów na rynkach pierwotnym i wtórnym. Skupowano obligacje skarbowe o wartości co najmniej 80 mld USD miesięcznie, papiery wartościowe zabezpieczone kredytami hipotecznymi (MBS) o wartości co najmniej 40 mld USD miesięcznie oraz obligacje korporacyjne (program o wartości 750 mld dolarów) i komunalne (program o wartości 500 mld dolarów). Zwiększono również wartość przeprowadzanych operacji repo, uruchomiono programy wsparcia akcji kredytowej oraz uruchomiono linie swapowe z kilkunastoma bankami centralnymi.

W sierpniu 2020 r. ogłoszono modyfikację strategii polityki pieniężnej^{106,107}. Fed podniósł cel inflacyjny do średniego poziomu inflacji, który będzie realizowany w sposób elastyczny (flexible average inflation targeting). Sprawa długości „średniego poziomu inflacji” nie została doprecyzowana. Zmianie uległo również podejście do realizacji celu, po okresach kształtowania się inflacji poniżej 2%, Fed będzie dążył do utrzymania inflacji przez pewien czas umiarkowanie powyżej 2%. Ponadto Fed zadeklarował, że będzie brał pod uwagę niedobór zatrudnienia względem jego maksymalnego poziomu (wcześniej były to odchylenia) od szacowanego stanu pełnego zatrudnienia¹⁰⁸.

Europejski Bank Centralny (EBC) utrzymał ujemną stopę depozytową, zwiększył skalę dotychczasowego programu skupu aktywów oraz uruchomił nowy program skupu (więcej na temat polityki EBC w części 4.2).

Bank Anglii (BoE) obniżył w marcu 2020 r. podstawową stopę procentową z 0,75% do 0,1% i utrzymywał ją na tym poziomie do końca roku. Ponadto dokonywał zakupów obligacji rządowych w ramach programu o wartości 875 mld funtów oraz uruchomił program skupu obligacji korporacyjnych o ratingu inwestycyjnym, o wartości 20 mld funtów. Łączna, docelowa wartość skupu aktywów określona została na poziomie 895 mld funtów¹⁰⁹.

Szwajcarski Bank Narodowy (SNB) utrzymywał w 2020 r. podstawową stopę procentową SNB i oprocentowanie depozytów a vista w SNB na poziomie –0,75%¹¹⁰. W związku z tym, że frank szwajcarski był nadal wysoko wyceniany, SNB był skłonny do silniejszych interwencji na rynku walutowym, biorąc pod uwagę ogólną sytuację kursową. Informacje na ten temat pojawiły się w komunikatach SNB¹¹¹. SNB podobnie jak inne banki centralne prowadził ekspansywną politykę pieniężną. Z dniem 26 marca 2020 r. wprowadził nowy mechanizm refinansowania SNB COVID-19 (Covid Refinancing Facility, CRF)¹¹², w celu wzmocnienia podaży kredytu poprzez zapewnienie systemowi bankowemu dodatkowej płynności. W ramach CRF nie określono górnego limitu dostępnych środków. Program CRF funkcjonował w połączeniu z gwarancjami rządu federalnego na pożyczki korporacyjne. W ramach CRF, SNB mógł również przeprowadzać dodatkowe transakcje refinansowania w celu dostarczenia systemowi bankowemu dodatkowej płynności. SNB w celu dostosowania wymogów regulacyjnych do okresu pandemii, podjął decyzje o obniżeniu antycyklicznego bufora kapitałowego do 0%. Miało to na celu dalsze wspieranie sektora bankowego. W zależności od sytuacji rynkowej SNB był również aktywny na rynku repo.

¹⁰⁶ Jerome H. Powell, New Economic Challenges and the Fed's Monetary Policy Review, August 27, 2020, <https://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/powell20200827a.htm>

¹⁰⁷ 2020 Statement on Longer-Run Goals and Monetary Policy Strategy, <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/review-of-monetary-policy-strategy-tools-and-communications-statement-on-longer-run-goals-monetary-policy-strategy.htm>

¹⁰⁸ Fed, Guide to changes in the 2020 Statement on Longer-Run Goals and Monetary Policy Strategy, <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/guide-to-changes-in-statement-on-longer-run-goals-monetary-policy-strategy.htm>

¹⁰⁹ Bank of England, Monetary Policy Report, November 2020. <https://www.bankofengland.co.uk/monetary-policy-report/2020-november-2020>

¹¹⁰ SNB. Monetary policy assessment of 17 December 2020 https://www.snb.ch/en/mmr/reference/pre_20201217/source/pre_20201217.en.pdf

¹¹¹ SNB. Monetary policy assessment of 17 December 2020 https://www.snb.ch/en/mmr/reference/pre_20201217/source/pre_20201217.en.pdf

¹¹² Swiss National Bank sets up SNB COVID-19 refinancing facility and requests deactivation of countercyclical capital buffer. Zurich, 25 March 2020. https://www.snb.ch/en/mmr/reference/pre_20200325/source/pre_20200325.en.pdf

Bank centralny Japonii (BoJ) podejmował działania mające na celu zapewnienie płynnego finansowania przedsiębiorstw i utrzymania stabilności na rynkach finansowych, co miało zapobiec pogorszeniu nastrojów przedsiębiorstw i gospodarstw domowych. BoJ w 2020 r. pozostawił stopy procentowe na poziomie $-0,1\%$. Utrzymany został cel dla rentowności 10-letnich obligacji na poziomie 0% . W marcu 2020 r. podjęto działania mające na celu łagodzenie polityki pieniężnej poprzez: dostarczanie płynności w ramach operacji zakupu japońskich obligacji rządowych (JGB) oraz operacji dostarczania funduszy w dolarach amerykańskich. Przeprowadzane były również zakupy funduszy ETF i japońskich funduszy inwestycyjnych na rynku nieruchomości (J-REIT)¹¹³. W celu poprawy finansowej przedsiębiorstw, BoJ wprowadził nowy rodzaj operacji udzielania pożyczek pod zadłużenie przedsiębiorstw. W kolejnych miesiącach zwiększono skalę skupu obligacji korporacyjnych i akcji (funduszy ETF), zniesiono limit zakupów obligacji rządowych oraz uruchomiono programy wsparcia akcji kredytowej¹¹⁴.

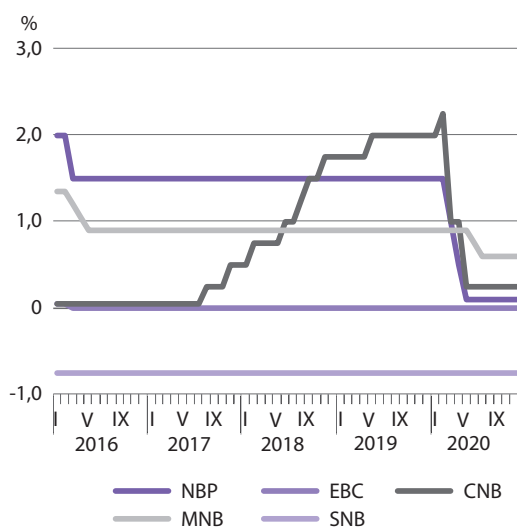
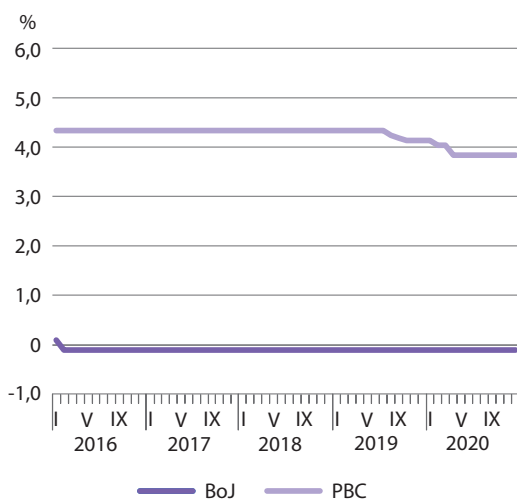
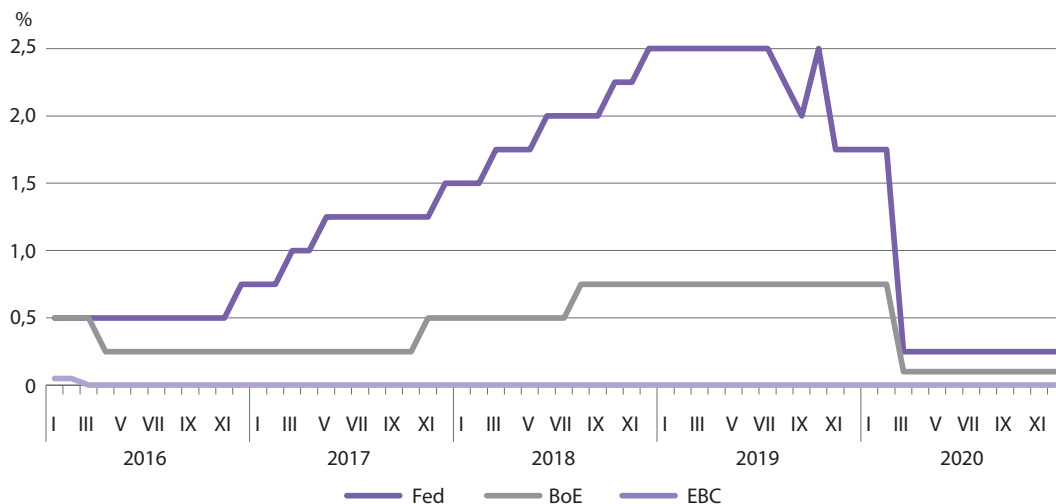
Luźną politykę pieniężną w 2020 r. prowadził również Ludowy Bank Chin (PBOC). W kwietniu 2020 r. podjęto decyzje o obniżeniu rocznej stopy oprocentowania kredytów bankowych dla firm o 20 pb do $3,85\%$ oraz 5-letnią stopę referencyjną kredytów hipotecznych o 10 pb do $4,65\%$. W kolejnych miesiącach stopy te nie były zmieniane. Już na wczesnym etapie wybuchu pandemii, 31 stycznia, PBOC zorganizował pierwszą rundę specjalnych pożyczek z banku centralnego, w tym głównie dla przedsiębiorstw medycznych. Według danych PBOC, uwzględniając 50-procentową dopłatę do oprocentowania kredytu, rzeczywiste koszty finansowania przedsiębiorstw spadły poniżej $1,6\%$ ¹¹⁵. PBOC utrzymywał wpływ na płynność na rynku finansowym wykorzystując operacje średnioterminowe (Medium-term Lending Facility, MLF) i operacji otwartego rynku (Open Market Operations, OMO). Obniżona została również stopa rezerwy obowiązkowej. W obliczu problemów z przepływem środków pieniężnych, w celu złagodzenia problemów związanych z obsługą kredytów wprowadzono politykę odraczania spłat kapitału i odsetek kredytów dla mikro i małych przedsiębiorstw (micro and small businesses, MSB). W tym celu PBOC uruchomiło instrument wsparcia dla banków, zapewniających środki dla banków do zapewnienia maksymalnego pokrycia spłaty kredytów dla MSB.

¹¹³ BoJ, Enhancement of Monetary Easing in Light of the Impact of the Outbreak of the Novel Coronavirus (COVID-19), March 16, 2020, Bank of Japan. https://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2020/k200316b.pdf

¹¹⁴ BoJ, Introduction of a New Fund-Provisioning Measure to Support Financing Mainly of Small and Medium-Sized Firms, May 22, 2020, Bank of Japan. https://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2020/k200522a.pdf

¹¹⁵ China Monetary Policy Report Q3 2020, November 26, 2020, Monetary Policy Analysis Group of the People's Bank of China, <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688353/3688356/3982925/4144557/2020121516040987020.pdf>

Wykres 86. Podstawowe stopy procentowe wybranych banków centralnych
 Chart 86. Basic interest rates of selected central banks

Uwaga: Fed – Rezerwa Federalna Stanów Zjednoczonych, EBC – Europejski Bank Centralny, BoE – Bank Anglii, BoJ – Bank Japonii, PBC – Ludowy Bank Chin, NBP – Narodowy Bank Polski, CNB – Narodowy Bank Czeski, MNB – Węgierski Bank Narodowy, SNB – Narodowy Bank Szwajcarii.

Źródło: dane Fed, EBC, NBP, MNB, CNB, BoJ, BoE, PBC.

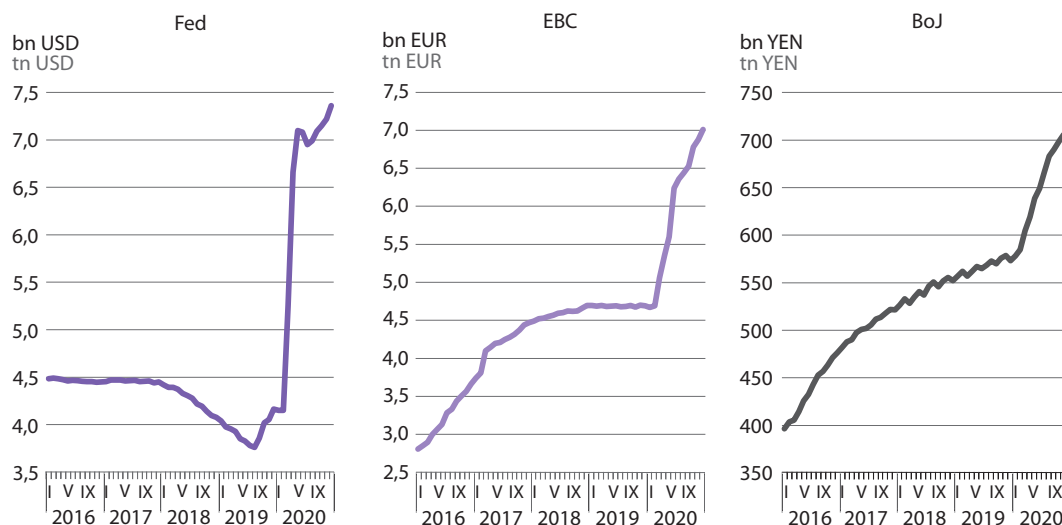
Note: Fed – Federal Reserve of the United States, ECB – European Central Bank, BoE – Bank of England, BoJ – Bank of Japan, PBC – People’s Bank of China, NBP – National Bank of Poland, CNB – Czech National Bank, MNB – Hungarian National Bank, SNB – National Bank of Switzerland.

Source: dane Fed, EBC, NBP, MNB, CNB, BoJ, BoE, PBC.

Stosowanie niekonwencjonalnych instrumentów przez banki centralne w trakcie pandemii znalazło odzwierciedlenie w zmianie ich bilansów. Nastąpił znaczący wzrost aktywów banków centralnych. W przypadku Fed suma aktywów wzrosła o 76,7% (do 7,4 bln USD), w przypadku EBC był to wzrost o 49,5% (do 7,0 bln EUR), natomiast BoJ o 22,6% (do 702,6 bln JPY).

Wykres 87. Aktywa banków centralnych (dane na koniec miesiąca)

Chart 87. Central banks assets (data at the end of the month)

Źródło: Dane EBC, Fed, BoJ.
Source: ECB, Fed and BoJ data.

2. Sytuacja na rynkach finansowych Unii Europejskiej

2. The situation on the financial markets of the European Union

Rynki finansowe

Financial markets

Luźna polityka pieniężna EBC spowodowała, że rentowności długoterminowych obligacji skarbowych w krajach strefy euro spadły do historycznie niskich wartości. Spadki rentowności były wspierane zapowiedziami zwiększonej stymulacji fiskalnej. Duża zmienność występowała w przypadku obligacji Włoch czy Hiszpanii, gdzie występowała stosunkowo gorsza sytuacja epidemiczna. Stabilniejsza sytuacja miała miejsce w przypadku Niemiec, gdzie sytuacja epidemiczna była korzystniejsza. Średnia rentowność 10-letnich obligacji Niemiec w okresie pandemii wahała się między $-0,4\%$ a $-0,6\%$, natomiast w przypadku Włoch między $0,6\%$ i $1,8\%$, a w Hiszpanii między $0,1\%$ a $0,7\%$.

W okresie całego 2020 r. stopy zwrotów głównych indeksów giełd były zróżnicowane. Najwyższe ujemne stopy zwrotu w 2020 r. wystąpiły w Bułgarii, gdzie SOFIX Index spadł o 21,2%, Hiszpanii – spadek IBEX 35 Index o 15,5% oraz Wielkiej Brytanii – spadek FTSE 100 Index o 14,3%. Najwyższe wzrosty wystąpiły na Litwie – wzrost OMXV Index o 14,7% i Finlandii – wzrost OMXH Index o 10,1%

Tablica 60. Stopy zwrotu głównych indeksów giełd europejskich
 Table 60. Rates of return of major European stock exchanges

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w %		in %		
Austria Austria – ATX Index	9,2	30,6	-19,7	16,1	-12,8
Belgia Belgium – BEL 20 Index	-2,5	10,3	-18,5	22,0	-8,5
Bułgaria Bulgaria – SOFIX Index	27,2	15,5	-12,3	-4,4	-21,2
Chorwacja Croatia – CROBEX Index	18,1	-7,6	-5,1	15,4	-13,8
Cypr Cyprus – CSE Index	-2,0	4,7	-3,9	-2,6	-13,0
Czechy Czechia – PX 50 Index	-3,6	17,0	-8,5	13,1	-7,9
Dania Denmark – OMXC 20 Index	-12,8	15,9	-13,0	27,4	29,0
Estonia Estonia – OMXT Index	19,6	15,5	-6,4	10,0	5,0
Finlandia Finland – OMXH Index	3,6	6,4	-8,0	13,4	10,1
Francja France – CAC 40 Index	4,9	9,3	-11,0	26,4	-7,1
Grecja Greece – ASE Index	1,9	24,7	-23,6	49,5	-11,7
Hiszpania Spain – IBEX 35 Index	-2,0	7,4	-15,0	11,8	-15,5
Holandia Netherlands – AEX Index	9,4	12,7	-10,4	23,9	3,3
Irlandia Ireland – ISEQ Index	-4,0	8,0	-22,1	31,1	2,7
Litwa Lithuania – OMXV Index	14,9	17,0	-5,6	15,5	14,7
Luksemburg Luxembourg – LuxX Index	20	-1,8	-19,6	4,7	-2,4
Łotwa Latvia – OMXR Index	23,3	35,9	-6,7	10,7	9,67
Malta Malta – MSE Index	4,5	-2,6	0,1	4,4	-12,4
Niemcy Germany – DAX 30 Index	6,9	12,5	-18,3	25,5	3,5
Polska Poland – WIG Index	11,4	23,2	-9,5	0,2	-1,4
Portugalia Portugal – PSI 20 Index	-11,9	15,2	-12,2	10,2	-6,1
Rumunia Romania – BET Index	1,2	9,4	-4,8	35,1	-1,7
Słowacja Slovakia – SAX Index	9,0	2,2	2,1	5,6	-1,7
Słowenia Slovenia – SBITOP Index	3,1	12,4	-0,2	15,0	-2,7
Szwecja Sweden – OMXS 30 Index	4,9	3,9	-10,7	25,8	5,8
W. Brytania United Kingdom – FTSE 100 Index	14,4	7,6	-12,5	12,1	-14,3
Węgry Hungary – BUX Index	33,8	23,0	-0,6	17,7	-8,6
Włochy Italy – FTSEMIB Index	-10,2	13,6	-16,1	28,3	-5,4

Źródło: dane giełd, dane EBC.

Source: stock exchange data, ECB data.

Polityka monetarna

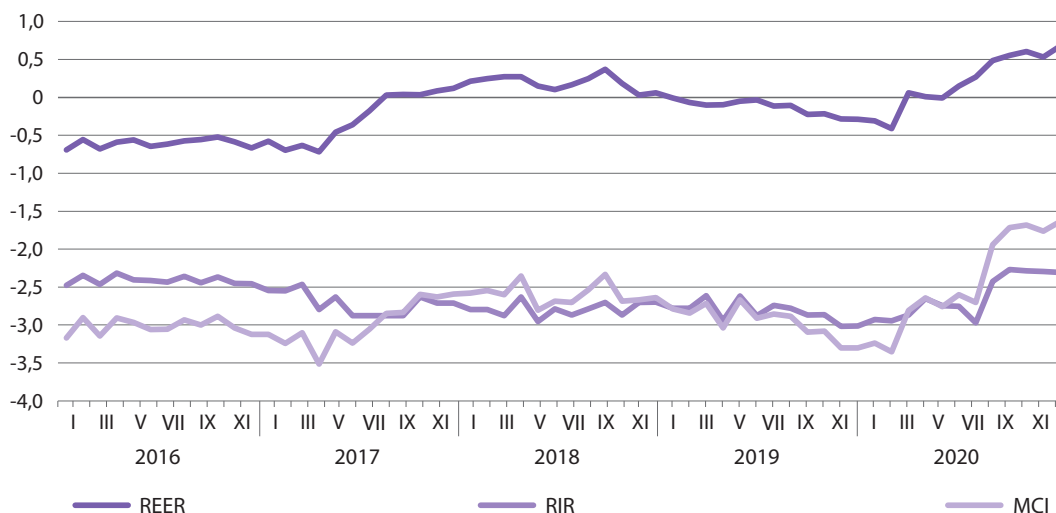
Monetary policy

Europejski Bank Centralny (EBC) utrzymywał w 2020 r. stopę depozytową na poziomie $-0,5\%$. W polityce komunikacyjnej EBC podkreślał, że stopy procentowe pozostaną na tym poziomie (lub niższym) do momentu, kiedy w horyzoncie projekcji inflacja nie zbliży się zdecydowanie do poziomu, który jest zbliżony, ale poniżej 2% . EBC zwiększał skalę skupu aktywów, program APP (Asset Purchase Programme) o wartości 20 mld EUR miesięcznie został rozszerzony o dodatkowe 120 mld euro bez określenia daty jego zakończenia. Ponadto EBC wprowadził nowy program PEPP (Pandemic Emergency Purchase Programme) w deklarowanej, łącznej kwocie najpierw w wysokości 1 350 mld euro a od grudnia 2020 r. w wysokości 1 850 mld euro. Program PEPP przewidziany był przynajmniej do czerwca 2021 r., a następnie został wydłużony do marca 2022 r.

Podjęto również decyzje o złagodzeniu warunków programu wsparcia akcji kredytowej TLTRO-III (obniżono oprocentowanie pożyczek o $0,5$ p. proc., minimalne oprocentowanie wynosiło $0,5$ p. proc. poniżej stopy depozytywnej, maksymalne było równe stopie depozytywnej). Podjęto również decyzje o dodatkowych operacjach zwiększających płynność, należały do nich: długoterminowe operacje LTRO (Long Term Refinancing Operation) i PELTRO (Pandemic Emergency Long Term Refinancing Operation), linie swapowe w dolarze amerykańskim, operacje repo i swap w euro dla banków centralnych spoza strefy euro.

EBC w ramach komunikacji zwracał uwagę na znaczenie kanału kursowego w polityce pieniężnej, podkreślając, że aprecjacja euro oddziałuje w kierunku niższej inflacji w strefie euro.

Wykres 88. Wskaźnik MCI dla strefy euro i jego składowe
Chart 88. Monetary conditions index for the euro area and its components

Źródło: dane KE.
Source: EC data.

3. Sytuacja na rynku finansowym w Polsce

3. The situation on the financial market in Poland

Aktywa rynku finansowego

Financial market assets

W polskim systemie finansowym w 2020 r. kontynuowany był wzrost wartości aktywów. Wartość aktywów systemu finansowego w Polsce na koniec 2020 r. wynosiła 3 033,5 mld zł, odnotowując wzrost o 13,4% w relacji do roku poprzedniego (przy 4,2% w 2019 r.).

Największy wzrost wartości aktywów w instytucjach finansowych wystąpił w sektorze bankowym, który wyniósł 17,5%, przy 5,6% w roku poprzednim¹¹⁶. Aktywa banków komercyjnych i spółdzielczych oraz oddziałów instytucji kredytowych w 2020 r. wyniosły łącznie 2 350,1 mld zł, co oznacza wzrost o 349,6 mld zł (17,5%) w porównaniu z rokiem wcześniejszym. Udział banków w aktywach sektora finansowego wzrósł z 74,8% w 2019 r. do 77,5% w 2020 r.

Tablica 61. Aktywa instytucji finansowych w Polsce
Table 61. Assets of financial institutions in Poland

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
	w mld zł		in billion PLN		
Ogółem Total	2 356,7	2 480,6	2 568,6	2 676,0	3 033,5
Banki komercyjne i spółdzielcze oraz oddziały instytucji kredytowych Commercial and cooperative banks and branches of credit institutions	1 711,3	1 777,0	1 893,7	2 000,5	2 350,1
Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe Cooperative Savings and Credit Unions	11,3	10,3	9,6	9,3	9,6
Sektor ubezpieczeniowy Insurance sector	185,4	196,9	192,6	194,0	204,7
Fundusze inwestycyjne i towarzystwa funduszy inwestycyjnych Investment funds and Investment Fund Companies	295,3	316,4	315,2	317,2	320,3
Otwarte Fundusze Emerytalne Open Pension Funds	153,4	180,0	157,5	155,0	148,8

Źródło: dane GUS i KNF.
Source: Statistics Poland and PFSA data.

Wartość aktywów funduszy inwestycyjnych oraz towarzystw funduszy inwestycyjnych w 2020 r. nieznacznie wzrosła w porównaniu z końcem 2019 r. i wyniosła 320,3 mld zł (wzrost o 1,0% wobec 2019 r.). Wartość aktywów zakładów ubezpieczeń w 2020 r. wzrosła o 10,7 mld zł, tj. o 5,5% i wyniosła 204,7 mld zł (wobec 194,0 mld zł w roku poprzednim)¹¹⁷. Aktywa netto otwartych funduszy emerytalnych i powszechnych towarzystw emerytalnych na koniec 2020 r. wyceniono na 148,8 mld zł, tj. o 4,0% mniej niż rok wcześniej (wobec spadku o 1,6% w roku poprzednim)¹¹⁸. Wartość aktywów spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych wzrosła o 0,3 mld zł, tj. o 3,2% (wobec spadku w roku poprzednim o 3,1%)¹¹⁹.

¹¹⁶ KNF. Informacja na temat sytuacji sektora bankowego w 2020, (2021).

¹¹⁷ Dane KNF oraz informacja sygnałowa GUS, Wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń w 2020 roku, (2021).

¹¹⁸ GUS. Wyniki finansowe otwartych funduszy emerytalnych i powszechnych towarzystw emerytalnych w 2020 r., (2021).

¹¹⁹ KNF. Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w IV kwartale 2020 r., (2021).

Polityka monetarna

Monetary policy

Zgodnie z Załoženiami polityki pieniężnej na 2020 r., Rada Polityki Pieniężnej (RPP) w 2020 r. kontynuowała rozpoczętą w 2004 r. politykę pieniężną, której celem było utrzymanie inflacji na poziomie 2,5% z symetrycznym przedziałem odchyień o szerokości ± 1 punktu procentowego w średnim okresie¹²⁰.

RPP trzykrotnie podejmowała decyzję o obniżkach stopy procentowej NBP: 17 marca¹²¹, 8 kwietnia¹²² i 28 maja¹²³. Rada obniżyła łącznie stopę referencyjną o 1,4 p. proc. (z 1,5% do 0,1%), stopę lombardową o 2,0 p. proc. (z 2,5% do 0,5%), stopę redyskontową weksli o 1,64 p. proc. (z 1,75% do 0,11%) oraz stopę depozytową o 0,5 p. proc. (z 0,5% do 0,0%). Za serią obniżek stóp procentowych przemawiały czynniki związane ze wstrząsem pandemicznym i konsekwencjami walki z pandemią COVID-19. Ponadto Rada podjęła decyzję o wprowadzeniu nowego rodzaju stopy – stopy dyskontowej weksli, co było wynikiem wprowadzenia możliwości korzystania z kredytu wekslowego przeznaczanego na refinansowanie kredytów udzielanych przedsiębiorcom. Stopa dyskontowa weksli została początkowo ustalona w wysokości 1,1%, następnie była obniżana, najpierw w kwietniu do 0,60%¹²⁴, a następnie w maju do 0,12%¹²⁵. Ponadto RPP obniżyła 17 marca stopę rezerwy obowiązkowej z 3,5% do 0,5%¹²⁶. Jednocześnie oprocentowanie środków rezerwy obowiązkowej zostało zrównane z poziomem stopy referencyjnej NBP. W odpowiedzi na pandemię, NBP uruchomił w marcu strukturalne operacje otwartego rynku¹²⁷, których celem był skup obligacji skarbowych na rynku wtórnym oraz dłużnych papierów wartościowych gwarantowanych przez Skarb Państwa. Łączna wartość operacji strukturalnych w 2020 r. wyniosła 107,1 mld zł (wartość nominalna skupionych obligacji)¹²⁸.

W ramach polityki informacyjnej NBP wraz z pojawieniem się operacji strukturalnych, w komunikacie po posiedzeniu RPP pojawiła się informacja o kontynuowaniu operacji zakupu na rynku wtórnym przez NBP skarbowych papierów wartościowych oraz dłużnych papierów wartościowych gwarantowanych przez Skarb Państwa. Terminy oraz skala prowadzonych operacji były uzależniane od warunków rynkowych. Ponadto NBP informował, że będzie również oferował kredyt wekslowy z przeznaczeniem na refinansowanie kredytów udzielanych przedsiębiorcom przez banki.

W 2020 r. działania NBP wpływały na poprawę płynności sektora bankowego. W efekcie prowadzonej polityki, wartość środków jakimi dysponował sektor bankowy wyniósł w grudniu 2020 r. średnio 183,8 mld zł, co oznacza wzrost w porównaniu z analogicznym okresem 2019 r. o 97,4 mld zł. Wpływ na to miały operacje otwartego rynku (średni stan środków w grudniu 2020 r. był wyższy niż rok wcześniej o 111,9 mld zł), obniżenie stopy rezerw obowiązkowych (wzrost środków w dyspozycji sektora bankowego o 41,3 mld zł), zakup walut obcych (wzrost środków w dyspozycji sektora bankowego o 26,9 mld zł). Wzrost wartości pieniądza gotówkowego w obiegu wpływał na spadek środków w dyspozycji sektora bankowego o 81,8 mld zł. Wzrost nadpłynności sektora bankowego, przyczynił się do wyraźnego wzrostu w 2020 r. średniego salda krótkoterminowych operacji NBP obejmujących podstawowe i dostrajające operacje otwartego rynku oraz operacje depozytowo-kredytowe. Saldo to w okresie od grudnia 2019 do grudnia 2020 r. wzrosło o 80,4% i wyniosło 155,8 mld zł.

W ramach podstawowych operacji otwartego rynku przeprowadzono 52 operacje absorbujące nadwyżki środków. Średni poziom wyemitowanych w 2020 r. przez NBP bonów pieniężnych wyniósł 133,5 mld zł, co oznacza wzrost o 54,8 mld zł (9,6%) w porównaniu z 2019 r.¹²⁹ Ponadto, NBP w 2020 r. przeprowadził 10 operacji dostrajających, w ramach których wyemitowano bony pieniężne NBP z terminami zapadalności 1-, 2-, 3- i 4-dniowymi. Średni poziom operacji dostrajających wyniósł 1,2 mld zł i był niższy niż w 2019 r. o 496 mln zł.

¹²⁰ NBP. Założenia polityki pieniężnej na rok 2020, (2019).

¹²¹ NBP. Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 17 marca 2020 r. (2020).

¹²² NBP. Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 8 kwietnia 2020 r. (2020).

¹²³ NBP. Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 28 maja 2020 r. (2020).

¹²⁴ NBP. Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 8 kwietnia 2020 r. (2020).

¹²⁵ NBP. Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 28 maja 2020 r. (2020).

¹²⁶ NBP. Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 17 marca 2020 r. (2020).

¹²⁷ NBP. Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 17 marca 2020 r. (2020).

¹²⁸ NBP. Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej, (2021).

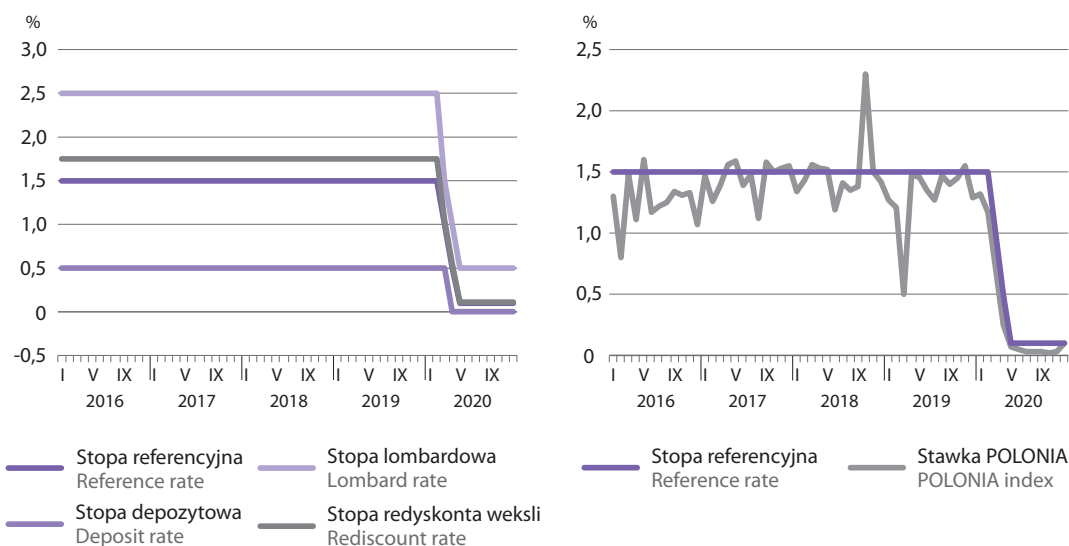
¹²⁹ NBP. Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej, (2021), Warszawa, s.21.

W związku z wybuchem pandemii, NBP rozpoczął przeprowadzać operacje strukturalne, w ramach których w okresie od marca do grudnia 2020 r. skupił na rynku wtórnym dłużne papiery wartościowe o łącznej nominalnej wartości 107,1 mld zł (53,6 mld zł obligacji skarbowych oraz 53,6 mld zł obligacji z gwarancją Skarbu Państwa). W efekcie przeprowadzania operacji strukturalnych zwiększona została płynność na rynku obligacji oraz doprowadziło do spadku rentowności obligacji skarbowych na całej krzywej dochodowości. W okresie od stycznia do grudnia 2020 r., średnia rentowność obligacji skarbowych 10-letnich obniżyła się z 2,1% do 1,2%, 5-letnich z 1,8% do 0,5%, a 2-letnich z 1,5% do 0,1%.

Poluzowanie polityki pieniężnej przez NBP przyczyniło się do spadku oprocentowania kredytów dla sektora niefinansowego. Średnie oprocentowanie kredytów obniżyło się pomiędzy styczniem i grudniem 2020 r. w przypadku kredytów dla gospodarstw domowych z 5,2% do 3,5% oraz dla przedsiębiorstw niefinansowych z 3,7% do 2,3%. Koszty obsługi kredytów dla klientów banków spadły w 2020 r. o około 7 mld zł¹³⁰. W tym samym okresie, średnie oprocentowanie depozytów obniżyło się w przypadku gospodarstw domowych z 0,8% do 0,2%, natomiast w przypadku przedsiębiorstw niefinansowych z 0,7% do 0,1%. Pomimo spadku oprocentowania depozytów, ich wartość wzrosła o około 96 mld zł w przypadku gospodarstw domowych oraz o ponad 60 mld zł w przypadku przedsiębiorstw niefinansowych¹³¹.

Według szacunków NBP poluzowanie polityki pieniężnej w 2020 r. ograniczyło skalę spadku PKB o 0,3 p. proc. oraz podwyższyło inflację o 0,3 p. proc.¹³²

Wykres 89. Stawka POLONIA vs stopa referencyjna NBP oraz porównanie stóp procentowych
Chart 89. The POLONIA index vs the NBP reference rate and a comparison of interest rates

Źródło: dane NBP.
Source: NBP data.

Stawka POLONIA w 2020 r., podobnie jak w poprzednich latach, stanowiła cel operacyjny polityki pieniężnej w Polsce. Jej wartość kształtowała się w pobliżu stopy referencyjnej NBP. Średnie absolutne odchylenie stawki POLONIA od stopy referencyjnej NBP wyniosło 17 p.b. i było wyższe w porównaniu do roku poprzedniego o 3 p.b.¹³³.

¹³⁰ NBP, Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej, (2021), Warszawa, s.15.

¹³¹ NBP, Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej, (2021).

¹³² NBP, Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2019, (2020).

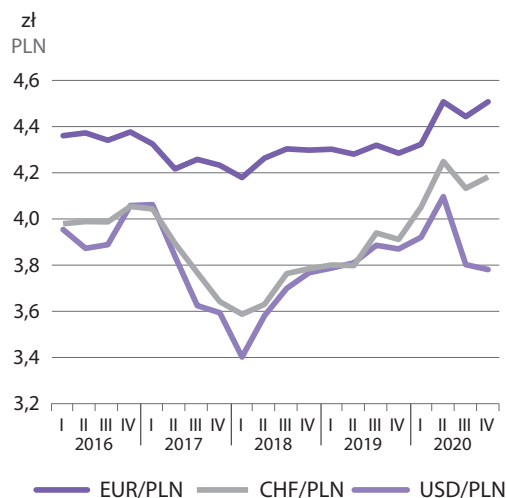
¹³³ NBP, Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2019, (2020), Warszawa, s. 15.

Kursy walut

Exchange rates

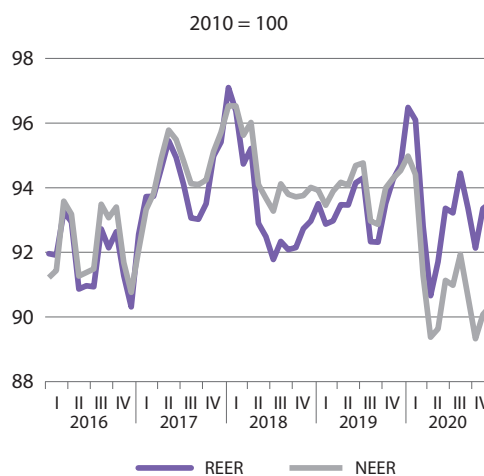
W 2020 r. średnioroczny kurs złotego w porównaniu z rokiem wcześniejszym był słabszy w relacji do euro, dolara amerykańskiego i franka szwajcarskiego. W głównej mierze był to efekt rosnącej, międzynarodowej niepewności odnoszącej się do rozwoju pandemii COVID-19 i skutków z nią związanych, a także interwencji walutowych przeprowadzonych w grudniu 2020 r., w ramach których NBP dokonał zakupu pewnej ilości walut obcych za złote. W 2020 r. wyraźniejsze osłabienie wystąpiło w przypadku średniego kursu złotego wobec franka szwajcarskiego, wzrósł on w porównaniu z poprzednim rokiem o 7,6% do 4,15 zł. Z kolei średni kurs złotego do euro wzrósł w 2020 r. w porównaniu z poprzednim rokiem o 3,4% do 4,44 zł. Polska waluta pozostawała względnie stabilna w relacji do dolara, średni kurs dolara w 2020 r. wzrósł w porównaniu z 2019 r. o 1,5% do 3,90 zł.

Wykres 90. Kursy średnioważone walut obcych
Chart 90. The weighted average of foreign exchange rates

Źródło: dane NBP i Komisja Europejska.
Source: NBP data and European Commission.

Nominalny i realny efektywny kurs złotego
Nominal and real effective exchange rates for Polish zloty

Zarówno średni realny, jak i nominalny efektywny kurs złotego (odpowiednio REER i NEER¹³⁴ był niższy w 2020 r. w porównaniu z rokiem wcześniejszym, co świadczy o nieznacznym pogorszeniu siły nabywczej złotego. Realny średni efektywny kurs złotego (REER) w przeliczeniu dla 42 krajów obniżył się z 93,49 w 2019 r. do 93,43 w 2020 r. Z kolei nominalny średni efektywny kurs złotego (NEER) w 2020 r. w przeliczeniu dla 42 krajów spadł z 93,97 w 2019 r. do 91,17 w 2020 r.

¹³⁴ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/price-and-cost-competitiveness/price-and-cost-competitiveness-data-section_pl

4. Sektor bankowy w Polsce

4. The banking sector in Poland

Charakterystyka polskiego sektora bankowego

Characteristics of the Polish banking sector

W końcu 2020 r. liczba podmiotów działających w polskim sektorze bankowym była niższa niż rok wcześniej o 4 podmioty. Liczba krajowych banków komercyjnych nie zmieniła się, a liczba banków spółdzielczych zmniejszyła się o 8 banków. Jednocześnie, o 4 zwiększyła się liczba oddziałów instytucji kredytowych. Zmiany liczby podmiotów wynikały z procesów konsolidacyjnych i organizacyjnych. W 2020 r. działalność operacyjną rozpoczął jeden nowy krajowy bank komercyjny, z większościowym udziałem kapitału polskiego (bank pomostowy¹³⁵), a jeden bank ze 100% udziałem kapitału zagranicznego zmienił formę prawną na oddział instytucji kredytowej. Ponadto, działalność operacyjną rozpoczęły trzy nowe oddziały instytucji kredytowych, oraz jeden oddział został zastąpiony przez inny oddział z tej samej grupy kapitałowej.

Tablica 62. Charakterystyka liczbowa sektora bankowego w Polsce
Table 62. Numerical characteristics of the banking sector in Poland

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
Banki komercyjne ^a Commercial banks ^a	36	35	32	30	30 ^b
Banki spółdzielcze Cooperative banks	558	553	549	538	530
Oddziały instytucji kredytowych Branches of credit institutions	27	28	31	32	36
Liczba placówek Number of banking offices	14 506	13 430	12 987	13 008	11 760
Zatrudnienie Employment	168 821	164 390	162 565	156 887	149 002
Udział w aktywach banków kontrolowanych przez inwestorów krajowych, w % Share in assets of banks controlled by domestic investors, in %	43,4	54,5	53,0	53,7	56,4

a Krajowe banki komercyjne – banki mające siedzibę w Polsce i działające w formie prawnej spółki akcyjnej lub banku państwowego. b 31 grudnia 2020 r. wobec jednego banku komercyjnego został rozpoczęty proces przymusowej restrukturyzacji, który zakończył się 3 stycznia 2021 r. przejściem większości jego aktywów i zobowiązań przez inny bank komercyjny. 31 grudnia 2020 r. został umorzony kapitał podstawowy banku.

Źródło: dane KNF¹³⁶.

a Domestic commercial banks – domestically incorporated banks operating in the legal form of a joint stock company or a state bank. b In the face of one commercial bank was begun the process of resolution on 31 December 2020 which finished with taking over majority of assets and liabilities of the bank by another commercial bank on 3 January 2021. On 31 December 2020 the issued capital of the bank was written down.

Source: data of the PFSA.

¹³⁵ Instytucja pomostowa – podmiot, którego jedynym akcjonariuszem lub podmiotem dominującym jest Bankowy Fundusz Gwarancyjny, utworzony w celu przeniesienia na ten podmiot praw udziałowych podmiotu w restrukturyzacji, jego przedsiębiorstwa albo praw majątkowych lub zobowiązań podmiotu w restrukturyzacji w celu kontynuowania w całości lub części działalności prowadzonej przez podmiot w restrukturyzacji. Tworzenie instytucji pomostowych reguluje rozdział 14 ustawy o BFG.

¹³⁶ We wszystkich przypadkach oznacza dane miesięczne – ostatnia aktualizacja z dnia 7 czerwca 2021 r.

Liczba banków spółdzielczych zmniejszyła się w konsekwencji połączenia sześciu banków z innymi bankami spółdzielczymi oraz w wyniku przymusowych restrukturyzacji¹³⁷ dwóch banków spółdzielczych (jeden z tych banków został przejęty przez powołany w tym celu bank pomostowy, a drugi przez bank zrzeszający).

Równoległe ze zmniejszeniem liczby banków, kontynuowany był spadek zatrudnienia w sektorze, o 7,9 tys. etatów (o 5,0% w porównaniu do 2019 r.) oraz liczby placówek obsługi klientów o 1,2 tys. (o 9,6%). Jednocześnie o 7,4% wzrosła liczba aktywnych klientów bankowości internetowej, osiągając poziom 21 555,2 tys., z czego 19 478,6 tys. klientów indywidualnych i 2 076,6 tys. klientów z sektora MŚP¹³⁸. Zwiększenie obsługi klientów za pomocą elektronicznych kanałów dostępu przyczyniło się do redukcji kosztów pracowniczych i kosztów wynajmowania powierzchni komercyjnych.

W 2020 r. struktura sektora bankowego pod względem pochodzenia kapitału zmieniła się. Nastąpił ponowny wzrost udziału banków należących do inwestorów krajowych w aktywach sektora bankowego o 2,7 p. proc. Na koniec 2020 r. pod kontrolą inwestorów krajowych znajdowało się 14 banków komercyjnych (o 1 więcej) oraz wszystkie banki spółdzielcze. Inwestorzy zagraniczni pochodzący głównie z Hiszpanii, Niemiec, Francji, Holandii oraz Stanów Zjednoczonych kontrolowali 16 krajowych banków komercyjnych (o 1 mniej) oraz wszystkie oddziały instytucji kredytowych.

Adekwatność kapitałowa

Capital adequacy

Od 1 stycznia 2019 r. wszystkie banki obowiązują, wprowadzona ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym¹³⁹, docelowa wysokość bufora zabezpieczającego na poziomie 2,5% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko, obliczonej zgodnie z art. 92 ust. 3 rozporządzenia CRR¹⁴⁰.

¹³⁷ Na podstawie ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (Dz. U. z 2019 r. poz. 795 i 730). Więcej informacji na temat przymusowej restrukturyzacji banków jest dostępne na stronie: <https://www.bfg.pl/przymusowa-restrukturyzacja/>

¹³⁸ ZBP, Raport NetB@nk, 4 kwartał 2020, (2021), Warszawa.

¹³⁹ Dz. U. z 2015, poz. 1513, z późn. zm.

¹⁴⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, (Dz.U. UE L 176 z 27.6.2013, s. 1.). Zasadnicza nowelizacja tego rozporządzenia (tzw. rozporządzenie CRR II), mająca częściowo zastosowanie od dnia 27 czerwca 2020 r., została dokonana Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/876 z dnia 20 maja 2019 r. zmieniającym rozporządzenie (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do wskaźnika dźwigni, wskaźnika stabilnego finansowania netto, wymogów w zakresie funduszy własnych i zobowiązań kwalifikowalnych, ryzyka kredytowego kontrahenta, ryzyka rynkowego, ekspozycji wobec kontrahentów centralnych, ekspozycji wobec przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania, dużych ekspozycji, wymogów dotyczących sprawozdawczości i ujawniania informacji, a także rozporządzenie (UE) nr 648/2012, (Dz.U. UE L 150 z 7.6.2016, s. 1.).

Tablica 63. Współczynniki kapitałowe, fundusze własne i łączna kwota ekspozycji na ryzyko
 Table 63. Capital ratios, own funds and total risk exposure amount

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020	zmiana r/r change y/y
Łączny współczynnik kapitałowy (TCR) (w %) Total capital ratio (TCR) (in %)						
Sektor bankowy Banking sector	17,72	18,96	19,05	19,09	20,74	1,65 p. p.
Krajowe banki komercyjne Domestic commercial banks	17,77	19,08	19,14	19,18	20,85	1,67 p. p.
Banki spółdzielcze Cooperative banks	17,09	17,11	17,62	17,71	18,94	1,23 p. p.
Współczynnik kapitału Tier I (w %) T1 Capital ratio (in %)						
Sektor bankowy Banking sector	16,14	17,21	17,13	17,03	18,54	1,51 p. p.
Krajowe banki komercyjne Domestic commercial banks	16,15	17,29	17,16	17,03	18,56	1,53 p. p.
Banki spółdzielcze Cooperative banks	16,02	16,17	16,77	16,93	18,32	1,39 p. p.
Współczynnik kapitału podstawowego Tier I (CET1) (w %) CET1 Capital ratio (CET1) (in %)						
Sektor bankowy Banking sector	16,13	17,21	17,13	17,02	18,54	1,52 p. p.
Krajowe banki komercyjne Domestic commercial banks	16,15	17,29	17,16	17,03	18,56	1,53 p. p.
Banki spółdzielcze Cooperative banks	15,93	16,10	16,72	16,90	18,31	1,41 p. p.
Fundusze własne (w mld zł) Own funds (in PLN bn)						
Sektor bankowy Banking sector	175,5	197,6	203,7	210,3	231,9	10,2%
Krajowe banki komercyjne Domestic commercial banks	164,6	186,2	191,6	197,9	218,8	10,5%
Banki spółdzielcze Cooperative banks	10,9	11,4	12,0	12,4	13,1	5,4%
Łączna kwota ekspozycji na ryzyko (w mld zł) Total risk exposure amount (in PLN bn)						
Sektor bankowy Banking sector	990,3	1042,5	1069,2	1101,9	1118,1	1,5%
Krajowe banki komercyjne Domestic commercial banks	926,7	975,7	1001,0	1031,9	1049,0	1,7%
Banki spółdzielcze Cooperative banks	63,5	66,8	68,3	70,0	69,0	-1,4%

Źródło: dane KNF.

Source: data of the PFSA.

W związku z wybuchem pandemii COVID-19 rozporządzeniem Ministra Finansów¹⁴¹ od 19 marca 2020 r. uchylony został obowiązek utrzymywania bufora ryzyka systemowego w wysokości 3,0% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko.

W 2020 r., podobnie jak w poprzednich latach, zostały zaktualizowane przez KNF indywidualne zalecenia stosowania dodatkowego wymogu kapitałowego dla banków posiadających istotne ekspozycje na rynku walutowych kredytów dla gospodarstw domowych¹⁴². Nałożone na banki zaangażowane w kredyty walutowe dodatkowe wymogi kapitałowe zabezpieczyły je przed wzrostem ryzyka prawnego po orzeczeniu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) z 3 października 2019 r. dotyczącego kredytów indeksowanych do walut obcych.

Dodatkowe wymogi, w formie bufora kapitałowego w wysokości 0,1%–1,0% łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko, musiały spełniać dziesięć banków komercyjnych (o 1 więcej niż w 2019 r.) zidentyfikowanych przez KNF jako inne instytucje o znaczeniu systemowym¹⁴³.

W grudniu 2019 r. KNF wydała cykliczne stanowisko¹⁴⁴ zawierające rekomendacje dla banków planujących w 2020 r. wypłatę dywidendy. Rekomendacje te zobowiązywały banki, oprócz spełnienia innych kryteriów, do posiadania współczynników kapitałowych na odpowiednich poziomach, aby uzyskać zgodę na wypłatę dywidendy. Jednak, 31 marca 2020 r. w związku z pandemią, zgodnie ze stanowiskiem EBA związanym z łagodzeniem wpływu pandemii COVID-19 na europejski sektor bankowy, KNF zarekomendowała zatrzymanie całości wypracowanego w 2019 r. zysku oraz zaleciła nie podejmowanie innych działań prowadzących do obniżenia kapitałów banków, takich jak np. wypłacenie dywidendy z niepodzielonego zysku z lat ubiegłych lub wykup akcji własnych, bez każdorazowej uprzedniej konsultacji z organem nadzoru¹⁴⁵. Ponadto, w czerwcu 2020 r. na poziomie UE przyjęto rozporządzenie¹⁴⁶ mające na celu złagodzenie potencjalnego wpływu pandemii na zdolność instytucji do udzielania klientom kredytów. Rozporządzenie to wpłynęło pozytywnie na wskaźniki adekwatności kapitałowej banków m.in. na skutek czasowego obniżenia, nawet do 0%, wag ryzyka dla niektórych ekspozycji oraz na doliczanie w całości do kapitału podstawowego Tier I wszelkich zwiększeń nowych odpisów wymaganych na podstawie MSSF 9 z tytułu oczekiwanych strat kredytowych.

Ostatecznie, na koniec 2020 r. w przypadku 2 banków komercyjnych (tyle samo, co rok wcześniej) fundusze własne nie pozwalały na spełnienie minimalnych wymagań regulacyjnych¹⁴⁷.

Depozyty Deposits

Depozyty sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych na koniec 2020 r. wyniosły łącznie 1 555,2 mld zł¹⁴⁸, i były o 14,8% wyższe niż rok wcześniej. Depozyty sektora niefinansowego wyniosły 1 434,9 mld zł (wzrost o 13,0%) i stanowiły 92,3% depozytów tych dwóch sektorów (93,7% w 2019 r.). Wartość depozytów sektora instytucji rządowych i samorządowych osiągnęła wartość 120,2 mld zł, co oznaczało 41,1% wzrostu w porównaniu z rokiem poprzednim.

¹⁴¹ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 marca 2020 r. uchylające rozporządzenie w sprawie bufora ryzyka systemowego (Dz.U. 2020 poz. 473).

¹⁴² KNF, Sprawozdanie z działalności Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego oraz Komisji Nadzoru Finansowego w 2020 r., (2021), Warszawa, s. 34.

¹⁴³ Lista tych banków jest dostępna na stronie internetowej <https://www.nbp.pl/nadzormakroostroznosciowy/insrtrumenty.aspx>. Ponadto, na stronie <http://www.fsb.org/wp-content/uploads/P111120.pdf> znajduje się lista 30 banków o globalnym znaczeniu systemowym za 2020 r., spośród których piętnaście było większościami właścicielami krajowych banków komercyjnych lub oddziałów instytucji kredytowych.

¹⁴⁴ KNF, Komunikat KNF z dnia 3 grudnia 2019 r. dotyczący stanowiska organu nadzoru w sprawie założeń polityki dywidendowej banków komercyjnych, banków spółdzielczych i zrzeszających oraz zakładów ubezpieczeń i reasekuracji w 2020 r., (2019), Warszawa.

¹⁴⁵ KNF, Sprawozdanie z Działalności Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego oraz Komisji Nadzoru Finansowego w 2020 r., (2021), Warszawa, s. 34.

¹⁴⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/873 z dnia 24 czerwca 2020 r. zmieniające rozporządzenia (UE) nr 575/2013 i (UE) 2019/876 w odniesieniu do niektórych dostosowań w odpowiedzi na pandemię COVID-19 (D. U. UE L 204 z 26.6.2020, s. 4).

¹⁴⁷ UKNF, Dane miesięczne sektora bankowego według stanu na 31 marca 2021 r. – prezentacja, (2021), Warszawa, s. 32.

¹⁴⁸ Bez depozytów zablokowanych, których wartość dla tych dwóch sektorów na koniec 2020 r. wyniosła 3,5 mld zł (o 5,3% więcej niż rok wcześniej), z czego 98,2% należało do sektora niefinansowego.

W porównaniu do stanu z końca 2019 r. odnotowano wzrost łącznej wartości depozytów bieżących sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych o 34,4% oraz spadek depozytów terminowych tych dwóch sektorów o 25,0%. W rezultacie, udział depozytów terminowych w łącznej kwocie depozytów tych dwóch sektorów zmniejszył się w skali roku o 11,5 p. proc. (do 21,8%)¹⁴⁹. Na strukturę terminową depozytów decydujący wpływ miały obniżki podstawowych stóp procentowych NBP, powodujących zmniejszenie prawie do zera różnicy pomiędzy oprocentowaniem depozytów terminowych i bieżących.

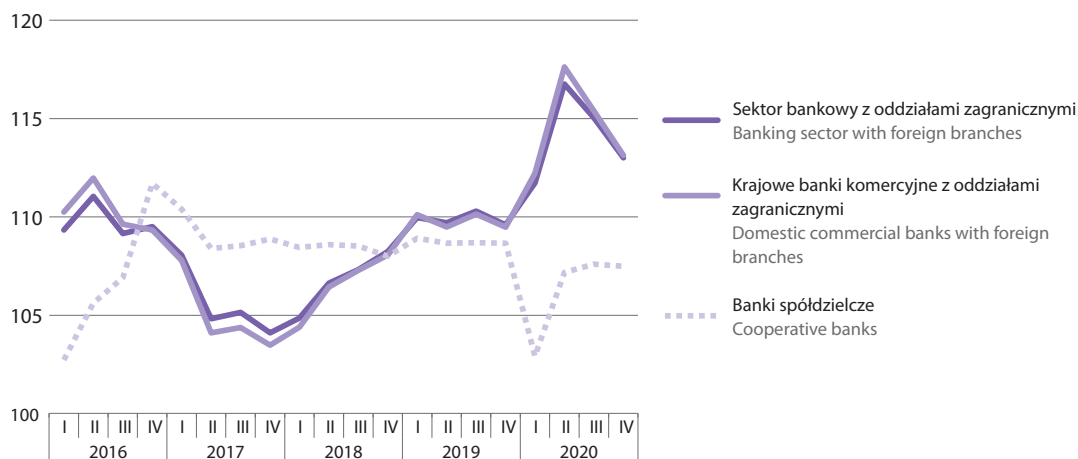
W strukturze walutowej depozytów sektora niefinansowego przeważały depozyty w polskim złotym, których udział na koniec grudnia 2020 r. wyniósł 86,7% (bez zmian r/r). Depozyty utrzymywane w euro stanowiły 8,2% depozytów ogółem tego sektora (wobec 8,6% rok wcześniej), a depozyty w innych walutach obcych 5,1% (wzrost o 0,4 p. proc.).

Przeważająca część depozytów sektora niefinansowego utrzymywana była w krajowych bankach komercyjnych, w których ulokowanych było 89,2% wszystkich depozytów sektora niefinansowego (o 0,1 p. proc. więcej w relacji do 2019 r.). Natomiast, na rachunkach w bankach spółdzielczych znajdowało się 9,3% (o 0,4 p. proc. mniej) depozytów sektora niefinansowego.

Analogicznie jak w latach poprzednich, w strukturze właścicielskiej depozytów sektora niefinansowego dominowały depozyty należące do gospodarstw domowych, które stanowiły 71,0% depozytów sektora niefinansowego (o 1,5 p. proc. mniej). Ich wartość wyniosła 1 018,4 mld zł i była wyższa o 10,7% niż w końcu 2019 r.

Depozyty przedsiębiorstw stanowiły 27,0% depozytów sektora niefinansowego (o 1,5 p. proc. więcej), a ich wartość zwiększyła się o 64,0 mld zł (o 19,8%) i wyniosła 386,8 mld zł. Na wzrost depozytów przedsiębiorstw wpływ miały m.in. wypłaty dofinansowania z rządowych programów antykrzysowych¹⁵⁰.

Wykres 91. Dynamika depozytów sektora niefinansowego
Chart 91. Dynamics of non-financial sector deposits

Uwaga: stan na koniec kwartału bez depozytów zablokowanych (analogiczny okres poprzedniego roku=100).

Note: as of the end of the quarter without blocked deposits (corresponding period of the previous year=100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Source: own elaboration based on monthly data of the PFSA.

¹⁴⁹ Wyliczenia własne na podstawie danych NBP dla sektora bankowego bez oddziałów zagranicznych. Obliczenia prezentowane w tym akapicie uwzględniają depozyty zablokowane.

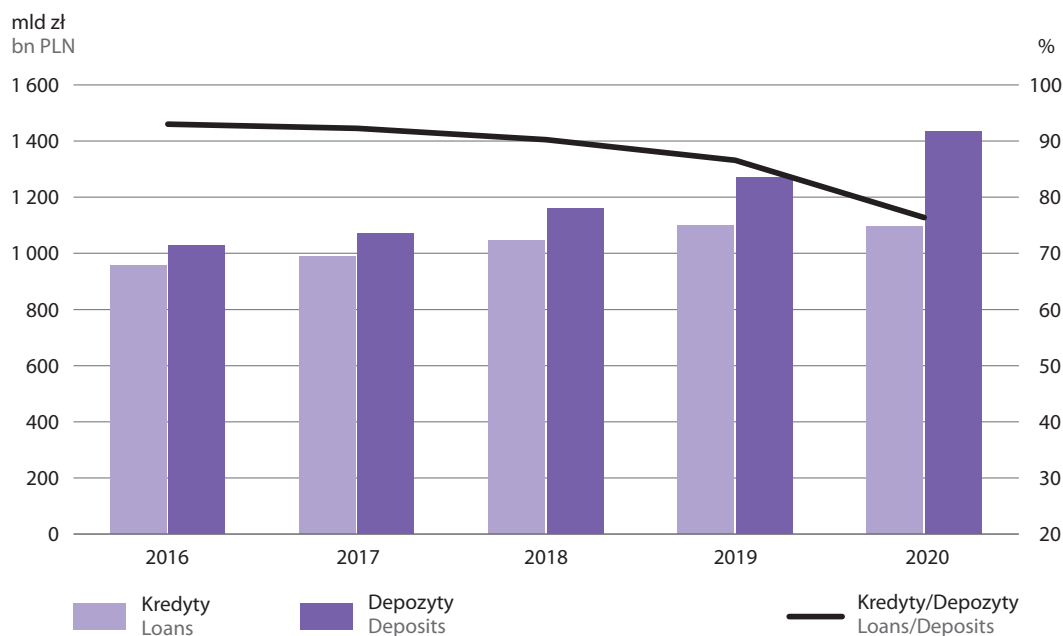
¹⁵⁰ 347 tys. przedsiębiorstw otrzymało od PFR SA za pośrednictwem banków wypłaty 61 mld zł wsparcia w ramach Programu Tarcza Finansowa PFR 1.0 (źródło: <https://pfrsa.pl/tarcza-finansowa-pfr.html>). W 2020 r. w ramach Tarczy Antykrzysowej BGK udzielił pomocy na kwotę 54 mld zł wartości finansowania dla 60 tys. przedsiębiorców (źródło: BGK, Sprawozdanie Zarządu z Działalności Grupy Kapitałowej Banku Gospodarstwa Krajowego w 2020 Roku, (2021), Warszawa, s. 82.

W końcu 2020 r. roczna dynamika wzrostu wartości depozytów sektora niefinansowego w sektorze bankowym z oddziałami zagranicznymi oraz w krajowych bankach komercyjnych z oddziałami zagranicznymi była wyższa niż rok wcześniej odpowiednio o 3,4 p. proc. i 3,7 p. proc. Natomiast, w bankach spółdzielczych tempo wzrostu depozytów sektora niefinansowego zmniejszyło się o 1,2 p. proc. Głębszy spadek (o 6,0 p. proc.) dynamiki depozytów w bankach spółdzielczych zanotowany w I kwartale roku został w większości spowodowany przez objęcie przymusową restrukturyzacją jednego z największych banków.

W 2020 r. proces szybszego przyrostu depozytów niż kredytów sektora niefinansowego uległ przyspieszeniu, co skutkowało obniżeniem poziomu relacji kredytów do depozytów tego sektora o 10,2 p. proc. (wobec 3,6 p. proc. w 2019 r.). Współczynnik ten na koniec 2020 r. wyniósł 76,4% przy 86,6% rok wcześniej¹⁵¹.

Wykres 92. Wartość kredytów i depozytów sektora niefinansowego (lewa oś) i współczynnik kredyty/depozyty (prawa oś)

Chart 92. Value of loans and deposits of non-financial sector (left axis) and coefficient loans/deposits (right axis)

Uwaga: kredyty wg wartości bilansowej.

Note: loans at the carrying amount.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Source: own elaboration based on monthly data of the PFSA.

¹⁵¹ Obliczenia własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Kredyty

Loans

W końcu 2020 r. wartość kredytów brutto sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych wynosiła 1 236,5 mld zł¹⁵², notując wzrost o 1,0% w stosunku do roku poprzedniego. W strukturze tych kredytów 92,4% stanowiły kredyty sektora niefinansowego, których wartość zwiększyła się do 1 142,5 mld zł, tj. o 0,5%. Wartość kredytów sektora instytucji rządowych i samorządowych powiększyła się o 6,9% do kwoty 94,0 mld zł.

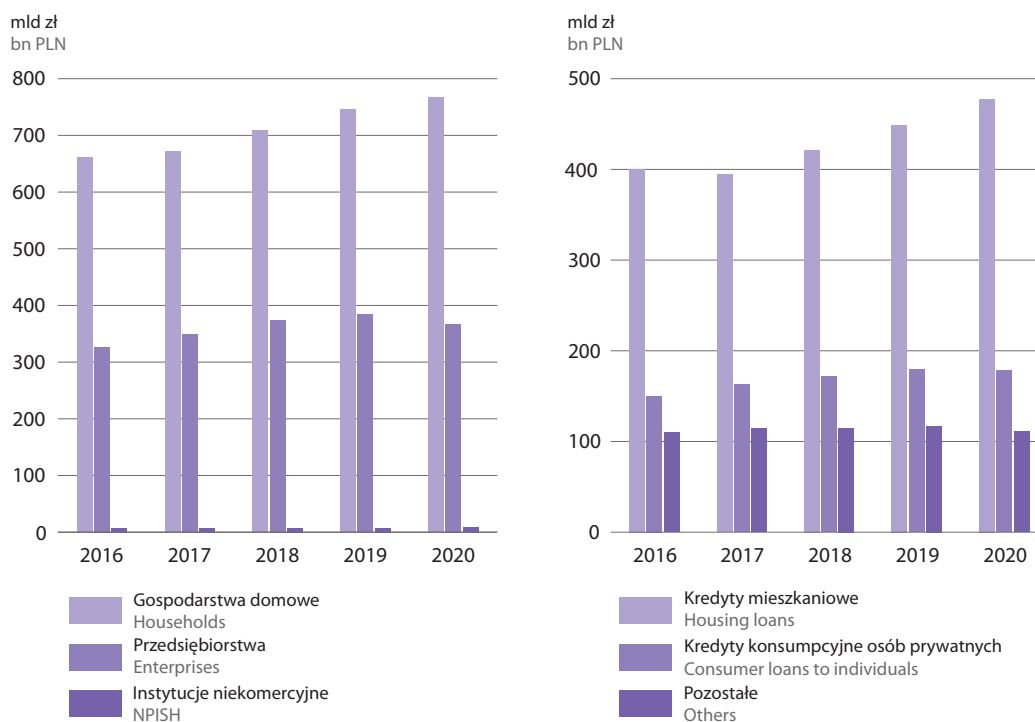
Wartość kredytów dla gospodarstw domowych w końcu 2020 r. wyniosła 766,8 mld zł, a dla przedsiębiorstw 367,6 mld zł. Wzrostem wartości kredytów w obszarze sektora niefinansowego charakteryzowały się gospodarstwa domowe (o 2,9%) oraz instytucje niekomercyjne (o 4,9%). Wartość kredytów dla przedsiębiorstw ogółem zmniejszyła się w tym samym okresie o 4,2%.

Na wzrost wartości kredytów dla gospodarstw domowych w 2020 r. wpłynęło głównie zwiększenie wartości kredytów mieszkaniowych (o 6,4%) przy spadku wartości kredytów konsumpcyjnych (o 0,5%). W przypadku kredytów mieszkaniowych w złotych odnotowano zwiększenie ich wartości o 10,2%, natomiast wartość mieszkaniowych kredytów walutowych ogółem obniżyła się o 3,6% (w CHF spadek o 6,8%, w EUR, i w innych walutach wzrost odpowiednio o 4,6% i 24,9%). W rezultacie, na koniec 2020 r. udział kredytów walutowych w kredytach mieszkaniowych gospodarstw domowych wyniósł 25,0% (wobec 27,6% rok wcześniej).

¹⁵² Podawane w tym rozdziale wartości i dynamiki kredytów dotyczą wartości bilansowej brutto kredytów zaliczanych do portfela B, który od 2018 r. nie obejmuje instrumentów dłużnych. Ponadto, nie są uwzględnione zmiany kursów walut obcych, w szczególności zmiana kursu złotego w stosunku do franka szwajcarskiego (CHF/PLN), który wg tabeli NBP z 31.12.2020 r. był o 8,7% wyższy niż rok wcześniej. Wartość kredytów zaliczanych do portfela A sektora niefinansowego oraz sektora instytucji rządowych i samorządowych zmniejszyła się z 17,0 mld zł na koniec 2019 r. do 13,2 mld zł na koniec 2020 r., tj. o 22,0%. Natomiast wartość instrumentów dłużnych tych dwóch sektorów łącznie zwiększyła się z 378,1 mld zł do 462,3 mld zł (o 22,3%).

Wykres 93. Wartość bilansowa brutto kredytów sektora niefinansowego (lewy) oraz dekompozycja kredytów dla gospodarstw domowych (prawy)

Chart 93. Gross carrying amount of non-financial sector loans (left) and decomposition of households loans (right)

Uwaga: stan na koniec roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Note: as of the end of the year.

Source: own elaboration based on monthly data of the PFSA.

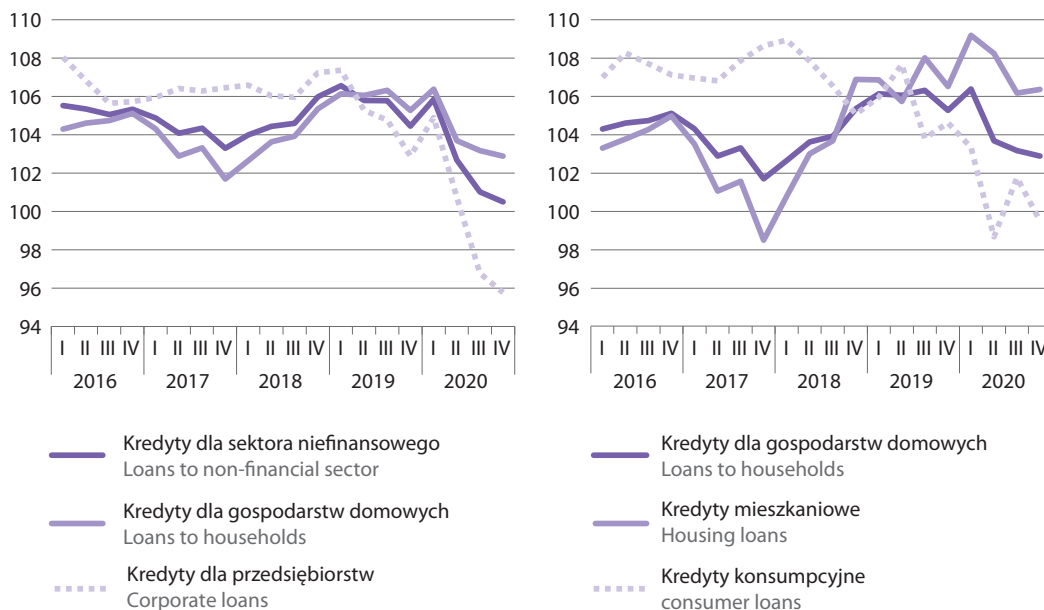
Wartość kredytów konsumpcyjnych w 2020 r. zmniejszyła się do 178,5 mld zł ze 179,4 mld zł w 2019 r. Wzrost wartości tych kredytów w relacji do roku poprzedniego odnotowano dla kategorii kredytów ratalnych pozostałych (o 0,9%). Wartość kredytów w kartach kredytowych zmniejszyła się 4,4%, kredytów ratalnych samochodowych obniżyła się o 1,8%, a pozostałych kredytów konsumpcyjnych¹⁵³ o 1,9%.

W końcu 2020 r. w obszarze kredytów dla przedsiębiorstw ogółem odnotowano niższe tempo spadku wartości kredytów udzielonych MŚP w porównaniu do kredytów dla dużych przedsiębiorstw. Wartość kredytów dla MŚP zmniejszyła się o 3,7% i wyniosła 197,9 mld zł. Wartość kredytów dla dużych przedsiębiorstw ukształtowała się na poziomie 169,7 mld zł (mniej o 4,9%). Spowodowało to zwiększenie do 53,8% udziału kredytów udzielonych MŚP w wartości bilansowej brutto kredytów dla przedsiębiorstw ogółem (o 0,3 p. proc. więcej niż rok wcześniej).

Odmienne niż w poprzednich latach, gdy w strukturze kredytów dla przedsiębiorstw ogółem największy udział miały kredyty operacyjne, w 2020 r. dominowały kredyty inwestycyjne (37,8%, o 2,8 p. proc. więcej niż rok wcześniej). Wartość tych kredytów na koniec 2020 r. wyniosła 138,9 mld zł i była wyższa o 3,5% w porównaniu do 2019 r. Wartość kredytów operacyjnych przedsiębiorstw ogółem zmniejszyła się w 2020 r. o 14,3% do 127,6 mld zł, a ich udział w strukturze kredytów dla przedsiębiorstw stanowił 34,7% (o 4,1 p. proc. mniej). Kredyty przedsiębiorstw przeznaczone na nieruchomości zwiększyły się o 3,8% do 72,5 mld zł, a ich udział w kredytach dla przedsiębiorstw ogółem wyniósł 19,7%, tj. o 1,5 p. proc. więcej niż rok wcześniej.

¹⁵³ Kategoria ta obejmuje kredyty gotówkowe spłacane jednorazowo oraz kredyty w rachunku bieżącym niezwiązane z działalnością gospodarczą lub prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Wykres 94. Dynamika kredytów sektora niefinansowego
Chart 94. Dynamics of non-financial sector loans

Uwaga: stan na koniec kwartału (analogiczny okres roku poprzedniego=100).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.

Note: as of the end of the quarter (corresponding period of the previous year=100).

Source: own elaboration based on monthly data of the PFSA.

W IV kwartale 2020 r. roczna dynamika wzrostu kredytów dla sektora niefinansowego była o 4,0 p. proc. niższa niż rok wcześniej. W przypadku gospodarstw domowych roczne tempo wzrostu kredytów na koniec 2020 r. zmniejszyło się o 2,4 p. proc., przy obniżeniu się dynamiki kredytów mieszkaniowych o 0,2 p. proc. i konsumpcyjnych o 5,1 p. proc. Jednocześnie spadek dynamiki wartości kredytów przedsiębiorstw wyniósł 7,1 p. proc.

Kredyty zagrożone

Non-performing loans

W 2020 r. wartość kredytów zagrożonych¹⁵⁴ w sektorze bankowym zwiększyła się o 5,1% w porównaniu z 2019 r. i wyniosła 80,5 mld zł. Kredyty zagrożone sektora niefinansowego stanowiły 98,6% kredytów zagrożonych ogółem, a ich wartość ukształtowała się na poziomie 79,4 mld zł, tj. o 5,3% więcej niż rok wcześniej.

Kredyty zagrożone sektora niefinansowego w końcu 2020 r. stanowiły 6,9% portfela kredytowego tego sektora, tj. 0,3 p. proc. więcej niż rok wcześniej. W strukturze kredytów zagrożonych sektora niefinansowego przeważały kredyty gospodarstw domowych (58,1%). Wartość tych kredytów na koniec 2020 r. wyniosła 46,1 mld zł i zwiększyła się o 3,7 mld zł (o 8,8%) w porównaniu do stanu o rok wcześniej.

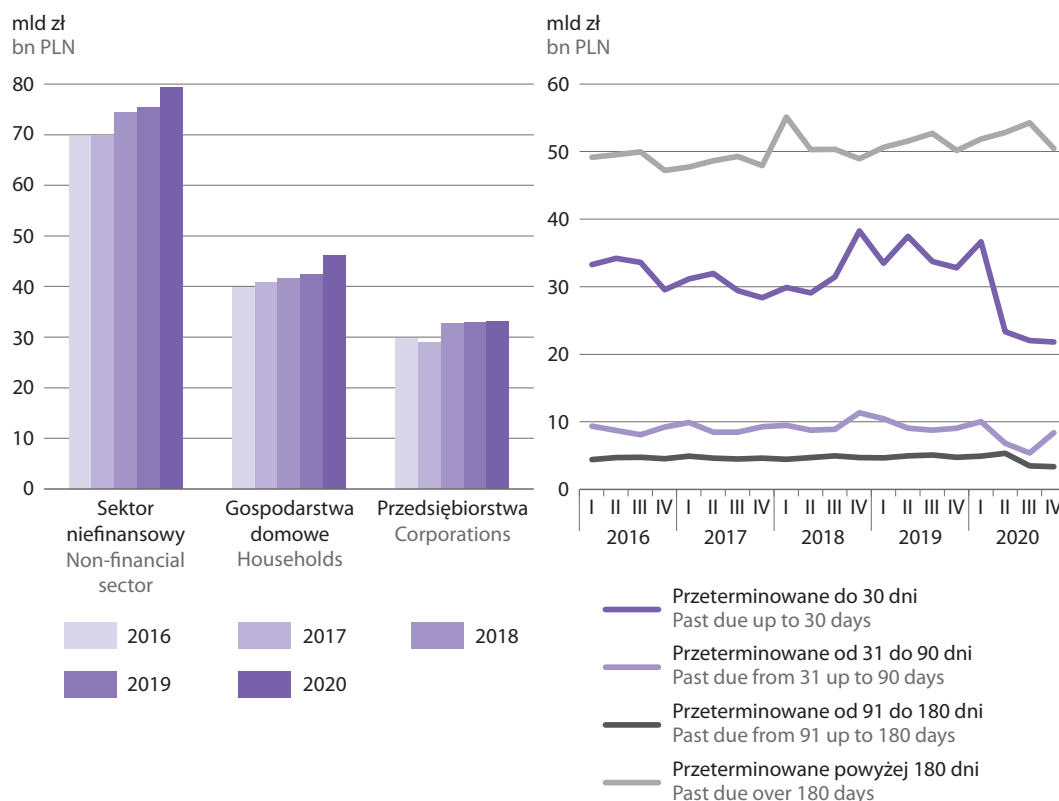
Na ograniczony wzrost wartości kredytów zagrożonych wpłynęły m.in. moratoria na spłatę kredytów wprowadzone przez banki oraz zmiany rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zasad tworzenia rezerw¹⁵⁵, które wydłużyło okres ujmowania zabezpieczeń kredytowych przez banki dla celów pomniejszenia podstawy tworzenia rezerw celowych oraz umożliwiło rozłożenie strat w dłuższym horyzoncie czasowym.

¹⁵⁴ Należności ze stwierdzoną utratą wartości, tzw. faza 3.

¹⁵⁵ UKNF, Komunikat z 20 kwietnia 2020 r. Zmiana Rozporządzenia Ministra Finansów ws. zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, (2020), Warszawa.

Wykres 95. Wartość kredytów zagrożonych wybranych sektorów (lewy) oraz kredyty przeterminowane sektora niefinansowego według opóźnień w spłacie (prawy)

Chart 95. Value of non-performing loans in selected sectors (left) and overdue loans of non-financial sector by past due (right)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.
Source: own elaboration based on monthly data of the PFSA.

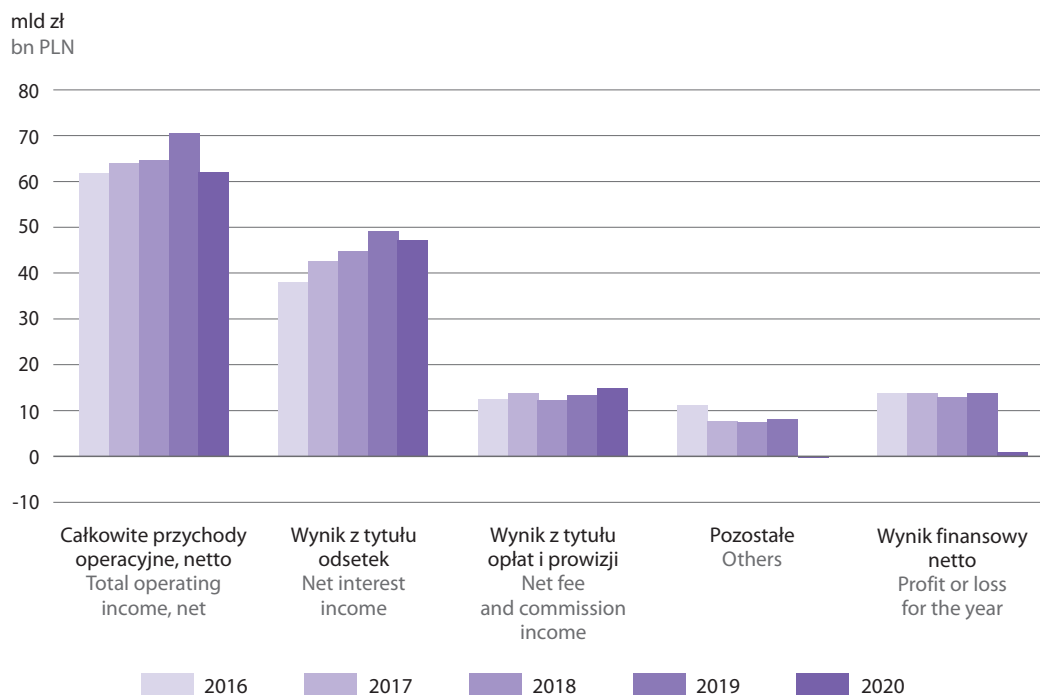
Wartość kredytów przeterminowanych sektora niefinansowego zmniejszyła się o 13,2% (12,8 mld zł) do kwoty 84,0 mld zł. W strukturze tych kredytów na koniec 2020 r. dominowała grupa kredytów niespłaconych powyżej 180 dni, o wartości 50,4 mld zł (wzrost o 0,6% r/r), a ich udział wyniósł 60,0% (51,8% w 2019 r.). Drugą największą pod względem wartości grupą kredytów przeterminowanych były kredyty, których opóźnienie w spłacie było nie dłuższe niż 30 dni. Wartość tej kategorii kredytów wyniosła 21,8 mld zł (o 33,5% mniej) i stanowiły one 26,0% całości kredytów przeterminowanych sektora niefinansowego na koniec 2020 r., przy 33,9% rok wcześniej.

Wyniki finansowe i rentowność

Financial results and profitability

Wynik finansowy netto sektora bankowego w 2020 r. wyniósł 0,9 mld zł, osiągając wartość o 93,3% niższą od wypracowanej w 2019 r. Na taką skalę spadku wyniku finansowego netto złożyły się ok. 3-krotnie wyższe niż w 2019 r. straty netto poniesione przez 45 banków oraz niższe o ok. 60% zyski netto pozostałych banków. Zasadniczy wpływ na kształtowania wyniku finansowego netto miało zmniejszenie całkowitych przychodów operacyjnych netto o 8,7 mld zł (o 12,3%), na co złożyły się niższe wyniki z tytułu odsetek o 2,0 mld zł (o 4,0%), z tytułu dywidend o 1,2 mld zł (o 57,0%) oraz z tytułu pozostałych przychodów netto o 6,9 mld zł, przy wzroście wyniku z tytułu opłat i prowizji o 1,5 mld zł (o 11,1%).

Wykres 96. Wyniki finansowe sektora bankowego
 Chart 96. Financial results of the Polish banking sector

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych miesięcznych KNF.
 Source: own elaboration based on monthly data of the PFSA.

Koszty administracyjne w 2020 r. były niższe o 0,4% i wyniosły 34,7 mld zł, w tym 50,3% tych kosztów stanowiły koszty pracownicze, tj. 17,5 mld zł (mniej o 1,7%). Pozostałe koszty administracyjne zwiększyły się o 0,9% do 17,2 mld zł, w tym z tytułu składek na BFG (o 16,7%), kosztów informatycznych (o 4,1%) oraz z tytułu podatku od niektórych instytucji finansowych (o 10,8%)¹⁵⁶. Wzrost pozostałych kosztów administracyjnych został w pewnym stopniu ograniczony przez zmniejszenie kosztów marketingu (o 30,2%).

Innym znaczącym czynnikiem obniżającym w 2020 r. wynik finansowy netto sektora bankowego o 5,7 mld zł był wzrost o 1,9 mld zł (78,1%) salda rezerw (głównie na pokrycie ryzyka prawnego związanego z walutowymi kredytami hipotecznymi) oraz wzrost o 3,8 mld zł (39,3%) odpisów z tytułu utraty wartości aktywów.

W wyniku spadku wyniku finansowego netto oraz wzrostu wartości aktywów i kapitałów własnych wskaźnik rentowności aktywów (ROA¹⁵⁷) sektora bankowego zmniejszył się o 0,67 p. proc. do poziomu 0,04%, a wskaźnik rentowności kapitału własnego (ROE¹⁵⁸) o 6,25 p. proc. do 0,43%. Dla krajowych banków komercyjnych z oddziałami zagranicznymi wskaźniki ROA i ROE wyniosły odpowiednio 0,01% (mniej o 0,75 p. proc.) i 0,08% (mniej o 6,75 p. proc.). W przypadku banków spółdzielczych, których wynik finansowy netto obniżył się o 16,6%, czyli mniej niż w krajowych bankach komercyjnych, wskaźnik ROA wyniósł 0,31%, a wskaźnik ROE 3,77% (odpowiednio o 0,1 p. proc. i 0,94 p. proc. mniej niż w 2019 r.).

¹⁵⁶ W 2020 r. 16 banków komercyjnych i 8 oddziałów instytucji kredytowych zapłaciło łącznie 4,5 mld zł podatku bankowego. KNF, Sprawozdanie z Działalności Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego oraz Komisji Nadzoru Finansowego w 2020 r., (2021), Warszawa, s. 23.

¹⁵⁷ Liczony, jako relacja wyniku finansowego netto do średniego stanu aktywów z końca 2019 i 2020 roku.

¹⁵⁸ Liczony, jako relacja wyniku finansowego netto do średniego stanu kapitałów własnych z końca 2019 i 2020 roku.

5. Sektor ubezpieczeniowy w Polsce

5. Insurance sector in Poland

Sytuacja sektora ubezpieczeń

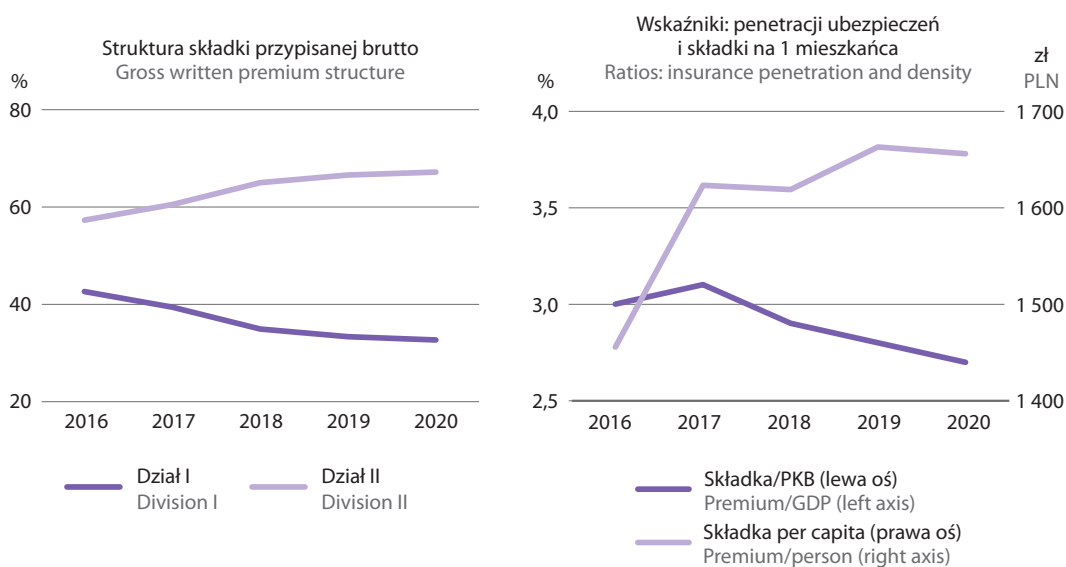
The situation of the insurance sector

Działalność ubezpieczeniową w Polsce na koniec 2020 r. prowadziło 59 krajowych zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji. Wśród nich było 26 zakładów ubezpieczeń na życie oraz 33 zakłady pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych, w tym 1 zakład reasekuracji. Ze względu na przynależność do kategorii ustalonej na podstawie przeważającego (ponad 50%) udziału w kapitale zakładowym, w końcu grudnia 2020 r. w grupie towarzystw prowadzących działalność w ubezpieczeniach na życie, osiemnaście posiadało większościowy udział kapitału zagranicznego, natomiast w pozostałych ubezpieczeniach osobowych i majątkowych taki udział wykazało dziewiętnaście towarzystw. Ze względu na formę prawną, w której działają, w towarzystwach zorganizowanych w formie spółek akcyjnych dominował kapitał zagraniczny, TUV-y miały przewagę kapitału polskich udziałowców. W 2020 r. wartość kapitału podstawowego ubezpieczycieli na życie wyniosła 3 003,7 mln zł, w tym inwestorzy zagraniczni partycypowali w kwocie 1 831,3 mln zł, co stanowiło 61,0% udziału w kapitale podstawowym. W dziale pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych wartość kapitału podstawowego wyniosła 3 366,7 mln zł, z czego 2 252,2 mln zł stanowił kapitał zagraniczny. Udział kapitału zagranicznego w kapitale podstawowym tego działu wyniósł 66,9%.

Relacja wartości składki przypisanej brutto (ogółem z ubezpieczeń działu I i działu II) do wartości PKB w 2020 r. w Polsce wyniosła 2,7% i zmniejszyła się o 0,1 p. proc. w stosunku do poprzedniego roku; z tego na ubezpieczenia na życie przypadają 0,9%, a na pozostałe ubezpieczenia osobowe i majątkowe 1,8%. Składka ubezpieczeniowa ogółem na 1 mieszkańca (per capita) zmniejszyła się o 0,6% i osiągnęła poziom 1 655 zł na osobę. Składka ta zmniejszyła się w dziale I i wyniosła 541 zł na osobę (554 zł w 2019 r.), a w dziale II wzrosła do ponad 1 114 zł na osobę (1 108 zł w 2019 r.).

Wykres 97. Podstawowe wskaźniki rynku ubezpieczeń

Chart 97. Main indices of insurance sector

Źródło: dane KNF oraz opracowanie własne GUS.
Source: data of PFSA and Statistics Poland.

Struktura ubezpieczeń według działów

Insurance structure by divisions

Zmiany na rynku ubezpieczeniowym w warunkach globalizacji rynków finansowych odzwierciedla stopień koncentracji rynku określany współczynnikiem koncentracji CR_x, będący udziałem w rynku kolejnych x ubezpieczycieli. I tak CR₅, czyli udział pięciu największych towarzystw ubezpieczeniowych w składce przypisanej brutto działu I zwiększył się z 59,4% w 2016 r. do 69,1% w 2020 r., a w dziale II zmniejszył się odpowiednio z 69,6% do 68,5%.

Tablica 64. Podstawowe dane o sektorze ubezpieczeń
Table 64. Main data of insurance sector

Wyszczególnienie Specification	Dział I Division I					Dział II Division II				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
	w mld zł in billion PLN									
Składka przypisana brutto Gross written premium	23,8	24,6	21,7	21,3	20,7	32,1	37,8	40,5	42,6	42,7
Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto Gross claims paid	18,3	20,4	21,5	18,6	17,4	18,4	19,5	20,2	22,5	22,2
Wynik finansowy netto Financial net result	2,2	2,3	2,4	2,6	2,2	1,9	3,5	4,2	4,6	3,9
Wynik techniczny ^a Technical financial result	2,9	3,0	3,1	3,3	3,0	0,4	2,1	2,9	2,9	3,1

^a Wynik uzyskany przez zakład ubezpieczeń z podstawowej działalności ubezpieczeniowej. Stanowi różnicę pomiędzy przychodami ze składek a wypłaconymi świadczeniami i odszkodowaniami oraz zmianami stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na pokrycie przyszłych świadczeń.

^a The result obtained by the insurance company from its basic insurance activity. It is the difference between the premium income and the benefits and claims paid as well as changes in technical provisions to cover future benefits.

Źródło: dane KNF.

Source: data of the Polish Financial Supervision Authority.

W 2020 r. składka przypisana brutto ogółem wyniosła ponad 63,4 mld zł (mniej o 0,7% niż w 2019 r.), z czego 32,7% stanowiła składka działu I, a 67,3% działu II. Odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto ogółem wyniosły 39,6 mld zł i zmniejszyły się o 3,5% w stosunku do poprzedniego roku, z czego 43,9% stanowiły świadczenia działu I, a 56,1% odszkodowania działu II.

Wynik finansowy netto (zysk netto) zakładów ubezpieczeń ogółem w 2020 r. był mniej korzystny niż przed rokiem. Wpłynął na to gorszy wynik uzyskany tak przez zakłady ubezpieczeń na życie (dział I), jak i zakłady ubezpieczeń majątkowych (dział II). Wynik finansowy netto ogółem wyniósł 6,1 mld zł i był niższy o 15,6% niż w 2019 r. Wynik netto zmniejszył się w obu działach, przy czym towarzystwa ubezpieczeń w dziale I wypracowały wynik w wysokości niższej o 14,2%, a w dziale II wynik ten spadł o 16,4%. Zyski netto wypracowało 48 towarzystw, z tego 19 w dziale I, 29 w dziale II, a stratę poniosło 11 zakładów ubezpieczeń, z tego 7 w dziale I oraz 4 w dziale II.

Wynik techniczny ogółem wyniósł 6,1 mld zł i był niższy o 1,4% niż w 2019 r. W dziale I odnotowano spadek wyniku technicznego o 9,0% w porównaniu z rokiem ubiegłym do wysokości 3,0 mld zł. W dziale II wypracowany został zysk techniczny w wysokości 3,1 mld zł (więcej o 7,0% niż w 2019 r.). Zysk techniczny osiągnęło 46 ubezpieczycieli, z tego 19 w dziale I oraz 27 w dziale II. Stratę techniczną wykazało 13 towarzystw (7 w dziale I oraz 6 w dziale II).

6. Rynek kapitałowy w Polsce

6. Capital market in Poland

Rynek główny

Main market

Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW) cechowała się znacznymi wahaniami kursów oraz ogólnym spadkiem notowań w 2020 r. Wartość rynkowa spółek notowanych na GPW na koniec 2020 r. osiągnęła poziom 1 068,7 mld zł i była niższa o 3,2% od wartości z końca 2019 r. Kapitalizacja spółek krajowych wyniosła 538,8 mld zł, co oznacza spadek o 2,1% w relacji do roku poprzedniego. Wartość giełdowa spółek zagranicznych wyniosła 529,9 mld zł i była niższa o 23,7 mld zł od wartości notowanej w 2019 r. (o 4,3%).

W 2020 r. na Rynku Głównym GPW notowanych było 433 spółek (wobec 449 spółek w 2019 r.), w tym 49 spółek zagranicznych (48 na koniec 2018 r.). Oznacza to czwarty rok z rzędu ze spadkiem liczby podmiotów notowanych na Rynku Głównym GPW (liczba notowanych spółek na koniec 2016 r. wyniosła 487 i była najwyższa w historii). W 2020 r. na GPW odbyło się, podobnie jak rok wcześniej, 7 debiutów, liczba wykluczeń spółek z obrotu na rynku GPW wyniosła 24 wobec 22 w roku poprzednim. Średni poziom stopy wypłaconej dywidendy na rynku głównym w 2020 r. wyniósł 3,6% i był wyższy od wartości z roku poprzedniego o 0,7 p. proc.

Tablica 65. Charakterystyka rynku kapitałowego w Polsce

Table 65. Characteristics of capital market in Poland

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba notowanych spółek ^a Number of all listed companies ^a					
Spółki Companies	487	482	465	449	433
w tym zagraniczne of which foreign	53	50	51	48	49
Liczba debiutów New listings	19	15	7	7	7
Liczba wycofań Delistings	19	20	25	22	24
Kapitalizacja (w mld zł) Capitalisation (in billion PLN)					
Kapitalizacja spółek Market capitalisation	1 115,7	1 379,9	1 165,1	1 103,8	1 068,7
Spółki krajowe Domestic companies	557,1	671,0	615,5	550,2	538,8
Spółki zagraniczne Foreign companies	558,6	708,9	549,6	553,6	529,9
Dane rynkowe Market data					
Stopa dywidendy (%) Dividend yield (%)	3,4	2,3	2,5	2,9	3,6

a Zmiany liczby spółek wiążą się z wycofaniem, debiutami oraz fuzjami i przejęciami występującymi na rynku kapitałowym.

Źródło: GPW, Rocznik Giełdowy 2020, (2021), Warszawa.

a Changes in number of companies regarding delisting's, new listings, fusions and acquisitions on the capital market.

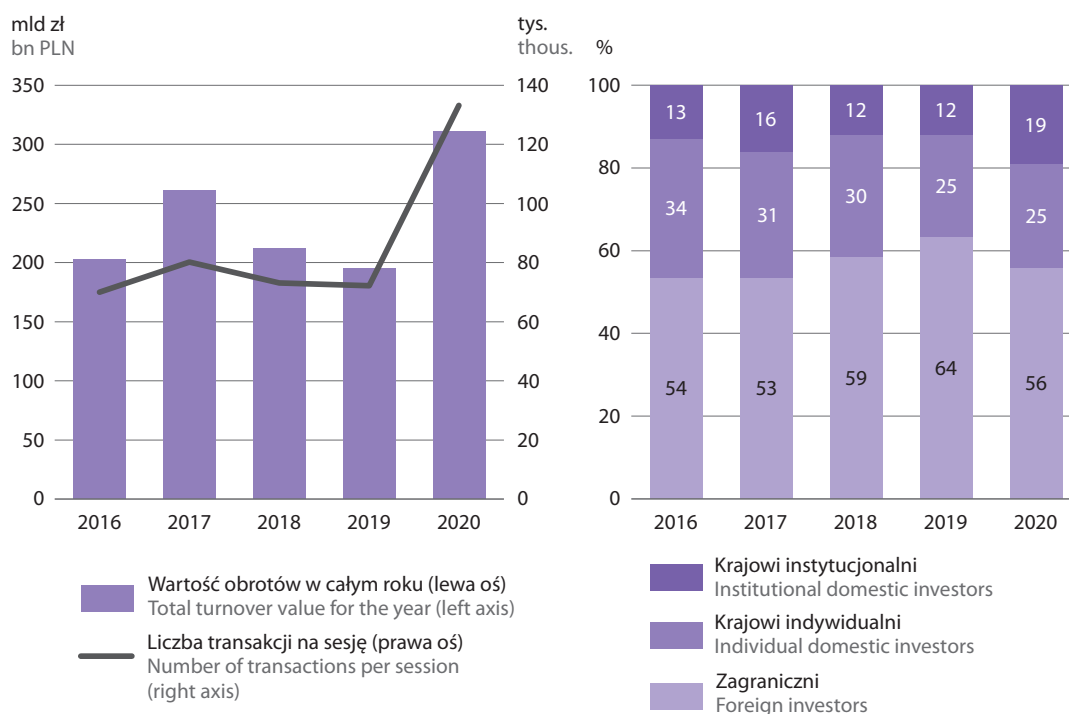
Source: WSE, WSE Yearbook 2020, (2021), Warsaw.

Wartość obrotów na rynku głównym GPW w 2020 r. wyniosła 311,1 mld zł, co oznaczało wzrost o 59,3% w relacji do 2019 r. Średnie obroty w trakcie sesji wyniosły 1 234,6 mln zł i były wyższe o 447,2 mln zł niż w roku poprzednim (tj. o 56,8%). Liczba transakcji przypadających na jedną sesję w 2020 r. dla wszystkich spółek wyniosła 133,2 tys. (wzrost o 84,7% w relacji do roku poprzedniego). Średnia wartość pojedynczej transakcji dokonywanej na rynku głównym kształtowała się na poziomie 9,3 tys. zł i była niższa o 1,6 tys. zł wobec roku poprzedniego.

W 2020 r. największy udział w obrotach akcjami na Głównym Rynku GPW, podobnie jak w latach poprzednich, należał do inwestorów zagranicznych. Wyniósł on 56,3% i był niższy o 7,1 p. proc. w stosunku do roku poprzedniego. Udział krajowych instytucji finansowych w obrotach akcjami zmniejszył się o 5,6 p. proc. do 18,9%, natomiast udział inwestorów indywidualnych wzrósł o 12,8 p. proc. do poziomu 24,8% i był tym samym na najwyższym poziomie od 11 lat (26,9% w 2009 r.).

Poziom indeksu WIG, obejmującego wszystkie spółki notowane na Głównym Rynku GPW, w ciągu roku spadł z 57 833 pkt na koniec 2019 r. do 57 026 pkt na koniec 2020 r. (spadek o 1,4%). Najniższy poziom indeksu WIG dla danych dziennych odnotowano w marcu 2020 r., kiedy indeks osiągnął poziom 37 164 pkt, poziom ten był niższy od najniższego w 2019 r. (54 846 pkt). Najwyższy poziom indeksu WIG wystąpił w styczniu 2020 r. (59 275 pkt) i był niższy od najwyższego poziomu indeksu WIG w 2019 r. (61 925 pkt).

Wykres 98. Obroty i transakcje na GPW (lewy) oraz udział grup inwestorów w obrotach giełdowych (prawy)
Chart 98. Turnover and transactions on the WSE (left) and investor share in exchange trading (right)

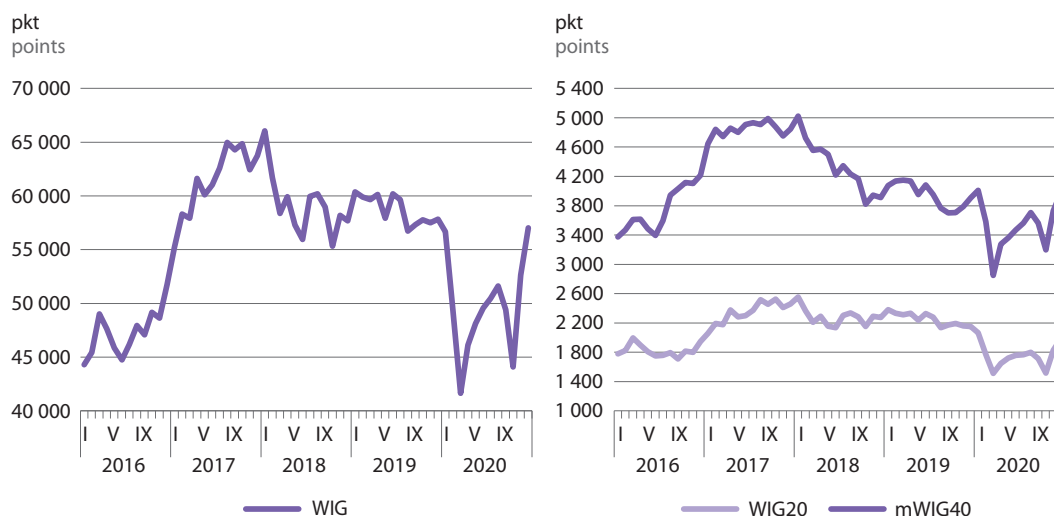

Źródło: GPW, Udział inwestorów w obrotach giełdowych – dane zagregowane 2004–2020, www.gpw.pl
Source: WSE, Investor share in exchange trading – aggregated data 2004–2020, www.gpw.pl

Stopy zwrotu na GPW w Warszawie w 2020 r. były zróżnicowane w zależności od rodzaju indeksu. Stopa zwrotu¹⁵⁹ z indeksu WIG w 2020 r. była ujemna i kształtowała się na poziomie –1,4%, przy 0,3% w 2019 r. Indeks WIG20 miał ujemną stopę zwrotu na poziomie –7,7% (–5,6% w 2019 r.). Indeks mWIG40 wzrósł o 1,8% przy spadku o –0,04% w 2019 r. Podobnie jak w poprzednim roku, największa zmiana (o 33,6%) wystąpiła w przypadku indeksu sWIG80 (w 2019 r. indeks odnotował wzrost o 13,9%).

¹⁵⁹ Stopa zwrotu dla danego indeksu na koniec danego okresu wobec analogicznego dnia roku poprzedniego.

Wykres 99. Wybrane indeksy na GPW (na koniec miesiąca)
 Chart 99. Selected indices on the WSE (at the end of the month)

Źródło: www.gpw.pl
 Source: www.gpw.pl

W 2020 r. uwidoczniły się znaczące różnice pomiędzy stopami zwrotu poszczególnych głównych subindeksów sektorowych GPW. Najwyższe stopy zwrotu odnotowały: WIG-Górnictwo 82,1%, WIG-Budownictwo 60,7%, WIG.GAMES – 53,9%. Najwyższe spadki zanotowały: WIG-Banki –29,6%, WIG-Paliwa –23,7%, WIG-Leki –9,9%.

Rynek NewConnect

NewConnect

W 2020 r. na rynku NewConnect (NC) notowanych było 373 spółek (375 w 2019 r.), w tym 5 spółek zagranicznych (6 w 2019 r.). W 2020 r. odbyło się 14 debiutów (15 w 2019 r.). Liczba wykluczonych spółek z rynku NewConnect wyniosła 16 (27 w 2019 r.).

Na koniec 2020 r. kapitalizacja rynku NewConnect wynosiła 19,8 mld zł i wzrosła w porównaniu do roku poprzedniego o 103,6%. Kapitalizacja spółek krajowych wyniosła 18,7 mld zł i była wyższa o 105,3%. Znaczący wzrost kapitalizacji rynku wynikał przede wszystkim ze wzrostu notowań poszczególnych spółek (kapitalizacja spółek, notowanych na rynku co najmniej od końca 2019 r., wzrosła na przestrzeni roku o 9,6 mld zł) oraz w mniejszym stopniu, z wpływu debiutujących spółek na kapitalizację rynku (1,0 mld zł na koniec 2020 r.).

Stopa dywidendy wypłacanej przez spółki notowane na rynku NewConnect w 2020 r. spadła do 0,4% (0,6% w 2019 r.).

Wartość obrotów na rynku NC w 2020 r. wyniosła 14,9 mld zł i była znacząco wyższa (wzrost o 874,7%) niż w 2019 r. Odnotowano ponadto znaczący wzrost liczby transakcji przypadających na jedną sesję, których poziom wyniósł 20,0 tys. (wzrost o 507,2% w stosunku do 2019 r.) Średnia wartość transakcji wyniosła 3,0 tys. zł wobec 1,9 tys. zł w roku poprzednim

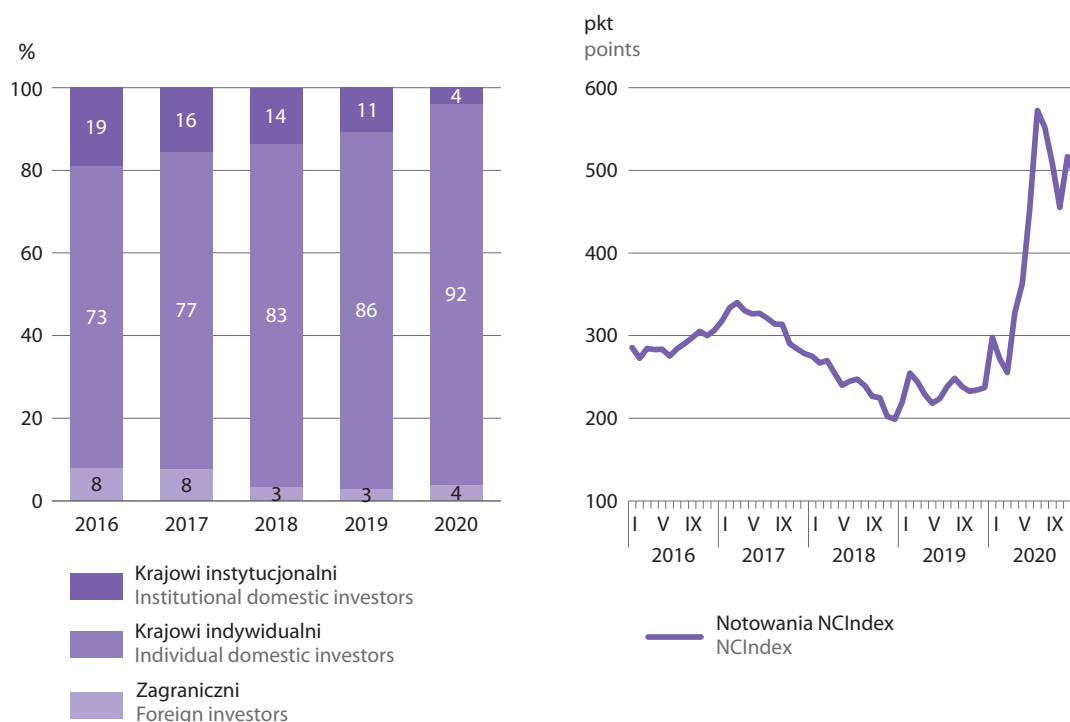
Tablica 66. Charakterystyka rynku NewConnect
 Table 66. Characteristics of NewConnect market

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba notowanych spółek Number of all listed companies					
Spółki Companies	406	408	387	375	373
w tym zagraniczne of which foreign companies	8	7	6	6	5
Kapitalizacja (w mln zł) Capitalisation (in million PLN)					
Kapitalizacja spółek Capitalisation of companies	9 799	9 617	7 386	9 705	19 760
Spółki krajowe Domestic companies	9 476	9 409	7 151	9 095	18 669
Spółki zagraniczne Foreign companies	323	208	235	610	1 091
Dane rynkowe Market data					
Stopa dywidendy (%) Dividend yield (%)	0,8	0,7	0,7	0,6	0,4

Źródło: GPW, Rocznik Giełdowy 2020, (2021), Warszawa.
 Source: WSE, WSE Yearbook 2020, (2021), Warsaw.

Analogicznie jak w roku poprzednim, w obrotach akcjami na rynku NC w 2020 r. przeważali inwestorzy indywidualni, których udział wzrósł do 91,6% wobec 86,3% w 2019 r. Udział krajowych inwestorów instytucjonalnych spadł z poziomu 10,7% w 2019 do 4,3% na koniec 2020 roku. Udział inwestorów zagranicznych w obrotach na rynku NC nieznacznie wzrósł i wyniósł 4,2% (3% w 2019 r.).

Wykres 100. Udział grup inwestorów w obrotach na rynku NewConnect (lewy) oraz notowania NCIndex (prawy)
Chart 100. Investor share in trading on NewConnect market (left) and NCIndex (right)

Źródło: GPW, Udział inwestorów w obrotach giełdowych – dane zagregowane 2004–2020, www.gpw.pl oraz GPW, Rocznik Giełdowy 2020, (2021), Warszawa.

Source: WSE, Investor share in exchange trading – aggregated data 2004–2020, www.gpw.pl and WSE, WSE Yearbook 2020, (2021), Warsaw.

NCIndex na koniec 2020 r. osiągnął poziom 495 pkt, wobec 237 pkt w roku poprzednim. Stopa zwrotu z indeksu NCIndex drugi rok z rzędu była dodatnia i wyniosła 108,9% (wobec wzrostu o 19,29% w 2019 r.).

Rynek obligacji Catalyst

Catalyst bonds market

W 2020 r. liczba emitentów notowanych na rynku Catalyst uległa zmniejszeniu względem roku poprzedniego i wyniosła 128 (145 w 2019 r.). Liczba notowanych serii obligacji również odnotowała spadek – z 562 w roku 2019 do 515 na koniec 2020 r.

W ramach notowań ciągłych odnotowano nieznacznie mniejszą liczbę transakcji przypadających na jedną sesję, było to 323 transakcji, wobec 325 w 2019 r. Średnia wartość transakcji zawieranej na rynku spadła o 3,5% do poziomu 32,8 tys. zł, wobec 34,0 tys. zł w 2019 r.

Wartość obrotów obligacjami w notowaniach ciągłych na rynku Catalyst spadła o 2,5% (przy wzroście o 27,6% w 2019 r.) i wyniosła 2,7 mld zł. Średnie obroty przypadające na jedną sesję wyniosły 10,6 mln zł i były niższe w relacji do roku poprzedniego o 4,1%.

Tablica 67. Charakterystyka rynku Catalyst
Table 67. Characteristics of Catalyst market

Wyszczególnienie Specification	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba emitentów Number of issuers	173	158	145	145	128
Liczba notowanych obligacji Number of listed bonds	521	558	521	562	515
Obroty (w mln zł) Turnover (in million PLN)					
Wartość obrotów Total turnover value	2 312	2 365	2 150	2 743	2 674
Transakcje Transactions					
Liczba transakcji na sesję Number of transactions per session	273	324	353	325	323
Średnia wartość transakcji (w tys. zł) Average value of transaction (in thous. zł)	33,7	29,2	24,7	34,0	32,8

Źródło: GPW, Rocznik Giełdowy 2020, (2021), Warszawa.
Source: WSE, WSE Yearbook 2020, (2021), Warsaw.

7. Wyszczególnione segmenty rynku finansowego

7. Specialized financial market segments

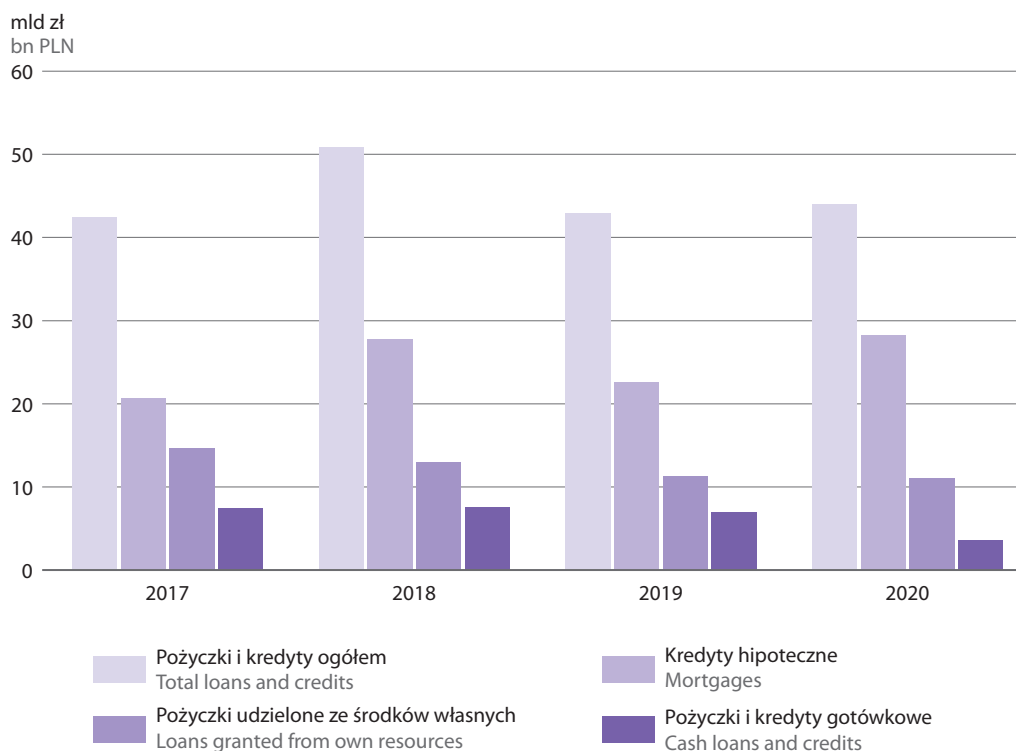
Główny Urząd Statystyczny bada i analizuje szereg ważnych dla gospodarki i społeczeństwa segmentów rynku finansowego nieobjętych nadzorem finansowym. W podrozdziale przedstawiono działalność podmiotów w zakresie następujących rynków: pośrednictwa kredytowego, (podmiotów współpracujących z bankami, podmiotów udzielających pożyczek ze środków własnych), działalności faktoringowej, działalności leasingowej oraz windykacyjnej.

Charakterystyka działalności podmiotów pośrednictwa kredytowego

Characteristics of credit intermediation entities

W 2020 r. przedsiębiorstwa pośrednictwa kredytowego i udzielające pożyczek ze środków własnych uczestniczyły w zawarciu 4,3 mln umów na kredyty i pożyczki. Wartość udzielonych kredytów i pożyczek ogółem wyniosła 44,0 mld zł, przy czym wartość kredytów hipotecznych stanowiła ponad połowę (63,9%). W strukturze wartości udzielonych kredytów i pożyczek przeważały te udzielone osobom fizycznym, ich udział stanowił 84,7%.

Wykres 101. Wartość udzielonych kredytów i pożyczek według rodzaju
Chart 101. Value of loans and borrowings by type

Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

Charakterystyka działalności podmiotów faktoringowych

Characteristics of factoring entities

Badane przedsiębiorstwa faktoringowe w 2020 r. wykupiły 14 021 tys. faktur. W faktoringu krajowym liczba faktur wyniosła 12 825 tys. (91,5% ogólnej liczby wykupionych faktur), a w faktoringu zagranicznym 1 196 tys. (czyli 8,5%). W faktoringu krajowym największy udział, pod względem liczby wykupionych faktur, miał faktoring z regresem (53,1%), następnie faktoring bez regresu (36,4%) oraz faktoring odwrotny (9,6%), sporadycznie faktoring mieszany (0,4%). Z kolei w przypadku faktoringu zagranicznego największy był udział faktoringu eksportowego (96,1%).

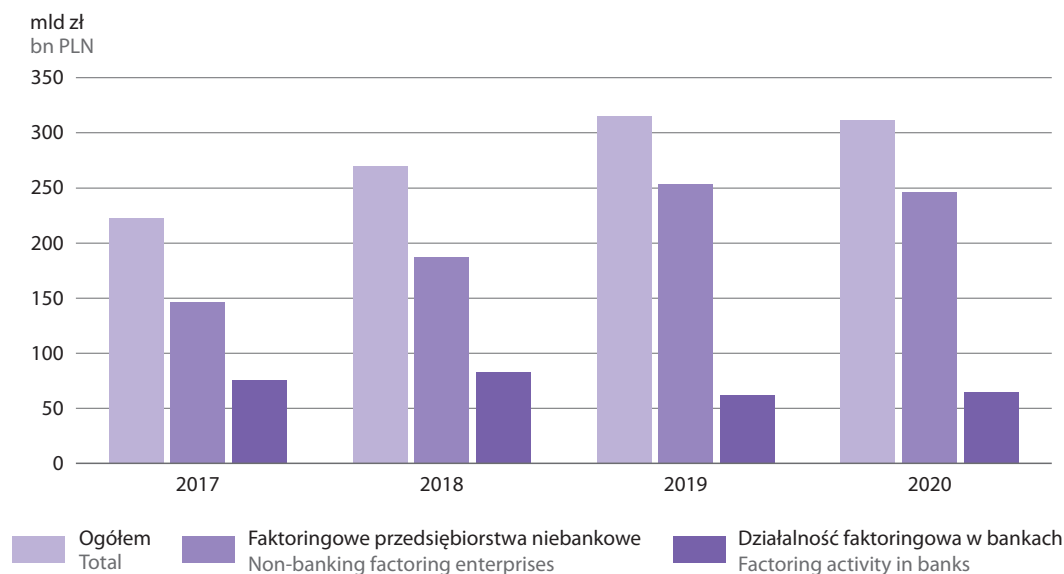
Faktoringowe przedsiębiorstwa niebankowe w 2020 r. wykupiły 11 951 tys. faktur (83,2% faktur ogółem), a banki komercyjne, które zajmowały się faktoringiem obok statutowej działalności bankowej, wykupiły 2 070 tys. faktur (16,8% faktur ogółem).

Wartość wykupionych wierzytelności przez przedsiębiorstwa zajmujące się działalnością faktoringową w 2020 r. wyniosła 311,3 mld zł, w tym w faktoringu krajowym 262,1 mld zł (84,2% ogólnej wartości wykupionych wierzytelności), a w faktoringu zagranicznym 49,2 mld zł (15,8%). W faktoringu krajowym największy udział, z uwagi na kryterium wartości wykupionych wierzytelności, miał faktoring bez regresu (47,3%), następnie faktoring z regresem (29,5%) oraz faktoring odwrotny (20,5%), sporadycznie faktoring mieszany (2,7%).

W 2020 r. faktoringowe przedsiębiorstwa niebankowe wykupiły wierzytelności na kwotę 246,3 mld zł, a banki wykupiły wierzytelności o wartości 65,1 mld zł.

Wykres 102. Wartość wierzytelności wykupionych w ciągu roku w badanych przedsiębiorstwach faktoringowych

Chart 102. Value of purchased receivables in factoring enterprises throughout a year

Źródło: badania własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Charakterystyka działalności podmiotów leasingowych

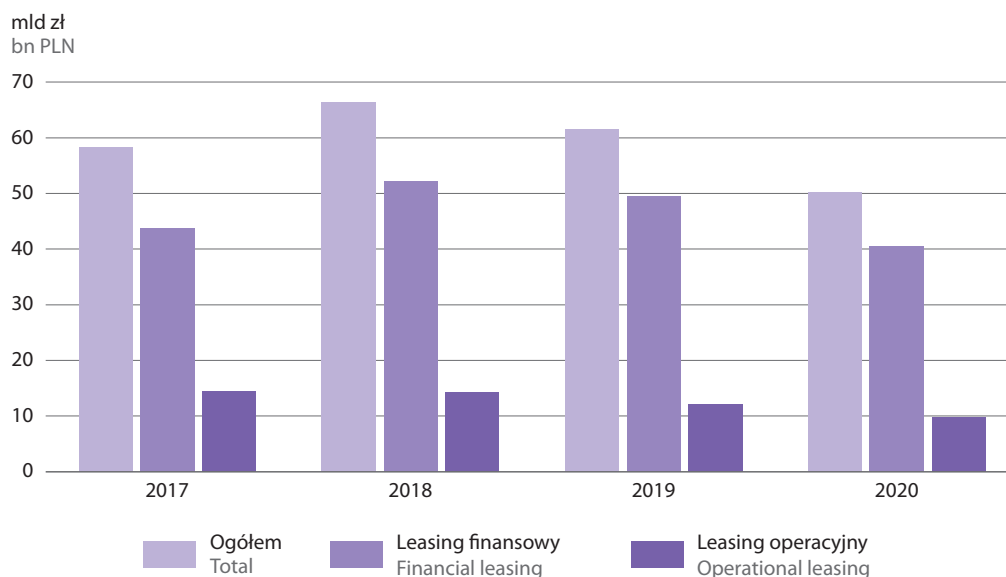
Characteristics of leasing entities

W 2020 r. przedsiębiorstwa leasingowe przekazały w leasing 654,3 tys. środków (przedmiotów) o wartości 50,2 mld zł. Największą wartość wyleasingowanych środków (przedmiotów), bo aż 34,8 mld zł, przypadła na środki transportu drogowego. Na kolejnych miejscach pod względem wartości wyleasingowanych środków (przedmiotów) znalazły się maszyny i urządzenia przemysłowe oraz pozostałe środki transportu. Wynosiła ona kolejno 12,7 mld zł oraz 0,9 mld zł.

W strukturze podmiotowej klientów (leasingobiorców) w 2020 r. dominowały podmioty gospodarki narodowej. Wzięły one w leasing środki/przedmioty na łączną kwotę 49,9 mld zł. Wśród tej grupy jednostek osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wyleasingowały środki/przedmioty o wartości 17,8 mld zł, a leasingobiorcy z administracji publicznej na kwotę 133,2 mln zł. Wartość środków/przedmiotów wyleasingowanych przez gospodarstwa domowe stanowiła natomiast 292,5 mln zł.

Pod względem rodzaju leasingu i jego wartości w 2020 r. umowy leasingu finansowego stanowiły 80,6% a leasingu operacyjnego 19,4%. W strukturze leasingu finansowego w 2020 r. przeważał leasing środków transportu drogowego, którego udział wyniósł 67,3% oraz leasing maszyn i urządzeń przemysłowych – 26,6%. Podobna sytuacja była w strukturze wartości leasingu operacyjnego, w 78,3% był to leasing środków transportu drogowego, a 19,7% leasing maszyn i urządzeń przemysłowych.

Wykres 103. Wartość nowych umów leasingu według rodzaju leasingu
 Chart 103. Value of new leases by type of lease

Źródło: badania własne GUS.

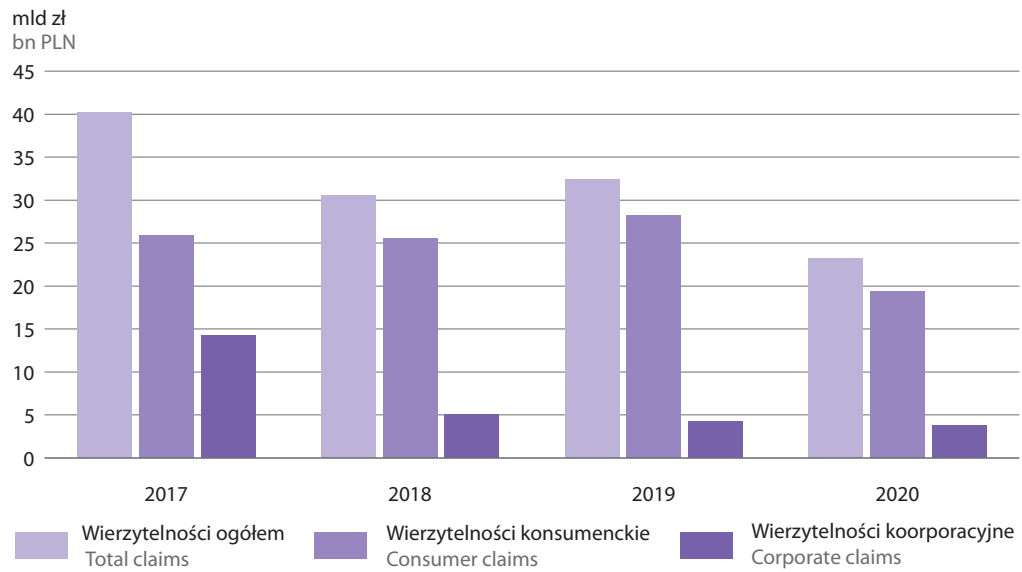
Source: Statistics Poland own research.

Charakterystyka działalności podmiotów windykacyjnych

Characteristics of debt collecting companies

Przedsiębiorstwa windykacyjne w 2020 r. przyjęły do obsługi 5,4 mln wierzytelności (bez funduszy inwestycyjnych zewnętrznych) o wartości nominalnej 23,2 mld zł, w których 83,4% stanowiły wierzytelności konsumenckie, a korporacyjne 16,6%. Średnia wartość przyjętych do obsługi wierzytelności wyniosła 4 275 zł, przy 4 675 zł w 2019 r. Przedsiębiorstwa windykacyjne według stanu na koniec 2020 r. obsługiwały 14,3 mln spraw czynnych wierzytelności (bez funduszy inwestycyjnych zewnętrznych) o wartości nominalnej 108,8 mld zł, w tym 82,0% stanowiły wierzytelności konsumenckie, a korporacyjne 18,0%.

Wykres 104. Wartość wierzytelności przyjętych do obsługi
Chart 104. Value of claims accepted for service

Źródło: badania własne GUS.
Source: Statistics Poland own research.

Aneks I

Annex I

Struktura wzrostu oraz różnic w poziomie dobrobytu gospodarczego w polskich regionach NUTS-2

Structure of growth and differences in the level of economic development in polish regions NUTS-2

Wstęp

Introduction

W niniejszym rozdziale zaprezentowano wyniki dekompozycji, których celem jest identyfikacja źródeł zróżnicowania gospodarczego w polskich regionach NUTS-2¹⁶⁰ (zwanymi dalej regionami) w rozbiciu na składowe będące przedmiotem interwencji polityki społeczno-gospodarczej w różnych:

- obszarach, tj. produktywność, rynek pracy, polityka ludnościowa,
- sektorach działalności gospodarczej,
- grupach wieku i poziomach wykształcenia ludności,
- zakresie i horyzoncie czasowym, tj. zmiany strukturalne, poprawa wykorzystania zasobów.

Oparte na metodologii stosowanej przez OECD (Regions at a glance), metody dekompozycji zostały rozwinięte oraz dostosowane do badania polskich regionów. Główne zalety tych metod to to, że:

- a) są oparte wyłącznie na oficjalnych i powszechnie znanych danych statystyki oficjalnej;
- b) prezentują syntetyczny, mierzalny i łatwo porównywalny stan zróżnicowania regionalnego;
- c) wyniki są prezentowane w postaci intuicyjnych i atrakcyjnych wizualnie wykresów.

We wstępie umieszczono krótki opis metodologiczny prezentowanych dekompozycji. Część właściwa podzielona jest na dwie części.

W pierwszej z nich przedstawiono pełną dekompozycję różnic w stosunku do średniej krajowej w poziomie WDB per capita w cenach bieżących dla 2018 r. oraz pod-dekompozycje głównych składowych tych różnic, tj. różnic w WDB na 1 pracującego wg grup sekcji PKD, różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo wg poziomu wykształcenia oraz różnic we współczynniku aktywności zawodowej wg wieku. Taki układ daje pełniejszy obraz struktury różnic regionalnych. Ponieważ różnice względem średniej krajowej nie podlegają drastycznym zmianom z roku na rok a podobny układ dekompozycji prezentowany był w zeszłorocznym raporcie tutaj zdecydowano się uzupełnić wyniki o dane dotyczące zmian różnic w stosunku do roku poprzedniego. Zatem oprócz dekompozycji różnic, prezentowane są także dekompozycje i pod-dekompozycje zmian różnic w stosunku do roku poprzedniego. Dotyczy to dwóch spośród trzech analizowanych pod-dekompozycji, mianowicie pod-dekompozycji różnic w wydajności pracy i różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo, natomiast nie dotyczy poddekompozycji różnic we współczynniku aktywności zawodowej z uwagi na mniejszą zmienność te ostatniej.

Pewnym ograniczeniem pozostaje dostępność danych na poziomie regionalnym, w wyniku czego ostatni rok, dla którego dekompozycja jest możliwa w momencie opracowywania materiału to rok 2018.

¹⁶⁰ NUTS-2 to klasyfikacja statystyczna. W Polsce występuje 17 regionów NUTS-2, z których każdy odpowiada jednemu województwu. Wyjątkiem jest województwo mazowieckie podzielone na dwa regiony NUTS-2: warszawski stołeczny i mazowiecki regionalny.

W drugiej części prezentowane są wyniki dekompozycji wzrostu PKB per capita w cenach stałych z 2010 roku dla polskich regionów w 2018 r. Wzrost w 2018 r. został zestawiony ze średnim wzrostem w latach 2011–2018, co daje lepszy obraz poprawy/pogorszenia sytuacji w ostatnim roku w stosunku do ostatniego okresu ośmiu lat. Kolejność regionów na wykresie ustalona (malejąco) jest na podstawie wielkości różnic w poziomie WDB per capita, czyli na podstawie dekompozycji różnic z pierwszej części. Taki zabieg w przypadku analizy wzrostu ma na celu wykrycie ewentualnego istnienia w danym roku tendencji zbiegania do średniej regionów Polski pod względem zamożności (dokładniej: poziomu WDB per capita).

Dekompozycje dla polskich województw

Decompositions for Polish voivodships

Poniższa tablica przedstawia opis zmiennych użytych w dekompozycji (subskrypt i oznacza region spośród 17 regionów NUTS-2, każda wielkość jest wielkością dla danego roku, tutaj 2018):

Tablica 68. Spis stosowanych zmiennych
Table 68. List of decomposition variables

Lp. No.	Oznaczenie Notation	Opis Description	Metodologia Methodology
1	PKB_i	PKB w cenach stałych GDP in constant prices	Rachunki regionalne PKD 2007, ESA 2010 Regional accounts ESA 2010
2	WDB_i	WDB ogółem w cenach bieżących GVA in constant prices	Rachunki regionalne, PKD 2007, ESA 2010 Regional accounts ESA 2010
3	PP_i	Przeciętna liczba pracujących w miejscu pracy Average number of workers in place of employment	Badania przedsiębiorstw, zgodne z Rachunkami regionalnymi Company surveys consistent with Regional Accounts
4	N_i	Populacja ogółem Total population	Stan ludności Demography
5	N15+_i	Populacja 15+ Population 15+	Stan ludności Demography
6	NB15+_i	Populacja 15+ Population 15+	BAEL LFS
7	AZ_i	Aktywni zawodowo 15+ Labor force 15+	BAEL LFS
8	PZ_i	Pracujący w miejscu zamieszkania Number of workers in place of residence	BAEL LFS

Źródło: badania własne GUS
Source: Statistics Poland own research

Postaci dekompozycji prezentowanych w niniejszym aneksie są następujące:
Dekompozycja różnic:

$$\begin{aligned}
 \frac{\Delta \frac{WDB_i}{N_i}}{\frac{WDB}{N}} = & \underbrace{\frac{\Delta \frac{WDB_i}{PP_i}}{\frac{WDB}{PP}}}_{\text{WDB na 1 pracującego}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{PP_i}{PZ_i}}{\frac{PP}{PZ}}}_{\text{dojazdy netto}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{PZ_i}{AZ_i}}{\frac{PZ}{AZ}}}_{\text{udział pracujących w aktyw. zawod.}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{AZ_i}{NB_i^{15+}}}{\frac{AZ}{NB^{15+}}}}_{\text{współ. aktywn. zawod.}} \\
 & + \underbrace{\frac{\Delta \frac{NB_i^{15+}}{N_i^{15+}}}{\frac{NB^{15+}}{N^{15+}}}}_{\text{wskaź. różnicy metodologii}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{N_i^{15+}}{N_i}}{\frac{N^{15+}}{N}}}_{\text{wskaź. struktury wiekowej}} + \text{Interakcje}
 \end{aligned}$$

gdzie Δ oznacza różnicę w poziomie danego wskaźnika dla danego regionu do średniej krajowej. Dodatkowo prezentowane są pod-dekompozycje trzech spośród siedmiu prezentowanych składowych dekompozycji (zaznaczone kolorem czerwonym). Poniżej podano formułę dla każdej z nich. Subskrypt i oznacza region NUTS-2, jego brak oznacza wielkość dla Polski. Znaczenie subskryptu j w zależności od pod-dekompozycji oznacza grupy sekcji PKD, poziom wykształcenia lub grupy wieku. Brak tego subskryptu oznacza wielkość ogółem bez rozbitcia, o którym mowa powyżej.

• **Pod-dekompozycja różnic w poziomie WDB na 1 pracującego wg grup sekcji PKD 2007:**¹⁶¹

$$\frac{\Delta \frac{WDB_i}{PP_i}}{\frac{WDB}{PP}} = \underbrace{\frac{\sum_j \frac{PP_{ij}}{PP_i} \left(\frac{WDB_{ij}}{PP_{ij}} - \frac{WDB_j}{P_j} \right)}{\frac{WDB}{PP}}}_{\text{pozostałe różnice}} + \underbrace{\frac{\sum_j \frac{WDB_j}{P_j} \left(\frac{PP_{ij}}{PP_i} - \frac{P_j}{P} \right)}{\frac{WDB}{PP}}}_{\text{specjalizacja sektorowa}}$$

• **Pod-dekompozycja różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo wg grup wykształcenia:**¹⁶²

$$\frac{\Delta_t \frac{PKB_i}{N_i}}{\frac{PKB_i}{N_i}} = \underbrace{\frac{\Delta_t \frac{PKB_i}{PP_i}}{\frac{PKB_i}{PP_i}} + \frac{\Delta_t \frac{PP_i}{N_i^{15+}}}{\frac{PP_i}{N_i^{15+}}} + \frac{\Delta_t \frac{N_i^{15+}}{N_i}}{\frac{N_i^{15+}}{N_i}}}_{\text{Część ujęta w dekompozycji}} + \underbrace{\text{Interakcje}}_{\text{Część nieujęta w dekompozycji}}$$

• **Pod-dekompozycja współczynnika aktywności zawodowej wg grup wieku:**¹⁶³

$$\left(\frac{AZ_i}{NB_i^{15+}} - \frac{AZ}{NB^{15+}} \right) = \underbrace{\sum_j \frac{NB_{ij}^{15+}}{NB_i^{15+}} \left(\frac{AZ_{ij}}{NB_{ij}^{15+}} - \frac{AZ_j}{NB_j^{15+}} \right)}_{\text{poziom uczestnictwa w rynku pracy}} + \underbrace{\sum_j \frac{AZ_j}{NB_j^{15+}} \left(\frac{NB_{ij}^{15+}}{NB_i^{15+}} - \frac{NB_j^{15+}}{NB^{15+}} \right)}_{\text{profil struktury wieku}}$$

Dekompozycja wzrostu:

$$\begin{aligned} \frac{\Delta \frac{PKB_i}{N_i}}{\frac{PKB_i}{N_i}} = & \underbrace{\frac{\Delta \frac{PKB_i}{PP_i}}{\frac{PKB_i}{PP_i}}}_{\text{WDB na 1 prac.}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{PP_i/PP}{PZ_i/PZ}}{\frac{PP_i/PP}{PZ_i/PZ}}}_{\text{dojazd netto}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{PZ_i}{AZ_i}}{\frac{PZ_i}{AZ_i}}}_{\text{udział prac. w akt. zaw.}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{AZ_i}{NB_i^{15+}}}{\frac{AZ_i}{NB_i^{15+}}}}_{\text{wsp. akt. zaw.}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{NB_i^{15+}}{N_i^{15+}}}{\frac{NB_i^{15+}}{N_i^{15+}}}}_{\text{Wsk. metod. BAEL/demo}} \\ & + \underbrace{\frac{\Delta \frac{PP}{PZ}}{\frac{PP}{PZ}}}_{\text{Wsk. metod. BAEL/rach reg}} + \underbrace{\frac{\Delta \frac{N_i^{15+}}{N_i^{15+}}}{\frac{N_i^{15+}}{N_i^{15+}}}}_{\text{wsk. str. wieku}} + \underbrace{\text{Interakcje}}_{\text{Część nieujęta w dekompozycji}} \end{aligned}$$

gdzie Δ_t oznacza przyrost rok do roku danego wskaźnika.

¹⁶¹ Siedem grup sekcji: A, BDE, C, F, GHIJ, KL, MNOPQR.

¹⁶² Pięć grup (poziomów) wykształcenia: a) wyższe, b) policealne oraz średnie zawodowe, c) średnie ogólnokształcące, d) zasadnicze zawodowe, e) gimnazjalne, podstawowe i niższe.

¹⁶³ Cztery grupy wieku: a) 15–29 lat, b) 30–39 lat, c) 40–49 lat, d) 50 i więcej lat.

Dekompozycja różnic

Decomposition of differences

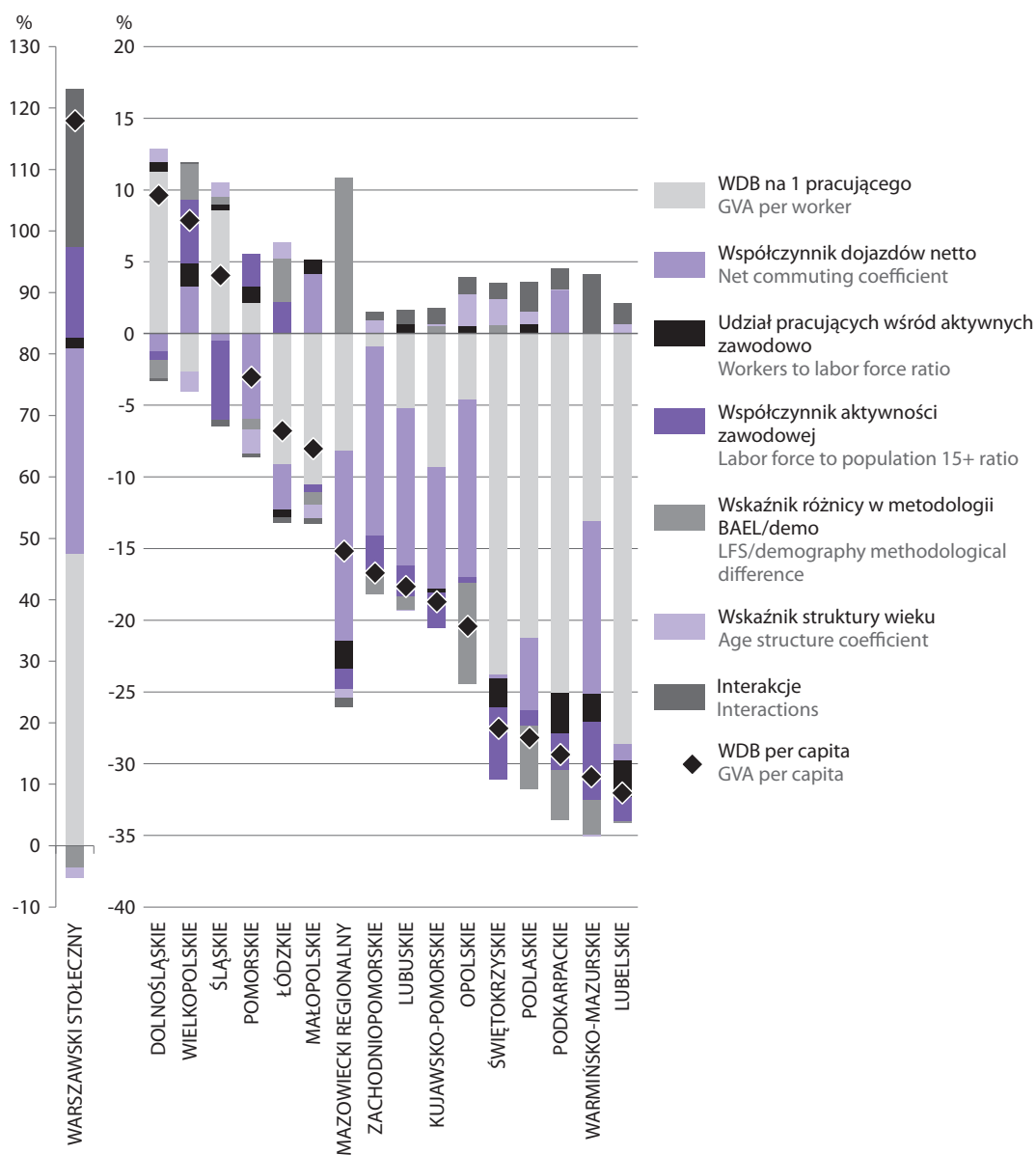
Poniższe wykresy oraz tablice prezentują wyniki dekompozycji różnic oraz zmian różnic dla polskich regionów w 2018 r. Regiony uszeregowane są w kolejności zgodnej z poziomem WDB per capita. A zatem WDB per capita w cenach bieżących dla regionu warszawskiego stołecznego było 117,9% wyższe niż średnio w kraju, dla którego wynosi ona 48 357,91 tys. zł. Następne w kolejności są: dolnośląskie (+9,6%), wielkopolskie (+7,9%), śląskie (+4,0%), pomorskie (-3,1%), łódzkie (-6,8%), małopolskie (-8,0%), region mazowiecki regionalny (-15,2%), zachodniopomorskie (-16,7%), lubuskie (-17,7%), kujawsko-pomorskie (-18,7%), opolskie (-20,4%), świętokrzyskie (-27,5%), podlaskie (-28,2), podkarpackie (-29,4%), warmińsko-mazurskie (-30,9%) i lubelskie (-32,1%). Największą poprawę w stosunku do roku 2017 zanotowały regiony: podkarpackie (o 1,0 p.p.), świętokrzyskie (o 0,9 p.p.), małopolskie (0,8 p.p.), pomorskie (o 0,5 p.p.), natomiast największe pogorszenie: warmińsko-mazurskie, lubelskie, wielkopolskie (każde o 1,1 p.p.), dolnośląskie (o 0,9 p.p.) oraz mazowiecki regionalny (o 0,6 p.p.).

Regiony różniły się również pod względem struktury różnic. Na przykład dla regionów takich jak warszawski stołeczny, dolnośląskie, śląskie, łódzkie, małopolskie, świętokrzyskie, podlaskie, podkarpackie i lubelskie główną determinantą różnic były różnice w wydajności pracy, natomiast dla regionów takich jak pomorskie, mazowiecki regionalny, zachodniopomorskie, lubuskie, opolskie głównym czynnikiem było negatywne saldo współczynnika dojazdów do pracy¹⁶⁴. To ostatnie (tj. niższy poziom współczynnika dojazdów netto) oznacza niższy niż średni udział osób pracujących wg badań przedsiębiorstw (a więc liczonych zgodnie z miejscem pracy) w stosunku do osób pracujących wg BAEL (a więc liczonych zgodnie z miejscem zamieszkania). To z kolei jest oznaką tego, że wiele osób z tych regionów dojeżdża do pracy do innych regionów, tam wytwarzając produkt (tj. PKB/WDB). W regionach warmińsko-mazurskie oraz kujawsko-pomorskie wydajność pracy oraz dojazdy do pracy netto w mniej więcej równym stopniu przyczyniały się do niższego niż średni poziomu WDB per capita. Z kolei w regionie wielkopolskie głównym czynnikiem ponadprzeciętnego poziomu WDB per capita był wyższy niż średni poziom współczynnika aktywności zawodowej.

¹⁶⁴ W poniższej tabelicy dla ułatwienia czytania, pogrubiono liczby odpowiadające największemu co do wartości bezwzględnej czynnikowi różnic spośród składowych dekompozycji dla danego regionu

Wykres 105. Dekompozycja różnic w poziomie WDB per capita w cenach bieżących dla województw Polski w 2018 r.

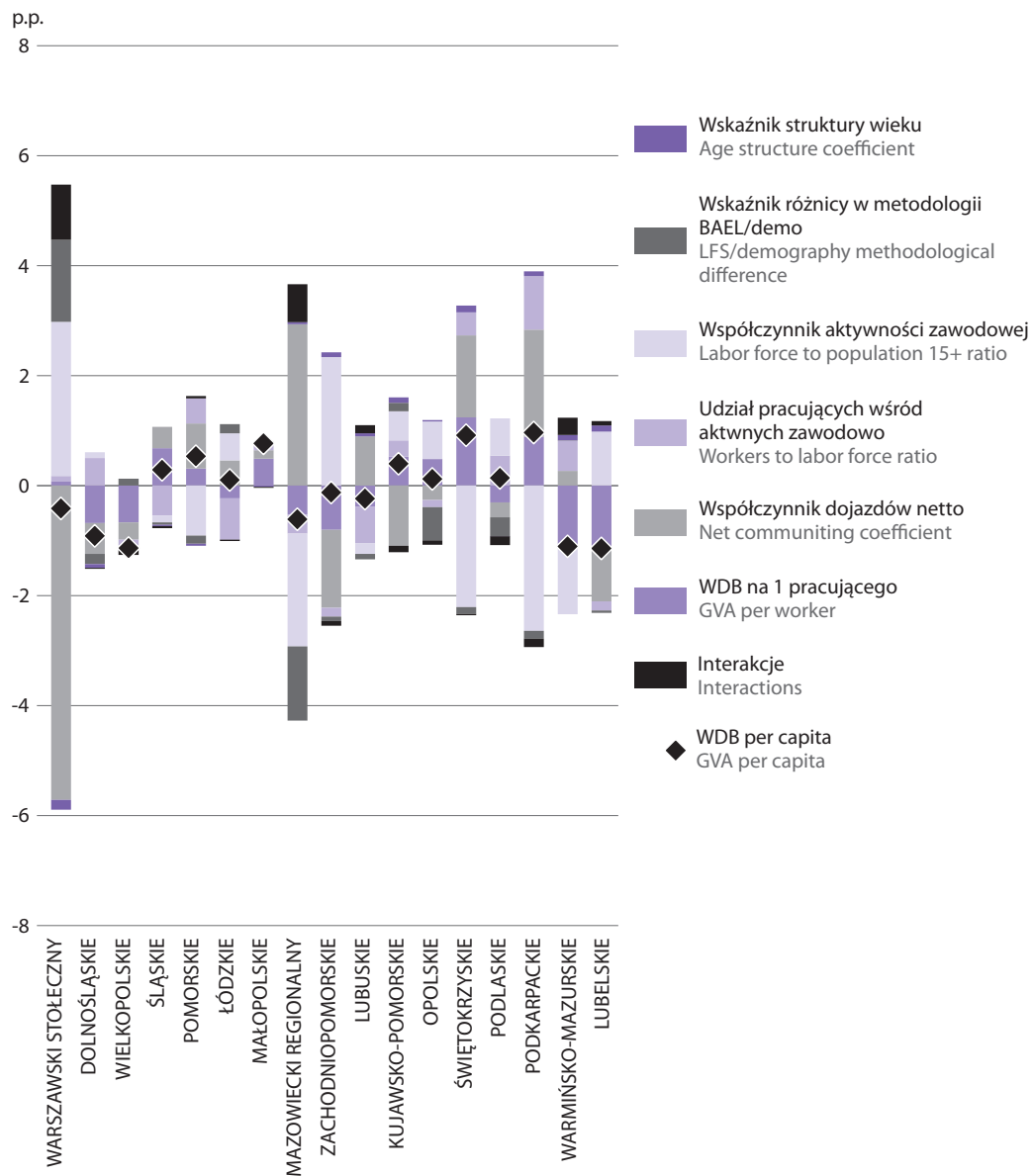
Chart 105. Decomposition of differences in GVA per capita in current prices in Polish voivodships in 2018

Źródło: badanie własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Wykres 106. Dekompozycja zmian różnic w poziomie WDB per capita w cenach bieżących regionów w 2018 r.
Chart 106. Decomposition of changes in differences in per capita GVA in current prices in Polish regions in 2018

Źródło: badanie własne GUS.
 Source: Statistics Poland own research.

Tablica 69. Dekompozycja różnic w poziomie WDB per capita w cenach bieżących dla regionów Polski w 2018 r. Wartości procentowe

Table 69. Decomposition of differences in per capita GVA in current prices in Polish regions in 2018. Percentage values

Region Region	WDB per capita GVA per capita	WDB na 1 pracującego GVA per worker	Współczynnik dojazdów netto Net commuting coefficient	Udział pracujących wśród aktywnych zawodowo Workers to labour force ratio	Współczynnik aktywności zawodowej Labour force to opulation 15+ ratio	Wskaźnik różnicy w metodologii BAEL/demografii LFS/demography methodological difference	Wskaźnik struktury wieku Age structure coefficient	Interakcje Interactions
Warszawski stołeczny	117.9	47.4	33.6	1.6	14.9	-3.6	-1.7	25.7
Dolnośląskie	9.6	11.3	-1.3	0.7	-0.6	-1.3	0.9	-0.2
Wielkopolskie	7.9	-2.6	3.3	1.7	4.4	2.5	-1.4	0.1
Śląskie	4.0	8.6	-0.5	0.4	-5.6	0.6	0.9	-0.4
Pomorskie	-3.1	2.2	-5.9	1.1	2.3	-0.8	-1.7	-0.2
Łódzkie	-6.8	-9.1	-3.2	-0.5	2.2	3.0	1.1	-0.3
Małopolskie	-8.0	-10.5	4.2	1.0	-0.6	-0.9	-0.9	-0.4
Mazowiecki regionalny	-15.2	-8.2	-13.3	-1.9	-1.5	10.8	-0.6	-0.6
Zachodniopomorskie	-16.7	-0.9	-13.2	0.0	-2.7	-1.3	0.9	0.6
Lubuskie	-17.7	-5.2	-11.0	0.7	-2.1	-0.9	0.0	0.9
Kujawsko-pomorskie	-18.7	-9.3	-8.4	-0.3	-2.4	0.5	0.2	1.1
Opolskie	-20.4	-4.6	-12.4	0.5	-0.4	-7.0	2.2	1.2
Świętokrzyskie	-27.5	-23.8	-0.3	-2.0	-5.0	0.6	1.8	1.1
Warmińsko-mazurskie	-28.2	-21.2	-5.1	0.7	-1.0	-4.4	0.8	2.0
Podlaskie	-29.4	-25.1	3.0	-2.9	-2.5	-3.5	0.1	1.4
Podkarpackie	-30.9	-13.1	-12.0	-2.0	-5.4	-2.5	-0.1	4.1
Lubelskie	-32.1	-28.7	-1.1	-2.6	-1.7	-0.1	0.7	1.4

Źródło: badanie własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Tablica 70. Dekompozycja zmian różnic w poziomie WDB per capita w cenach bieżących dla regionów Polski w 2018 r. Wartości w punktach procentowych

Table 70. Decomposition of changes in differences in per capita GVA in current prices in Polish regions in 2018. Percentage point values

Region Region	WDB per capita GVA per capita	WDB na 1 pracującego GVA per worker	Współczynnik dojazdów netto Net commuting coefficient	Udział pracujących wśród aktywnych zawodowo Workers to labour force ratio	Współczynnik aktywności zawodowej Labour force to opulation 15+ ratio	Wskaźnik różnicy w metodologii BAEL/demografii LFS/demography methodological difference	Wskaźnik struktury wieku Age structure coefficient	Interakcje Interactions
Warszawski stołeczny	-0.4	0.1	-5.7	0.1	2.8	1.5	-0.2	1.0
Dolnośląskie	-0.9	-0.7	-0.6	0.5	0.1	-0.2	-0.1	0.0
Wielkopolskie	-1.1	-0.7	-0.3	-0.1	-0.1	0.1	0.0	-0.1
Śląskie	0.3	0.7	0.4	-0.5	-0.1	0.0	0.0	0.0
Pomorskie	0.5	0.3	0.8	0.5	-0.9	-0.2	0.0	0.0
Łódzkie	0.1	-0.2	0.5	-0.7	0.5	0.2	0.0	0.0
Małopolskie	0.8	0.5	0.2	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0
Mazowiecki regionalny	-0.6	-0.5	2.9	-0.3	-2.1	-1.3	0.0	0.7
Zachodniopomorskie	-0.1	-0.8	-1.4	-0.2	2.3	-0.1	0.1	-0.1
Lubuskie	-0.2	-0.4	0.9	-0.7	-0.2	-0.1	0.1	0.1
Kujawsko-pomorskie	0.4	0.5	-1.1	0.3	0.5	0.2	0.1	-0.1
Opolskie	0.1	0.5	-0.3	-0.1	0.7	-0.6	0.0	-0.1
Świętokrzyskie	0.9	1.2	1.5	0.4	-2.2	-0.1	0.1	0.0
Warmińsko-mazurskie	0.1	-0.3	-0.3	0.5	0.7	-0.3	0.0	-0.2
Podlaskie	1.0	0.9	1.9	1.0	-2.6	-0.1	0.1	-0.1
Podkarpackie	-1.1	-1.1	0.3	0.5	-1.2	0.0	0.1	0.3
Lubelskie	-1.1	-1.2	-0.9	-0.2	1.0	0.0	0.1	0.1

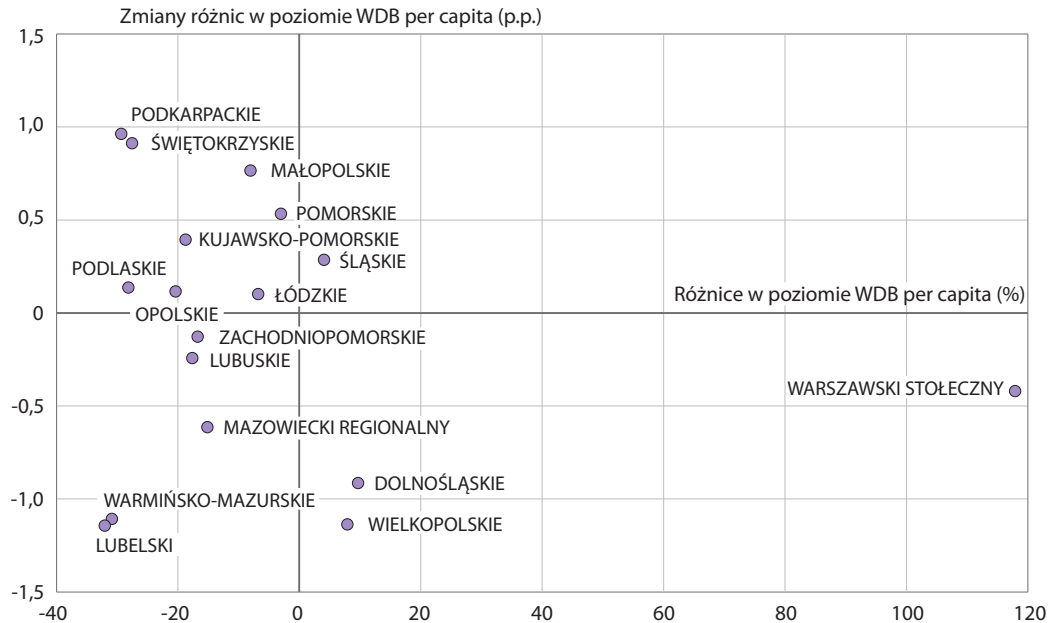
Źródło: badanie własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Regiony można podzielić na cztery grupy wybrane jako przecięcie dwóch podziałów: znaku różnic i znaku zmian różnic. Taki podział prezentowany jest na wykresie poniżej. Regiony charakteryzujące się jednocześnie ponadprzeciętnym poziomem WDB per capita i dodatnimi zmianami różnic (w badanym okresie to region śląskie) oraz regiony charakteryzujące się jednocześnie ujemnymi różnicami i zmianami różnic (lubelskie, warmińsko-mazurskie, lubuskie, zachodnio-pomorskie oraz mazowiecki regionalny) w badanym okresie przyczyniły się do wzrostu zróżnicowania regionalnego poziomu WDB per capita. Natomiast regiony z ponadprzeciętnym poziomem WDB per capita oraz ujemnymi zmianami różnic względem średniej (warszawski stołeczny, dolnośląskie, wielkopolskie) oraz te wykazujące niższy niż przeciętny poziom badanej zmiennej a jednocześnie zbliżające się do średniej (wszystkie pozostałe regiony, łącznie 8) przyczyniły się do zmniejszenia zróżnicowania w badanym zakresie. A zatem spośród wszystkich 17 regionów aż 11 przyczyniło się do zbieżności poziomu zamożności, a tylko 6 do odwrotnego zjawiska, czyli dywergencji.

Wykres 107. Podział regionów ze względu na dodatnie/ujemne różnice w poziomie WDB per capita oraz dodatnie/ujemne zmiany tych różnic

Chart 107. Division of regions due to positive/negative differences in GVA per capita and positive/negative changes in these differences

Źródło: badanie własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

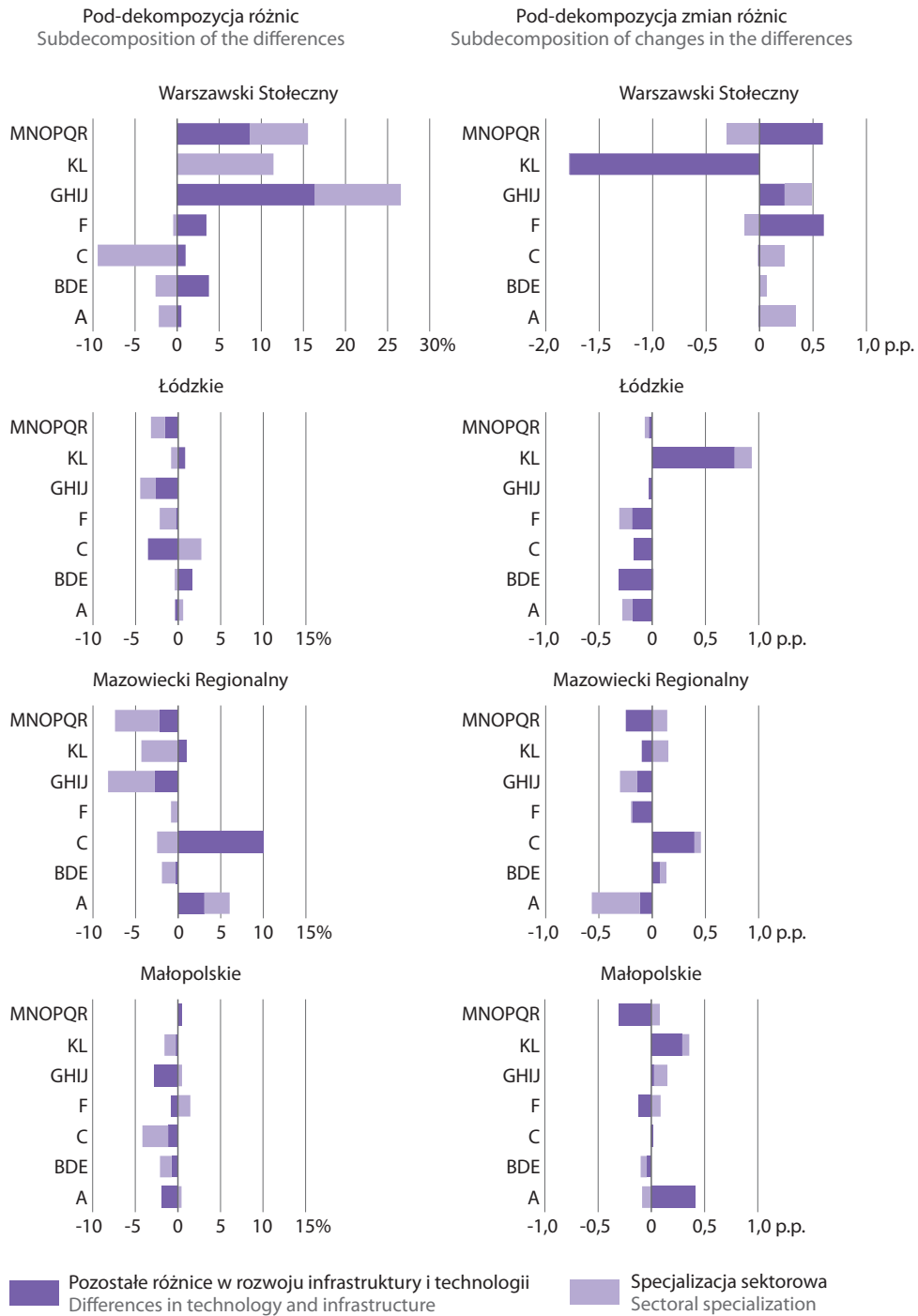
Uzupełnieniem dekompozycji różnic w poziomie WDB per capita są pod-dekompozycje jej głównych składowych. Na poniższej serii wykresów przedstawiono pod-dekompozycje różnic i zmian różnic wydajności pracy w podziale na grupy sekcji PKD. Dla każdej z siedmiu grup sekcji, których oznaczenia są wyjaśnione w tabelicy pod wykresami, wyodrębniono dwie części: tę, która wynika ze specjalizacji sektorowej danego regionu i jej zmiana wiązałaby się z koniecznością zmiany struktury sektorowej, która albo jest niemożliwa ze względu na uwarunkowania geograficzne, dostępność zasobów, etc. albo wymagałaby długotrwałego procesu powolnych przemian oraz pozostałą część, która wynika z niewykorzystanych zasobów regionu jako taka jest możliwa do zmiany poprzez poprawę gospodarowania istniejącymi zasobami. Identyfikacja tej drugiej składowej jest o tyle istotna, że można ją traktować jako obszar zainteresowania polityki społeczno-gospodarczej województwa, makroregionu lub państwa.

Wyniki pod-dekompozycji należy interpretować następująco. Dodatnia specjalizacja oznacza większy odsetek pracujących przypadający na daną grupę sekcji niż średni odsetek w Polsce. Dodatniej specjalizacji często towarzyszy niższa niż średnia wydajność pracy. Może to być związane na przykład z malejącą krańcową produktywnością pracowników. Taka sytuacja miała miejsce na przykład w regionie śląskie w przemyśle bez przetwórstwa przemysłowego, w regionie pomorskie we wszystkich trzech grupach sekcji w sektorze usług, w regionie łódzkie w przetwórstwie przemysłowym. Odwrotna sytuacja (ujemna specjalizacja sektora, ale dodatnie pozostałe różnice) występowała w przemyśle w regionie warszawskim stołecznym oraz w przetwórstwie przemysłowym w regionie mazowieckim regionalnym. Podczas gdy dwie przytoczone wyżej sytuacje są w pewnym sensie niejednoznaczne (dwie składowe różnic są różnych znaków), to przypadek, gdy obie składowe dla danej grupy sekcji są dodatniego znaku, można ocenić jako pożądaną. Tak było na przykład w przetwórstwie przemysłowym w regionie dolnośląskie, w rolnictwie w regionie mazowieckim regionalnym oraz w sektorze usług w regionie warszawskim stołecznym. Sytuacja odwrotna t.j., gdy obie składowe różnic są ujemne jest z kolei niepożądana. Taki przypadek wystąpił na przykład w sektorze

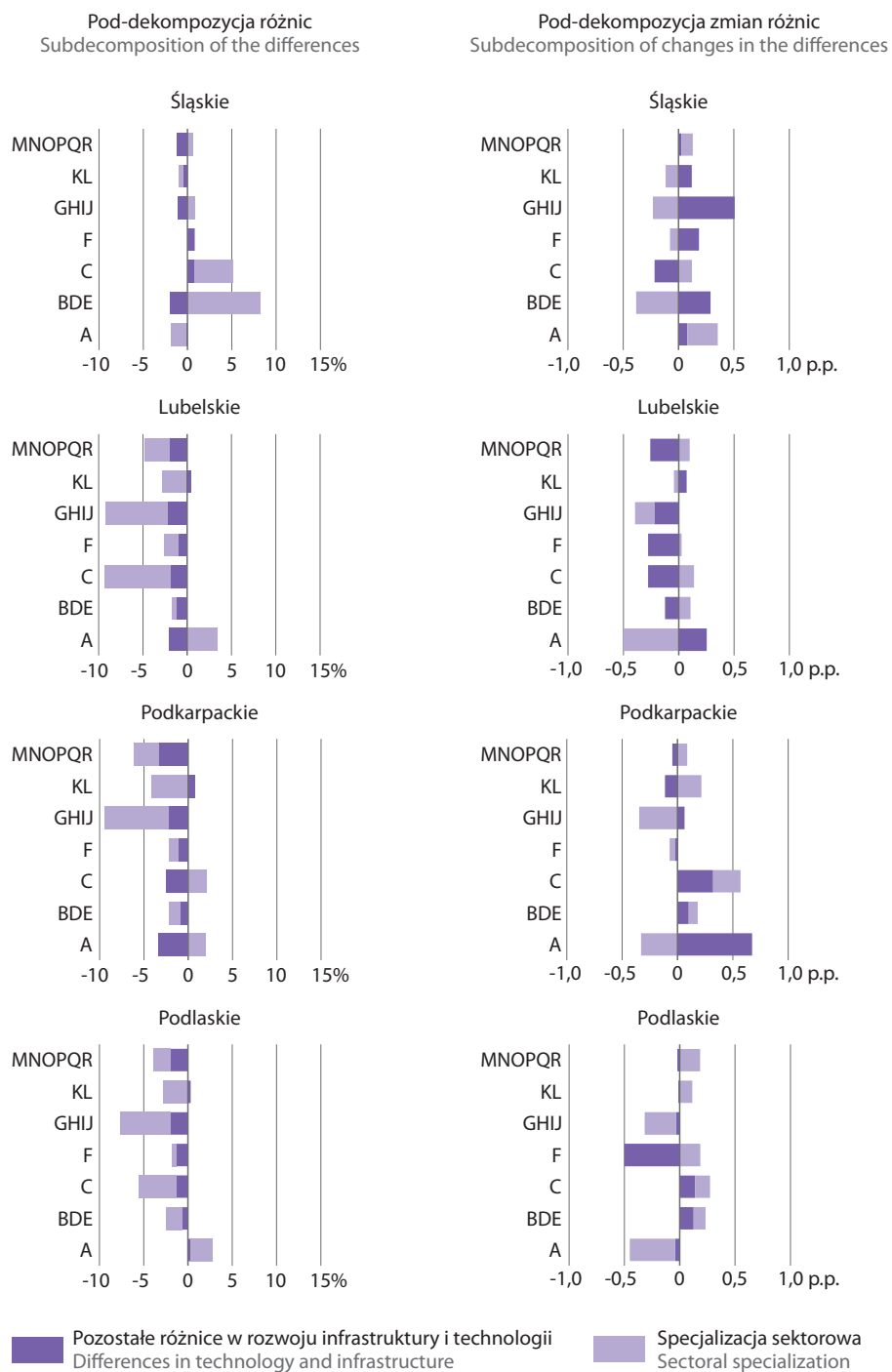
przemysłowym w regionie małopolskie, w sektorze usług poza usługami finansowymi w regionach podlaskie, świętokrzyskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie, lubelskie, mazowieckim regionalnym (poza usługami finansowymi) oraz w całym sektorze usług w regionie kujawsko-pomorskie.

Pod-dekompozycje różnic prezentują obraz zmieniający się stosunkowo wolno. Aby należycie ocenić zmiany z roku na rok dobrze jest uzupełnić ten obraz pod-dekompozycją zmian różnic. Ta ostatnia umożliwia szybkie wychwycenie zmian, które mogą być niewidoczne w perspektywie jednego roku w przypadku analizy poziomów różnic. I tak zauważyć można znaczny względny wzrost produktywności pracy w przetwórstwie przemysłowym w regionie kujawsko-pomorskie oraz w usługach finansowych w regionie łódzkie, jak i znaczny spadek względnej produktywności pracy w usługach finansowych w regionie warszawskim stołecznym oraz w przetwórstwie przemysłowym w regionie dolnośląskie.

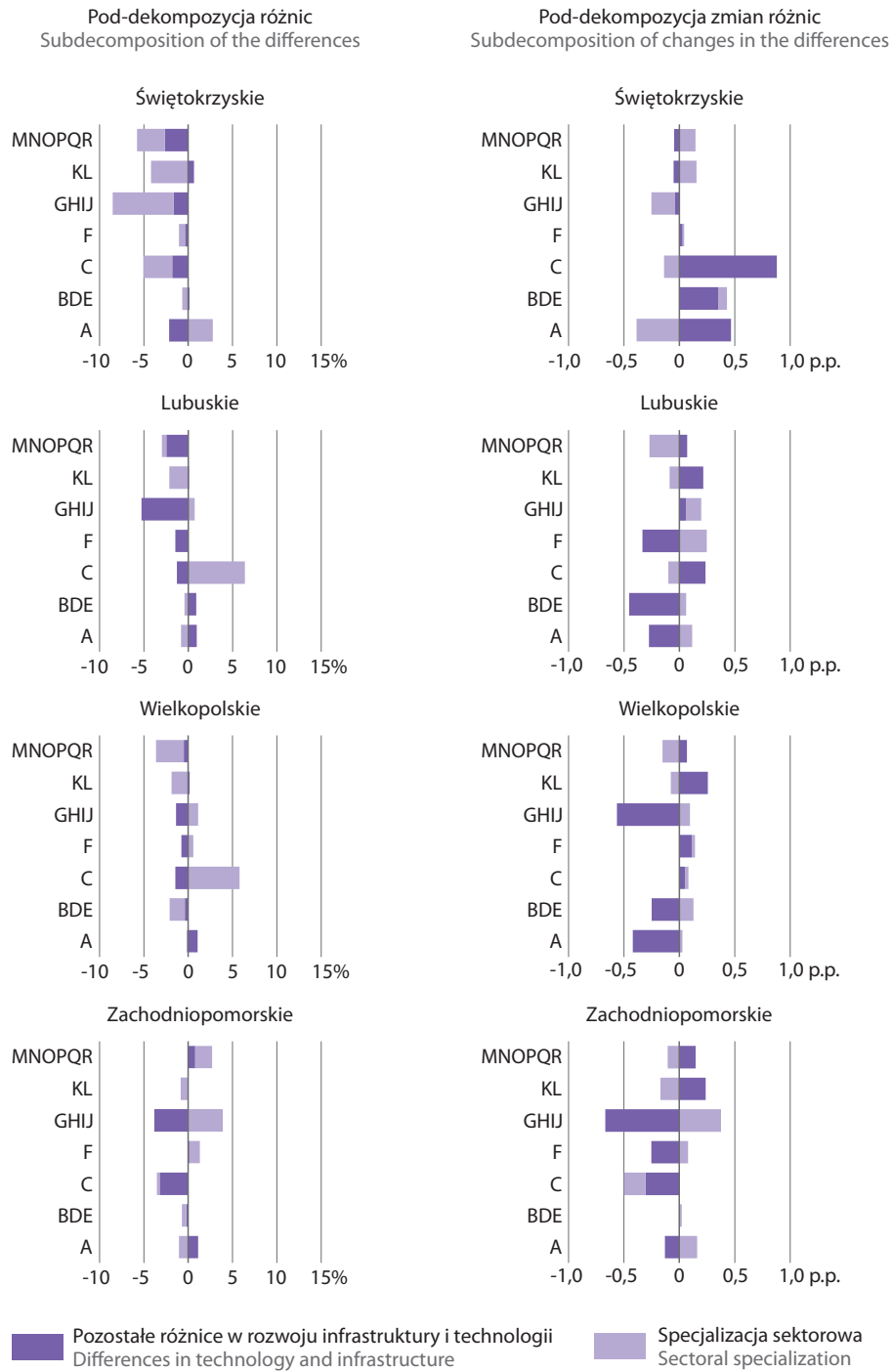
Wykres 108. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w wydajności pracy w regionach Polski w 2018 r.
 Chart 108. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in labour productivity in Polish regions in 2018

Wykres 108. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w wydajności pracy w regionach Polski w 2018 r. (cd.)
 Chart 108. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in labour productivity in Polish regions in 2018 (cont.)

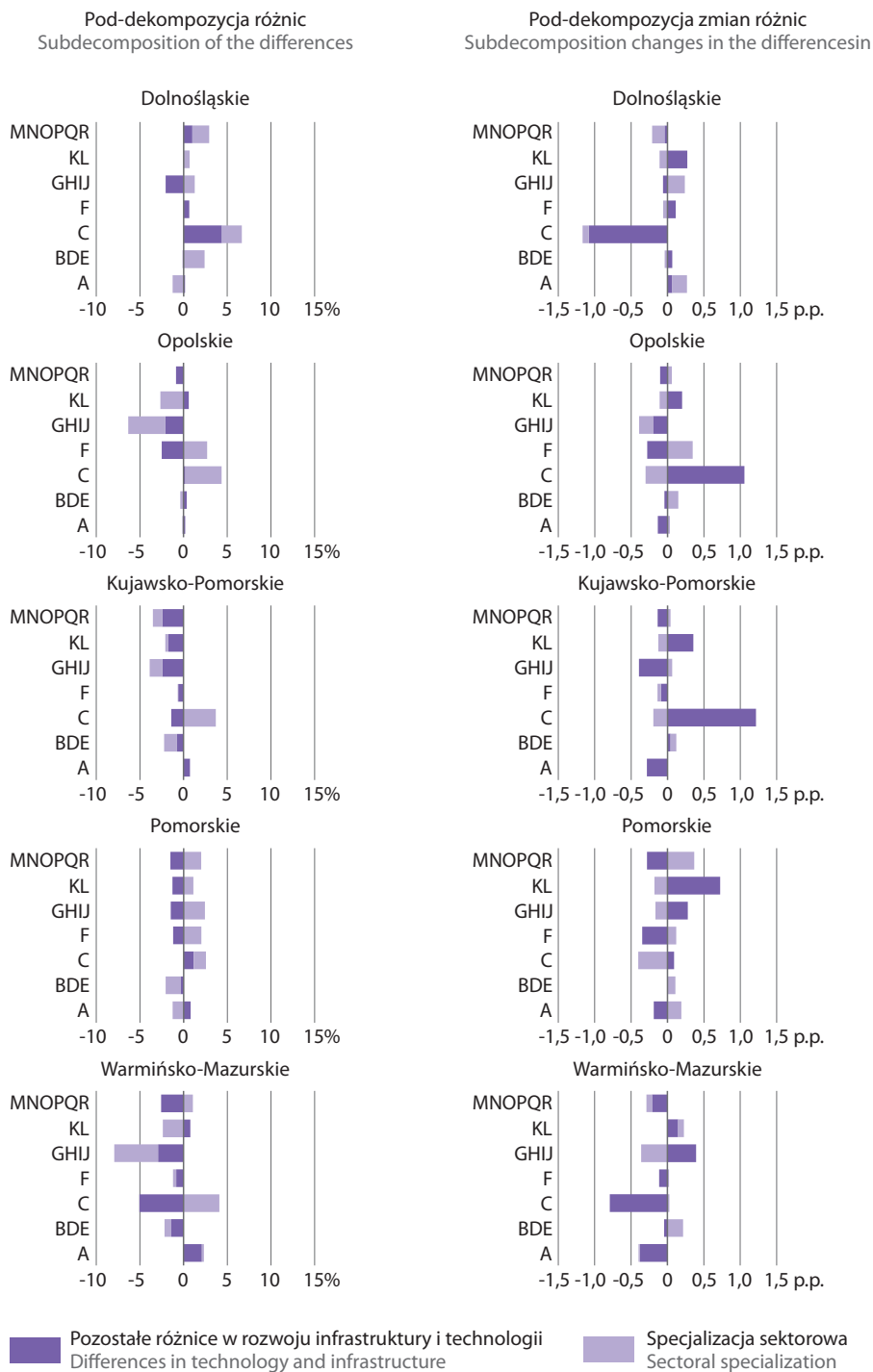

Wykres 108. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w wydajności pracy w regionach Polski w 2018 r. (cd.)
 Chart 108. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in labour productivity in Polish regions in 2018 (cont.)

Wykres 108. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w wydajności pracy w regionach Polski w 2018 r. (dok.)

Chart 108. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in labour productivity in Polish regions in 2018 (cont.)

Grupa sekcji	Nazwa umowna, skrócona	Industry section
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo	Agricultural sector
BDE	Przemysł bez przetwórstwa przemysłowego	Industry without industrial processing
C	Przetwórstwo przemysłowe	Industrial processing
F	Budownictwo	Construction
GHIJ	Handel, transport, hotele, gastronomia, informacja, komunikacja	Trade, transport, accommodation, gastronomy, information, communication
KL	Finanse, ubezpieczenia, nieruchomości	Finance, insurance, real estate
MNOPQR	Pozostałe usługi	Other services

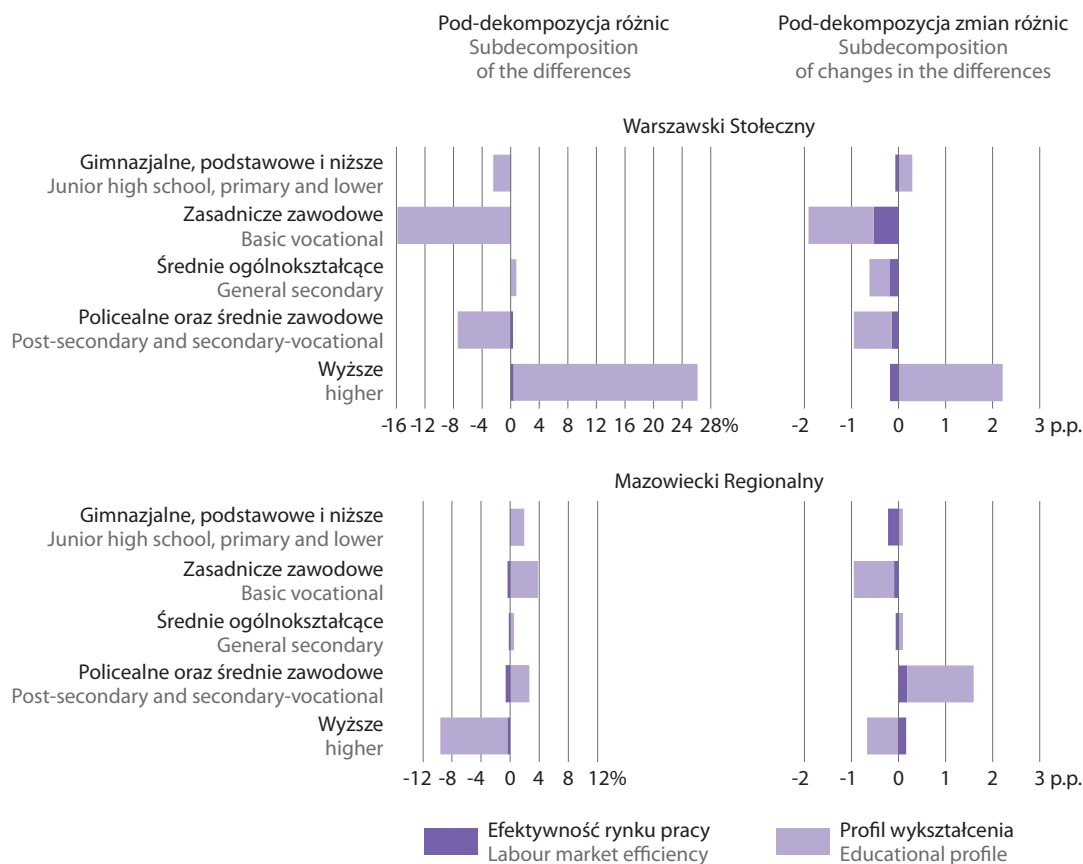
Źródło: badanie własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Udział osób pracujących w aktywnych zawodowo jest kolejną składową dekompozycji różnic, która została poddana dodatkowej pod-dekompozycji. Wyodrębniono element strukturalny (tzw. profil wykształcenia) oraz różnice w efektywności rynku pracy dla każdego spośród pięciu poziomów wykształcenia. Ważną obserwacją jest to, że ten ostatni element jest zazwyczaj mały w porównaniu z elementem strukturalnym, przy czym często różnica uwidacznia się dopiero w rozbiciu na poszczególne grupy wykształcenia, a zmniejsza się na poziomie zagregowanym. W przypadku regionu stołecznego różnice te pogłębiają się jeszcze: odsetek osób z wyższym wykształceniem zwiększył się w porównaniu z poziomem zmian średnich na poziomie krajowym kosztem poziomów wykształcenia zasadniczego zawodowego, średniego ogólnokształcącego oraz policealnego i średniego zawodowego. Inaczej było w regionie wielkopolskie, gdzie udział osób z wykształceniem wyższym jest mniejszy a udział osób z wykształceniem zawodowym większy niż średnio w Polsce i te różnice pogłębiły się jeszcze w 2018 r.

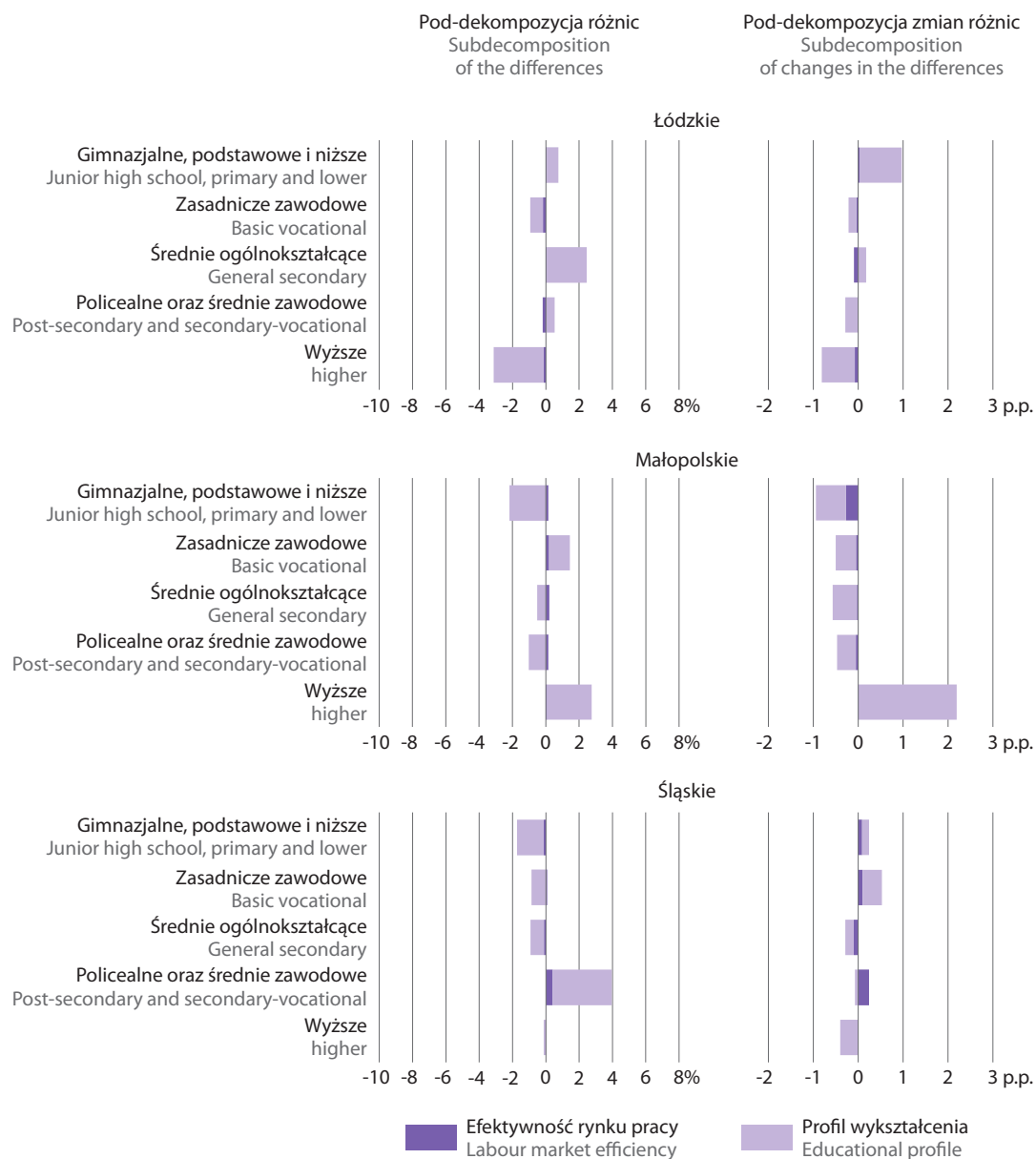
Wykres 109. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo w regionach Polski w 2018

Chart 109. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in the working to labour force population share in Polish regions in 2018

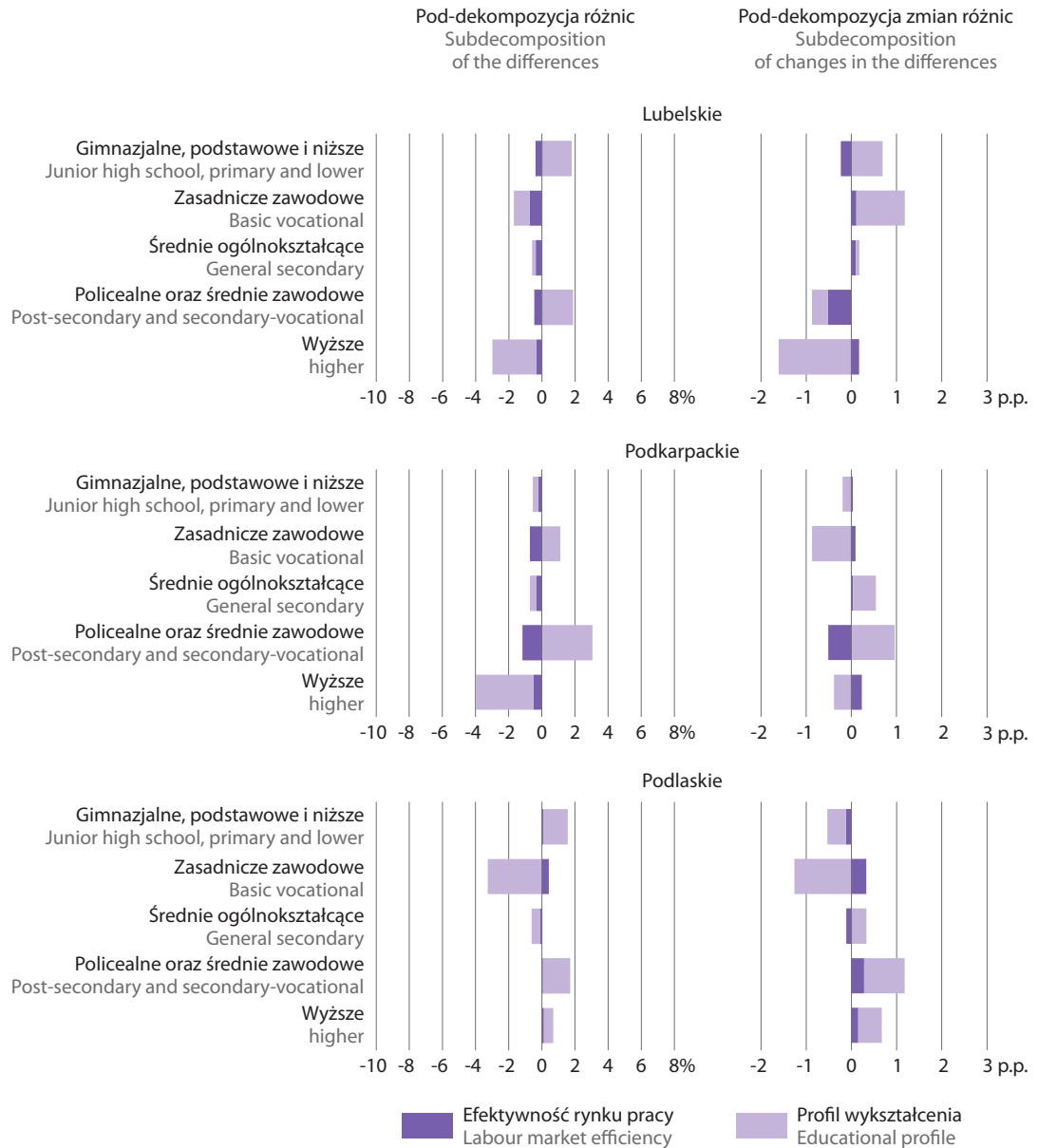
Wykres 109. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo w regionach Polski w 2018 (cd.)

Chart 109. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in the working to labour force population share in Polish regions in 2018 (cont.)

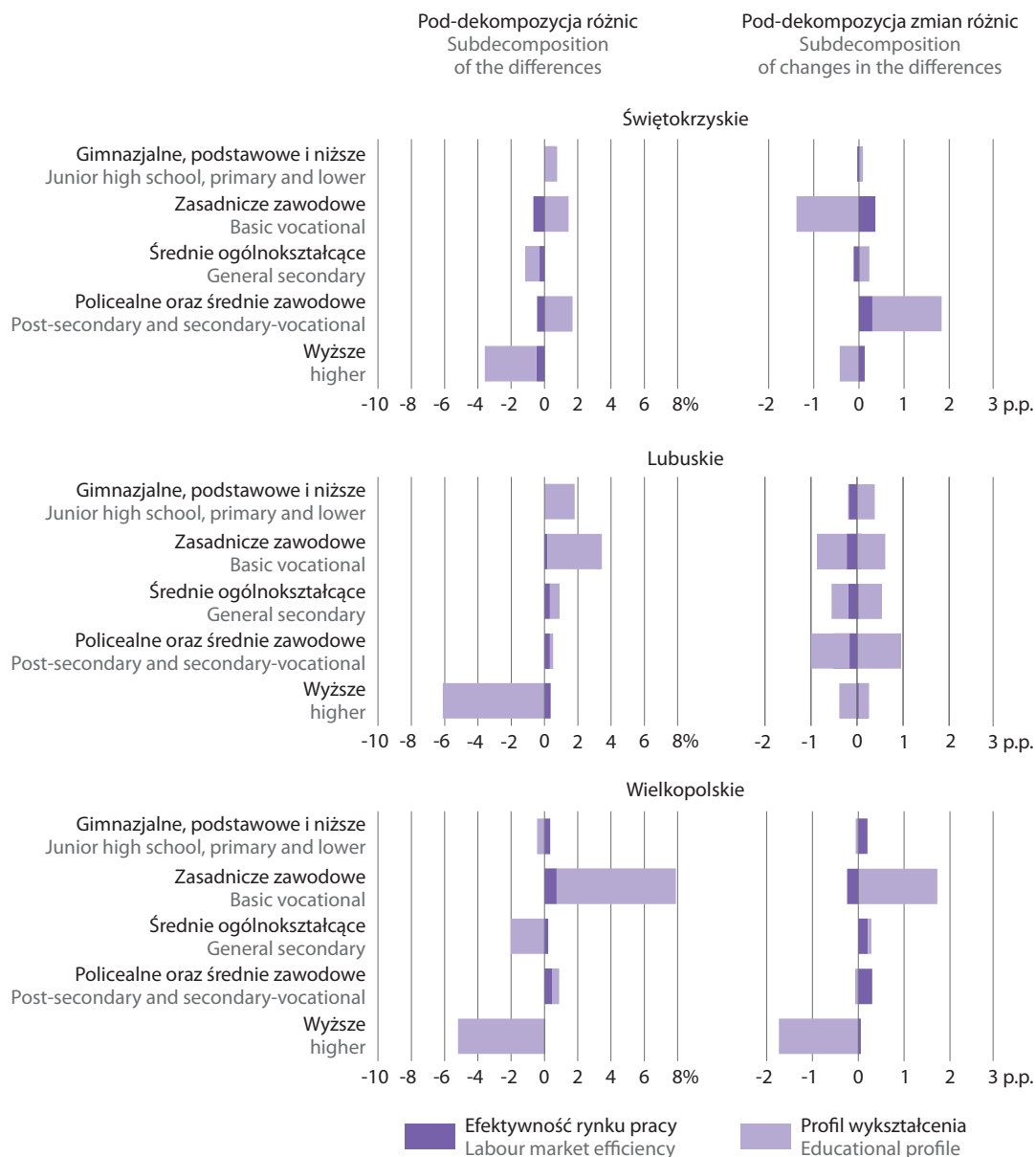
Wykres 109. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo w regionach Polski w 2018 (cd.)

Chart 109. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in the working to labour force population share in Polish regions in 2018 (cont.)

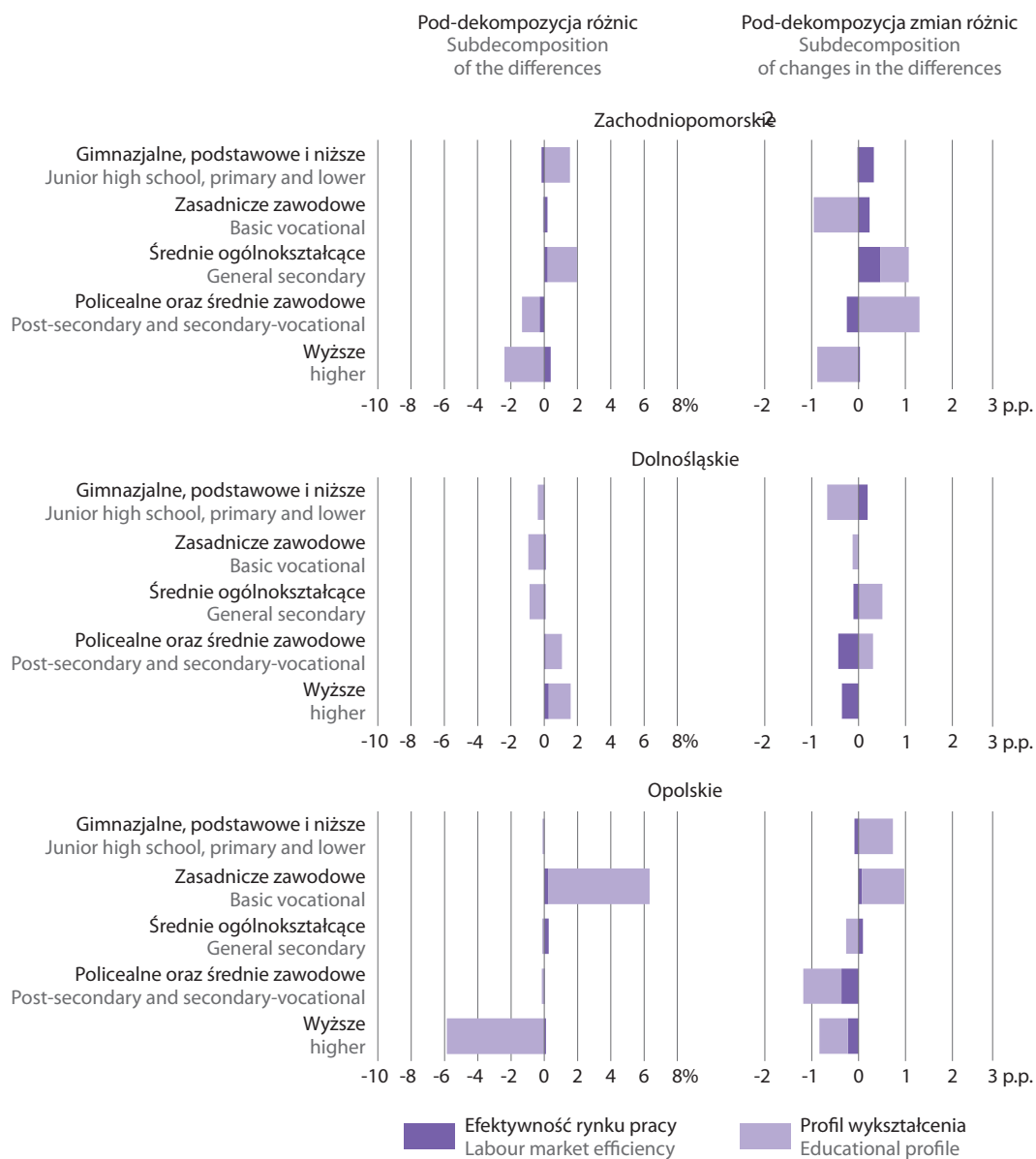
Wykres 109. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo w regionach Polski w 2018 (cd.)

Chart 109. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in the working to labour force population share in Polish regions in 2018 (cont.)

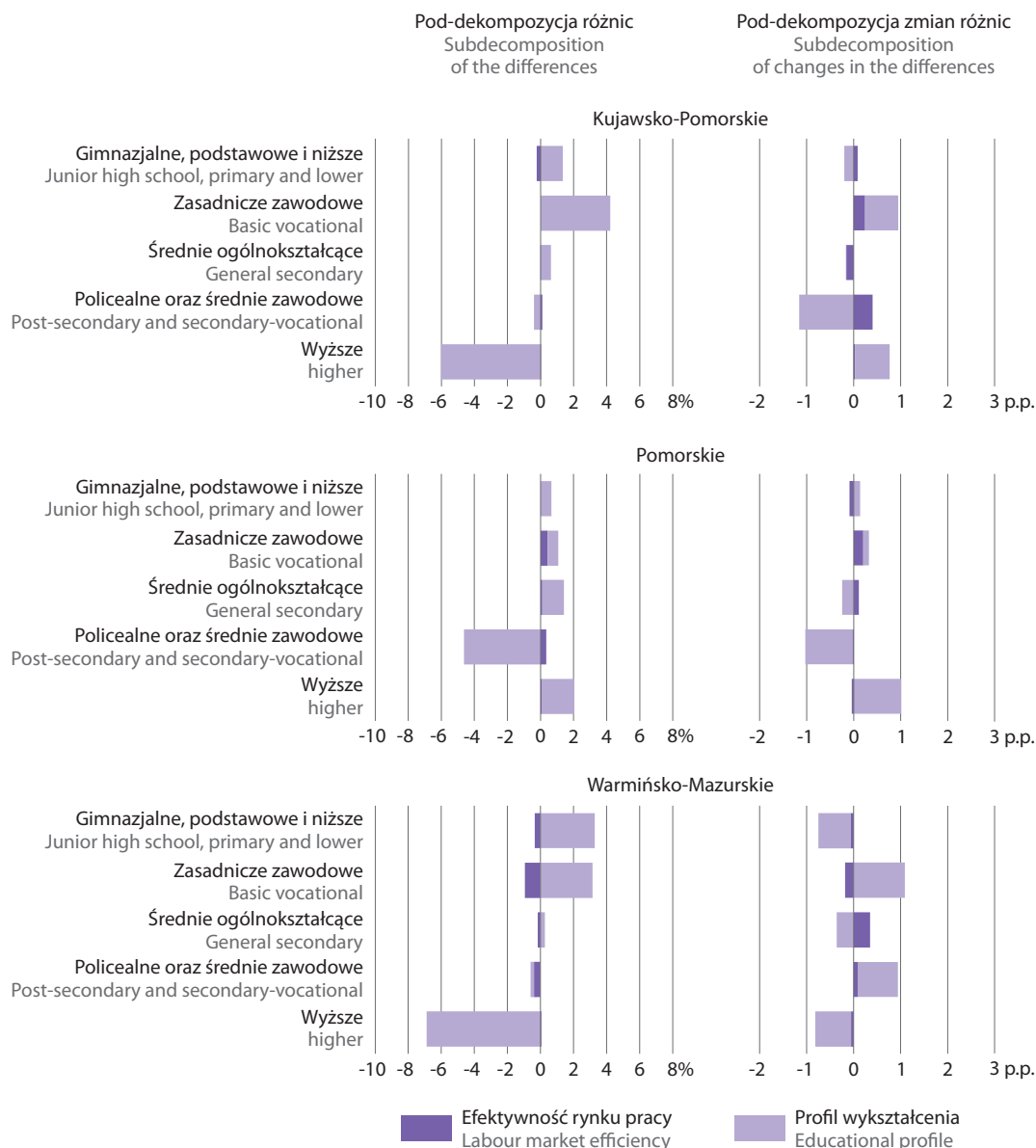
Wykres 109. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo w regionach Polski w 2018 (cd.)

Chart 109. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in the working to labour force population share in Polish regions in 2018

Wykres 109. Pod-dekompozycja różnic oraz zmian różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo w regionach Polski w 2018 (dok.)

Chart 109. Subdecomposition of the differences and changes in the differences in the working to labour force population share in Polish regions in 2018 (cont.)

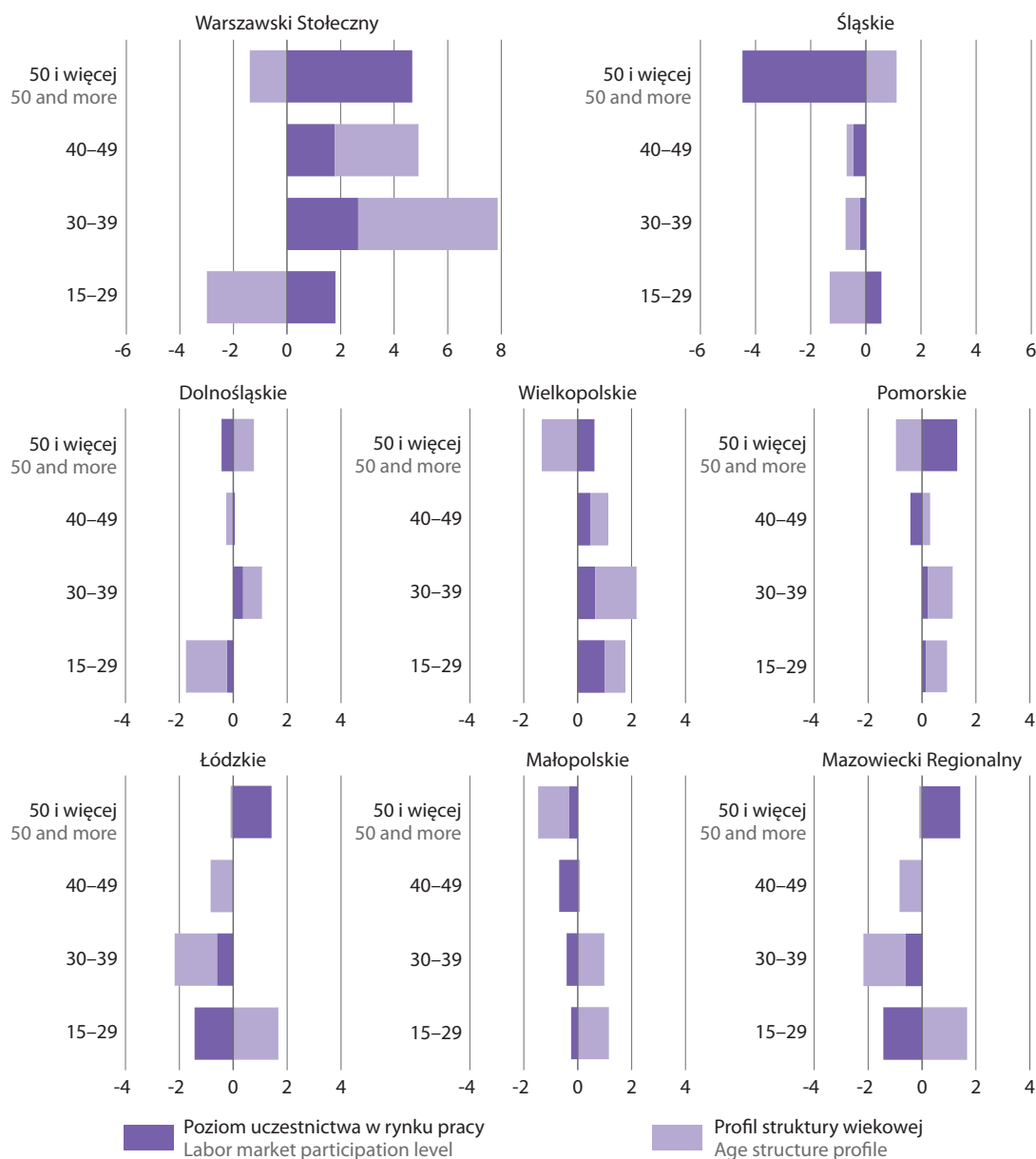
Źródło: badanie własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Kolejnym uzupełnieniem dekompozycji podstawowej jest pod-dekompozycja współczynnika aktywności zawodowej według grup wieku, której wyniki prezentowane są poniżej. Tutaj duże znaczenie mają zarówno różnice wynikające ze struktury wieku dla danego regionu, jak i pozostałe różnice obrazujące niewykorzystane zasoby. I tak region warszawski stołeczny czy wielkopolskie charakteryzował się dodatnim poziomem uczestnictwa w rynku pracy dla wszystkich grup wieku, co należy ocenić jednoznacznie pozytywnie, z kolei w regionach warmińsko-mazurskie, kujawsko-pomorskie, czy świętokrzyskie było odwrotnie. Odnotowano

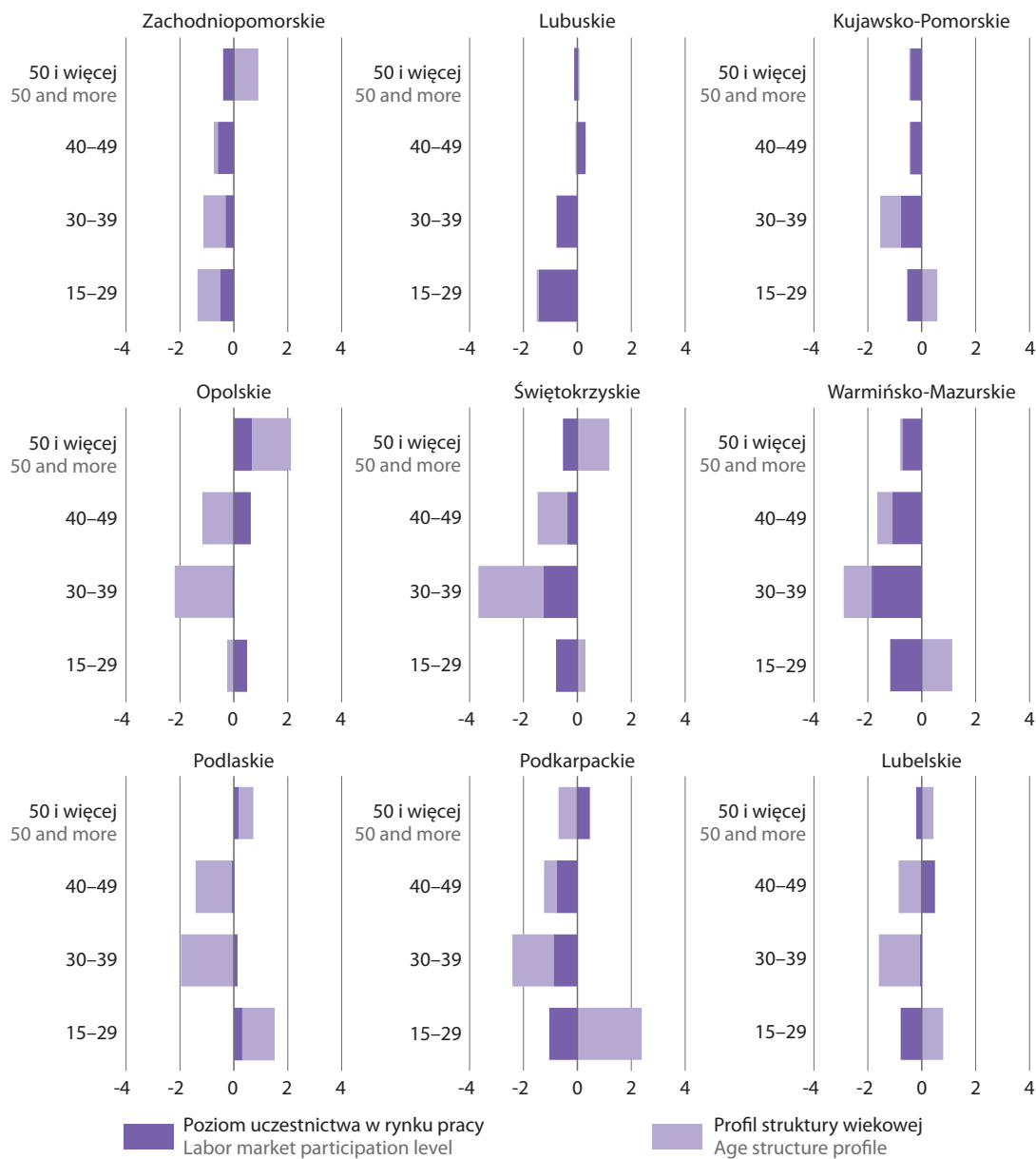
również mieszane przypadki. Na przykład w województwie pomorskim i łódzkim poziom uczestnictwa w rynku pracy był dodatni w grupie osób 50 lat i więcej a w województwie śląskim było odwrotnie. Struktura różnic może potencjalnie pomóc w optymalnym projektowaniu polityki aktywizacji osób na rynku pracy. W niektórych regionach polityka ta powinna dotyczyć konkretnych grup wieku (np. w województwie śląskim do grupy osób 50 lat i więcej, w podkarpackim do osób poniżej 50 roku życia a w lubelskim do grupy osób w wieku 15–29 lat), a w innych powinna być skierowana do osób niezależnie od wieku (np. w regionach warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie, kujawsko-pomorskie czy małopolskie).

Wykres 110. Pod-dekompozycja różnic we współczynniku aktywności zawodowej w regionach Polski w 2018 r.
 Chart 110. Subdecomposition of the differences in the labor force to population 15+ ratio in Polish regions in 2018

Wykres 110. Poddekompozycja różnic we współczynniku aktywności zawodowej w regionach Polski w 2017 r. (dok.)

Chart 110. Subdecomposition of the differences in the labor force to population 15+ ratio in Polish regions in 2017 (cont.)

Źródło: badanie własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

Dekompozycja wzrostu

Growth decomposition

W większości regionów wzrost PKB per capita w cenach stałych w 2018 r. był znacznie wyższy niż w poprzednich latach. Średnio wynosił on 5,2%, co w porównaniu ze średnim wzrostem w okresie 2011–2018¹⁶⁵ wynoszącym 3,3% daje wartość o 1,9 punktu procentowego wyższą. Poniższa tablica prezentuje wartości dla poszczególnych regionów. Wykresy pod tablicą prezentują dekompozycję tego wzrostu. Najwyższy wzrost odnotowano w regionie warszawskim stołecznym (6,8%) a najniższy w regionie lubelskie (3,1%). Spośród mniej zamożnych regionów Polski Wschodniej na uwagę zasługują regiony podkarpackie oraz świętokrzyskie osiągając ponadprzeciętną wartość wzrostu (odpowiednio o 6,6 i 6,4 procent), z kolei poniżej średniej znalazły się lubelskie oraz warmińsko-mazurskie (wzrost odpowiednio o 3,1 i 3,8 procent). W dużej mierze różnice te wynikały z poziomu wzrostu wydajności pracy, który w regionach świętokrzyskie i podkarpackie należał do najwyższych w Polsce (obok regionu warszawskiego stołecznego i regionu śląskie) oraz wzrostu udziału pracujących w aktywnych zawodowo, który dla wymienionych regionów był najwyższy w Polsce. Gdyby podobny wzrost dotyczył, podobnie jak w regionie warszawskim stołecznym czy regionie zachodniopomorskie, również współczynnika aktywności zawodowej, to regiony te byłyby zdecydowanym liderem wzrostu spośród polskich regionów. Ważnym zatem wyzwaniem regionów podkarpackie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, mazowiecki regionalny jest zwiększenie poziomu aktywności zawodowej ludności, bowiem w tych regionach odnotowano znaczny spadek współczynnika aktywności zawodowej, co było głównym czynnikiem hamującym wzrost w tych regionach. Z kolei głównym zadaniem dla regionów takich jak lubelskie i podlaskie jest zwiększenie tempa wzrostu wydajności pracy

Tablica 71. Wzrost PKB per capita w polskich regionach w 2018 r. w stosunku do średniego wzrostu
Table 71. GDP per capita growth of Polish regions in 2018 compared to the average growth

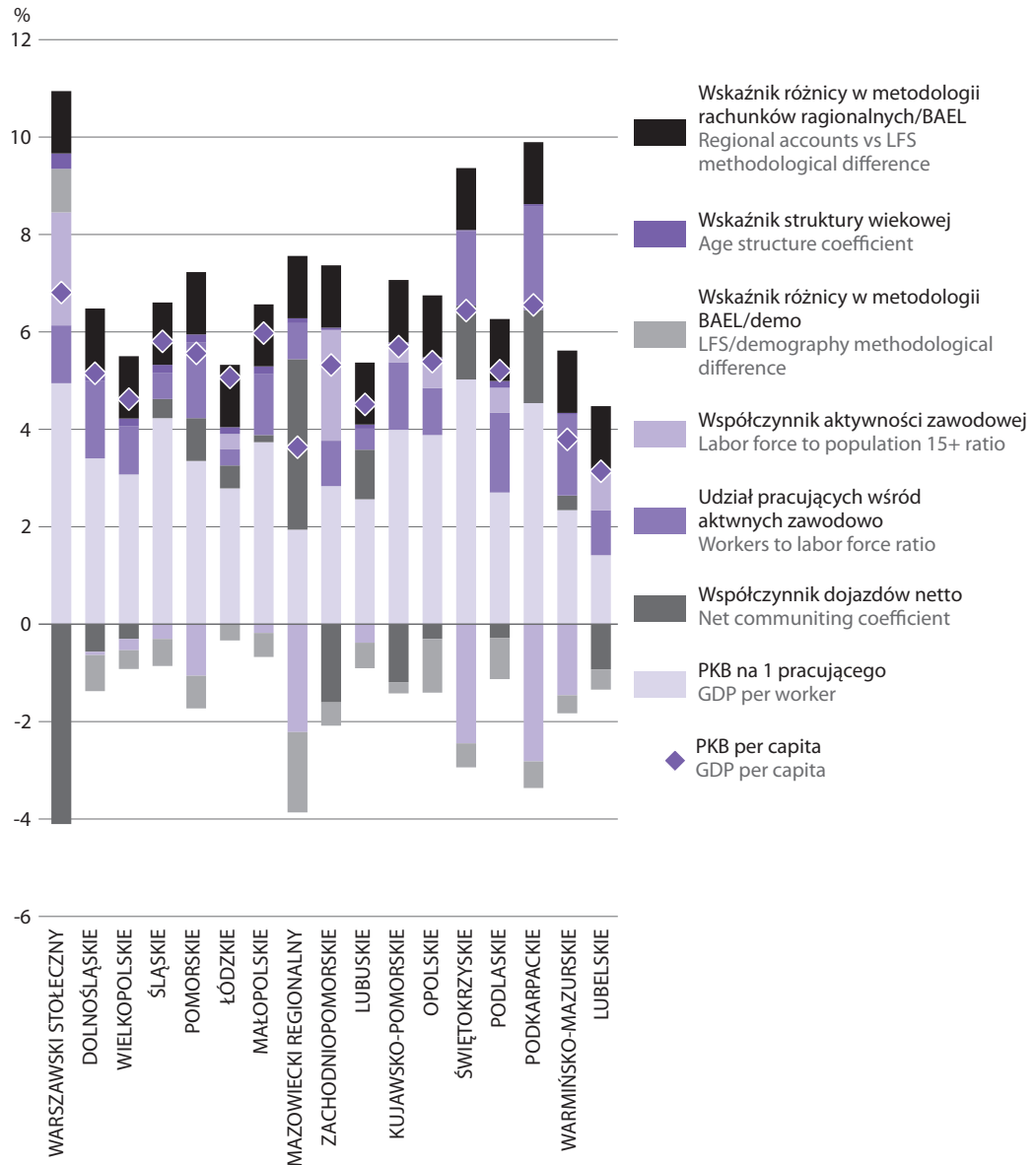
Region Region	Średni wzrost PKB per capita w latach 2011–2018 Average GDP per capita growth in 2011–2018	Wzrost PKB per capita w 2018 r. GDP per capita growth in 2018
Warszawski stołeczny	3.7	6.8
Dolnośląskie	3.4	5.2
Wielkopolskie	3.8	4.6
Śląskie	3.6	5.8
Pomorskie	3.7	5.6
Łódzkie	3.5	5.1
Małopolskie	3.8	6.0
Mazowiecki regionalny	3.4	3.6
Zachodniopomorskie	3.1	5.3
Lubuskie	3.0	4.5
Kujawsko-pomorskie	3.0	5.7
Opolskie	3.1	5.4
Świętokrzyskie	2.6	6.4
Podlaskie	3.0	5.2
Podkarpackie	3.5	6.6
Warmińsko-mazurskie	2.6	3.8
Lubelskie	3.0	3.1

Źródło: badanie własne GUS.

Source: Statistics Poland own research.

¹⁶⁵ Średnia ta jest liczona jako średnia geometryczna wartości wzrostu w poszczególnych latach wyrażonego w postaci zwrotu (np. jeżeli wzrost (stopa zwrotu) wyniósł 4,0% to w postaci zwrotu jest to 1,04), a następnie otrzymana wartość z powrotem jest przekształcana do postaci procentowej zmiany. Taka procedura jest odpowiednią w badanym kontekście, ponieważ interesuje nas wartość średnia wzrostu liczona rok do roku a nie względem jednego wybranego roku.

Wykres 111. Dekompozycja wzrostu PKB per capita w cenach stałych w regionach Polski w 2018 r.
 Chart 111. Decomposition of growth of GDP per capita in constant prices in Polish regions in 2018

Źródło: badanie własne GUS.
 Source: Statistics Poland own research.

Konwergencja gospodarki polskiej z gospodarkami UE w świetle rachunku KLEMS

Covergence of the polish economy with EU economies in the light of KLEMS accounting

Wstęp Introduction

Poniżej zaprezentowano ostatnie wyniki badań nad konwergencją gospodarki polskiej w stosunku do rozwiniętych gospodarek Unii Europejskiej (UE) w świetle rachunku produktywności gospodarki KLEMS¹⁶⁰. Prezentację wyników poprzedzono wprowadzeniem metodologicznym¹⁶¹. Rachunek produktywności KLEMS zrealizowano w sposób zgodny z podstawami neoklasycznej teorii wzrostu gospodarczego. Zaletą ujęcia ściśle neoklasycznego jest jego przejrzystość oraz ustalona międzynarodowa metodyka i praktyka zastosowania, szczególnie w analizach dotyczących dłuższego horyzontu czasowego. Do wad zwykle zalicza się bardzo duże zapotrzebowanie na wysokiej jakości statystyczne dane wejściowe do rachunku.

Taka dekompozycja czerpie swoją podstawową inspirację z teorii dekompozycji Roberta Solowa¹⁶², której statystyczne fundamenty metodologiczne zostały opracowane przez Dale'a Jorgensona¹⁶³ i współpracowników w postaci rachunku produktywności gospodarki KLEMS¹⁶⁴. Jego nazwa wskazuje na czynniki, do których ten rachunek produktywności się odwołuje. Są to tzw. „czynniki pierwotne¹⁶⁵”, czyli „kapitał” oraz „praca” i czynniki „wtórne”, które są składowymi „zużycia pośredniego”, czyli „energia”, „materiały”, obejmujące zarówno surowce, jak i półprodukty oraz „usługi”, rozumiane jako wkłady pozyskiwane przez przedsiębiorstwa z zewnątrz. Jest to zatem dekompozycja czynnikowa, gdyż jej podstawowym celem jest ustalenie wkładów poszczególnych czynników do wzrostu gospodarczego.

Rezygnując z wyznaczania kontrybucji jakości pracy oraz z wydzielenia kapitału ICT, a także dzięki ograniczeniu się do podziału na sekcje i grupy sekcji, zamiast podziału na działy i grupy działów, okazało się możliwe zrealizowanie dekompozycji czynnikowej dla poszczególnych województw. Ponadto w tej wersji

¹⁶⁰ Na podstawie: Kotlewski D. & Błażej M. (2020a), Sustainability of the Convergence between Polish and EU Developed Economies in the Light of KLEMS Growth Accounting, *Bank i Kredyt*, 51(2), s. 121–142.

¹⁶¹ Zwięzłe streszczenie na podstawie: Kotlewski D. & Błażej M. (2020b), KLEMS Growth Accounting Implemented in Poland, *Statistics in Transition*, 21(1), 95–122 oraz Kotlewski D. (2020), Rachunek produktywności KLEMS dla polskiej gospodarki, Biblioteka Wiadomości Statystycznych, GUS, Warszawa 2020.

¹⁶² Solow, R. M. (1956), A Contribution to the Theory of Economic Growth, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, No. 1, s. 65–70 oraz Solow, R. M. (1957), Technical Change and the Aggregate Production Function, *Review of Economics and Statistics*, Vol. 39, No. 3, s. 312–320.

¹⁶³ Jorgenson, D. W., Gollop, F. M., Fraumeni, B. M. (1987), *Productivity and US Economic Growth*, Cambridge MA: Harvard University Press; Jorgenson, D. W., Griliches, Z. (1967), The explanation of Productivity Change, *Review of Economic Studies*, 34, 249–283 oraz Jorgenson, D. W., Ho, M. S., Stiroh, K. J. (2005), *Productivity, Volume 3: Information Technology and the American Growth Resurgence*, Cambridge MA, London: MIT Press.

¹⁶⁴ Oprócz rachunku KLEMS (którego nazwa pochodzi od symboli literowych tradycyjnie używanych w zapisie formalnym dla wielkości ekonomicznych lub od pierwszych liter słów w języku angielskim, tj. K – Capital, L – Labour, E – Energy, M – Materials, S – Services) istnieje druga metodologia bazująca na tych samych podstawach (dekompozycja Solowa) realizowana przez OECD, która przyjmuje pewne założenia upraszczające, umożliwiające włączenie do analizy większej liczby krajów.

¹⁶⁵ Według: C. R. Hulten (2009), *Growth Accounting*, NBER Working Paper Series 15341. Inni autorzy często uważają tylko pracę za czynnik pierwotny. W każdym razie komponenty zużycia pośredniego są wtórne w stosunku do dwóch „podstawowych” czynników produkcji, tj. pracy i kapitału w tym sensie, że zostały powołane do życia dzięki nakładowi pracy i kapitału.

rachunku produktywności zrealizowano go nie tylko dla agregatów¹⁶⁶, ale również w ujęciu na osobę zaangażowaną w proces produkcyjny, czyli na zatrudnionego albo pracującego.

W efekcie zrealizowanej pracy metodologicznej w Departamencie Studiów Makroekonomicznych i Finansów GUS wyniki rachunku produktywności KLEMS dla gospodarki Polskiej zostały opublikowane na stronie internetowej GUS¹⁶⁷ i od tego momentu są regularnie aktualizowane, w miarę dostępności danych wejściowych do rachunku. Również dekompozycja na poziomie województw została opublikowana¹⁶⁸.

Metodologia Methodology

W warunkach polskich, podobnie jak dla zdecydowanej większości krajów¹⁶⁹ obecnych na platformie EU KLEMS wykonano dekompozycję przyrostu wartości dodanej brutto (WDB) według następującego wzoru podstawowego:

$$\Delta \ln V_{jt} = \bar{w}_{jt}^K \Delta \ln K_{jt} + \bar{w}_{jt}^L \Delta \ln L_{jt} + \Delta \ln A_{jt}^V$$

gdzie: V – WDB, K – wartość usług kapitału¹⁷⁰, L – wartość usług pracy, zaś AV – to wieloczynnikowa produktywność gospodarki (Multifactor Productivity – MFP) obliczana rezydualnie. Wyrażenie związane z MFP odpowiada, co do istoty, tzw. „reszcie Solowa” z pierwotnej wersji neoklasycznej teorii wzrostu gospodarczego (w indeksie górnym wskazano, że chodzi o MFP wyliczane z WDB). Symbole w indeksie dolnym wskazują na sektory gospodarki j (według przyjętego w danej wersji rachunku KLEMS podziału¹⁷¹) oraz na okresy roczne t. Udziały w obliczane są jako średnie międzyokresowe pomiędzy okresem uprzednim a bieżącym. Są to udziały danego czynnika w podziale zagregowanego dochodu identyfikowanego w tym rachunku z WDB, a w indeksie górnym wskazano, do jakiego czynnika dany udział się odnosi.

Wzór powyższy podobnie jak dekompozycja Solowa jest zawsze spełniony, ponieważ ostatnie wyrażenie jest obliczane rezydualnie, jako różnica pomiędzy pozostałymi. Wyrażenia związane z kapitałem K oraz pracą L są dalej dekomponowane na kapitał ICT i kapitał non-ICT oraz na godziny przepracowane i tzw. kompozycję pracy¹⁷². Wszystkie główne zmienne we wzorze (1) są obliczane w drodze agregacji z zastosowaniem procedury Törnqvista:

$$\Delta \ln F_{jt} = \sum \bar{v}_{ijt}^F \Delta \ln F_{it}$$

gdzie: F – odpowiednio V, K lub L w wzorze (1). Udziały v – to średniookresowe udziały podobnie jak wyżej opisane udziały w, a w indeksie górnym oznaczono czynnik, do którego się odnosi dany udział. W indeksie dolnym symbol i oznacza kolejny element z najniższego poziomu agregacji sumowany do agregacji j.

¹⁶⁶ Agregaty powstają przez sumowanie wielkości jednostkowych za pomocą różnych metod statystycznych. Agregaty są wynikiem procesu agregacji, czyli łączenia wielkości mikroekonomicznych w celu uzyskania wielkości gospodarczych na poziomie mezoekonomicznym, a szczególnie na poziomie makroekonomicznym.

¹⁶⁷ <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/klems-rachunek-produktywnosci/>.

¹⁶⁸ <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/statystyka-dla-polityki-spojnosci/statystyka-dla-polityki-spojnosci-2016-2018/badania/ekonomia/>, Identyfikacja źródeł zróżnicowania regionalnego Polski przy wykorzystaniu metod dekompozycji wzrostu i różnic Produktu Krajowego Brutto (PKB) oraz Wartości Dodanej Brutto (WDB) per capita, załącznik B.

¹⁶⁹ W poprzedniej edycji (2016) były to tylko: Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania, Belgia, Holandia, Austria, Szwecja i Finlandia. Obecnie są to wszystkie kraje UE według stanu z 2018 r. (z Wielką Brytanią) oraz Stany Zjednoczone. Dla dużej części krajów jednak dane na platformie EU KLEMS są niekompletne, co uniemożliwia przeprowadzenie rachunku produktywności w oparciu o te dane.

¹⁷⁰ W starszych wersjach rachunków wzrostu gospodarczego zwykle chodziło o nakłady kapitału (zasób kapitału), podobnie z czynnikiem praca – nakłady pracy (zasób pracy) zostały zastąpione jej usługami. Wkłady usług czynników nieco odbiegają pod względem wartości od wkładów zasobów czynników. Ma to poważne konsekwencje metodologiczne (szczegółowo w podanych wyżej opracowaniach), ale nie ma decydującego znaczenia dla prezentowanych wyników.

¹⁷¹ W EU KLEMS tych sektorów jest 34.

¹⁷² Rozwinięcie zarysowanej tu metodyki można znaleźć na stronie internetowej GUS poświęconej rachunkowi KLEMS, a bardziej szczegółowo w podanych wyżej źródłach.

W warunkach polskich możliwe okazało się wydzielenie kapitału ICT z dostępnych agregacji danych, dzięki przyjęciu pewnych założeń. Zmiana kompozycji pracy jest interpretowana jako zmiana jakości pracy w sensie jej produktywności ekonomicznej i stanowi podstawowy element, który odróżnia rachunek produktywności KLEMS od tradycyjnej dekompozycji Solowa, w której jakość pracy była zawarta w TFP¹⁷³.

Stosowanie wyrażań logarytmicznych w rachunku KLEMS zapewnia pełną zgodność matematyczną wzoru (1) z pierwotnie multiplikatywną postacią funkcji produkcji, czyli funkcji Cobba-Douglasa. W związku z tym, że przyrosty są w większości przypadków dodatnie oraz niewielkie (kilkuprocentowe) przybliżenie logarytmiczne nie wpływa istotnie na otrzymane wyniki.

Rachunek produktywności KLEMS wykonuje się nie tylko na poziomie całej gospodarki, ale także na poziomie odpowiednio dobranych grup sekcji, sekcji, grup działów i działów, co umożliwia sektorową obserwację gospodarki. Zrealizowane obliczenia dały wyniki obejmujące okres 2005–2016 i jest to okres maksymalny wstecz, gdyż dla lat wcześniejszych odpowiednie dane nie są dostępne, gdyż nie były zbierane i przetwarzane. Inaczej jest z latami po 2016 r. – rachunek produktywności KLEMS może być w tym wypadku aktualizowany co dwa lata, gdyż niektóre dane są dostępne tylko dla lat parzystych, ale zwykle z opóźnieniem dwu- lub trzyletnim.

Przy realizacji rachunku produktywności w postaci dekompozycji czynnikowej na poziomie województw zrezygnowano z wyrażań logarytmicznych. Takie ujęcie, oprócz tego, że jest czytelniejsze dla odbiorcy mniej zapoznanego z matematyką, ma swoje uzasadnienie z uwagi na charakter zmian wielkości na poziomie województw. Częściej bowiem na tym poziomie mezoekonomicznym¹⁷⁴ występują zmiany znacznej wielkości, w postaci np. przyrostów kilkunastoprocentowych, albo nawet niekiedy kilkudziesięcioprocentowych, które nie są błędami, tylko rzeczywistymi zmianami. W takiej sytuacji przybliżenie logarytmiczne daje już wyniki rozbieżne w stosunku do przyrostów zwykłych, czyli wzór $\Delta x/x \approx \Delta \ln x$ przestaje obowiązywać z wystarczającym przybliżeniem.

Porównania pomiędzy krajami

Comparison between countries

Rachunek produktywności gospodarki KLEMS umożliwia dokonywanie porównań pomiędzy różnymi krajami nie tylko w zakresie wzrostu gospodarczego na poziomie zagregowanym, ale także w zakresie dekompozycji tego wzrostu, co umożliwia badanie występowania konwergencji pomiędzy krajami prowadzącymi ten rachunek i badanie czynników, które się do niej przyczyniają. Czyli rachunek produktywności KLEMS umożliwia dodatkowo przyjrzenie się strukturze wzrostu, z punktu widzenia wkładów poszczególnych czynników produkcji. Analiza ta ma sens przede wszystkim długookresowy, gdyż to właśnie dłuższym okresie ujawniają się istotne i niekiedy trwałe zmiany na mapie gospodarczej świata.

Dla potrzeb niniejszej analizy uwzględniono wszystkie kraje, dla których dane są dostępne na stronie internetowej EU KLEMS i które obejmują szeregi czasowe o długości niezbędnej do przeprowadzenia odpowiednich analiz oraz dla których wykonano i opublikowano dekompozycje przyrostu WDB. Nowymi krajami, dla których dane na ww. stronie internetowej są odpowiednie dla potrzeb niniejszej analizy i które dołączyły do dziesięciu krajów europejskich z poprzedniej edycji EU KLEMS to Dania, Czechy i Słowacja (oprócz tego dekompozycje na stronie EU KLEMS są dostępne od niedawna dla Luksemburga, Łotwy i Słowenii, ale o zbyt krótkich szeregach czasowych dla potrzeb niniejszej analizy). Uznano, że ta okoliczność jest korzystna dla porównań i dlatego te kraje zostały także uwzględnione. Na stronie EU KLEMS w obecnej edycji (2017) opublikowano także dane dla Stanów Zjednoczonych (USA), co łącznie czyni te dane dość zbliżonymi do reprezentatywności dla grupy krajów tzw. Zachodu, gdyż brakuje zaledwie kilku krajów z tej subiektywnie określonej grupy, do której zaliczyć można jeszcze Kanadę, Norwegię, Szwajcarię (i kilka innych państw

¹⁷³ Można przyjąć, że MFP z rachunku KLEMS jest pewnym nowszym wariantem TFP (Total Factor Productivity).

¹⁷⁴ Poziom mezoekonomiczny można rozumieć jako poziom agregacji sektorowych (tj. sekcje lub działy PKD), a także jako poziom agregacji regionalnych typy województwa. Gdy są to jednocześnie województwa i sektory wówczas określenie to jest jak najbardziej uzasadnione.

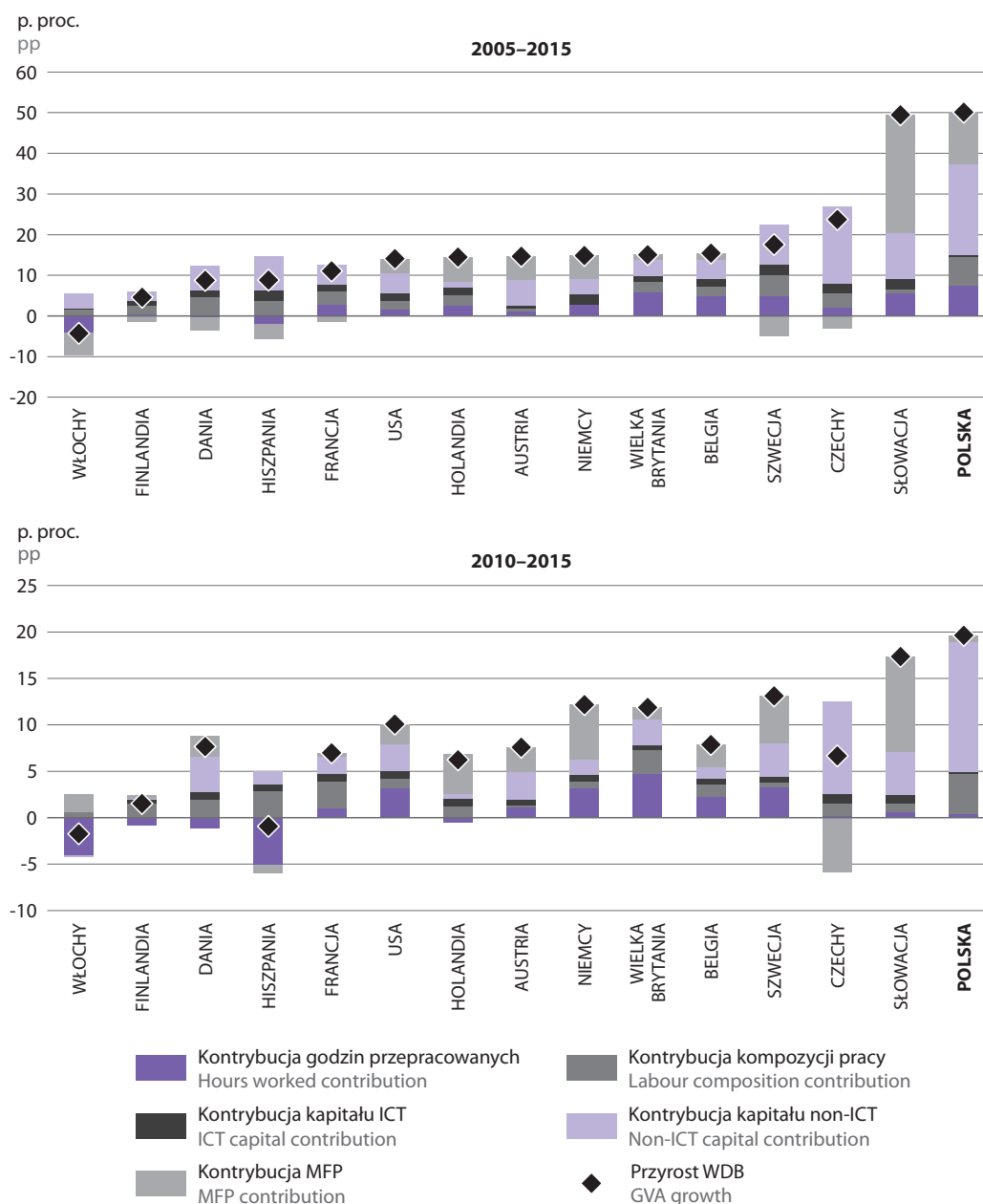
o mniejszym znaczeniu gospodarczym)¹⁷⁵. Dla tych krajów albo nie opublikowano danych na platformie EU KLEMS, albo dane te mają za krótkie szeregi czasowe, albo dane są zaprezentowane bez dekompozycji przyrostu WDB, która jest podstawą analiz przeprowadzanych w niniejszym artykule. Z kolei, dane roczne, dotyczące Polski, które posłużyły jak źródło do obliczeń, pochodzą ze strony internetowej GUS¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Jeżeli pojęcie tzw. Zachodu będzie się rozumieć szeroko to można doń zaliczyć także Australię i Japonię, które też wykonują rachunki produktywności, ale według własnych klasyfikacji, innych niż NACE rev. 2 (odpowiednik PKD 2007). Dla Japonii bywały jednak w przeszłości edycje EU KLEMS, które ją uwzględniały podobnie jak USA.

¹⁷⁶ <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/klems-rachunek-produktywnosci/>.

Wykres 112. Dekompozycja skumulowanego przyrostu WDB dla wybranych krajów EU KLEMS i Polski (w p. proc.)

Chart 112. Decomposition of compound GVA growth for selected EU KLEMS countries and Poland (in pp)

Uwaga: dla okresu 2005–2015 ułożono poszczególne kraje od lewej do prawej wg rosnącego skumulowanego względnego przyrostu WDB; dla okresu 2010–2015 zachowano kolejność krajów z okresu 2005–2015; dla Włoch, Szwecji i Czech dane skumulowane zostały obliczone do 2014 r., z powodu braku danych za 2015 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych rocznych zaczerpniętych ze strony internetowej EU KLEMS oraz na podstawie danych rocznych GUS dotyczących rachunku produktywności KLEMS dla gospodarki polskiej.

Note: For the period of 2005–2015 the order of the countries from the left to the right is according to the increasing compound relative gross value added growth level; for the period of 2010–2015 the order of the period of 2005–2015 has been maintained; for Italy, Sweden and the Czech Republic data have been calculated until 2014 because of missing data for 2015.

Source: own calculations, based on annual data from EU KLEMS internet site and on annual data from Statistics Poland concerning KLEMS productivity accounting for the Polish economy.

Poniżej zaprezentowano dwa wykresy, z których pierwszy odnosi się do całego dostępnego szeregu czasowego 2005–2015, zaś drugi do okresu po wielkim kryzysie finansowym 2007–2009, czyli dla okresu 2010–2015. Motywem, który stał za takim podejściem, jest okoliczność, że kryzys finansowy można potraktować jako samodzielne zjawisko, które w sposób istotny zaburzyło normalny proces wzrostu gospodarczego i że dotknął on różne kraje w różnym stopniu z powodu różnej odporności poszczególnych krajów na ten kryzys, odporności, która niekoniecznie musi się przejawiać jako zestaw atutów o identycznym wkładzie w gospodarkę w jej normalnych warunkach. Mogło bowiem się tak zdarzyć, że pewna gospodarka okazała się szczególnie odporna na kryzys o takiej skali i zasięgu, a jednocześnie nie przejawiała zbyt wielkich tendencji wzrostowych w normalnych warunkach. Ponadto, wyodrębnienie tego, co się dzieje w gospodarce w okresie pokryzysowym ma swój walor odrębny – wielu odbiorców właśnie takie ujęcie interesuje, a objęcie szeregiem czasowym kryzysu finansowego spowodowałoby zaciemnienie obrazu sytuacji, będącej przedmiotem ich zainteresowania.

Dotyczyć to może w szczególnym stopniu polskiej gospodarki, która przeszła przez kryzys 2007–2009 bez recesji – można jednak stwierdzić, że także po kryzysie wśród krajów uwzględnionych w analizie polska gospodarka wyróżnia się największym skumulowanym przyrostem względnym WDB (czyli w okresie 2010–2015)¹⁷⁷. Pomimo że nie są tu uwzględnione niektóre kraje Europy środkowo-wschodniej (takie jak np. Rumunia) o dynamicznie rosnących gospodarkach po kryzysie (z powodu ww. braku odpowiednich danych), sytuację gospodarczą Polski można uznać za nader korzystną w świetle dostępnych porównań. Pozostaje pytanie, czy strukturę tego wzrostu można uznać za równie korzystną.

Z teorii wiadomo, że występuje kilka rodzajów wzrostu gospodarczego: wzrost zasobowy, wzrost inwestycyjny i wzrost innowacyjny¹⁷⁸. Zdając sobie sprawę ze wszystkich ograniczeń metodologicznych wynikających z techniki rachunków, można z dobrym przybliżeniem powiązać wzrost zasobowy z wkładem czynnika praca¹⁷⁹, a szczególnie z wkładem godzin przepracowanych. Można zauważyć, że tak ujęty wzrost zasobowy, jako komponent wzrostu, zanikł niemal całkowicie w Polsce po kryzysie – ekstensywny wzrost zatrudnienia wskazujący na ekstensywny wzrost gospodarczy jest prawie niedostrzegalny na wykresie za okres 2010–2015 dla Polski. W Polsce jednak najprawdopodobniej chodzi przede wszystkim o wyczerpanie się zasobów wzrostu zasobowego bazującego na wzroście podaży pracy, na skutek niskiego przyrostu naturalnego i emigracji (ale przy ciągle wysokim potencjalnym zasobie pracy w postaci niskiego poziomu aktywności zawodowej).

Z kolei, obserwuje się dla gospodarki polskiej w świetle rachunku produktywności KLEMS względne umocnienie się wkładu czynnika kapitał (jako kapitał non-ICT) po kryzysie. Można go wiązać z ww. wzrostem inwestycyjnym. Bardziej generalnie, w okresie objętym analizą polska gospodarka uzbraja się w kapitał (rzeczowy produkcyjny), co może trwać aż do pewnego pułapu, o ile wzrostowi inwestycji nie zaczną w którymś momencie towarzyszyć innowacje. W świetle zaprezentowanych wyników rachunku produktywności KLEMS obserwuje się zanik znaczenia rezydualnie obliczonego wkładu MFP w drugim okresie (2010–2015), który należy wiązać w tym układzie typologicznym przede wszystkim ze wzrostem innowacyjnym.

Za sprzyjający procesom wzrostowym można jednak uznać, dość szczególnie dla polskiej gospodarki znaczny wkład jakości pracy rozumianej jako kompozycja pracy. Wkład ten jest większy w punktach procentowych od wkładu tego pod-czynnika dla wszystkich analizowanych krajów. Pamiętając o tym, że wkład kompozycji pracy w rachunku produktywności KLEMS został wydzielony z TFP, można zauważyć, że gdyby go z powrotem włączyć do TFP, to wkład tej ostatniej wielkości w okresie 2005–2015 stanowiłaby około 40% wszystkich wkładów do skumulowanego względnego przyrostu WDB w okresie 2005–2015. Polska gospodarka ustępowałaby wówczas pod tym względem tylko gospodarce Słowacji. Wkład MFP w latach 2010–2015 w Polsce jest bardzo niski, przy ciągle wysokim wkładzie jakości pracy. Konwergencja

¹⁷⁷ Skumulowane względne przyrosty w procentach i skumulowane wkłady w punktach procentowych, dla okresów o liczbie lat n , obliczono według wzoru ogólnego: $\Delta X_{n=(1+\Delta X(t=1))(1+\Delta X(t=2))\dots(1+\Delta X(t=n))-1}$. Skumulowane względne wkłady dla MFP i TFP obliczono rezydualnie jako różnice pomiędzy skumulowanymi względnymi przyrostami WDB, a skumulowanymi wkładami czynników produkcji.

¹⁷⁸ Wyróżnia się jeszcze wzrost dobrobytowy, który można jednak raczej wiązać z Keynesowskim nurtem w ekonomii, a nie neoklasycznym.

¹⁷⁹ Za mniej istotne uważa się tutaj zasoby związane z czynnikiem ziemia, które nawet się w rachunku KLEMS specjalnie nie wyróżnia i które są ważne tylko w przypadku niektórych krajów.

polskiej gospodarki do gospodarek rozwiniętych tzw. Zachodu trwa – jej silnikiem napędowym są głównie wkład kapitału non-ICT oraz wkład jakości pracy, który można wiązać ze znacznym wzrostem ilościowym w zakresie wykształconych kadr w gospodarce polskiej. Być może jednak gospodarka polska wpisuje się w zaobserwowany przez Acemoglu¹⁸⁰ oraz Klump, McAdam i Willman¹⁸¹ trend światowy polegający na umacnianiu się dominującego znaczenia wzrostu wydajności pracy w stosunku do słabnącego znaczenia wzrostu wydajności kapitału.

Struktura wzrostu gospodarczego według sekcji PKD

Structure of economic growth by NACE sections

Podobną analizę jak dla indywidualnych krajów można przeprowadzić (w sensie technicznym) dla indywidualnych sekcji w nadziei wyznaczenia sektorów, które są dźwigniami wzrostu gospodarczego. Istotny jest tutaj jednak fakt, że występuje, w świetle rachunku produktywności KLEMS, możliwość dekompozycji WDB, w tych wybranych sektorach gospodarki, na wkłady czynnikowe, dzięki czemu można przeprowadzić bardziej pogłębioną analizę struktury wzrostu, a zatem pośrednio także analizę charakteru konwergencji.

Sektory gospodarki podzielono w analizie na sekcje PKD 2007¹⁸², gdyż według tej klasyfikacji przeprowadzono obliczenia na danych statystycznych. W tej analizie pominięto sekcję A, gdyż wykorzystywanie rachunków produktywności jest dla tej sekcji kontrowersyjne i w związku z tym niepraktykowane¹⁸³. Pominięto także sekcje, które w rachunku KLEMS nie należą do tzw. gospodarki rynkowej, tj. sekcje: L, O, P i Q, gdyż ze względu na bezpośrednie finansowanie z budżetu państwa tych działalności ich analiza w ramach metodologii skierowanej fundamentalnie na badanie gospodarki rynkowej nie daje miarodajnych wyników oraz sekcje T i U z uwagi na znikome znaczenie tych sekcji w gospodarce.

Zachowano jednak sekcje PKD 2007 dotyczące działalności skomercjalizowanych, które pozostają pod silną kontrolą publiczną lub które są silnie wspierane z budżetu państwa. Sekcje te to: B, D, E, H i R. Sekcje te generalnie charakteryzują się znacznymi nakładami kapitałowymi, w dużym stopniu, bezpośrednio lub pośrednio, wspieranymi politykami państwa, co niekiedy przekształca się w przyrost WDB (państwo ponadto w dużym stopniu wpływa na poziom cen w tych sektorach). W sekcji B obserwuje się ujemny przyrost produkcji (związany z procesami restrukturyzacji górnictwa) pomimo pewnych nakładów, dlatego rezydualnie obliczany wkład MFP jest ujemny. W sekcjach D i E, które dotyczą usług sieciowych, znaczne nakłady modernizacyjne (zapewne konieczne) nie skutkują dużym wzrostem produkcji, stąd także tutaj wkład rezydualnie obliczanej MFP jest ujemny. Nieco podobnie jest w przypadku sekcji H – znaczne nakłady publiczne na infrastrukturę transportową tylko częściowo skutkują istotnym wzrostem strumienia usług transportowych, dlatego także w tej sekcji PKD 2007 występuje ujemny wkład MFP. Także kapitałowe finansowanie kultury, dotyczące sekcji R, nie przekształca się we wzrost wartości produkcji, co z konieczności skutkuje ujemnym wkładem MFP.

¹⁸⁰ Acemoglu D. (2003), Labor- and capital-augmenting technical change, *Journal of the European Economic Association*, 1, 1–37.

¹⁸¹ Klump R., McAdam P., Willman A. (2004), Factor Substitution and Factor Augmenting Technical Progress in the US: A Normalized Supply-Side System Approach, *ECB Working Paper Series*, No. 367.

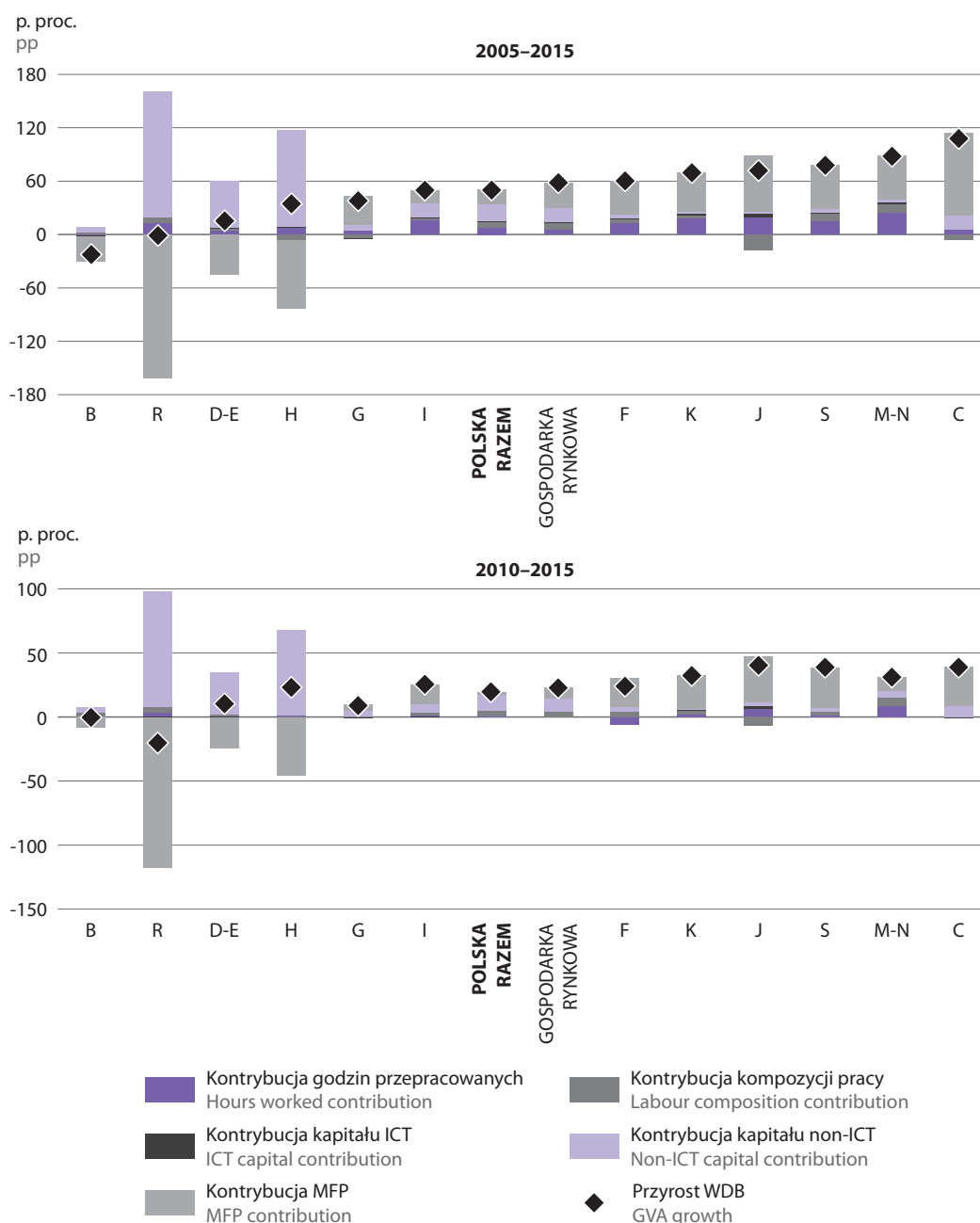
¹⁸² W dalszej części pracy będzie stosowany następujący podział na sekcje PKD 2007: A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; B – Górnictwo i wydobywanie; C – Przetwórstwo przemysłowe; D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; E – Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; F – Budownictwo; G – Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; H – Transport i gospodarka magazynowa; I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; J – Informacja i komunikacja; K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; O – Administracja publiczna i obrona naukowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; P – Edukacja; Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; S – Pozostała działalność usługowa; T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby; U – Organizacje i zespoły eksterytorialne.

¹⁸³ W sekcji A występuje zjawisko bardzo dużego samozatrudnienia, które jest szacowane na podstawie pewnych założeń przybliżających. W rezultacie szacunki dynamiki wzrostu czynnika praca w sekcji A są bardzo przybliżone.

Do ważnych spostrzeżeń należy zaliczyć fakt, że w okresie 2005–2015 sekcją PKD 2007, która charakteryzowała się najwyższym wkładem MFP, jest sekcja C. Ponieważ sekcja ta jest największą sekcją gospodarki Polski, to należy oczekiwać, że także przyrost MFP w tej sekcji jest najistotniejszy, zwłaszcza w dłuższej perspektywie czasowej. I rzeczywiście, w sekcji tej występuje największy postęp techniczny i organizacyjny w rozumieniu neoklasycznej teorii wzrostu gospodarczego, czyli interpretowany wartościowo pod względem jego efektów kontrybucyjnych do przyrostu WDB – wkład MFP w tej sekcji całkowicie dominuje nad wkładami usług czynników produkcji.

Wykres 113. Dekompozycja skumulowanego przyrostu WDB dla wybranych sektorów gospodarki Polskiej (w p. proc.)

Chart 113 Decomposition of compound GVA growth for selected sectors of the Polish economy (in pp)

Uwaga: dla okresu 2005–2015 ułożono poszczególne sekcje od lewej do prawej wg rosnącego skumulowanego względnego przyrostu WDB; dla okresu 2010–2015 zachowano kolejność sekcji z okresu 2005–2015; dla porównania dodano wartości dla całej polskiej gospodarki (Polska razem) i dla gospodarki rynkowej według jej definicji stosowanej w rachunku KLEMS.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS dotyczących rachunku produktywności KLEMS dla gospodarki polskiej.

Note: For the period of 2005–2015 the order of the NACE sections from the left to the right is according to the increasing compound relative gross value added growth level; for the period of 2010–2015 the order of the period of 2005–2015 has been maintained. For comparisons the values for the entire Polish economy (Total Poland) and for the market economy (according to its definition used in KLEMS accounting) have been added.

Source: own calculations based on annual data from Statistics Poland concerning KLEMS productivity accounting for the Polish economy

Należy wnosić zatem, że przetwórstwo przemysłowe w okresie 2005–2015 zwiększało swoją wydajność, niezależnie od tego, czy było to skutkiem przyjmowania rozwiązań technicznych i organizacyjnych z zagranicy, czy własnej działalności innowacyjnej i że ten proces był podstawową siłą napędową wzrostu, większą od nakładów kapitałowych, których wkład, choć zauważalny, miał dużo mniejsze znaczenie. Wzrost sekcji C był w tym okresie w ujęciu względnym największy spośród wszystkich sekcji. Ponieważ tempo wzrostu sekcji C jest większe zarówno od tempa wzrostu agregatu całej gospodarki, jak i od tempa wzrostu agregatu gospodarki rynkowej także dla lat 2010–2015, to należy sądzić, że ten proces reindustrializacji trwał również w tym podokresie.

Drugą sekcją PKD 2007, która się wyróżnia pod względem wkładu MFP, jest sekcja J. W okresie 2005–2015 skumulowany przyrost WDB, a także skumulowany wkład MFP w tej sekcji są nieco mniejsze niż w sekcji C związanej z przemysłem przetwórczym, ale to ulega zmianie dla okresu 2010–2015, kiedy to technologie informacyjne i komunikacyjne przejmują funkcję lidera wzrostu względnego WDB oraz lidera największego wkładu MFP do tego wzrostu. Relatywnie wzrosło również znaczenie sekcji I, co wskazuje na wzrost znaczenia ruchu turystycznego oraz sekcji S. Bardziej generalnie można stwierdzić, że w sektorach wzrostowych dominują wkłady MFP, które są najważniejszymi (żeby nie powiedzieć podstawowymi) motorami wzrostu i że ta dominacja utrzymuje się także w okresie 2010–2015.

Struktura wzrostu gospodarczego według województw

Structure of economic growth by voivodeship

Rezygnując z uwzględnienia w dekompozycji pod-kontrybucji jakości pracy (inaczej kompozycji pracy) i pod-kontrybucji kapitału ICT, w świetle dostępnych danych GUS stało się możliwe zrealizowanie dekompozycji przyrostu WDB na wkłady zasobów czynników produkcji i TFP¹⁸⁴, w sposób zbliżony do klasycznej dekompozycji Solowa¹⁸⁵, z tym że przeprowadzonej na poziomie wszystkich województw, sekcji oraz jednocześnie województw i sekcji¹⁸⁶, dzięki czemu otworzyła się droga do analiz zaprezentowanych poniżej¹⁸⁷. W zakresie zachodzenia na siebie wyników zrealizowanego rachunku KLEMS i dekompozycji czynnikowej zrealizowanej w ramach POPT II (Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna – druga edycja) nie ma sprzeczności poza drobnymi fluktuacjami o proveniencji narzędziowej (nieco różniące się metody matematyczne). Dlatego, analizy powyższe, dokonane w świetle rachunku produktywności KLEMS, można do pewnego stopnia uzupełnić wnioskami wynikającymi z obserwacji dekompozycji przyrostu względnego WDB według województw. Dla potrzeb niniejszej analizy dane roczne dostępne na stronie internetowej GUS dotyczącej projektu zrealizowanego w ramach POPT II zostały wykorzystane do obliczenia wartości skumulowanych w sposób identyczny metodologicznie jak w przypadku poprzednich dwóch analiz.

¹⁸⁴ Dane roczne do obliczeń wartości skumulowanych dla niniejszej części zostały pobrane z: <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/statystyka-dla-polityki-spojnosci/statystyka-dla-polityki-spojnosci-2016-2018/badania/ekonomia/>.

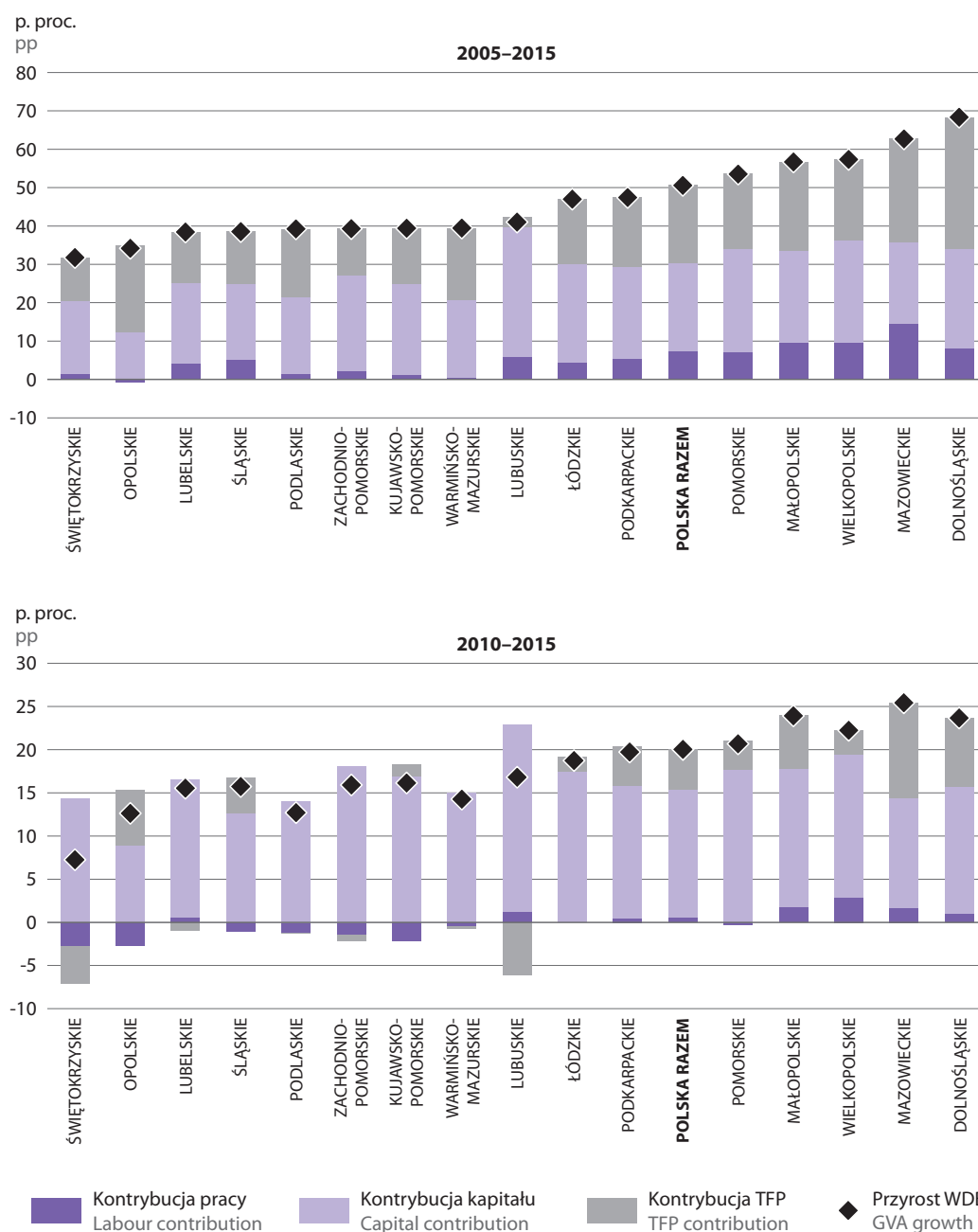
¹⁸⁵ Patrz poprzednie źródła dotyczące tego autora.

¹⁸⁶ W Głównym Urzędzie Statystycznym trwają prace metodologiczne na ewentualną możliwość zrealizowania pełnego rachunku produktywności KLEMS na poziomie województw.

¹⁸⁷ Kotlewski D. (2019), Dekompozycje czynnikowe przyrostu wartości dodanej brutto według sekcji PKD i województw, *Wiadomości Statystyczne*, 9, s. 37–59 oraz Kotlewski D. (2020), *Rachunek produktywności KLEMS ... op.cit.*

Wykres 114. Dekompozycja skumulowanego przyrostu WDB na wkłady czynników i TFP wg województw (w p. proc.)

Chart 114. Decomposition of compound GVA growth into factor and TFP contributions by voivodeship (in pp)

Uwaga: na wykresie pierwszym ułożono poszczególne województwa od lewej do prawej wg rosnącego skumulowanego względnego przyrostu WDB; na wykresie drugim (2010–2015) zachowano kolejność województw z wykresu pierwszego (2005–2015).

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS dotyczących dekompozycji czynnikowej zrealizowanej w ramach POPT II.

Note: For the period of 2005–2015 the order of the voivodeships from the left to the right is according to the increasing compound relative gross value added growth level. For the period of the period of 2005–2015 has been maintained. For comparisons the value for the entire Polish economy (Total Poland) has been added.

Source: own calculations based on annual data from Statistics Poland, concerning factor decomposition performed within the framework of Operational Programme 'Technical Assistance' II.

Obserwuje się, że mniej więcej dla połowy najszybciej rozwijających się województw (szczególnie zaś dla dolnośląskiego, mazowieckiego i wielkopolskiego) różnice w tempie przyrostu WDB wynikają z rosnącego wkładu TFP¹⁸⁸. Dla okresu 2010–2015 zmienił się ranking województw będących liderami wzrostu. Tempo wzrostu w województwie mazowieckim wyprzedziło tempo wzrostu w województwie dolnośląskim. Dla drugiej dwójki liderów wzrostu też nastąpiła wymiana pozycji. Tempo wzrostu w województwie małopolskim wyprzedziło tempo wzrostu w województwie wielkopolskim. Wynika to przede wszystkim z większego wkładu TFP do wzrostu dla jednostek polepszających swoją pozycję w „rankingu”. Wskazane województwa mają również zwykle większe wkłady czynnika praca, co oznacza, że przyczyniają się one także w większym stopniu do wzrostu zatrudnienia.

Ponieważ jakość pracy ujmowana jako kompozycja pracy pozostaje w tym wypadku zawarta w TFP, to wykazuje ona odpowiednio większe wkłady w tej analizie. Odrębną specyfiką w stosunku do innych województw, cechuje się województwo lubuskie. Do podstawowych wniosków należy ponadto zaliczyć, że generalnie przewaga wkładu kapitału do przyrostu wartości dodanej brutto umocniła się w okresie 2010–2015, dla większości województw, a jednocześnie różnice w tempie wzrostu gospodarczego w poszczególnych województwach zmniejszyły się (różnica względna pomiędzy najszybciej a najwolniej rosnącymi gospodarczo województwami w okresie 2010–2015 zmniejszyła się). Gdyby była dostępna możliwość przeprowadzenia tego rodzaju analizy w aspekcie przestrzennym dla krajów uwzględnionych przez platformę EU KLEMS¹⁸⁹, zapewne dałoby się zweryfikować hipotezę, że wśród euroregionów wiele polskich euroregionów należy do czołówki pod względem kontrybucji TFP. Tę analizę można jeszcze uzupełnić o analizę sektorową dla każdego województwa podobnie jak w poprzedniej analizie.

Podsumowanie Conclusion

W świetle rachunku produktywności gospodarki KLEMS można potwierdzić, że konwergencja gospodarki polskiej w stosunku do gospodarek innych rozwiniętych krajów tzw. Zachodu zachodzi. W skali całej gospodarki polskiej jest to zasługa przede wszystkim wkładu kapitału do wzrostu gospodarczego, co by sugerowało, że wzrost gospodarczy w Polsce ma charakter inwestycyjny według przyjmowanej często typologii dla wzrostu gospodarczego (wyróżnia się jednak także na tle innych krajów wkład jakości pracy). Jednak bliższe spojrzenie, dzięki dekompozycji na wkłady czynnikowe i MFP (lub ewentualnie TFP) wskazuje, że w obszarze sektorów wzrostowych, tj. przyczyniających się najistotniej do wzrostu gospodarczego, dominują wkłady MFP. Zatem sektory te rozwijają się (w rozumieniu przyrostu WDB) innowacyjnie, intensywnie się unowocześniając (niezależnie od tego, czy dzięki naśladownictwu, czy dzięki innowacji własnej).

W zakresie dystrybucji przestrzennej wzrostu w Polsce można stwierdzić, że różnice w tym zakresie zmniejszyły się w okresie 2010–2015 w stosunku do okresu 2005–2009. Dystrybucja przestrzenna wzrostu gospodarczego w Polsce potwierdza także duże znaczenie TFP dla zróżnicowania tempa tego wzrostu pomiędzy województwami, a to uprawdopodobnia również powyższy wniosek o trwałości procesów wzrostowych w polskiej gospodarce.

¹⁸⁸ Też zaobserwowano by to zjawisko, gdyby na wykresie drugim też ułożono województwa wg rosnącego skumulowanego względnego przyrostu WDB, ale nie uczyniono tego aby wykres drugi był czytelny w relacji do wykresu pierwszego.

¹⁸⁹ W Europie dekompozycję wzrostu gospodarczego według regionów danego kraju zrealizowano oprócz Polski tylko dla Hiszpanii. Nie są również publikowane dane wejściowe do obliczeń, które umożliwiłyby samodzielne autorskie wykonanie dekompozycji wzrostu gospodarczego na poziomie regionalnym, w sposób spełniający rygory rachunków narodowych SNA wymaganych przez urzędy statystyczne.

Bibliografia

Bibliography

- Acemoglu D., (2003), Labor- and capital-augmenting technical change, *Journal of the European Economic Association*, 1.
- BGK, (2021), Sprawozdanie Zarządu z Działalności Grupy Kapitałowej Banku Gospodarstwa Krajowego w 2020 Roku, Warszawa.
- BoE, (2020), Monetary Policy Report, November 2020.
- BoJ, (2020), Enhancement of Monetary Easing in Light of the Impact of the Outbreak of the Novel Coronavirus (COVID-19), March 16, 2020. https://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2020/k200316b.pdf
- BoJ, (2020), Introduction of a New Fund-Provisioning Measure to Support Financing Mainly of Small and Medium-Sized Firms, May 22, 2020.
- CPB, World Trade Monitor.
- Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej (2012) Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Wersja Skonsolidowana) (26.10.2012), Bruksela.
- English B., Forbes K., Ubide A., (2021), Monetary Policy and Central Banking in the Covid Era, CEPR Press.
- EU KLEMS, <http://www.euklems.net>
- Fed, (2020), 2020 Statement on Longer-Run Goals and Monetary Policy Strategy, <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/review-of-monetary-policy-strategy-tools-and-communications-statement-on-longer-run-goals-monetary-policy-strategy.ht>
- Fed, (2020), Guide to changes in the 2020 Statement on Longer-Run Goals and Monetary Policy Strategy, <https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/guide-to-changes-in-statement-on-longer-run-goals-monetary-policy-strategy.htm>
- Gómez-Loscos, A., Gadea M. D., Bandres E., (2019), Business cycle patterns in European regions, *Empirical Economics*.
- GPW, (2021), Rocznik Giełdowy 2020, Warszawa.
- https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/about_the_european_commission/eu_budget/mff_factsheet_agreement_en_web_20.11.pdf
- <https://www.bankofengland.co.uk/monetary-policy-report/2020/november-2020>
- https://www.boj.or.jp/en/announcements/release_2020/k200522a.pdf
- https://www.snb.ch/en/mmr/reference/pre_20200325/source/pre_20200325.en.pdf
- Hulten C. R., (2009), Growth Accounting, NBER Working Paper Series 15341.
- Jorgenson, D. W., Gollop, F. M., Fraumeni, B. M., (1987), *Productivity and US Economic Growth*, Cambridge MA: Harvard University Press.
- Jorgenson, D. W., Griliches, Z., (1967), The explanation of Productivity Change, *Review of Economic Studies*, 34.
- Jorgenson, D. W., Ho, M. S., Stiroh, K. J., (2005), *Productivity, Volume 3: Information Technology and the American Growth Resurgence*, Cambridge MA, London.
- KE, (2020) COM(2020) 123: COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL on the activation of the general escape clause of the Stability and Growth Pact, Bruksela.
- KE, (2020), Autumn 2020 Economic Forecast, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/autumn-2020-economic-forecast_en
- KE, (2017), COM(2017) 776 final: Załączniki do sprawozdania komisji dla parlamentu europejskiego i rady; sprawozdanie z działalności Funduszu Solidarności Unii Europejskiej za rok 2016, Bruksela.

- KE, (2012), *Employment and Social Developments in Europe 2012*, Bruksela.
- KE, (2020), *EU's Next Long-Term Budget and Next Generation EU: Key Facts and Figures*, Bruksela.
- KE, (2020), *European Semester*, http://ec.europa.eu/europe2020/images/european_semester_en_big.jpg
- KE, (2021), *Frequently asked questions – Brexit, Note to users – dissemination of European statistics after Brexit*, <https://ec.europa.eu/eurostat/help/faq/brexit>
- KE, (2021), *Plan odbudowy dla Europy*, https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_pl
- Klump R., McAdam P., Willman A., (2004), *Factor Substitution and Factor Augmenting Technical Progress in the US: A Normalized Supply-Side System Approach*, ECB Working Paper Series, No. 367.
- KNF, (2021), *Dane miesięczne sektora bankowego według stanu na 31 marca 2021 r. – prezentacja*, Warszawa.
- KNF, (2021), *Informacja na temat sytuacji sektora bankowego w 2020*, Warszawa.
- KNF, (2021), *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w IV kwartale 2020 r.*, Warszawa.
- KNF, (2019), *Komunikat KNF z dnia 3 grudnia 2019 r. dotyczący stanowiska organu nadzoru w sprawie założeń polityki dywidendowej banków komercyjnych, banków spółdzielczych i zrzeszających oraz zakładów ubezpieczeń i reasekuracji w 2020 r.*, Warszawa.
- KNF, (2020), *Komunikat z 20 kwietnia 2020 r. Zmiana Rozporządzenia Ministra Finansów ws. zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków*, Warszawa.
- KNF, (2021), *Sprawozdanie z Działalności Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego oraz Komisji Nadzoru Finansowego w 2020 r.*, Warszawa.
- Kotlewski D. (2019), *Dekompozycje czynnikowe przyrostu wartości dodanej brutto według sekcji PKD i województw*, *Wiadomości Statystyczne*, 9.
- Kotlewski D. (2020), *Rachunek produktywności KLEMS dla polskiej gospodarki*, Biblioteka Wiadomości Statystycznych, GUS, Warszawa.
- Kotlewski D., Błażej M. (2020), *KLEMS Growth Accounting Implemented in Poland*, *Statistics in Transition*, 21(1).
- Kotlewski D. & Błażej M., (2020), *Sustainability of the Convergence between Polish and EU Developed Economies in the Light of KLEMS Growth Accounting*, *Bank i Kredyt*, 51(2).
- Layton A. P, Banerji A., Achuthan L., (2015), *The world and “The world business cycle chronology”*, *Journal of Business Cycle Measurement and Analysis*, Vol. 1.
- MF, (2021), *Program Konwergencji. Aktualizacja 2021*, Warszawa.
- MF, (2014), *Uzasadnienie, Wprowadzenie stabilizującej reguły wydatkowej*, Warszawa.
- MF, (2021), *Fiscal Monitor*, April 2021, Waszyngton.
- MF, (2021), *Global Financial Stability Report*, April 2021: Preempting a Legacy of Vulnerabilities, April 2021., Waszyngton.
- MF, (2021), *World Economic Outlook*, April 2021, Executive Summary, Waszyngton.
- MF, (2021), *World Economic Outlook*, April 2021: Managing Divergent Recoveries, March 23, Waszyngton.
- MF, (2020), *World Economy Outlook. Tentative Stabilization, Sluggish Recovery? January 2020.*, Waszyngton.
- MOP, (2020), *Teleworking during the COVID-19 pandemic and beyond*, Genewa.
- MOP, (2021), *Working from home, From invisibility to decent work*, Genewa.
- MOP, (2021), *World Employment and Social Outlook, Trends 2020*, Genewa.
- NBP, (2020), *Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 17 marca 2020 r.*, Warszawa.
- NBP, (2020), *Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 28 maja 2020 r.*, Warszawa.
- NBP, (2020), *Informacja po posiedzeniu Rady Polityki Pieniężnej w dniu 8 kwietnia 2020 r.*, Warszawa.
- NBP, (2020), *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej na rok 2019*, Warszawa.
- NBP, (2021), *Sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej*, Warszawa.

- NBP, (2008), Uchwała nr 20/2008 Rady Polityki Pieniężnej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie zasad prowadzenia operacji otwartego rynku, Warszawa.
- NBP, (2019), Założenia polityki pieniężnej na rok 2020, Warszawa.
- Parlament Europejski, (2014) Przegląd Sześciopaku I Dwupaku, <http://www.europarl.europa.eu/eprs/eprs-aag-542182-review-six-pack-two-pack-pl.pdf>, Bruksela.
- PBC, (2020), China Monetary Policy Report Q3 2020, November 26, 2020, Monetary Policy Analysis Group of the People's Bank of China. <http://www.pbc.gov.cn/en/3688229/3688353/3688356/3982925/4144557/2020121516040987020.pdf>
- PFR, (2021), Listy Emisyjne Obligacji, <https://pfrsa.pl/relacje-inwestorskie/obligacje-pfr.html>
- Powell J. H., (2020), New Economic Challenges and the Fed's Monetary Policy Review, August 27, 2020. <https://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/powell20200827a.htm>
- RE, RUE, Europejski Semestr: Podstawowe zasady i dokumenty, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/european-semester/european-semester-key-rules-and-documents/>, Bruksela.
- RE, (1997,) Rozporządzenie Rady nr 1466/97/WE z dnia 7 lipca 1997 r. w sprawie wzmocnienia nadzoru pozycji budżetowych oraz nadzoru i koordynacji polityk gospodarczych, Bruksela.
- Reijer A. H., (2009), The Dutch Business Cycle: A Finite Sample Approximation of Selected Leading Indicators. *Journal of Business Cycle Measurement and Analysis*.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 marca 2020 r. uchylające rozporządzenie w sprawie bufora ryzyka systemowego (Dz. U. 2020 poz. 473).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. z 2020 poz. 491, z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 24 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii (Dz. U. 2020 poz. 522).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/876 z dnia 20 maja 2019 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do wskaźnika dźwigni, wskaźnika stabilnego finansowania netto, wymogów w zakresie funduszy własnych i zobowiązań kwalifikowalnych, ryzyka kredytowego kontrahenta, ryzyka rynkowego, ekspozycji wobec kontrahentów centralnych, ekspozycji wobec przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania, dużych ekspozycji, wymogów dotyczących sprawozdawczości i ujawniania informacji, a także rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz. U. UE L 150 z 7.6.2016).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2020/873 z dnia 24 czerwca 2020r. zmieniające rozporządzenia (UE) nr 575/2013 i (UE) 2019/876 w odniesieniu do niektórych dostosowań w odpowiedzi na pandemię COVID-19 (D. U. UE L 204 z 26.6.2020).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, (Dz. U. UE L 176 z 27.6.2013).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19. (Dz. U. 2021 poz. 713).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 stycznia 2021 r. w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19. (Dz. U. 2021 poz. 152).
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie wsparcia uczestników obrotu gospodarczego poszkodowanych wskutek pandemii COVID-19.(Dz. U. 2021 poz. 371).
- Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, Tarcza Antykrzysowa, <https://www.gov.pl/web/tarczaantykrzysowa>
- SNB, (2020), Monetary policy assessment of 17 December 2020 https://www.snb.ch/en/mmr/reference/pre_20201217/source/pre_20201217.en.pdf
- SNB, (2020), Swiss National Bank sets up SNB COVID-19 refinancing facility and requests deactivation of countercyclical capital buffer, 25 March 2020, Zurich. https://www.snb.ch/en/mmr/reference/pre_20200325/source/pre_20200325.en.pdf

- Solow, R. M., (1956), A Contribution to the Theory of Economic Growth, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 70, No. 1.
- Solow, R. M. (1957), Technical Change and the Aggregate Production Function, *Review of Economics and Statistics*, Vol. 39, No. 3, s. 312-320.
- UNCTAD, (2021), *World Investment Report 2021*, New York and Geneva.
- Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji. (Dz. U. z 2019 r. poz. 795 i 730).
- Ustawa z dnia 10 grudnia 2015 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych. (Dz. U. 2015 poz. 2150).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw. (Dz. U. 2018 poz. 2500).
- Ustawa z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2. (Dz. U. 2020 poz. 875).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2. (Dz. U. 2020 poz. 695).
- Ustawa z dnia 17 września 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. (Dz. U. 2020 poz. 1639).
- Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19. (Dz. U. 2020 poz. 1086).
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. (Dz. U. 2009 nr 157 poz. 1240).
- Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. (Dz. U. 2020 poz. 568).
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym (Dz. U. 2015, poz. 1513, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 grudnia 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw. (Dz. U. 2020 poz. 2255).
- ZBP, (2021), *Raport NetB@nk, 4 kwartał 2020*, Warszawa.

Spis baz danych

List of databases

BGK, Listy Emisyjne Obligacji, <https://www.bgk.pl/dla-klienta/relacje-inwestorskie/emisje-obligacji-bgk/obligacje-na-rzecz-funduszu-przeciwdzialania-covid-19/#c14640>

Eurofound, statistical data

GUS, Dziedzinowa Baza Wiedzy

GUS, Roczne wskaźniki makroekonomiczne

GUS, Kwartalne wskaźniki makroekonomiczne

GUS, Wybrane miesięczne wskaźniki makroekonomiczne

INE, https://www.ine.es/dynqs/INEbase/en/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736164439&menu=ultiDatos&idp=1254735576581

KE, Ameco database

KE, Ameco database: Cyclical component of net lending or net borrowing of general government (UBLGCP)

KE, Ameco database: Cyclically adjusted net lending or net borrowing of general government (UBLGAP)

KE, Ameco database: Net lending or net borrowing excluding interest: general government (UBLGI)

KE, Ameco database: Net lending or net borrowing excluding interest: general government adjusted for the cyclical component (UBLGBP)

KE, Ameco database: Net lending or net borrowing: general government (UBLG)

KE, Ameco database: Structural balance of general government (UBLGAPS)

KE, Ameco database: Structural balance of general government excluding interest adjustment based on potential GDP excessive deficit procedure (UBLGBPS)

KE, EU KLEMS data

KE, Eurostat database

KE, Eurostat database: Economic sentiment indicator [TEIBSO10]

KE, Eurostat database: General government gross debt, consolidated [TIPSGO10]

KE, Eurostat database: Government deficit/surplus, debt and associated data [gov_10dd_edpt1]

KE, Eurostat metadata: International trade (ei_et), https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/EN/ei_et_esms.htm

KE, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2466

KE, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3

KE, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_306

KE, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11563071/2-30042021-BP-EN.pdf/bf5d61eb-d36f-7fb4-97c8-a9ac2ae134cc?t=1619776447550>

KE, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/price-and-costs-competitiveness/price-and-costs-competitiveness-data-section_pl

MF, Dochody budżetu państwa w 2019 r.

MF, Faktyczna zapadalność zadłużenia Skarbu Państwa

MF, Miary ryzyka długu Skarbu Państwa

MF, Wydatki budżetu państwa za rok 2019

MF, Zadłużenie skarbu państwa w układzie podmiotowym

MFW, Fiscal Monitor Database of Country Fiscal Measures in Response to the COVID-19 Pandemic, <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Fiscal-Policies-Database-in-Response-to-COVID-19>

MFW, Global Debt Database.

MFW, <http://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Fiscal-Policies-Database-in-Response-to-COVID-19>

MFW, Primary Commodity prices

MFW, World Economic Outlook, April 2021

MFW, World Economic Outlook, April 2021 database, Country Groups

MOP, Statistical data

NBP, Statystyka bilansu płatniczego

NBP, Kurs walut

OECD, Statistical Data, Quarterly GDP

ONS, <https://www.ons.gov.uk/economy/grossdomesticproductgdp/datasets/uksecondestimateofgdp-datatables>

Spis wykorzystanych publikacji GUS

Statistics Poland publications list

Aktywność ekonomiczna ludności polski I–IV kwartał 2020, (2021).

Bezrobocie rejestrowane. I–IV kw. 2020 r., (2021).

Biuletyn Statystyczny, (2017–2021).

Budownictwo mieszkaniowe I–IV kw. 2020 r., (2021).

Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2019, (2020).

Identyfikacja źródeł zróżnicowania regionalnego Polski przy wykorzystaniu metod dekompozycji wzrostu i różnic Produktu Krajowego Brutto (PKB) oraz Wartości Dodanej Brutto (WDB) per capita, załącznik B, <https://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/statystyka-dla-polityki-spojnosci/statystyka-dla-polityki-spojnosci-2016-2018/badania/ekonomia/>

Informacja Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie zaktualizowanego szacunku PKB według kwartałów za lata 2019–2020, informacja sygnałna, (2021).

Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004–2019, (2020).

Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej kraju w 2020 r., (2021).

Koniunktura w przetwórstwie przemysłowym, budownictwie, handlu i usługach 2000–2020, (2020).

Kotlewski D., Błażej M. (2020), KLEMS Growth Accounting Implemented in Poland, *Statistics in Transition*, 21(1).

Kotlewski D. (2020), Rachunek produktywności KLEMS dla polskiej gospodarki, *Biblioteka Wiadomości Statystycznych*.

Kotlewski D. (2019), Dekompozycje czynnikowe przyrostu wartości dodanej brutto według sekcji PKD i województw, *Wiadomości Statystyczne*, 9.

Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2020 r. Stan w dn. 31 XII (2021).

Mały rocznik statystyczny Polski 2021, (2021).

Metodologia dekompozycji w ramach rachunku produktywności KLEMS dla gospodarki polskiej, (2019).

Nakłady i wyniki przemysłu w 2020 r., (2021).

Niewykorzystane potencjalne zasoby pracy (na podstawie BAEL). Notatka informacyjna na temat zbiorowości uzupełniających populację bezrobotnych wyznaczaną według kryteriów MOP, (2011).

Obroty towarowe handlu zagranicznego ogółem i według krajów w 2020 r., (2021).

Polska w liczbach 2021, (2021).

Polska w Unii Europejskiej 2021, (2021).

Popyt na pracę w 2020 r., (2021).

Pracujący i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2020 r. – dane wstępne, (2021).

Produkcja wyrobów przemysłowych w 2020 r., (2021).

Produkt krajowy brutto w 2020 r. Szacunek wstępny, (2021).

Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto w latach 20016–2020, (2021).

Rocznik Demograficzny 2021, (2021).

Rocznik Statystyczny Przemysłu 2020, (2021).

Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2020, (2020).

Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2020, (2020).

Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2020 r., (2020).

Statystyki eksperymentalne, Rachunek produktywności KLEMS, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/klems-rachunek-produktywnosci/>

Sytuacja gospodarstw domowych w 2020 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych, (2021).

Sytuacja makroekonomiczna w Polsce w 2019 r. na tle procesów w gospodarce światowej, (2020).

Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych, (2020).

Wybrane aspekty rynku pracy w 2018 r., (2019).

Wyniki finansowe banków w 2020 r., (2021).

Wyniki finansowe funduszy inwestycyjnych w 2020 r., (2021).

Wyniki finansowe otwartych funduszy emerytalnych i powszechnych towarzystw emerytalnych w 2020 r., (2021).

Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych, I–XII 2020 r., (2021).

Wyniki finansowe towarzystw funduszy inwestycyjnych w 2020 r., (2021).

Wyniki finansowe zakładów ubezpieczeń w 2020 r., (2021).

Wyspecjalizowane segmenty rynku finansowego, (2020).

Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2020 r., (2021).

Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej 2020 r., (2021).

Zezwolenia na pracę dla cudzoziemców w Polsce w 2020 r. (2021).

Zharmonizowane wskaźniki cen konsumpcyjnych, (2021).